BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
6 C
59

M

P A

... CLERR. REGG. S. PAULI
COLL. SS. BLASII ET CAROLI DE URBE

PLUT. O. LOCULUS 111. NUM.

13-24-6-23

Digitized by Google

DE CARDINALIS DIGNITATE, ET OFFICIO.

Hieronymi Plati è Societate Ieſu:

AD ILLVSTRISS.MVM ET REVER.MVM DOMINVM

D. FLAMINIVM PLATVM

S. R. E. CARDINALEM.

SVPERIORVM PERMISSV.

ROMAE, Apud Gulielmum Facciottum, M. DC. II.

S. Pauli Romae in Coll.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA ROMA

BIBLIO. COLLEG. SS. BLASII ET CAROLI DE URBE
P A

Digitized by Google

MICHAEL ANGELVS
CALCAROLVS
Illuſt.^mi ac Reu.^mi
CARDINALIS PLATI
SECRETARIVS
Ad Lectorem.

LIBELLVS hic de bono perfectoq; Cardinali, decem iam annis poſt mortem Authoris elapſis, ecce proles poſthuma prodit in lucem; non ſine pijs lachrymis excipiendus à multis, qui ſuauiſſimos olim viuentis mores amauerant. Is eſt Hieronymus Platus è Societate Ieſu; cuius ingenij, pietatiſque monumentum habemus tres libros de bono ſtatus religioſi, omni eruditionis varietate refertos: quos ipſemet, obſecutus amicorum voluntati, paucis antequam decederet annis, ediderat. Hunc vero librum de Cardinalis dignitate, & officio, raptim duobus circiter menſibus exarauit ſubita oborta occaſione, quam ipſe in ſua narrat præfatione: quo etiam tempore grauibus ſocietatis negocijs premebatur. Nihil enim minus cogitauit initio, cum ſe rogatu fratris ad ſcribendum contulit, quàm vt librum hoc de argumento conficeret. Sed epiſtolam ad Fratrem, quod idem poſtea confirmauit, paulo longiorem, inſtituit. Verum, dum aliud ex alio inter ſcribendum (vt viris ingenio, doctrinaque præſtantibus vſu venire ſolet) occurrit; epiſtola in iuſtum volumen excreuit. Quicquid vero illud eſſet ad fratrem proprimiſſum, ad quem vel ob ſanguinis cognationem familiariter, vel ob prudentiam breuiter ſcribendum eſſe cenſuerat; in vulgus

Digitized by Google

certè exiturum non putauit. His igitur de cauſis ipſe Cardinalis Platus nullis adhuc amicorum precibus adduci potuit, vt librum hunc proferret in lucem. Neq; enim anſam vllam dandam eſſe cuipiam reprehenſionis exiſtimabat carpendi videlicet fratris ſui vigilias, quaſi minus politas præpropera feſtinatione lucubrationes. Meminerat ſanè opus hoc neque recognitum fuiſſe, neque potuiſſe ſubtilius à fratre limari. Qui poſtquam ipſe ad Cardinalatus dignitatem peruenit, quinque tantum menſes vixit, è quibus etiam vno integro, lætali morbo afflictatus deceſſit è vita. Meminerat hæc eadem ab illo ſecum breuiter fuiſſe coram diſputata: qui cum, remotis arbitris, quaſi ſecum loqui ſoleret, neque iniuria, quippe natu maior ea cum fratre liberius agere non dubitabat de quibus pro ſua in auguſtiſſimum Cardinalium ordinem obſeruantia, ne verbum quidem facere auſus eſſet. Valuit tandem apud Illuſtriſſimum Cardinalem oratio mea. Valuit multorum, grauiſſimorumque virorum autoritas: quibus repugnare diutius fas eſſe non duxit: ne ſaluberrimis præceptis qualicumque dicendi genere, atque ordine traditis cæteri fraudarentur, ſi qui forte ſe putarent ex huiuſce libri lectione fructum aliquem poſſe percipere. Illud autem eundem Cardinalem maxime permouit, atque impulit, vt Romæ liber hic typis mandaretur; quòd cum nonnulla iam deſcripta ipſo inſcio, atque inuito, in aliorum manibus verſarentur; ea veritus eſt, ne librariorum (vt fere fit) mendis inquinata, aliquando ab alijs diuulgarentur. Fruere igitur Lector hoc religioſiſſimi viri labore: ac dum ea recoles, quæ in eo pie ſapienterque traduntur, eximiam ſimul Scriptoris virtutem, ac pietatem agnoſce. Vt intelligas hæc fratris ad fratrem exarata præcepta, non magis ex diſciplinarum reconditarum, quam ex religioſæ, pietatis, ac fraternæ charitatis fontibus emanaſſe. Vale.

INDEX

Digitized by Google

DE CARDINALIS DIGNITATE, ET OFFICIO.

Hieronymi Plati è Societate Ieſu.

AD FLAMINIVM PLATVM CARDINALEM FRATREM.

Præfatio.

CVM proximis menſibus (Frater Illuſtriſsime) ita contigiſſet, vt te repentè, & certè preter omnem vtriuſq; noſtrum opinionem, Cardinalem viderem, & ſi meus in te fraternus amor multa mihi proponebat, quæ curam, & ſolicitudinẽ afferrent, tamen vt me collegi, plura ẽt occurrerunt plena ſolatij vt dignitatem hanc nec tibi obfuturã, & alijs multis, ipſiq; vniuerſæ Eccleſiæ profuturam eſſe ſperarem. Hæc autem omnia quæ dixi ſolatia ex vno illo fonte fluebant, & ad hoc vnum caput pertinebant, quod hoc quicquid in te, & de te geſtum erat, non fortuito, non etiam humana opera, aut ſtudio, ſed omnino Dei conſilio, ac voluntate geſtum conſiderem. Primum enim memoria tenebam, qua ratione ante aliquot annos Mediolano ad hanc vrbem, & ad hæc negotia traductus eſſes, nempe inuitiſſimus, atque aliorum

aliorum quidem auctoritate victus, ac neſcio qua Dei prouidentia coactus, cum antea nihil minus quàm Romam cogitaſſes, tuæque vitæ rationes alia longè inſtituiſſes via. Deinde etiam recordabar, toto hoc tempore, quo Romæ fueras, qui fuiſſent animi tui ſenſus, quos mihi tu ſemper pro tua in me beneuolentia, atque humanitate notiſſimos eſſe voluiſti, quamq; ex animo ſemper ab omni ambitione, & cupiditate abfuiſſes. Poſtremo, quod caput eſt, non ſolum cognoram, ſed videram ego ipſe, quàm ſincerè, & caſtè, ac legitimè hæc tibi dignitas veniſſet, non Principum gratia, & commendatione, non tuis in vllum obſequijs, non denique hominum artificio, cum non modo minimum factum, ſed nè nutus quidem vllus à te interpoſitus eſſet. In quo ēt vt verè dicam non mediocriter me Gregorij XIIII. Pont. Max. qui te elegerat virtus, ac pietas confirmauit, quem ſciebam quemadmodum in alijs ſic in te quoque eligendo nihil aliud voluiſſe, nihil ſpectaſſe, quam vnius Dei honorem, ac gloriam, nec erat dubitandum quin talis animus, taliq; religione, ac zelo incenſus, Dei lumine dirigeretur, in ea pręſertim Sede, in qua propter loci dignitatem, etiam neſcientes prophetant. Quamobrem cum propter has, & alias etiam cauſas nihil ambigere poſſem, quin planè per oſtium ingreſſus eſſes, non autem aliundè irrepſiſſes, illud etiam ſequebatur, vt idem Deus, qui onus impoſuerat, grande illud quidem, ac formidabile, vires quoque, & robur ad perferendum, & fructuosè perferendum adderet. Sic enim fieri ſolet, idque proprium eſt diuinę prouidentiæ, vt quemadmodum naturalibus rebus, cum earum cuique ſuum finem, atque opus præſcripſerit, ſingulis etiam neceſſaria adiumenta ad finem illum conſequendum, opuſque exequendum impertiat, ſimillimè in ijs quæ ſunt ſupra naturam, eòque magis, quò hæc maiora, & altiora ſunt, quos ad ſtatum aliquem, ac munus deligit, ijſdem etiam gratiam, & opem ſuppeditet illi ſtatui congruentem. Atque huius quidem ſpei illud ego quaſi experimentum cepi, quòd

Digitized by Google

quòd ſtatim atque ad iſtam dignitatem euectus es, iacta in te vidi optimi Cardinalis fundamenta. Non enim inani quadam lætitia exultaſti, non inepto inflatus tumore in magnis, & mirabilibus ſuper te ambulare cœpiſti, ſed potius ex tanti oneris magnitudine trepidare te ſenſi, quin etiam totum animum, ac vires tuas eò applicare aggreſſus es, vt officio tanto, tamquè arduo quàm cumulatiſſimè ſatisfaceres. Acceſſit deinde illud etiam inditium huius tuæ voluntatis, quod me rogaſti, & planè voluiſti, vt quæ mihi occurrerent ad perfectum Cardinalem informandũ, ea ſcriptis exponerem. Quod ego ſcribendi munus, & ſcribendi de tanta re, ſine dubio recuſaſſem, vt mihi longè impar, & difficillimum, niſi tibi vel iubenti, vel ẽt cupienti, & innuenti aliquid negare nefas putaſſem. Verum cum in te duas iam quodammodo perſonas intuear, alteram fratris, alteram Cardinalis, illi quidem charitatem, huic obſeruantiam ſingularem deberi video, vtrumquè autem tum per ſe, tum multò magis coniunctum ita valere debet, vt laborem omnem etiam leuem efficiat. Cum enim meus in te amor is ſit, qui eſſe debet, non ſolum in fratrem, ſed etiam in talem fratrem, quid ego tibi melius, aut vtilius optare poſſim, quàm omnem copiam bonorum ſpiritualium, quæ vera bona ſunt, quæque tum in hac vita te ornent, Deoque gratum reddant, tum deinde ad alteram illam æternam, immortalemque perducant? Hæc igitur me charitas ſtimulat, vt ego quoque idem dicam quod Beatus Hieronymus Paulino. Nihil in te mediocre eſſe Epiſt. 13. contentus ſum: totum ſummum, & perfectum deſidero: nec ſolum deſidero, ſed etiam ſpero, quoniam ea in te ſemina, & initia tum naturæ, tum gratiæ ſenſi, & cognoui, quibus excultis eximium quendam perfectionis gradum expectari oporteat. Ego vero dum hæc ſcribo, profiteor me tibi vni ſcribere, quoniam tu mihi vnus ſatis magnum theatrum, ſatis etiam magnus es fructus harum quæcumquæ ſunt lucubrationum. Itaque ſi quis erit fortè, qui in

hunc

hunc noſtrum laborem incidat, non habebit, meo quidem iudicio, quòd meam accuſet audaciam, qui ampliſſimo ordini, & ei ordini, qui aliorum omnium magiſter eſſe debeat, & ſoleat, ego minimus & poſtremus præcipere velle videar. Quod & ſi ita accideret, tamen tua me, opinor, voluntas, & auctoritas facilè tueretur, quoniam ſi hoc crimen eſt, certè imperium tuum ſine maiori crimine detrectare non poteram. Quamquam illud quoque addo, non tam me hoc libello mea ſenſa expoſuiſſe, quàm etiam tua. Cum enim ſæpè de his rebus inter nos colloquuti ſimus, teque ſæpè de his offitijs, & de tuis deſiderijs differentem audiuerim, meus hic labor fuit, vt noſtros communes ſermones ſcriptis mandarem, vt tu cum vacat, non mea cognoſcere tantum poſſes, ſed tua quoque recognoſcere. Poſtremo ſi mihi id propoſitum fuiſſet, vt ea commemorarem, quæ huius ætatis Cardinales in hoc ſuo munere vel omittunt facienda, vel non facienda committunt, non immeritò reprehenderer, quod os meum in cœlum ponere, meæque tenuitatis terminos transgredi auſus eſſem. Verum ego quidem hoc mihi tantum ſumpſi, in eoq; ſemper me tenui, vt qualis eſſe debeas Cardinalis, pro mea facultate proſequerer. Iuuat autē ita credere qui nunc ſint omnes eſſe quales debeant. Itaq; ad te (Illuſtriſs. Frater) quem Cardinalem omni laude cumulatum eſſe cupio, vtar ea clauſula, qua Gregorius, tum alijs virtutibus, tum præcipuè humilitate inſignis ad Ricaredū Regem vtitur, poſt multas præceptiones, quas ei ſcripſerat. Hæc inquit vos auctore Deo omnia ſeruare non ambigo. Sed occaſione admonitionis exorta bonis actibus veſtris me furtiuè ſubiungo, vt cum non admoniti facitis, quando vobis admonens additur, iam non ſoli faciatis. Omnipotens autem Deus in cunctis actibus veſtris cœleſtis brachij extenſione vos protegat, vobisq; & præſentis vitæ proſpera, & poſt multa annorum curricula, gaudia concedat æterna.

Lib. 4. epiſt. 124.

De Eccleſia Sancta præſtantia, & quam Deo cara ſit. Cap. I.

QVANQVAM infinita Dei bonitas, & ſapientia ita hominum ſalutem gubernare potuiſſet, vt quiſque per ſe ſeparatim ad æternam felicitatem niteretur, nullo reſpectu, nullaq; colligatione cęterorum; tamen hoc ei melius, & ad multa aptius viſum eſt, vt fideles omnes mutuo nexu deuincirentur, atque ex omnibus vna quaſi Reſpublica, aut Ciuitas, vel potius vnum corpus ſub vno capite coaleſceret.

Primum enim hoc ipſi humanę naturæ magnopere congruebat, quæ & ab vno propagata eſt, & tantum habet propenſionis ad hanc ſocietatem, vt nihil ferè magis expetat, quàm ſermonis, & vitæ communionem, nihil magis oderit, & refugiat, quàm ſolitudinem. Deinde vero exigebat id etiam communis vſus, & vtilitas, quoniam cum habere non poſſit vnus omnia, imò vero neceſſe ſit omnibus multa deeſſe, ita rem inſtitui oportuit, vt ex aliorum coniunctione quod vni deeſſet, ab alijs ſuppleretur. Quare cum in eo tantum momenti conſiſteret, vt quicumque eſſent veri Dei cultores, ij non ſolum cum ipſo Deo, ſed etiam inter ſe eſſent quam coniunctiſſimi, hoc diligenter Diuina illa Maieſtas prouidit, & egit, vt hanc eorum coniunctionem, & admirabili artificio conciliaret, & conciliatam deinde arctius adſtringeret, non ſolum eiuſdem fidei, & caritatis, quæ interiora ſunt, ſed multis etiam externis vinculis, vt ſunt ſacramenta, ritus, ceremoniæ, cæteraq; huius generis, quæ ſub aſpectum cadunt. Hæc igitur animorum quam diximus multitudo collecta, hæc vniuerſitas, & cœtus ita compactus, & coagmentatus, Eccle-

Ep. 170. ſia eſt nimirum vt ait S. Auguſtinus, fidelis populus per vniuerſum Orbem diſperſus, locis quidem diſperſus, ſed illis, quæ dixi tum internis, tum externis vinculis in vnā familiam, vnumq; ouile congregatus. Quod cum ita ſit, ex hoc etiam duo conſequi neceſſe eſt, primum quantam eſſe oporteat huius de qua loquimur, Eccleſię dignitatē, pulchritudinem, & pręſtantiam, deinde quam oporteat eam Deo domino eius auctori, ac moderatori caram, & iucundam eſſe. Et quidem ad hoc vtrunque illud ſufficere poteſt, quòd ſit opus Dei. Nam nec ab illo tanto, tamq; ſapienti artifice extare aliquid poteſt, quod non pulcherrimum ſit, & abſolutiſſimum, cuius perfecta ſunt opera; nec dubitari debet, quin vt omnes præclari artifices cum egregium aliquod opus magno ſtudio, & cura elaborarint, eo deinde gaudent, ſic Deus hoc tali præſertim ſapientiæ ſuę partu magnoperè, & certe pluſquàm à nobis credi, aut capi poſſit, delectetur. Quare ſic omnino ſtatuendum eſt, nihil vel ad pulchritudinem elegantius, vel ad ſanctitatē diuinius, vel ad præſtantiā ſublimius cogitari poſſe, quam hanc omnium fidelium parentem, procreatricem, ac nutricem Eccleſiam, extra quam nihil bonum, nihil ſincerum, nihil animæ fructuoſum eſſe poteſt. Quas etiam ob cauſas nihil eſt dubitandum, quin ſumma illa Maieſtas, cum à ſe ipſa diſceſſerit, & ab illa, quem in ſe continet bonorum omnium cumulo, nihil aliud habeat, in quo conquieſcat, & quo oblectetur, præter Eccleſiam. Hic eius amor, hæ

Eſaiæ 5. delitiæ, hæc eius vinea vt ait Eſaias, vel, vt eſt in canticis,

Cantic. 2. hortus propter florum amœnitatem, & fructuum vbertatem, immo verò vt eam ſacræ litteræ appellant, domus eſt

1. Timot. 3. Pſal. 86. Lucæ 1. Dei, & Dei ciuitas, de qua dicta ſunt glorioſa, & Regnum Chriſti, cuius non erit finis. Optimum verè, ac fœliciſſimum regnum, atque opulentiſſimum bonis omnibus ſpiritualibus, idemque legibus, & inſtitutis ſanctiſſimis temperatum,

Pſal. 18. quoniam lex Domini immaculata, conuertens animas à vitio ad virtutem, à terrenis ad cœleſtia; Quid autem

tem

tem dicamus de huius regni ordine,& pace, ac concordia, quid etiam de firmitate, in quam, ne inferi quidem portę præualere poſſunt? Verè enim Hilarius de hac ipſa ſic loquitur, Dum oppugnatur floret, dum opprimitur creſcit, dum contemnitur proficit, dum læditur vincit,dum arguitur intelligit, tunc ſtat cum ſuperari videtur. Accedit etiam ad huius regni nobilitatem, tum regis ipſius nobilitas, qui eſt Dei filius, & ipſe Deus, tum ciuium quoque de quorum dignitate quid maius dici poteſt, quàm quòd ipſi quoque reges ſunt? ſic enim Petrus. Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Nil mirum igitur ſi hoc ſuo regno ita gaudeat Deus, vt in eo perpetuam ſibi ſedem fixerit, nec ab eo recedat vnquam. Quam ob cauſam Dei quoque tabernaculum vocatur,vt in quo ille habitet, & nos vnà cum illo habitemus. Quocirca Auguſtinus quod in pſalmis dictũ eſt, Proteges eos in tabernaculo tuo, non dubitat accommodare ad Eccleſiam. Quid eſt, inquit, tabernaculum, niſi Eccleſia huius temporis, quæ ideo tabernaculum dicitur, quia adhuc in terra peregrinatur, tabernaculum enim habitaculum eſt militum in expeditione poſitorum. Sed hoc tabernaculum quoniam Dei præſentia conſecratur, ideo templum quoque eſt; nec ob aliam cauſam tanta opera, tantaq; impenſa templum illud Salomonis adeo inſigne condi voluit, eiuſq; condendi Deus ipſe modum, formamq; deſcripſit, niſi ad hoc Eccleſiæ templum exprimendum tanto nobilius, & excellentius, quanto anima corpori, corpus vmbræ antecellit. Itaq; Auguſtinus idem in alio pſalmo verba illa interpretans, Adducentur in templũ Regis. Templum,inquit, Regis eſt ipſa Eccleſia. Vnde conſtituitur templũ? de hõibus qui intrant templũ Regis, lapides viui qui ſunt niſi fideles? In vnitate eſt templũ Regis,nõ eſt ruinoſum,nõ deciſũ, non diuiſum: iunctura lapidũ viuentiũ charitas eſt. Cũ igitur diuinũ eſt hoc templũ, & à diuino artifice tãto artificio conſtructũ,tum illud inſu-

Matth. 16.

Lib. 2. de Trin.

1. Pet. 2.

Pſal. 30.

Pſal 44.

Digitized by Google

per habet, quod non eſt in vulgaribus templis, vt ēt Deū amatorem ſuum diligere, & redamare poſſit. Ex quo illud eſt quod hanc ſuam Eccleſiam, Deus ipſe in canticis
Cant. 1. non ſolum pulchram, & perfectam, & dilectam, ſed ami-
Cant. 2.
Cant. 4. cam, & ſororem, poſtremo etiam ſponſam ſuauiſſimo om-
Cant. 3. nium nomine appellet, cuique ſubſit amoris mutui ſignificatio. Hoc enim eſt magnum illud ſacramentum, quod
Epheſ. 5. Paulus Apoſtolus commendat, & in ipſo coniugio repræſentari oſtendit, quoniam hic quoque duo ſint in carne vna, & quidem ita vt amplius ſeiungi, diſtrahiq; non poſ-
Serm 69. ſint. Quamobrem rectè Bernardus, Quid, inquit, ſponſa,
cant. niſi congregatio iuſtorum? quid ipſa niſi generatio quærentium faciem ſponſi? Non enim ille intendit huic, & non iſta illi. Propter hoc vtrumq; ponit, Et ego illi, & ille mihi. Ille mihi quia miſericors, & benignus eſt, ego illi quia non ſum ingrata. Ille mihi gratiam ex gratia: ego illi gratias pro gratia. Ille meæ liberationi, ego illius honori. Ille ſaluti meæ, ego illius voluntati. Igitur cum per ſe nomen ipſum ſponſę magnum eſt, magnoq; ęſtimandum, tum neſcio an etiam maiora ſint quæ in eam ex hoc nomine redundarunt. Quæ enim ornamenta, quæ monilia, quas gemmas aut veſtes, quas denique, vt eſt in Can
Cant. 1. ticis aureas murenulas argento vermiculatas donabit tam diues ſponſus tam dilectæ ſponſæ, aut potius quid non donabit, cum etiam humanum coniugium omnia communicet, diuitias, nobilitatem, ſplendorem, ipſam inſuper familiam, titulos, opes? Verum in hoc Eccleſiæ coniugio, illud etiam ineſt magnum, & admirabile, quod ſimul & caſtæ virginis integritatem retineat, nec tamen careat prolis fœcunditate. Itaque quod in pſalmo dicitur, Vxor tua
Pſal. 118. ſicut vitis abundans, id quidem Auguſtinus, ad Chriſtum dirigi exiſtimat, cuius vxor ſit Eccleſia, nos autem eius filij: Idemque alio loco. Parit, inquit, Eccleſia filios coniux Chriſti, in cuius figura Eua mater viuentium appellata eſt. Quem igitur amorem, quam credimus eſſe Chriſti

charitatem in ſuã ſponſam, & talem ſponſam, & quæ eum
tam multis, ac talibus, tamque optatis filijs augeat? De-
clarat hoc Apoſtolus cum hoc Chriſti Eccleſiæq; ſuauiſſi- Epheſ. 5.
mi, caſtiſſimiq; amoris plenum connubium coniugatis om-
nibus, quaſi amandi exemplar proponit. Viri, inquit, di-
ligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam.
Sed tamen & ſi tantus eſt in coniugio tum nexus, tum etiã
amor, eſt præterea altior quidam gradus, quo Chriſti cha-
ritas omnium coniunctionum, & omnium amorum vim
longiſſimè exſuperat, quoniam hæc iuſtorum multitudo,
de qua loquimur, ita cum Chriſto conglutinata eſt, vt vnũ
quiddam nulla ex parte diuiſum, aut ſeparatum efficiant.
Quæ cauſa eſt cur Apoſtolus, penitus in hæc miſteria in-
greſſus, nos omnes corpus, illum autem caput, & verum
caput, appellare non dubitet, qua quidem nulla eſſe po-
teſt maior, arctiorq; coniunctio. Sic enim ad Epheſios.
Ipſum dedit caput ſuper omnẽ Eccleſiam, quæ eſt corpus Epheſ. 1.
eius. & alio loco, Vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus eſt Epheſ. 5.
caput Eccleſiæ. Idemque ad Coloſſenſes. Ipſe eſt caput Coloſſ. 1.
corporis Eccleſiæ, itemque pro corpore eius quod eſt Ec-
cleſia. De quo etiam Auguſtinus, vnus homo cum capi-
te, & corpore ſuo Ieſus Chriſtus Saluator corporis, & mem Pſal. 61.
bra corporis, duo in carne vna, & in paſſione vna, & cum
tranſierit iniquitas, in requie vna.

Cum igitur hoc ita conſtitutum, & confirmatum ſit,
Eccleſiam ob tam multas, tamquè magnas cauſas adeo ca-
ram eſſe Deo, & ab eo tot muneribus donisque profuſè or
natam, illud deinde neceſſario ſequitur, nihil Deo gra-
tius ab hominibus fieri poſſe, quam ſi ipſi quoq; hanc eius
ſponſam, & hoc eius corpus omni amore, omni ſtudio, om
niq; obſequio complectantur, & colant. Itaq; nec Deus
ipſe ſolum ſe diligi vult, niſi illa etiam ſimul diligatur, &
nos certe hoc illi debemus propter eximia beneficia, quæ
in ea, & per eam à Deo accipimus. Sic enim intelligen-
dum eſt, quicquid gratiæ, quicquid luminis, quicquid ſpi

ritualium

ritualium chariſmatum in nobis ſit, id totum à Deo Eccleſiæ collatum, ab eius ſinu in nos peruenire, vt illi ſecundum Deum, & ortum, & educationem noſtram, & omnia ſpiritualis huius vitæ alimenta accepta referre debeamus. Pſal. 88. conc. 2. Quam ob cauſam rectè ab Auguſtino dictum eſt, Amemus Dominum Deum noſtrum, amemus Eccleſiam eius: illum ſicut patrem, iſtam ſicut matrem: illum ſicut dominum, hanc ſicut ancillam eius, quia filij ancillæ ipſius ſumus. Sed matrimonium magna charitate copulatur, nemò offendit vnum, & promeretur alterum.

Ex quibus alterum etiam ſequitur, cum Deus quod neceſſe eſt, in tali quaſi theſauro ſuo tuendo, & cuſtodiendo, omnem vigilantiam, curam, ac ſolicitudinem ponat, ſi qui ſint inter homines, quibuſcum ille aliquam huius curæ, ac ſolicitudinis partem cõmunicet, non poſſe eis quicquam vel ad gloriam illuſtrius, vel ad meritum vtilius contingere. Nam ſi honor quæritur, quis maior eſſe poteſt, quàm ſocietatem habere cum Deo tanti, & tam præclari muneris? Si fides, quæ maior alicui haberi poteſt, quam in tali, & tam pretioſo depoſito? Atque etiam in hoc ipſo quidam ſunt quaſi gradus. Primum enim ſingulorum qui in Eccleſia ſunt, ſaluti ſtudere, eique operam nauare, magnum eſt ſine dubio, & habet hoc quoq; magnam cum Deo ſimilitudinem. Maius eſt tamen non hominum ſingulorum, ſed Ciuitatum, aut Prouintiarum, quod faciunt Epiſcopi, & qui eo loco ſunt. Sed maximum, & præſtantiſſimum ipſius Eccleſiæ vniuerſalis bonum curare, & in hoc bono, quod ſine vlla dubitatione multò diuinius eſt ex officio verſari. Hoc igitur officium primo quidem loco Summi Pontificis eſt, generalis omnium præſidis, & paſtoris, proximè verò Cardinalium, qui ad hoc facti, ad hoc inſtituti ſunt, vt in hac quaſi arce Romana communibus totius Eccleſiæ per totum Orbem fuſæ vtilitatibus ſeruiãt. Itaq; quoniam huius quidem corporis, de quo paulo ante diximus, Pontifex ipſe pro Chriſto Domino capitis locũ

in terris obtinet, iure ac merito Cardinales in hoc eodem corpore colli partes tenebunt, qui nimirum gradu, & dignitate proximi, hoc caput, ſtudio, opera, conſilio ſuſtentant, & adiuuant, & ab ipſo etiam influxum quendam ſapientiæ, & prouidentiæ, nulla media re excipiunt, & in reliquos fideles transfundunt. Quamobrem ipſi quoque hanc Dei tam vberem vineam, hunc hortum concluſum, hanc familiam, hanc etiam ſponſam, immo vero hoc ipſius Chriſti corpus, vti diximus, fouendum, & curandum ſedulò ſuſceperunt. Magna omnino dignitas, magnus honor, ac ſplendor, ſed ita vt ſimul etiam magnam, ac multiplicem obligationem, & laborem, afferat, cui minus reſpondere, aut in eo ſegniorem, remiſſioremque ſe præſtare non ſolum turpe, ſed etiam graue, ac periculoſum eſt. Videtur enim in ipſos etiam Cardinales illa Pauli Apoſtoli cohortatio aptiſſimè cadere, Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſauguine ſuo. Quod enim maius pretium dicere potuit, quàm ſanguinis, & talis ſanguinis, talique modo effuſi? Quare hoc iam agendum, vt huius vtriuſque rei magnitudo planius oſtendatur primum quanta ſit Cardinalium dignitas, deinde etiam quod offitium, & obligatio.

Act. 20.

De origine Cardinalatus. *Cap. II.*

IN rebus omnibus quarum forma, ac natura inueſtiganda ſit, magnopere confert earum ortum, & initia inſpicere. Nam & antiquitas multum affert nobilitatis, ac ſplendoris, vt videmus familias, quo vetuſtiores, eò illuſtriores eſſe: & certe hoc etiam iuuat ad quamq; rem melius pernoſcendã, ſi quid ab initio fuerit, & quomodo inſtituta ſit intelligatur; Ferè enim ita euenit in pleriſq; vt quo longius, ab ortu recedunt, eò magis

gis

gis inueteraſcant,& quaſi ſeneſcendo,nitorem ſuũ, vimq; amittant, Quare hoc idem faciendum in Cardinalatu,ſic enim tum eius dignitas,tum etiã officia facilius eluceſcẽt, ſi principium pateat & origo. In primis igitur illud conſtat, qui nunc Cardinales vocantur, eos olim Presbiteros, vel Diaconos vrbis Romæ appellari ſolitos: idque conſtat tũ ex alijs, tum ex Nicena Synodo, quæ habita eſt Syluestro Pontifice, cui inter cæteros duo ita ſubſcribunt, Victor, & Vincentius Presbyteri vrbis Romæ, pro venerabili viro Papa, & Epiſcopo noſtro, Syluestro. Ex quo apparet eos Pontificis locum in eo concilio tenuiſſe, quod munus magnum eſt, & Cardinalium proprium. Quin etiam aliquanto poſt, in Synodo à Gregorio Romæ habita anno Domini D.XC IIII. triginta quinque Sacerdotes ſubſcribunt omnes ex nomine Eccleſiarum ſuarum. Atque Auguſtinum etiam videmus in diſputatione quadam aduerſus Pelagianos, mentionem facere de Romanis clericis, qui ſub Zoſimo Pontifice Celeſtinum, & Pelagium condemnarãt: at hæreticos damnare, non eſt priuatorum clericorum, vt neceſſe ſit eos fuiſſe Cardinales. Quare cum hoc ita ſit, videndum nobis eſt, quod initium fuerit, quis progreſſus Romani Cleri. Primum igitur hoc communi conſenſu receptum eſt, B.Petrum cum Romæ ſedem poſuiſſet, ex omnibus recentibus Chriſtianis probatiſſimos quoſdam elegiſſe, quos manuum impoſitione partim Presbyteros, partim Diaconos ordinauit, diſtributis vtrique ordini ſuis muneribus. Sed cum adhuc exiguus, & incertus eſſet Presbyterorum numerus, Cletus Pontifex à Sancto Petro tertius eos ad quinque, & viginti redegiſſe ſcribitur. Euariſtus deinde qui Pontificatum cepit anno Domini X C V I. ne confusè adminiſtrarent, paroccias diuiſit; vt ſuam quiſq; dioceſim noſſet, & in eam excolendam incumberet. Sed hactenus ſinguli Presbyteri in ſingulis parroccijs, quod ſatis erat, pro Chriſtianorum paucitate. At Hyginius, qui annum circiter C XL. Romanam tenuit Sedem, aucto iam

fide-

Digitized by Google

fidelium numero, plures in vnaquaque parrœcia Presbyteros alioſque Clericos inſtituit; quæ Eccleſiæ, ſiue parrœciæ, iam tum ab illo tempore tituli appellari cępti sũt. Cur autem tituli dicerentur, cauſam aſſignat Baronius in ſuis Annalibus, vel quia quicquid ex prophano ad Eccleſiam adiungebatur, intitulari, vel in titulum tranſire dicebatur, quod etiam ex quadam Gregorij Epiſtola intelligi poteſt: vel quia Presbyteri quibus eæ committebantur Eccleſiæ, ſingulis à ſuis Eccleſijs nomen titulumque acciperent, vt iam non ex familiæ cognomine, ſed ex ſua quiſque Eccleſia nuncuparetur. Hi vero tituli frequentius quidem ab eius ſancti nomine, cui dicata eſſet Eccleſia, ſumebantur, vt S. Cæciliæ, aut S. Mariæ trans Tyberim: interdum tamen etiam ab ijs Pontificibus, qui eos titulos inſtituerant, vt Iulij, aut Damaſi, interdum ab ijs qui templa ipſa ędificarant, vt Lucinę, Eudoxię, Tigridis, & ſimiles. Quod ſi quis numerum etiam quærat horum titulorum, iam ante dictum eſt ab Euariſto vigintiquinque inſtitutos eſſe, quibus deinde alij Pontifices alios quoſdã addidere, ſic tamen vt ſemper viginti & octo permanſerint, vſque ad annum circiter M. CCCC. LV. id eſt vſque ad Calixtum Tertium qui vnum addidit, alterum deinde Sixtus Quartus, Leo X. vndecim, tres Iulius III. vnum Paulus Quartus, itemque Pius Quartus, tres poſtremo Pius V. vt omnino noui tituli adiecti ſint vnus, & viginti. Hæc de Presbyteris, nunc de Diaconis pauca dicamus.

2. vol. an. 112.

Epiſt. 63.

Certum eſt igitur iam tum ab initio ferè Romanę Eccleſiæ ſeptem Diaconos Apoſtolorum exemplo, qui ita Hieroſolymis fecerant, inſtitutos, & quidem aliquandiu nullo certo certo loco, verum quicũque occurrebat locus, in eo promiſcuè ſua obibant munera. Quare primus omnium Fabianus Pontifex annum circiter CC XL. Vrbis regiones diſtribuit, ſuamque cuique aſſignauit; de quarum regionum partitione, expreſſa eſt mentio in ea oratione quam Gregorius habuit ad populum, peſtilentiæ tempo-

B re,

re, quæ adhuc extat in eius vita. Ex his autem ſeptem Diaconis vnus erat præcipuus à Pontifice electus, cum Cleri, populiq; conſenſu, qui Archidiaconus appellabatur, cuiuſmodi fuit S.Laurentius Syxti miniſter, Cum vero tunc quatuordecim eſſent Vrbis regiones, Diaconus quiſque binas adminiſtrabat; poſtea tamen duplicatus eſt hic numerus, vt ſinguli ſingulas haberent, demum etiam adaucto Romanæ Eccleſiæ ſplendore, plures in vnaquaq; regione adiuncti Diaconi, ſic tamen vt vnus emineret, aliosq; gubernaret. Erant autem in ſingulis regionibus loca certa aſſignata, quæ appellabantur Diaconiæ, nimirũ Eccleſiæ Sanctorum nomine dicatę, in quibus nulla animarum cura gerebatur, ſed alia munera exercebantur Diaconorum propria, de quibus infra dicemus. Atque has quidem Diaconias multis ſeculis ita diſtinctas fuiſſe accepimus, à Præbyterorum titulis, vt neque titulus vllus Diacono, nec Diaconia Prebytero traderetur. Quæ deinde ratio quomodo confuſa fuerit, omniſq; propemodum ſublata diſtinctio, dicetur à nobis paulo inferius. Verum hæc quidem poſteriora. Quare redeamus ad priora illa tempora, quibus, vt dictum eſt, quatuordecim tantum fuere Diaconi, pro numero regionum, quibus quoniam erant aſſignati, ideo Regionarij vocabantur. Poſtea vero quatuor additi, qui Pontifici aſſiſterent, eique ſacrificanti ſeruirent, quam ob cauſam dicti ſunt Palatini. Quare decem iam & octo Diaconi eſſe cœperunt.

Reſtant nunc Epiſcopi Cardinales, qui ex vrbibus Romæ finitimis ſelecti, & hoc quaſi priuilegio inſigniti ſunt, vt ſoli inter Epiſcopos Cardinalium nomen obtinerent, frequentius Summo Pontifici adeſſent, atq; eis quodammodo aſſiſterent. Hi vero nunc quidem ſex tantummodo: alias vero ſeptem fuiſſe comperimus. Nàm præter eos qui iam ſunt Epiſcopatus, vnus etiam commemoratur Syluæ candidæ vſque ad Caliſtum II. circiter annũ M C XX. quo tempore cum illa Ciuitas crebris Barbarorum incur-

ſibus

ſibus diſiecta, & incolis exhauſta, eſſet, adiuncta eſt ea Eccleſia Portuenſi, cuius tunc Epiſcopus erat Petrus Romanus. Atque ex eo ſex tantum fuere Cardinales Epiſcopi, niſi quod aliquando peculiares cauſę aliquas Eccleſias coegerant adiungi,quibus cauſis ceſſantibus,reditum eſt ad hunc eundum numerum: vt non ita pridem Leone X. Pontifice cum Bernardino Caruaiali, & Gulielmo Briſonettæ, vtrique Epiſcopo Cardinali, quos Iulius II. depoſuerat, dignitatem reſtituiſſet, duas Epiſcopales Eccleſias adiunxit, Reatinam, & Tiburtinam: ſed ea cauſa ſublata, eodem Leone viuente, vtraque Eccleſia Cardinalis eſſe deſijt. Idem autem aliàs etiam vſu veniſſe legimus, vt cum ſub Leone Nono Veliterna, ſub Vrbano II. Nepeſina, & aliæ alias additæ ſunt. De his igitur Cardinalibus Epiſcopis hoc quoque inter cætera accepimus, quemadmodum Presbyteri Cardinales in reliquis quatuor Patriarchalibus Eccleſijs Romæ ideo inſtitutis, vt vniuerſam Eccleſiam in vna Vrbe repreſentarent, ſuis quiſque diebus, ſacra peragebant, ſeptenis titulis in ſingulas Eccleſias diſtributis; ita Epiſcopos Cardinales in Eccleſia Lateranenſi, vbi Pontificia ſedes fuit vſq; ad Gregorij XI. reditum, Auinione, ſingulos ſuis diebus per vices in ara maxima miſſas celebrare ſolitos, modo præſente, modo abſente Pontifice. Quod apparet ex Anaſtaſio Bibliothecario, qui in vita Stephani Papæ, quem creatum conſtat anno D CC LXVIII. expreſſam facit mentionem de Epiſcopis Cardinalibus hebdomadarijs. Sic enim eos appellat. Quare hunc etiam ordinem fuiſſe accepimus, vt Dominicus dies Oſtienſi tributus eſſet, proximus Epiſcopo Cardinali Syluæ candidæ, tertius Portuenſi, reliqui deinceps Sabino, Præneſtino, Tuſculano, Albano. Nec dubium eſt quin id ad Pontificis dignitatem inſtitutum eſſet, vt ſicuti alijs Eccleſijs Presbyteri Cardinales, ita huic vni Epiſcopi Cardinales deſeruirent. Atque hi quidem Epiſcopi etiamſi Pontifici proximi, & Cardinales di-

cti, tamen multo tempore nihil præcipui præ aliјs Epiſcopis habuere, neque eos vel dignitate, vel ſeſſionis ordine præibant, niſi forte antiquiores, ordinatione eſſent, quod alijs quoque commune eſt. Sed eorum dignitas vnà cum aliorum Cardinalium tempore adiuncta eſt, ob eas cauſas quas ſuo loco exponemus.

Ex his igitur omnibus conſtat, etiamſi Cardinalis nomen in veterum monumentis rariſſimum ſit, rem tamen ipſam, & dignitatem antiquiſſimam eſſe, ſemperq; in Romana Eccleſia retentam. Itaq; nec de Laurentio dubitatur, vt antea diximus, quin Diaconus Cardinalis fuerit, & multo ante Laurentium quidam putant ex hoc numero extitiſſe etiam Linum, & Cletum, & Clementem, qui Beato Petro Conſiliarij, & adiutores erant. Sunt etiam qui B. Hieronymum inter Cardinales reponant, eo ducti argumento, quòd vt ipſe de ſe narrat, Damaſum
Ep. 11. iuuerit in Epiſtolis ſcribendis, idque tum alij ferè omnes ſenſere, tum præſertim Alphonſus Ciaconus, qui de hoc integrum libellum edidit; ſed id quidem argumentum ſatis infirmum eſt, quoniam ſcribendi munus non ita proprium eſt Cardinalis. Quare illud firmius in partem contrariam, quòd licet Romę aliquandiu fuerit, non tamen Romanę Eccleſię Presbyterum fuiſſe conſtat, ſed Antio-
Epiſt. lxi. chenę, quod ipſe apertè in Epiſtola quadam profitetur.

Poſtremo quòd ad nomen ipſum attinet, non eſt dubium quin Cardinalis idem ſit quod pręcipuus, ac principalis. Itaque & venti Cardinales, itemque virtutes quædam Cardinales communi, & vſitato more appellantur. Quare non Romæ ſolum, ſed alibi quoque in Cleri ordine, hoc Cardinalium nomen vſurpatum eſt. Ex quo illud eſt,
Cano. 54. quod in Concilio Meldenſi ſtatuitur, vt Epiſcopus titulos Cardinales in vrbibus, vel ſuburbijs conſtitutos ordinet, atque diſponat. Extatq; Gregorij Epiſtola ad Fortuna-
Lib. 5. Epi. 11. tum Epiſcopum Neapolitanum, qua ei Gratianum quendam concedit, quem in ſua Eccleſia Diaconum Cardinalem

Digitized by Google

lem inſtituat. Idemq; in alia Epiſt. Ioannem Epiſcopũ Syracuſanum monet vt Coſmum Subdiaconũ Presbyterũ faciat Cardinalem. Quod cũ ita eſſet, vt vel in omnibus, vel in pleriſq; Eccleſijs ſui eſſent Cardinales, tñ hoc deinde conſuetudo obtinuit, vt in ſola ferè Rom. Eccleſia excellentiæ cauſa id nomen remaneret Romæ autẽ vnde hoc nomẽ fluxerit, nõ ſatis compertũ eſt. Pleriq; & certè omnes quos viderim vno conſenſu, ita dictos putant, qui ſingulis in titulis pręerãt reliquis Presbiteris, vel in Diaconijs pręerant alijs Diaconis, qui etiam alio nomine Archipresbyteri, & Archidiaconi dicebantur. Hoc enim indicare videtur nomen ipſum Cardinalis, quod vt paulò ante diximus, idem eſt quod principalis. De Epiſcopis autem quoniam hi alijs Epiſcopis non præerant, reddit Onuphrius aliam cauſam, prius quidem id introductum ex ſimilitudine Presbyterorum, qui alijs Eccleſijs Patriarchalibus ſeruiebant. Vt enim hi Cardinales Presbyteri vocabantur, ita, & multo magis decuiſſe, vt Epiſcopi qui Pontificiæ ipſi Eccleſiæ ſeruirent, Cardinales Epiſcopi vocarentur. Deinde vero adaucto Cardinalium ſplendore, verius etiam ita appellatos, non qui alijs Epiſcopis præeſſent, ſed quia præcipui eſſent inter alios. Ab his diſſentit Belarminus noſter, idque ob hoc præſertim argumentum, quod in illa Gregorij Synodo, de qua ante diximus, quæ extat inter eius Epiſtolas, cum trigintaquinque ſubſcribant Presbyteri, qui omnium conceſſu ſunt Cardinales, ciuſdem tamen Eccleſiæ bini ſubſcribunt, vt Sancti Syluestri. Damaſi, Balbinæ, & aliarum. Eius igitur hec eſt ſententia, Cardinalis nomen loco primum impoſitum eſſe, deinde à loco deriuatũ ad perſonam. Putat enim ex Eccleſijs ipſis aliquas fuiſſe, quæ Cardinales dicerentur, in quibus baptiſmus, & alia ſacramenta conferebantur, idque vt diſcrimen eſſet ab alijs Eccleſijs minus præcipuis, in quibus illa non fiebant. Sic etiam inter Diaconias, fuiſſe quaſdam magis inſignes, in quibus qui reſidebant; etiam ſi plures, appellatos eſſe Dia-

Lib. 11. Epiſt. 34.

Lib. de Ep. tit. Diac. Card.

Vol. pri.

Lib. 4. c. 88

Diaconos Cardinales. Eademque ratio eſt de Epiſcopis Cardinalibus, quod nomen tributum eſt ſex illis ciuitatibus Romanæ vrbi proximis. Atque huic quidem ſententiæ valde congruit, quod paulo ante ex Meldẽſi Concilio allatum eſt.

Nunc illud videndum quod ſupra attigimus, antiquiſſimum fuiſſe morem, vt ſuam Cardinalis quiſque teneret Eccleſiam, nec eam dimitteret. Nam quamcunque Diaconus Diaconiam, aut Presbyter titulum, vel Epiſcopatum Epiſcopus accepiſſet, eam deinde tanquam ſtationem perpetuo ſeruabat, niſi fortè vel Diaconus ad Sacerdotiũ, vel Presbyter ad Epiſcopatum aſcenderet. Quod ſi contingeret, in eo quidem loco, in quo ſemel potiti eſſent, deinceps tota vita permanebant. Prima autem occaſio huius moris immutandi fuit ex eo ſchiſmate quod Vrbano Sexto Pontifice ortum, in Concilio demũ Piſano quoquo modo ſopitum eſt. Nam cum vtriuſque factionis Cardinales ad vnum corpus rediſſent, quoniam ita accide rat, vt ijdem tituli, ijdemque Epiſcopatus à duobus diuer ſarum partium Cardinalibus tenerentur, placuit Alexandro Quinto, qui tunc electus eſt Pontifex, eos qui Vrbani partes ſequuti fuiſſent, ſuis Eccleſijs dimisſis, alias vacan tes accipere. Quod cum eo quidem tempore honeſta, atque etiam neceſſaria ratio induxiſſet, poſtea vt fit, nulla necesſitate retentum eſt, dum Cardinales tenuem titulum, vel Epiſcopatum pinguiori mutare ſtuderent; In quo primum fuiſſe tradunt Iordanum Vrſinum, ſub Alexandro V. qui S. Martino in montibus relicto, S. Laurentium in Damaſo tum vacantem impetrauit; idemque deinde ab Eugenio Quarto relicto Epiſcopatu Albano, Sabinum obtinuit; eiuſque exemplo Antonius Corarius dimiſſo Portuenſi ab eodem Eugenio Oſtienſem, quia opulentior erat conſequutus eſt, quod idem alij deinde fecere. Sed rarius adhuc, & parcius, vſque ad Sixtum Quartum, qui nõ ſolum huiuſmodi mutationes creberrimè vſurpauit, ſed

etiam

etiam quod nunquam antea factum fuerat, Diaconias Preſbyteris, titulos Diaconis aſſignare non dubitauit. Verũ hoc quodcumque erat, totum arbitrio Pontificis gerebatur, cum ſcilicet is volebat, & quibuſcum volebat. Poſtea verò ita inoleuit, vt iam conſuetudo vim legis obtinuerit, ſitque liberum Cardinali cuiuis, proximum ſibi titulum, vel Epiſcopatum, cum vacat, optare: ſic enim loquuntur: id eſt eligere, & ſe in eum transferre, hoc excepto, ſi quis forte abeſſet, non ob Eccleſię vtilitatem. Lex enim eſt, vt abſentis ratio nulla habeatur. Quin etiam hoc interdum retentum à Pontificibus, vt Diaconos aliquos, præſertim antiquiores, ad ſuperiorem ordinem, gradu non ſeruato, prouehant, vt Paulus Quartus qui Franciſcum Piſanum Albanenſem Epiſcopum, Clemens Septimus Marcum Cornarum Archipresbyterum fecit, à quibus vterque, vt Archidiaconis, fuerat coronatus. Sed in hac optione, ob tam crebram mutationem, illud ineſſe ſolet incommodi, vt Cardinales Eccleſias ſibi commiſſas non fere ament, aut curent, tanquam proprias, quas nimirum putent ſe prope diem relicturos; ex quo fit vt multa quæ ad Eccleſiaſticum nitorem, Deiq; cultum pertinent, negligantur, & pereant.

Extremo loco ſi quis etiam de veterum Cardinalium numero quęrat, ne id quidem difficile eſt colligere ex titulorum numero, quos ſupra diximus octo & viginti fuiſſe, quibus ſi decem & octo Diaconos, ac denique ſeptem Epiſcopos qui antiquitus erant, addamus, iam apparebit fuiſſe ſemper olim tres, & quinquaginta. Atque hic numerus ad Honorium vſque ſecundum anno Domini M.C.XXV. durauit, à quo tempore ſenſim minui cœptus, cum in demortuorum locum nemo ſubſtitueretur, ſed eorum tituli, vel ab Archipresbytero, vel ab altero Cardinali, Pontificis iuſſu, adminiſtrarentur. Itaque incertus ac varius eſſe cœpit Cardinalium numerus vſque ad annum M CC LXXVI. quo tempore ad Nicolai Tertij electionẽ

ſeptem

ſeptem tantum Cardinales affuiſſe legimus. Ab eo vero tempore rurſum refloreſcere, & augeri cœpit, ita vt Bonifatio Octauo ſedente, eſſent iam Cardinales viginti, neq; tamen vſque ad Sixtum Quartum trigeſimum attigerunt, cum in Conſtantienſi Synodo cautum eſſet, ne plures eſſent, quam vigintiquatuor. Sixtus trigeſimum ſupergreſſus eſt, Alexander vero Sextus fere ad quinquageſimum perduxit: at Leo X. cum vna vice vnum & triginta creaſſet, vſque ad ſexageſimum quintum. Paulus Quartus quinq; amplius addidit. Pius Quartus vſq; ad ſextum & ſeptuageſimũ: quo nunquam ante peruentum erat, neque poſtea peruentum eſt. Poſtremo Sixtus Quintus recentiſſimè numerum ſeptuageſimum definiuit, inſtar illorum, vt
Num. 11. ipſe ait, ſeptuaginta ſeniorum, quos Dominus Moyſi adiutores dedit, in quos tanti oneris partem deriuaret.

De excellentia, & dignitate Cardinalatus. Cap. III.

NVNC ſequitur vt videamus, quàm magna, & excellens ſit hæc Cardinalium dignitas, quod & ſi minime obſcurum eſt, quin potius ita apertum, vt ea etiam cauſa ſit, cur hic honor vulgo tàm auidè expetatur, nobis tamen aliquid in hoc genere magis ſolidum, & reconditum afferendum eſt, nec ſine fructu. Nam hoc dignitatis fundamento poſito, facilè erit deinde argumentari, quos mores, quam vitam, eiuſmodi locus poſtulet. Primum igitur hoc ponendum eſt, quod maximè ad rem noſtram facit, cum inter homines duo ſint dignitatum genera, vnum ſeculare, & laicum, alterum ſacrum, & Eccleſiaſticum, nullam eſſe poſſe dubitationem, quin hoc longe illi antecellat, quæcumq; & quantacunque ſit ſecularis dignitas, etiam ſi regia. Sic

enim

Digitized by Google

enim B. Gregorius quis dubitet, inquit, Sacerdotes Chriſti Regum, & Principum, omniumq́ fidelium patres, & magiſtros cenſeri? Neque obſcura eſt huius rei ratio. Eſt enim altera dignitas ſpiritualis, altera terrena, & humana. Quare quanto ſpiritus nobilior eſt corpore, tanto ſpiritualia temporalibus; vt Innocentius Pontifex ad Imperatorem ipſum ſcribit. De quo etiam Nazianzenus ad laicos Principes. Lex Chriſti ſacerdotali vos ſubijcit poteſtati, atque hiſce tribunalibus ſubdit. Dedit enim & nobis poteſtatem, dedit principatum multò perfectiorem principatibus veſtris. An verò iuſtum vobis videtur, ſi cedat ſpiritus carni, ſi à terrenis cœleſtia ſuperentur, ſi diuinis præferantur humana? Apparet hoc etiam ex ipſo fine. Nam vtraque ſane poteſtas populorum bono conſulit, quod in hoc conſiſtit, vt viuant ex virtutis regula: ſed hoc intereſt, quòd ſeculari propoſitum eſt bonum morale, quod eſt naturale, ſpiritualis autem aliud quoddam bonum curat, quod eſt multo altius, & excellentius, nempe ſupra omnem naturam. Iure igitur ob hanc, quam dixi, & ob alias etiam cauſas, illa à Chryſoſtomo in hanc ſententiam dicta ſunt, Sacerdotium principatus eſt ipſo etiam regno venerabilius, & maius. Nec mihi obijcias purpuram, neque diadema, neque veſtes aureas, Vmbræ ſunt iſta omnia, & floſculis leuiora. Pergit deinde pluribus vtrunque comparare, quoniam quicumque eſt ille Regis ſplendor ex auro, & potentia, totus eſt in rebus terrenis. At Sacerdoti, inquit, thronus in cœlis collocatus eſt, & auctoritatem habet iudicandi de cœleſtibus negotijs. Quis hoc dicit? Ipſe cœlorum rex. Quæcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis. Quid cum hoc honore conferri poſſit? Hæc Chryſoſtomus. Quare hoc poſitum eſſe debet, Eccleſiaſticam dignitatem ipſo genere, ita præſtare laicæ, vt ne ſit quidem comparatio. Quòd ſi hoc valet in omni Eccleſiaſtica dignitate, quid de ea dicemus, quæ inter ipſas Eccleſiaſticas præcipuum te-

Lib 8 Ep. 21.

c. ſolitæ de maior. & obed.

Orat. ad Ciu.

Hom. 5. vt di Domin.

Matth. 18.

C net

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

net locum? Tales ſunt igitur Cardinales, quos Sanctus Bernardus appellat ſeniores populi, iudices orbis. D. Antoninus autem, cuius teſtimonium eò pluris faciendum, quòd vt Theologus, nihil loquitur augendi gratia, apertè Principatum dignitatis in Eccleſia, poſt vnum Pontificem, Cardinalibus tribuit. Idemque ſentit Turrecremata haud minor Theologus, qui ait, eos excedere dignitate omnes Eccleſiaſticas dignitates, redditque hanc rationẽ, quia ſunt membra Papæ, & vna perſona cum illo. Valdenſis etiam magnæ vir auctoritatis, cũ alia multa de Cardinalibus tradit, tum hoc, non modicum iuris habere eos in orbe, ſed quem locum, ac munus tenuit Aaron, & Vr apud Moyſem, tenere eos apud Pontificem, ipſiſque datum eſſe in conſpectu primæ ſedis facere iudicium, & iuſtitiam in terra, & orbis Pontificem præmunire conſilijs. Quod etiã confirmant duo inſignes viri, & Pontificij iuris peritiſſimi, Hoſtienſis, & Ioannes Andreas, cuius vtriuſque illa ſunt verba, Excepto Summo Pontifice, nullum eſſe maiorem gradum. Iacobatius etiam doctrina excellens, dignitate ipſe Cardinalis ita docet quodam loco, tum ob alias rationes, tum ob eam, quam modò attulimus, quia ſunt vnũ corpus cum Pontifice, & quia vniuerſæ Eccleſiæ conſulunt, non ſolum Romanæ. Videmus etiam quàm de ijs honorificè loquatur B. Hieronymus iam tum ſuo tempore, Eccleſia, inquit, Senatum habet presbyterorum, ſine quorũ conſilio nihil Monachis agere licet. Senatũ quoq; Romani habebant, cuius conſilio cuncta agebant, & nos habemus Senatum noſtrum, cœtum presbyterorum. Extat etiam Conſtantini illius Magni, magnum de hoc ipſo teſtimonium, quo huius ordinis amplitudinem confirmat, atque ipſe inſuper auget pro poteſtate, Viris, inquit, Reuerendiſſimis Clericis in diuerſis ordinibus Romanæ Eccleſiæ ſeruientibus illud culmen ſingularitate, potentia, & præcellentia habere ſancimus, cuius ampliſſimus Senatus noſter gloria adornari, ideſt, patritios, & conſules effici,

Lib. 4. de con.

3. p tit. 11. c 2.

Lib. 1. de eccleſ c. 81

Li. 2. doct. fid. art. 54.

In c dilectus de præben.

Lib. 1. de concil. nu. 118.

In 3. cap Eſaiæ.

c. Conſtan. d 96.

ſici, nec non & cęteris dignitatibus Imperialibus eos pro-
mulgamus decorari. Quid magnificentius dici poterat,
præſertim ab Imperatore totius orbis? Nam quòd eos pa
tritios facit, ea verò ſumma ferè erat dignitas poſt Impe-
ratoriam. Quod etiam ex eo cognoſci poteſt, quòd cum
anno Domini D CC LXXIII. Hadrianus Primus Ponti-
fex vnà cum Concilio ſummos omnes honores excogita-
ret, quos Carolo Magno Gallorum Regi, ob Eccleſiam
liberatam, decerneret, hoc in primis tribuit, vt eum pa-
tritium Romanum faceret: idemque ducentis viginti poſt
annis, Henrico Secundo Imperatori, ob magna eius meri-
ta. honoris cauſa, tributum eſt. Nihil mirum igitur, ſi
cum ad tantum ſplendorem prouecti ſint, verè etiam Prin
cipes vocantur, vt eſt apud Archidiaconum in quodam Con. vlt.
conſilio, quin etiam dicuntur regibus æquiparari; quod
nec temerè, nec adulatorio more dictum eſt, ſed à præci-
puis viris, & Iuriſconſultiſſimis. Sic enim Iaſon, ſic Paris
Puteus, ſic etiam Hieronymus Manfredus in eo libro, In l. Centurio. ff de
quem ſcripſit de Cardinalibus. Addit etiam Conradus vulg &p.p
Laudenſis, hanc eſſe cauſam, cur purpuram induant, mo Deciſ. 56.
re regum, vt quemadmodum dignitate, ſic etiam corpo- Lib. 2 tẽp.
ris cultu & ornatu, regibus æquentur. Atque ex hac di- lud c. 2.
gnitatis eminentia illa quoque ſine dubio conſequuntur, Lib. de fundi deciſ. 36
quæ ſacri Canones pro Cardinalium ſalute, & auctoritate c. fælicis
tuenda ſtatuerunt, cùm etiam qui eos læſerint, reos læſę de pœnis
Maieſtatis decernant, & alias pœnas addant ſolo auditu in 6.
horribiles. Quò etiam illud vel maxime pertinet, quod
in Romana Synodo à Syluestro habita ſapienter conſtitu 2. q. 5. c.
tum eſt, vt Presbyter Cardinalis non niſi quatuor, & qua- Præſul.
draginta teſtibus condemnetur, Diaconus autem Cardi-
nalis octo, & viginti. Quę enim alia huius tanti priuile-
gij cauſa, niſi vt ait S. Thomas, propter eorum dignitatẽ, 2. 2 q 70.
& quia tales exiſtimentur eſſe, vt plus eorum ſanctitati art. 2. ad 3.
credatur, quàm multis teſtibus.

Sed illud verè maximum, ac ſummum in hoc genere

dignitatis, quod Cardinales Apoſtolorum locum in Dei Eccleſia tenent. Non enim dubitari poteſt, quin in Sancta Eccleſia primus, & Princeps locus Apoſtolis ſit tribuendus, de quibus dictum eſt in pſalmis, Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram, & qui etiam à Paulo fundamentum huius domus, & à Ioanne ſupernæ illius Ciuitatis portæ appellantur. Quare nihil magis inſigne, aut honorificum vlli homini contingere poteſt, quàm hunc tam honoratum locum quaſi hæreditario iure conſequi. Sic enim duo præcipui tum doctrina, tum ſanctitate aucto res, D. Antoninus, & Turrecremata iiſdem penè verbis. Duplicem enim faciunt Apoſtolorum ſtatum, duplicemq; reſpectum ad Chriſtum Dominum, ac Saluatorem: alterum, cùm adhuc viuenti, & in terris verſanti aſſiſtebant, & præſto erant ad omnia, quod idem etiam poſt eius ad cœlos aſcenſum, aliquandiu fecerunt erga Petrum, qui Chriſti gerebat vices. Sic enim in actis legimus, conſilio, & opera ei affuiſſe, dum adhuc coniuncti Hieroſolymis degerent. Alterum verò ſtatum perhibent, cum poſt Spiritum ſanctum receptum, profecti ſunt in omnes terras, ad Euangelium diſſeminandum, ad populos fide imbuendos, atque inſtituendos, neque id temerè, aut ſine ordine, ſed prouintijs ſortitis, atque inter ſe diſtributis. Sic igitur cũ Romanus Pontifex Petri Succeſſor ſit, & Chriſti Domini perſonam ſuſtineat, nimirùm conſequi aiunt, vt ipſi quoque Cardinales Apoſtolos referant, priore illo modo, Epiſcopi verò, qui ſinguli ſingulis præſunt, vel ciuitatibus, vel prouincijs, poſteriore. Quare de Cardinalibus illud dici poſſe, quod eſt in ſacris litteris, Domini ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem. Hanc enim terram tàm latè patentem, ita firmam, & fixam, & quæ homines omnes & ſuſtineat, & alat, eſſe Eccleſiam, eius autem cardines, vt nomen ipſum admonet, eſſe Cardinales, quare ipſos quoque Principes eſſe mundi. Hæc omnia patres illi quos dixi.

Pſal. 18. Eph. 2. Apoc. 21. 3. p tit. 21. c. 2. Lib. 1. de Eccleſ. c. 30. Act. 1. & 15. 1. Reg. 2.

Sed

Sed quoniam ita dictum eſt, Epiſcopis etiam hunc honorem communem eſſe, vt ipſi quoque Apoſtolorum Succeſſores dicantur, ideo hoc etiam videndum, an aliqua ex parte Cardinalium primatum imminuat. Igitur ſi inter hos comparatio facienda eſt, profectò ſi ordinem, & ordinis poteſtatem ſpectemus, maior eſt Epiſcopus. Hic enim Sacerdotes conſecrat, confirmat baptizatos, & alia eiuſmodi facit, que non poteſt Cardinalis. Idemque ſentiendum ſi ſpectemus iuriſdictionem ferendi leges, puniendi, diſpenſandi, indulgendi, quæ item non licent Cardinali, quoniam nullam habet dioceſim. Itaque ex hac ſanè parte, maius aliquid habent Epiſcopi: quæ etiam cauſa eſt, cur Summus Pontifex veteri more Epiſcopos quidem venerabiles fratres appellet, Cardinales autem dilectos filios; quoties ſcilicet ſingulis loquitur, vel ſcribit: nam cum vniuerſos alloquitur, tum communiter fratres vocat, propter admixtos Epiſcopos. At vero ſi vniuerſalis Eccleſiæ gubernationem reſpiciamus, ſine vlla dubitatione, maior eſt Cardinalis, non modò Presbyter, ſed etiam Diaconus, quàm quiuis Epiſcopus. Addo etiam quàm quiuis Patriarcha, quoniam Cardinales Pontificem iuuant in Eccleſiæ gubernatione, in negocijs conſilio expediendis, & opera exequendis: quare ipſi quoque ex bona parte hanc Eccleſię totius adminiſtrationem attingunt. Itaque S. Bernardus de Cardinalibus diſſerens ad Eugenium, An non, inquit, eligendi de toto orbe orbem iudicaturi? Immo verò ab his etiam aliquo modo ipſorum Epiſcoporum pendet electio, quoniam non ſine ipſorum conſilio res geritur, nec ſolùm eligunt hoc modo quem dixi, ſed eos etiam iudicant, & deponunt cùm opus eſt, quod Epiſcopi non faciunt, nec facere poſſunt in Cardinales. Itaque priſcis ſanè temporibus Epiſcoporum dignitas maior erat, quàm Cardinalium: idque tum ex multis alijs, tum ex eo potiſſimum conſtat, quòd & in concilijs, adhuc eorum extant nomina priori, ac digniori loco Lib. 4.

ſubſcri-

Lib.1.c.7. ſubſcripta. Et in vita S. Gregorij, ita memoriæ traditum eſt, eum ex Cardinalibus conſueuiſſe facere Epiſcopos. Atque hoc quidem illis, vt dixi, temporibus, poſtea verò mutata ratio, ac tanta Cardinalibus facta eſt ſplendoris acceſſio, vt ſi abſolutè loquendum ſit, non modo in hac Eccleſiæ forma, quam nunc videmus, ſed à multis iam ſæculis, magno interuallo Epiſcopalē ſuperent dignitatem. Huius autem acceſſionis ea fuit cauſa, quoniam Cardinales ſoli tum ad Pontificum conſilia, tum etiam ad Pontificis electionem adhiberi cœpti, atq; etiam ex ipſis ferè ſolis Pontifex eligi. Sic enim Sigonius diligens hiſtoricus

Lib.3 de Reg. Ital. narrat anno iam tum DCCLXXIX. in Concilio, quod Stephanus Tertius Romæ habuit, hoc etiam conſtitutum, vt deinceps niſi Presbyter, aut Diaconus Cardinalis nemo Pontifex fieret, quod & ſi non ſemper omnino ſeruatum eſt, quoniam alios etiam plures factos videmus, tamē ſatis ex hoc apparet quanta vel eo tempore Cardinalium

Lib.9. ratio haberetur. Atq; idem Sigonius alibi ita ſcribit, cum Romani Pontificis creatio Cardinalibus præcipue permiſſa eſt, quod fuit anno Domini M. LIX. eorū nomen cœpiſſe magis ac magis in Eccleſia celebrari. Quam in ſententiā, Petri quoque Damiani, qui hoc tempore vixit, Fuitq. ipſe Cardinalis Oſtienſis, ex quodam eius libro dictum affert. Romani inquit, Cardinales, Romanum Pontificem principaliter eligunt, & quibuſdam alijs prærogatiuis, non modo quorumlibet Epiſcoporum, ſed etiam Patriarcharum, atque Primatum iura tranſcendunt. Saluo quippe vniuerſalis Eccleſiæ Sacramento, iſti ſunt oculi vnius capitis, ipſi lucerna huius candelabri. Hæc ille. Sed habemus etiam luculentum de hoc ipſo teſtimoniū ipſius Pontificis Eugenij Quarti in litteris quibuſdam, quas ille ad Henricum Cantuarienſem Archiepiſcopum eo ipſo tempore ſcripſit, cùm Florentiæ generale Concilium haberet, ſcripſit autem ob hanc ipſam occaſionem, quòd ille de priore loco cum Ioanne Presbytero Cardinali litigaret. In

his

his igitur literis, multas cauſas affert, cur eum iniuſtè agere dicat, multaque addit ad Cardinalatus dignitatem omnibus dignitatibus præferendam, quia Archiepiſcopus ſuç tantum diœceſis vtilitati ſeruiat, at Cardinalis publicæ totius populi Chriſtiani, ille vnam priuatam duntaxat regat Eccleſiam. hic vnà cum Sede Apoſtolica vniuerſas; & cum Cardinales à nemine niſi à Summo Pontifice iudicentur. ipſi tamen ſimul cum Pontifice omnes Eccleſiæ gradus dijudicent. Denique ex illo Stephani decreto, de quo paulo ante diximus, hoc quoque confirmat, hos qui nunc Cardinales appellantur extitiſſe etiam Petri tempore, licet alio nomine. Hæc ille omnia, & alia complura. Sunt enim prolixæ literæ, eaſque videre eſt, apud Iacobatium.

c. oportebat. d. 39.

Lib. 1 de concil. nu. 252.

Concludamus igitur, & cum Turrecremata, de quo ſupra diximus, huic tam eximiæ dignitati, atque excellentiæ in Dei domo, quæ eſt Eccleſia, applicemus locum illum ex Apocalypſi, in quo auguſtiſſima quædã ſedes deſcribitur, & in eius circuitu ſeniores multi. Hoc enim ſolium, ac tribunal, ille Apoſtolicam Sedem eſſe interpretatur, in qua Deus reſidet, nempe Dei Vicarius, qui eius poteſtatem, ac perſonam gerit. Sedilia vero viginti quatuor ſeniorum. Cardinales ipſos ſignificare, qui ſeniores vocentur propter iudicij, morumque maturitatem, ijdemque ſedere dicantur, ob animi tranquillitatem, omnibus videlicet turbulentis motibus ſedatis, qui etiam ſtolis albis amicti deſcribantur, quoniam eiuſmodi veſtes longæ, & quæ totum contegant corpus, candorem, & puritatem totius vitæ indicent. Quæ veſtium mentio admonet me, vt etiam hoc extremo loco aliquid de Cardinalium habitu, cultuque attingam. nam hic quoque quoniam ad externam quandam maieſtatem compoſitus eſt, non alienus videtur ab hac dignitate quam tractamus. Eius autem initium factum accepimus ab Innocentio Quarto anno ſalutis M CC XLVI. cùm ſtatuiſſet vt Cardinales omnes ru-

Apoc 14.

bro galero vterentur. Inſuper etiam in publicum procederent equo vecti. Ex quo ſanè apparet antea pedibus ire conſueuiſſe, quod vnum reliquam quoque tenuitatē, ac ſimplicitatem illorum temporum indicat. Poſtea vel Bonifacius VIII. vt ait Hieronymus Albanus, vel vt plures tradunt, & in primis Platina, Sabellicus, & Volaterranus confirmant, Paulus Secundus anno M. c c c c l x iiij. reliquas veſtes purpureas, cæterumque ornatum adiecit. Atque ex eo quoque tempore aucta eſt huius Magiſtratus amplitudo, vt internæ eius dignitati, hæc etiam externa ſpecies reſponderet.

Lib. de Card. q 8.

Aenead 9. lib. 6.

De primo officio Cardinalium ratione ordinis. Cap. IIII.

QVAE hactenus de Cardinalatus præſtantia, eaque præſertim tam eminenti, dicta ſunt, facilè, niſi fallor omnibus arridebunt, & ab ijs maximè, qui in hac dignitate ſunt, libenter accipientur. Eſt enim hominibus natura inſitum, vt inter alios excellere velint, & ſummos quoſque honores, & gradus appetant, & quo ij maiores, eò magis gaudeant. Sed videndum nunc eſt, hic honor, & hic gradus, quæ requirat officia. Atque hoc quidem multò diligentiùs, & attentiùs cogitandum eſt Cardinali, quàm illa, quæ ad amplitudinem ſuam pertinent, in quibus vix eſt aliquis ſolidus fructus, hic autem vel maximus. Nihil enim iniuſtius, Frater Illuſtriſſime, quàm cum artem aliquam profitearis, vel neſcias quæ ars illa exigat, vel ſi ſcias, nihil labores, vt ea preſtes, & exequaris. Quod ſi Medicum, aut Iuriſperitum pati non poſſumus, qui id præ ſe ferat, in quo ſit rudis, quantò magis hoc idem reprehendendum eſſet in Cardinali, qui in arte tanto maiore, ac nobiliore verſatur.

Itaque

Digitized by Google

Itaque quò maius eſt, quod hic promittit, eò ſi fallat minus eſt dignus venia, immo etiam maiori dignus pœna. Quare hoc iam vt dixi, videndum, quæ ſint huius Magiſtratus officia. Sunt autem triplicis generis m, prium, quod ſingulis Cardinalibus conuenit propter ordinem, in quo quiſque eſt; reliqua duo omnibus communia: alterum in Pontifice eligendo, alterum in eodem adiuuando. nam cùm ſupra dictum ſit, tres eſſe Cardinalium claſſes, quoniam alij Epiſcopi, alij Presbyteri, alij Diaconi, habent ſinguli ſua munera, eadem videlicet, quę alij etiam Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi. Et quidem quod attinet ad Epiſcopos, hoc etiam intelligendum eſt, morem olim fuiſſe in Eccleſia, eumque diutiſſimè ſeruatum, vt non alij eſſent Cardinales Epiſcopi, quàm illi, ſeptem prius, poſtea verò ſex, qui ob locorum propinquitatem, ſimul & Pontifici adeſſe, & ſuo tamen gregi non deeſſe poterant; alij verò aliarum ciuitatum Epiſcopi, nunquam ad Cardinalatum promouerentur. Cuius ea cauſa erat non ſolum ne paſtoralem curam deſererent, ſed etiam, quia aliquandiu, & quidem multo tempore, vt ſupra oſtendimus, maior erat dignitas Epiſcoporum, quàm Cardinalium. Itaque potius ex Cardinalatu gradus erat ad Epiſcopatum, quàm contra. Verùm adaucta deinde Cardinalium maieſtate, mutata ratio eſt, vt ex Epiſcopis, & quidem libenter, fierent Cardinales. Cuius quidem initium Iacobatius ad Clementem V. refert, ſcribens, Bonifatium Octauum ob hanc cauſam multos non feciſſe Cardinales, cum id ipſe optaret illiq; aptiſſimi eſſent; idq; ipſum miratur, quomodo hoc illius hominis alioquin acutiſſimi ſolertiam fugerit. Quod ſane nos miramur, ab hoc auctore dici, cum certum ſit, eum vſum aliquanto ante Clementem introductum, nimirum circiter Alexandri Tertij tempora. Tunc enim Eccleſię temporalis dignitas, magnopere illuſtrata eſt, cùm Federicus Aenobarbus Imperator fractus, atque Pontifici ſubiectus eſſet. Quare, quòd quidem ſcriptis ex-

Lib. 1 de concil. nu. 121.

ter, primus omnium Conradus Archiepiſcopus Moguntinus Cardinalatu ornatus eſt, idque hac occaſione, vt quoniam à Federico ipſo ſua ſede eſſet exactus, compenſatione quadam fieret Epiſcopus Sabinus Cardinalis: qui deinde ſchiſmate ſublato ſuæ reſtitutus Eccleſię, nihilominus Sabinam retinuit. Ex quo deinde cœpti ſunt alij quoque Epiſcopi ad Cardinalatum euehi, verum hactenus quidem ad Epiſcopatus Cardinales tantummodo, id eſt, ad vnum, è ſex illis, qui forte vacaret. Breui tamen illud etiam obrepſit, vt ex Epiſcopis non Cardinalibus, fierent Presbyteri Cardinales. quod à Clemente III. qui paulo poſt Alexandrum extitit, factum ſcimus, in Epiſcopo Viterbienſi, itemque in Ariminenſi. In qua re vſque ad Clementem Quintum ſatis parcè progreſſi ſunt, Romani Pontifices. Hic verò multo liberius id factitare cępit, vt iam vix vllus Cardinalis crearetur, qui non vnum, interdum etiam plures Epiſcopatus haberet. Sed hoc ſeruabāt, vt Epiſcopi nomine depoſito, perpetuos ſe Eccleſiarū adminiſtratores appellarent, ſiue eas in cōmendam retinerent. quę vocabula eo tempore ſunt Auinioni introducta, vbi tum Pontificia ſedes hærebat. Atq; hic ferè mos ad noſtra vſque tempora, vt videmus durauit, & ſi aliquantò parciùs, quàm illis temporibus fieret. Quoniam igitur hoc iam paſſim receptum eſt, vt non modò qui iam Epiſcopatum habent Cardinales fiant, eius adminiſtratione retenta, ſed etiam Cardinalibus, qui non habent, eiuſmodi adminiſtratio committatur, vtriſque ſanè Epiſcopalia munera gerenda ſunt, non multò ſecus, ac ſi Epiſcopi non Cardinales eſſent. Debent enim prouidere, vt ouium, quę ſibi commiſſæ ſunt ſaluti conſulatur, vt ſalubria eis pabula non deſint, debent arcere corruptelas, & vitia, qui ſunt quaſi morbi, & peſtes huius gregis, denique debent veros ſe præſtare paſtores. De quo multa dici poſſent, ſed pro his omnibus ſit Borromei exemplum. Nam & ita recens, ac notum eſt, vt commemoratione non egeat, & ita

Digitized by Google

inſigne, vt ſolum ſufficiat ad docendum, quid Cardinali Epiſcopo conueniat. Non poſſum tamen alterum exemplum ex eadem Mediolanenſi Eccleſia reticere, Galdini Salæ, qui anno M C LXV. ab Alexandro Tertio, primum eius ciuitatis Archiepiſcopus, paulo poſt Romanæ Eccleſiæ Cardinalis creatus, totiuſque Longobardiæ Legatus, non ſolum aſſiduis precibus, & ieiunijs, omniq́ue vitę ſanctimonia enituit, ſed etiam feruido animarum zelo, ita vt à concionibus ad populum habendis, Catharisque pręſertim hæreticis confutandis, nunquam ceſſaret: in quo etiã munere immortus eſt. Sic enim tradunt quadam die concione finita, ſimul etiam animam Deo rediddiſſe. Itaque in Epiſcopis quidem, qui animarum curam gerant, nulla fere eſt facta mutatio. Maior facta in Presbyteris Cardinalibus, & Diaconis, qui iam admodum rarò propria exercent officia, niſi fortè in ſacrificando. At antiquitus multa erant alia illorum propria. Nam presbyteri Cardinales animarum, quæ in ſua parœcia eſſent, curam gerebant, miniſtrabant ſacramenta, habebant conciones, deniq; in ſuo quiſque titulo paſtorum munus ſuſtinebant. Diaconorum verò hoc in primis proprium erat, vt Pontifici aſſiſterent, miſſam celebranti. Ex quo eſt illud Laurentij ad Sixtum, quod narrat S. Ambroſius. Quò Sacerdos ſanctè ſine Diacono properas? Tu nunquam ſine miniſtro ſacrificium offerre conſueueras. Quo eodem loco alterum etiam Diaconi officium indicatur, diſtribuendæ Euchariſtiæ populo, qui aderat, Sic enim ait, cui commiſiſti conſumandorum conſortium Sacramentorum, huic conſortium ſanguinis tui negas? Ad eoſdem etiam pertinebat intra miſſæ ſolemnia Euangelium pronunciare, quod apparet ex Hieronymi Epiſtola ad Sabinianum. Tu, inquit, exanguis, & pallidus. Euangelium Chriſti quaſi Diaconus lectitabas. Inſuper etiam Diaconorum partes erant baptizare, prędicare, reconciliare publicos pœnitentes: denique omnia præſtare, quę presbyteri (excepta conſe-

1. off. c 41.

Ep 48.

Digitized by Google

eratione, & ſacramento confeſſionis.) ſed abſentibus Sacerdotibus, vel eorum permiſſu. Nam quòd Diaconi Cardinales ad populum concionarentur, illud ſatis oſtendit, quod in vita B. Gregorij legitur, ipſum cum adhuc in eo eſſet gradu, id aſſiduè, & diligenter factitaſſe. Illa tamen pręcipua erat cura, vel vna ex præcipuis, vt fidelium eleemoſinas colligerent,& reliquas Eccleſię opes cuſtodirent, & adminiſtrarent, atque ex ijs viduas, pupillos, & planè egenos omnes delectu, atque inquiſitione adhibita, ſubleuarent. Quod item egregie à B. Laurentio præſtitum eſſe, indicat S. Leo, cùm de illo ita ſcribit. Qui, inquit, non ſolum miniſterio Sacramentorum, ſed etiam diſpenſatione Eccleſiaſticę ſubſtantię pręeminebat,& paulo poſt de eodem, Quem ſi feciſſet ſacræ pecuniæ traditorem; itemque numeroſiſſimos ſanctorum pauperum obtulit greges, in quorum victu, atque veſtitu inamiſſibiles condiderat facultates. Atque hæc quidem adminiſtratio valde erat eo tempore honorifica, & meritò, exigebat enim fidem, & integritatem, & prudentiam haud mediocrem. Quò factum eſt, vt hoc Diaconorum officium inter ipſos Cardinales valde eſſet illuſtre, & honoratum. Accedebat etiam alia cauſa, quòd Pontifici ipſi propius aſſiſterẽt, ac miniſtrarent. Itaque eò etiam ventum eſt, vt nonnunquam ipſis quoque presbyteris ſe ſe præferrent, quod apparet ex illo Bernardi loco ad Eugenium, vbi eos de hoc ipſo reprehendit. Ridiculi, inquit, miniſtri veſtri (ſic enim Diaconos appellat) veſtris ſe compresbyteris anteferre conantur. Non hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non conſentit auctoritas. Et ſi de ſua conſuetudine calumnia ſtruitur, melius profectò illa, quam ſummus ordo contemnitur. Friuolum tamen ſatis vnde id maxime obtinere volunt. Nos ſumus, inquiunt, qui in omni celebritate domino Papæ coniunctiores aſſiſtimus, ſedenti propiores aſſidemus, priores ſequimur procedentem. Hoc totum non dignitatis priuilegium, ſed ſedulitatis debitum

Lib. 1. epi. 41.

Serm. de S. Laur.

bitum eſt, Diaconi nomen ſolemni ipſa adminiſtratione, interpretans. Deniq; presbyteris ordinata proceſſione ambientibus vos ad pedes ſedetis. Propiores aſſiſtitis, vt habeat paratiores. Hęc S. Bernardus.

De ſecundo officio Cardinalium nempe eligendi Pontificis. Cap. V.

ALTERVM eſt Cardinalium officium, quod diximus ſummum totius Eccleſiæ præſidem eligere; quæ quidem eſt actio omnium maxima, & præſtantiſſima, quæ à Cardinali obiri poſſint. Nam cum in Eccleſia nulla maior altitudo cogitari poſſit ipſo Pontificatu, quod eſt ſublime, ac ſummum faſtigium inter Chriſtianos, profectò ſequitur, ne maius quidem eſſe poſſe negocium, quàm hunc ipſum Pontificatum alicui mandare, partemque aliquam habere in eo creando, qui cœlorum claues habeat, qui totum Chriſti Domini gregem eius loco, & cum eius poteſtate gubernet. In quo quidem opere tam diuino, quæ religio, quæ integritas adhiberi debeat, dicetur à nobis alio loco: nunc id ſolũ quomodo huius ampliſſimi ſuffragij ius ad Cardinales venerit, & in ipſis ſolis remanſerit, videamus rem, vt opinor, tum iucundam ſcitu, tum certè nõ inutilem, ſemper enim, vel ab initio ipſo Eccleſiæ, hoc perpetuũ, ac ſolemnẽ fuit, vt Pontificem Cardinales, id eſt, ij, quos nunc Cardinales vocamus eligerent, ſed non ſoli, nam præter eos, reliquus etiam clerus, atque adeo etiam populus ipſe adhibebatur; Declarat hoc quidem Cypriani locus, vbi de Cornelio ſcribens, qui anno CCLI. Pontificatum cepit, expreſsè indicat, quæ tum eſſet formula horum comitiorum. Ait enim Cornelium factum eſſe Epiſcopum à plurimis Epiſcopis, qui tunc Romæ aderant, de clericorum Lib. 4 ep. 2

penè

Digitized by Google

penè omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc affuit, ſuffragio, de Sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum Collegio. Ex quibus Cypriani verbis, hoc intelligi licet, præter vrbanum clerum, & populum, ſi qui forte externi Epiſcopi adeſſent, vt tum aderant ex Africa, eos quoque ad eligendum Pontificem admitti ſolitos. Atq; hic quidem vſus viguit vſq; ad annum circiter D. x x x. quo tempore Iuſtinianus Imperator, ad tollenda disſidia, quæ ſæpe incidebant, hoc decreuit, vt Pontificis electio firma,& rata non eſſet,niſi Imperatoris etiam conſenſus accederet. Itaque anno D. x c. cum Romæ vna omnium ordinum voluntate Pontifex creatus eſſet, Magnus Gregorius, non tamen antea conſecratus ſcribitur, quàm reſponſum à Mauritio Imperatore veniſſet, quod fuit poſt ſex menſes, & ſi non interim Gregorius omitteret curam aliquam Eccleſiæ gerere, indictis aduerſus peſtilentiam Litanijs, & ſupplicationibus, alijsque eiuſmodi ſalutaribus decretis, pro loco & tempore. Sed hanc ſanè legem de Imperatoris aſſenſu expectando, & ſi eum, quem dixi prætextum habebat, tamen Gregorius ipſe,in cuiuſdam pſalmi interpretatione iniuſtam, & iniquam, atque adeò tyrannicam appellat, & meritò quoniam laicis Magiſtratibus nulla eiuſmodi poteſtas à Chriſto relicta eſt. Tenuit tamen per annos centum & quinquaginta. id eſt, vſque ad annum Domini D c. l xxxiiij. quo tempore Cõſtantinus Quartus optimus Imperator, & Eccleſiæ defenſor acerrimus, antiquam reſtituit libertatem Benedicto Secundo Pontifice, edicto miſſo, vt qui Romæ concordibus animis Pontifex eligeretur, ſtatim ſine Imperatoris auctoritate conſecrari poſſet, priore illo Iuſtiniani decreto abrogato, quod hactenus fuerat ſemper ſeruatum, nec ſine ſumma neceſſitate prætermiſſum. Quę quidem huius Principis ſanctio percommodè, perque opportunè accidit, ob eorum Imperatorum impietatem, qui poſtea ſequuti ſunt vt Leonis, Copronymi, & aliorum, qui Catholicæ Eccleſiæ apertum

Pſal 4. pænit.

bellum

bellum indixere. Poſtea verò cum Romana Sedes Longobardorum armis præmeretur, eaque à Gallis Regibus, quorum opem implorarat, ſtrenuè eſſet defenſa, primum à Pipino, deinde etiam à Carolo Magno, ac præterea multis agris, & vrbibus, & prouincijs etiam integris ab ijſdem eſſet aucta, anno demum D c c l xxiij. Hadrianus Primus, cum Concilio centum & quinquaginta trium Epiſcoporum, præter cætera, hoc etiam Carolo detuliſſe dicitur, vt Pontificis legendi ius haberet. primum, vt eo honore gratiam tantis eius meritis, tum proprijs, tum etiam paternis, atque auiris rependeret. deinde ad comprimendas popolares contentiones, quæ in Pontificijs comitijs crebrò naſcebantur; cùm nemo Romæ eſſet tanta potentia, vt eas poſſet coercere. Carolus tamen poteſtatē huiuſmodi nunquam exercuiſſe legitur, ſiue quod verè eam nunquàm habuerit, ſiue quod in re quam ad ſecularem Principem minimè pertinere nouerat ſolita ſibi moderatione animi vtendum arbitraretur, Quare prior conſuetudo in creandis Pontificibus perſeuerauit. Itaque anno D c c c. l x vij. cum creatus eſſet Hadrianus Secundus, ſtatimque conſecratus, ac de eo Ludouici Secundi Imperatoris Legati, qui forte aderant expoſtulaſſent, reſpōnſum eſt eis, hoc ideò factum, ne ius aliquod Imperatori in Pontifice creando quęreretur; quod Ludouicus ipſe non ſolum probauit, ſed etiam priuilegio antea conceſſo legitime renunciauit, quæ renunciatio in ſacros canones relata eſt. Nec ita multo poſt ſeneſcentibus in Italia Gallicis viribus, hoc ipſum expreſsius ab Hadriano Tertio anno D ccc l xxxiiij. conſtitutum eſt, cuius hoc decretum extat, vt Pontifex ſine Regis præſentia, vel Legatorum eius, conſecrari poſsit.

c. Hadrianus. d. 63.

c. ego Ludouicus. d. 63.

Deinde verò anno D cccc l x iij. cùm Ioannes XII. Pontificiam Sedem, quam Alberici patris potentia, & vi occuparat, vita peſsima, improbiſque moribus fœdare diceretur, Otho primus ex Germania aduocatus, concilio coa

ĉto curauit, vt eo depoſito, alter eligeretur. Electus Leo Octauus inter cætera, quæ ad Eccleſiam reformandam conſtituit, id etiam fuit, quo modo obſiſteret Romanis, qui aut minis, aut mercede populum, clerumque corrumpebant, vt ſeipſos, vel amicos, vel propinquos, ad Pontificatum proueherent, ex quo ſeditiones, & ſchiſmata, ac tetra ſcandala oriebantur. Viſum eſt autem non poſſe huic eorum inſolentiæ acrius frenum iniici, quam ſi ſuffragij ius quo Populus Romanus in electione Pontificis vtebatur in Imperatorem transferretur. Neque enim ea, quæ tum vigebant tempora iam amplius ferre poſſe videbantur. Hadriani Tertij decretum quo magna cum Eccleſiæ vtilitate ac dignitate Pontificia comitia in priſtinam fuerant libertatem redacta. Quam ob cauſam idē Leo ius eligendi ſuum ſucceſſorem ac ordinandi (ſic enim ait) Summæ Sedis Apoſtolicæ Pontificem Ottoni Imperatori eiusq; in Regno Italiæ ſucceſſoribus tribuit. Atq; hæc quoque facultas ſacris canonibus inſerta eſt. Sed tamen nō multò poſt hoc eſt anno D cccc l xxiij. rurſus Pontifices creari cœpti ſunt, nulla Imperatoris ratione habita; eadem Romanorum vi, & ſeditione, quod cum multorum malorum ſeges eſſet, anno M. xxxxvij. Henrico II. Imperatore ob eius item præſtantem pietatem, & merita, conceſſum eſt idem quod Othoni, vt deinceps ſine ipſius auctoritate non crearetur Pontifex. Ex quo priuilegio is anno proximo, Clemente Secundo mortuo, Popponem Brixienſem Epiſcopum Pontificem abs ſe factum, Romam miſit, qui Damaſus Secundus dictus eſt. cuius quidem celerrima mors hanc opinionem in hominum animis ingenerauit, non placuiſſe Deo Pontificem electum ab Imperatore. Quare cum hoc mortuo nihilominus ille Brunonem Tullenſem Epiſcopum, qui Leo Octauus appellatus eſt Pontificem feciſſet. hic quidem, & Damaſi exemplo, & Hildebrandi Monachi oratione deterritus, ne ſacroſanctam dignitatem prophani hominis arbitrio delatam

C. in Synodo d. 63.

tam iniret, in ipſo itinere purpuram, & Pontificia orna-
menta ſtatim abiecit, ac peregrini habitu Romam ingreſ-
ſus, cleri, populique conſenſu, ad Petri Sedem euectus eſt.
Quare cum Imperatores nimium iam ſibi ſumpſiſſent, Ni-
colaus II. anno M L IX. omnem hanc eligendi rationem d.79 c 1 & c.ſi quis pecunia.
moderandam ratus, ita decreuit, vt electio præcipuè à Car
dinalibus perageretur, deinde reliquus clerus, ac populus
ad eam comprobandam accederet, ſaluo tamen, inquit,
honore, & reuerentia Henrici. Quare hoc primum tem-
pore, totum eligendi ius Cardinalibus conceſſum eſt, ſic
tamen vt adhuc ratio aliqua haberetur, tum reliqui popu
li, tum Imperatoris. Et tamen biennio poſt, Nicolao mor-
tuo, legimus Alexandrum II. nulla Henrici, qui tum erat
Tertij auctoritate tum electum, tum etiam conſecratum,
quæ fuit cauſa, vt indignatus Henricus, habito Baſileæ
conuentu, Cadolum Parmenſem Epiſcopum Pontificem
renunciaret, ex quo turpe ſchiſma exortum eſt. Et cum
paulo poſt Legatum Romam miſiſſet, vt de hoc Pontificē
accuſaret, ita ei ſatisfactum eſt, quoniam propter imminen
tem diſſenſionem non potuiſſet diutius expectare. Quare
de Gregorio Septimo magno planè viro, qui huic Alexan-
dro ſucceſſit, ita accepimus non prius conſecrationem ad-
miſiſſe, quàm miſſis ad Henricum Legatis, illius quoque
voluntatem exploratam habuerit. Cæterum in huius Pon
tificis electione, cuius adhuc decretum extat, ſatis appa-
ret quæ tunc eſſet formula in eligendo. Sic enim habet.
Nos Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Clerici, acoly-
thi, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, præſentibus vene-
rabilibus Epiſcopis, Abbatibus, & Monachis, conſentien-
tibus pluribus turbis vtriuſque Ordinis, eligimus nobis in
Summum Pontificem Hildebrandum Archidiaconum, &
reliqua, quæ multa in eius laudem ſequuntur. Ex quo
apparet, adhuc prę̄ter Cardinales hoc tempore alios etiã
ad electionem admiſſos. Quod etiam apertius cognoſci
poteſt, ex eo, quod ſcriptum eſt, tum ab alijs, tum à Sigo- Lib. 9 de reg. Ital.

nio, cum Victor III. in Caſſinati cœnobio diem obijſſet, anno M L xxxviij. Epiſcopos qui conuenerant admonuiſſe Romanos Clericos, Laicosque, itemq; Appulos, & Campanos Antiſtites, vt certo tempore Terracinæ adeſſent, ad nouum Pontificem creandum, qui verò adeſſe non poſſent, literis, aut nuncijs iudicium ſuum exponerent. Itaque aduenisse eò Cardinales, & Epiſcopos, & Abbates ex varijs regionibus. at verò ex Romana vrbe Ioannem Portuenſem Epiſcopum omnium clericorum. Benedictum verò Vrbis Præfectum omnium laicorum ſententiam per literas attuliſſe: quibus quidem comitijs Vrbanus Secundus Pontifex eſt renunciatus. Quare hæc adhuc erat eligendi Pontificis ratio, Fuitq; vſque ad Alexandrum Tertium, qui Pontificatum inijt, anno M C LIX. geſſitque vno, & viginti annis tempore fœdi ſchiſmatis. quare vt primum ex magno calamitatum concurſu, quibus Eccleſia laborabat, reſpirare potuit, his ipſis incommodis admonitus, Concilium Lateranenſe aduocauit, in quo trecenti Epiſcopi, alijque complures prælati, affuerunt. In eo igitur Concilio decretum condidit, quo totum eligendi ius in Cardinales translatum eſt, clero reliquo, & populo, atq; etiam Imperatore excluſo: neque hoc ſolum vt Cardinales ſoli, ſed etiam vt duæ tertiæ partes Cardinalium requirerentur. ex qua formula primus omnium Lucius Tertius creatus, cuius electionis diploma vidiſſe ſe teſtatur Onuphrius. Idemque deinde confirmatum eſt à Gregorio X. in Concilio Lugdunenſi anno M c c l x x x iiij. itemque à Clemente V. magis corroboratum. Quæ quidem formula adhuc in vſu eſt, ſemperque his totis quingentis annis durauit, quod ſatis magnum poteſt eſſe argumentum, hũc eſſe optimum, & commodiſſimum modum, quando nunquam amplius variatum videmus, ex quo ſemel eſt receptus, cum priores omnes modi inſtabiles fuerint, nec diu in vllo perſeueratum. Quod etiam alio argumento confirmari poteſt; Nam cum ante Alexandrum Tertium ſex,

cap. licet extra de elect.

c. vbi periculam de elect. in 6.

Clem. Ne Roman. de elect.

& viginti ſchiſmata inueniantur, his deinde iam quinque ſeculis vix tria extitere. atque ex his tribus vnum tantum Vrbani Sexti Cardinalium culpa. Nam alia duo, alterũ, quod tempore Ioannis xxij. extitit, ab Imperatore Ludouico excitatum eſt, alterum quod tempore Eugenij Quarti à Concilio Baſilienſi. Quare non ratio ſolum, ſed ipſa quoque experientia ſatis demonſtrauit, nullam meliorem commodioremue formam excogitari potuiſſe. Hæc igitur de eligendi poteſtate. Nam quid deinde in eligendo ſpectandum, quid ſeruandum ſit, de eo, vt ante dixi, ſuo loco ſeparatim agemus.

De tertio Cardinalium officio, quod eſt aſſiſtere Pontifici. Cap. VI.

RESTAT tertium munus, quod conſiſtit in conſilijs Pontifici dandis, cuius etiam muneris explicanda eſt origo. Nam antea quidem per annos circiter octingentos, hoc faciebant Pontifices, vt ad grauiora negocia conſultanda cogerent concilia, quæ vocabant nationalia, id eſt Italicorum Epiſcoporum, quibus tamen concilijs etiam Presbyteri Cardinales intererant, vt apparet in Synodo Gregorij, quæ Lib 4.c.88 eſt inter eius Epiſtolas. In ea enim poſt Epiſcoporum nomina, vrbanorum etiam Presbyterorum nomina leguntur. Sed cum auctis Eccleſiæ opibus, & inſuper acceſſione temporalis principatus, cœpiſſet Pontifex in ſingulos dies egere conſiliarijs, & adiutoribus; nec poſſent tam ſæpe euocari Epiſcopi, concilia illa paulatim omiſſa ſunt, resque tota redacta ad Senatum Cardinalium. Atque hoc ſanè multo commodius. Primum enim hi magis in promptu, & ad manum, deinde etiam, vt neceſſe eſt, cùm in his negotijs aſſiduè verſentur, magis eorum ſtatum norunt,

quod ad conſilium dandum magnopere confert, poſtremò illa Epiſcoporum euocatio non fieri poterat ſine magno, & crebro ſuarum diœceſum detrimento. Hæ igitur ſunt partes Cardinalium, hoc officium, vt quoniam vnius hominis mens, & conſilium, nullo modo tantæ moli ſuſtinendæ par eſſe poteſt, addantur aliqui, qui in tanto, tamque laborioſo, & difficili opere Pontificem adiuuent, & ſubleuent. Itaque non poteſt melius deſcribi hoc eorum officium, quàm deſcriptum eſt in ſacro quodam canone, vbi appellantur principales aſſeſſores, conſiliarij, & in exequutione principales officij cooperatores. Quod etiam voluit S. Bernardus, cùm eos vocat Pontificis collaterales, & coadiutores; Quod ſi ita eſt, facilè apparet illud ſequi, vt quàm late patet Summi Pontificis cura, tam etiã latè patere oporteat Cardinalium pro ſua parte, ſtudium, ac vigilantiam. Quare, Frater Illuſtriſsime, quandoquidem cum perſona, à dignitate, Cardinalis onus,& officiũ, pariter ſuſtines, haud quaquam ſatis putare debes, ſi Romanæ Curiæ negocia tractes, ſi in controuerſijs ad ſignaturam relatis iudicium interponas tuum, ſi huic, aut illi amico beneficium aliquod, vel honorem aliquem cures, etiam ſi iuſtè, ac piè id facias. Hoc enim parum admodum eſt, nimiſque reſtrictum. Igitur veſtra cogitatio totum terrarum orbem complecti debet, ipſamque Eccleſiã vniuerſam; quomodo hæreſes adeò iam diffuſæ profligentur, quomodo prouinciæ à recta fide alienatæ ad ſanitatẽ reuocentur. quę ſit ratio retinendi Galliã, quæ Angliam reſtituendi, quæ iuuandi Germaniam, aliaſque ſimiles regiones. Atque vt hæ, quæ iam aliæ omnino, aliæ ex parte magna ſunt corruptæ, curandum eſt, vt ſanentur, ſic quæ ſanæ ſunt, ne corrumpantur,tum probis Epiſcopis legendis, tum prauis moribus euellendis, tum denique occurrendo omnibus incommodis, quæ quotidie incidunt, & quaſi malum gramen in Domini vinea aſſiduè ſuboriuntur. Hæc boni, & ſtrenui Cardinalis eſſe debent ſtudia,

c. fundamẽta de elec. in 6.

4. de cõſid.

hæ

hæ cogitationes, vt omnes ſuas curas ad Eccleſiam referat, & in Eccleſia conſumat, vt omnem ſuam mentem, & diligentiam, & induſtriam ad hoc vnum excitet. Itaque rectè S. Bernardus in Epiſtola quadam ad omnes Cardinales, qua eos hortatur, vt Abailardi pullulantem hæreſim excindant. Agite, inquit, pro loco, quem tenetis, pro dignitate, qua polletis, pro poteſtate, quam accepiſtis. quibus verbis aptiſſimè indicat, hoc eſſe Cardinalium proprium, vt excubent pro bono communi, vt in continua quadam vigilia ſint aduerſus hæreſes, & aduerſus omnia vitia, atque ob hanc cauſam datam eis eſſe dignitatem, & poteſtatem, qua pollent. Quare niſi eam huc referant, niſi ea ad hunc finem vtantur, eiuſmodi quidem dignitas, ac poteſtas nihil erit aliud, quàm gladius vagina reconditus, aut vt eſt in Euangelio, talentum à ſeruo nequam in terra defoſſum; quæ culpa tenebris exterioribus, fletu, & ſtridore dentium æterno vindicata eſt. Ex quo quidem manifeſtè agnoſcis quantoperè ab officio diſceſſurus ſis, non ſolum ſi deſidiæ, & ignauiæ, oblectamentisque te tradas, ſed etiam ſi ita te cum vno aliquo Principe, aut Rege, aut cum ciuitate aliqua colligaueris, eorumque priuatis commodis ita ſtudueris, vt de totius populi Chriſtiani vtilitate nil cogites, Nam ſi priuatorum commoda à publicis orbis Chriſtiani vtilitatibus aborrhent; nimirum bono, & conſtanti Cardinali negligenda ſunt. neque committendum vt cuiusquam Principis gratia, ſiue auctoritas Cardinalitiam eripiat libertatem. Ac neſcio an tibi prçcipuè id deliberatum, fixumque eſſe oporteat. Meminiſti enim profectò, quod obliuiſci non potes, quàm amplis verbis Gregorius xiiij. tibi atque Illuſtriſſimo College tuo Aquauiuæ inſignia Cardinalatus impertiens, & honorem ipſum, quo vos decorabat, ornarit, & tanti muneris commendauerit, dignitatem. Mementote, inquit, vos à nobis nullius rogatu, ſed Eccleſiæ ſolius reſpectu, in Patres legi: ac proinde in iſto munere gerendo ad Eccle-
ſiam

Ep. 188.

Matt. 25.

ſiam ſolam reſpectum habere oportere. Et ſanè cum Sacroſancta hac Romana Eccleſia communis omnium mater ſit,& æque omnes vt filios amplectatur,oportet ipſos etiā huius Eccleſiæ miniſtros hunc eundem affectum induere, vt ſe homines communes exiſtiment, vereq; omnium patres ac tutores: nec ſolum ita ſentiant, ſed etiam factis oſtendant, ac præ ſe ferant, nec vlli aut homini, aut loco tantum tribuant, vt non multo plus Eccleſiæ Catholicæ, ideſt vniuerſali deferant, quam vel laterum, & vitæ ſuæ oppoſitu tueri debent. Quo nomine magnopere Alphonſum illum Borgiam, poſtea Calixtum Tertium, laudatum accepimus, qui cùm, vt Aragonenſis, Alphonſo Regi ſubditus eſſet, nunquam tamen illius gratia ſe inclinari, aut flecti paſſus eſt, quò non debebat. Quin etiam cum is aliquando inſtaret, & vrgeret, vt ad Baſilienſe Concilium, quod ſine Pontificis auctoritate fiebat, ſe ſe conferret, liberè ac fortiter recuſauit: immò verò Regi ipſe perſuaſit, vt Neapolitanum bellum, quod ille aduerſus Eccleſiæ dignitatem gerebat, omitteret. Quare hoc idem ab omnibus Cardinalibus faciendum eſt. & ſi quam habent cum Principibus propriam, ac peculiarem coniunctionem, eam ſanè conſeruare, & colere debent, ſed ideo, vt illos ipſos Principes facilius retinere poſſint coniunctos cum publica cauſa, non vt ipſi à publica cauſa ob illorum gratiam, reſpectumq; deſciſcant.

Cardinales ex vi ſtatus obligatos eſſe ad perfectionem. Cap. VII.

ACCEDIMVS nunc ad id quod verè in Cardinali dici poteſt fundamentum omnium officiorum; quoniam hoc fundamento iacto, facilè deinde apparebit, quas in eo virtutes, aut quales, & quo gradu eſſe oporteat. Hoc autem quod appello

Digitized by Google

appello fundamentum in hoc conſiſtit, quòd ipſe ſtatus Cardinalis obligationem inducit perfectionis. Itaque non ei ſufficere debet, vt virtuti ſtudeat quoquo modo, aut eius quadam ſit mediocritate, contentus, ſed requiritur virtus quædam conſūmata, & omnibus partibus ac numeris abſoluta. Denique vt verbo vno dicam requiritur, vt omnino perfectus ſit, & niſi perfectus ſit, non eſt, quod eſſe debet. Quod ſanè vereor, ne aliquibus forte nouum, ac mirum, aut etiam nimis durum, rigidumque videatur. Sic enim iam eunt tempora, iamque aliam omnino formā induerunt ab ea quę eſſe deberet, & quam Chriſtus eſſe vellet, ſed res tam certa eſt, vt non recuſem quin nulla mihi fides habeatur, ſi non eam tam apertis rationibus, tam euidentibus teſtimonijs doctiſſimorum hominum comprobaro, vt quemuis etiam tergiuerſantem, inuitumque conuincant. Intelligendum eſt igitur tripliciplanè perſona indutum eſſe Cardinalem, primum Chriſtiani hominis, deinde clerici, poſtremò quæ propria, ac præcipua eſt, Cardinalis. Sed de Chriſtiani quidem obligatione, quoniam generalis eſt, nihil hic dicendum puto, niſi hoc vnum, Euangelicam legem, quam Dauid meritò immaculatam appellat, & caſtam, puramque tanquam argentum ſepties purgatum, ita in omni genere perfectam eſſe, vt nihil labis admittat, quod nihil eſt aliud, quàm excludere omnia vitia, omnes requirere virtutes. Quid enim amplius dici poteſt? otioſum quodlibet verbum prohibeat, & ita prohibet, vt non ſine ſua pœna, ac ſupplicio abiturum minetur. Igitur quicumque hanc legem profeſſus eſt, hoc profeſſus eſt, ſe ex illius pręceptis eſſe victurum, nec ab illis vllo modo diſceſſurum; in quibus quidem ſeruandis, quædam eſt ſita perfectio. Hoc ergo eſt Chriſtianum eſſe, hoc baptiſmum ſuſcipere, nimirum, vt ait S. Leo, renunciare Diabolo, & in nouitatem è vetuſtate tranſire, & terreni hominis imagine depoſita cœleſtem formā ſuſcipere, in eoque interuenire quandam ſpeciem mortis, & quandam ſimilitudinem reſurrectionis, vt homo ſuſceptus

Pſal. 18. Pſal. 11. Matt 12. Serm. 14. de paſſ.

ptus à Chriſto, Chriſtumque ſuſcipiens, non ſit idem poſt baptiſmum, qui fuerat ante baptiſmum. Quo etiam pertinet illa Cypriani exhortatio. Conuerſemur quaſi Dei templa, vt Deum in nobis conſtet habitare, nec degeneret actus noſter à ſpiritu, vt qui cœleſtes, & ſpirituales eſſe cœpimus, non niſi ſpiritualia, & cœleſtia cogitemus. Idemque alio loco. Conſiderandum eſt, inquit, fratres dilectiſſimi, & identidem cogitandum, renunciaſſe nos mundo, & tanquam hoſpites, & peregrinos hic interim degere. Quæ cum ita ſint, non debent exiſtimare homines hanc perfectionis obligationem, quæ in Deo perfectè amando, Deique præceptis, quæ tantam perfectionem continent, perfectè exequendis poſita eſt, ſolis eſſe viris religioſis iniunctam. Eſt enim omnibus iniuncta, etiam laicis, atque ijs, qui in ſeculo viuunt, & inter mundi ſtrepitus. quoniam omnes ab eodem Deo geniti, & omnes eodem Chriſti ſanguine redempti, idem omnes præmium, eandemque gloriam expectant; denique omnes etiam, vt diximus, hoc in ſuſcipiendo baptiſmate promiſerunt.

De orat. dom.

Serm de lapſ.

Quod ſi hæc tam magna eſt obligatio omnium Chriſtianorum, quanto deinde maior erit clericorum, qui ad hoc ipſum ſegregati ſunt, vt peculiarem Deo ſeruiant ſeruitutem, quiq; ideo ſunt inſtituti, vt hominum peccata comedant, vt inter veſtibulum, & altare plorantes diuinã iram placent, vt populos à vitijs reuocent, erudiant ad virtutẽm. Accedit etiam ſumma cum Deo coniunctio, quam affert ſtatus ipſe, de quo recte S. Gregorius, eos myſticè Bethel vocari. ideſt domum Dei. Quid enim inquit, Bethel, niſi viros officio ſacri altaris deputatos ſignificat, quia dum ſpiritualibus ſtudijs inhærent veluti domeſtici Dei omnipotentis familiares ſunt. Atque idem alibi illud afferens ex leuitico, quo prohibetur, ne vllus, qui maculam habeat, ad Dei accedat miniſterium, interpretatur etiam, quæ illę ſint maculæ, quas ſcriptura commemorat. Cœcus quippe eſt, inquit, qui ſupernæ contemplationis lumen ignorat. Claudus, qui quidem quo pergere debeat,

Ezech. 8.

3. in lib. 1 Reg. c. 5.

1. paſt. c xi Leuit. 21.

beat,

beat, aſpicit, ſed per infirmitatem mentis, vitę viam perfectè non valet tenere, quam videt. Fracto etiam pede, vel manu eſt, qui viam Dei pergere omnino non valet. Gibbus vero, quem terrenæ ſolicitudinis pondus deprimit, ne vnquam ad ſuperna reſpiciat, ſed ſolis ijs, quæ in infimis calcantur, intendat. Igitur ſi ab ijs omnibus vitijs abeſſe debent omnes, qui ſe ſe Eccleſiaſticæ vitæ deuouerunt, facile apparet quanta eorum omnium debeat eſſe perfectio. Omnium dixi, ne quis hoc de ſolis prælatis dici arbitretur. Et ſi enim de ipſis pręcipuè dicuntur, tamen quicunque ſe diuinis altaribus conſecrarunt, quicunque myſteriorum illorum ſanctitatem tractant, omnes planè ſanctos, integros, & impollutos eſſe oportet. Quamobrē rectè S. Hieronymus. Non ſolum, inquit, Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi debent magnopere prouidere, vt cunctum populum, cui præſident, conuerſatione, feruore, ac ſcientia præcedant, verùm, & inferior gradus. s. exorciſtę, lectores, ędituì, & omnes omninò qui domui Dei ſeruiunt: quia vehementer Eccleſiam Chriſti deſtruit, meliores laicos eſſe, quàm clericos. Igitur ſi æدituus quiuis, & quiuis vulgaris clericus, quia ex Dei familia eſt, hanc debet perfectionem ſectari, facile eſt hinc argumentari, quid à Cardinalibus exigatur. Etenim Pręlati omnes, aut qui maius aliquod negocium in Eccleſia gerunt, ij ſunt, vt ait S. Gregorius, qui vt Noe arcam in vndis, ita dum ad formam vitæ populis præſunt, Sanctam Eccleſiam in tentationum fluctibus regunt. Ipſi etiam, vt idem S. Gregorius alibi, orbem portant, quia tantorum pondera vnuſquiſque ſuſtinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Quòd ſi veterem illum clerum conſideremus, vt eſt à Chriſto inſtitutus, ab Apoſtolis excultus, atque primis illis ſęculis in Dei Eccleſia viguit, planè videbimus quid de hoc ordine cogitandum ſit, & quàm altè ſuſpicere debeat, qui ita ſe inſtruere velit, ne ab huius ſtatus præſtantia, & perfectione degeneret. Quis enim illis temporibus

Epiſt ad Titum. c. 2.

1. moral. c 7.

9 moral. c. 10.

F ribus

-tibus feruor? quæ in Deum charitas? quis animus, quæ alacritas ad martyrium ſubeundum? quis deinde zelus in proximorum ſalute procuranda, pro qua nullis laboribus, nullis parcebant periculis? Denique quantus contemptus rerum omnium terrenarum, honoris, diuitiarum, commoditatum, cum etiam plerique, vt de Cypriano accepimus, paternas omnes poſſeſſiones, & quicquid habebant venderent, ac pauperibus diſtribuerent. ipſi verò vt plurimũ in paupertate, & ſumma rerum omnium inopia traherent vitam? Itaque non illi ordinem hunc, vt gradum ad ambitionem, aut ad opes augendas ſuſcipiebant, ſed quod verè eſt, tanquam Dei militiam, & obſequium, vt ſe totos eius numini conſecrarent. Itaque ſi verum fateri velimus, noſque ipſos ſine aſſentatione reſpicere, adeò nos deflexiſſe à priſca illa cleri formula reperiemus, vt vix eius maneant vlla veſtigia. Quam iacturam, & quam plagam, iam tum ſuo tempore deflebat Gregorius, eamque in Samuele expreſſam putabat, in quo quoniam nouum Sacerdotium deſignatum eſt, cum ſacra Scriptura eum tenuiſſe commemorat, hoc putat indicari dum Eccleſia per decurrentium temporum ſpatia ducitur, in nonnullis Sacerdotibus conuerſationis pulchritudinem veteraſcere. Quaſi enim, inquit, iuuenis erat Samuel, quando Sacerdotum ordo ſolis cœleſtibus deſyderijs inhians, dum nulla terrena quæreret, quò efficacius ſuperna prædicare poterat, eò ad ea nihilominus verbis, & exemplis ſubditorum animos accendebat, valebat enim robore, & iuuenili pulchritudine radiabat, dum vim cœleſtis verbi in ſplendore oſtenderet ſanctæ conuerſationis, quia quicquid validum loquendo poterat prædicare, nitebatur etiam ſublimiter viuendo oſtendere. Sed iamdiu eſt, quòd Samuel ſenuit. Multa enim tempora elapſa ſunt, ex quibus multi Sacerdotes amorem ſęculi ſequuntur, quorum virtute depelli gaudia mundi ob aliorum cordibus debuerunt. Hæc & alia multa ibidem Gregorius; quibus hoc vnum adijciendum videtur,

4. In lib. Reg. c. 4.

detur,

detur, hanc perfectionis formam, ab omnibus clericis exigi, quos vt ait S. Hieronymus nomen ipſum admonet eos Epiſt. 2.
de ſorte domini eſſe, & Dominum eorum eſſe ſortem, vt propterea nihil extra Dominum habere debeant. Verum ſi hæc perfectio omnibus neceſſaria eſt, qui clericos ſe profitentur, certè multò magis ijs, qui in clero ipſo eminent; & quò magis eminent, eò magis debent omni virtutis laude præcellere, quoniam & communes cum alijs cauſas habent, & proprias.

Videamus nunc tertium gradum huius obligationis, ita proprium Cardinalibus, vt nullis alijs conueniat. Quod vt plenius intelligatur, quoniam magnum in eo momentum poſitum eſt, videtur res paulò altiùs repetenda. Etenim aliud eſt perfectio, aliud verò perfectionis ſtatus. Perfectio in diligendo Deo conſiſtit, quam ob cauſam charitas à B. Paulo perfectionis vinculum appellatur; Col. 3.
eiuſque ratio eſt, quia vna quæque res tum perfecta dicitur, cum ſuum attingit finem; Finis quippe eſt conſummata rei perfectio. at charitas cum Deo cõiungit, qui finis eſt noſter, quoniam qui manet in charitate, in Deo manet, 1. Io. 4.
& Deus in eo. Verum perfectionis ſtatus ſpectari debet, non tam ex eo, quòd intus in anima agitur reſpectu Dei, quàm quòd fit exterius reſpectu Eccleſiæ. Requiritur enim vt hic ſtatus cum obligatione ineatur, atque hæc ipſa obligatio cum aliqua ſolemnitate, eaque huiuſmodi, vt perpetuam habeat firmitatem. Itaque in perfectionis ſtatu eſſe aliquis dicitur, non ex eo, quòd perfectè Deum diligat, ſed ſi ſe obligarit ad aliqua perfectionis officia. Fieri enim poteſt, vt quiſpiam ei ſe obliget, quod poſtea non præſtet, alius verò id præſtet, cui ſe non obligauit: vt duo illi quos Dominus narrat apud Matthæum, quorum Matth. 21.
alter iuſſus à patre in vineam ire, reſpondit impigrè. Eo domine, nec tamen iuit, alter prius quidem ire, recuſauit, poſtea paruit. Hoc igitur poſito, facile eſt diſcernere, quinam in ſtatu perfectionis cenſeri debeant; in pri-

Digitized by Google

mis videlicet Epiſcopi, & religioſi, quoniam varijs ad obli-
gationem perpetuam ſuſcipiunt ad opera perfectionis, id-
que cum aliqua externa cæremonia. Epiſcopi quidem,
quia ad id ſe obligant, vt animas ſibi creditas illuminent,
inſtruant, ad perfectionem adducant, ac pro ipſis etiam ſi
opus ſit, vitam profundant. Quin etiam ijs conſecrandis
certi ritus adhibentur; eſtque nexus ille perpetuus, qui
niſi permiſſu Pontificis diſſolui nequeat. Eadem eſt ra-
tio etiam religioſorũ, ſed hoc amplius in Epiſcopis, quòd
Eccleſ. etiam vt perfectores, quemadmodum ait Dionyſius, quo-
Hier. c. 5. & 6. niam alijs perficiendis operam nauant, religioſi autem, vt
perfecti. Cum igitur de hoc vtroque genere, hoc certum
3. p. tit 22. c. 2. ſit, videamus iam de Cardinalibus. D. Antoninus quidem
diſertè, ait, Cardinales non eſſe in ſtatu perficiendorum,
ſed perfectorum, & quidem multò magis, quàm Epiſco-
In ſum. q. 102. a. 2. & 3. pos. Idem etiam ſcripſit Auguſtinus Triumphus optimus
Theologus aliquantò ſenior Antonino, natus quippe eſt,
vt accepimus, anno M. c d x l iiij. Hic igitur ipſe quoque
hac quęſtione poſita, verum Cardinales ſint in ſtatu per-
ficiendorum, an verò perfectorum, apertè reſpondet, per-
fectorum. immò verò in hoc genere perfectionis primum
in Eccleſia locum tenere etiam ſupra Epiſcopos, ac pro-
inde maiorem in eis charitatem, maiorem iuſtitiam, maio-
rem etiam rerum temporalium deſpicientiam, requiri,
Lib. 1. de Eccleſ. c. 8. quàm in ipſis Epiſcopis. Quin etiam Turrecremata cum
ipſe quoque ex profeſſo, quæſtionem hanc propoſuiſſet,
ſubijcit eandem reſponſionem, omnino Cardinales per-
fectionis ſtatu cenſeri. Nam præter quotidiana officia
pro Eccleſiæ bono, quę magna, & ardua ſunt, obligant
etiam, & deuouent Deo ſe ſe ad fidem Catholicam, Chri-
ſtianamque religionem totis viribus tuendam, etiam ſi in
ea cauſa ſanguis profundendus ſit, & ad hoc tam præcla-
rum munus conſecrantur cùm, multis inſignibus cæremo-
nijs, certiſque ſacramentis, quę ſummo Pontifici pręſtant,
tùm verò de fide ſeruanda. Quare nihil dubitandum eſt,

Digitized by Google

quin hic quoque ſtatus perfectus ſit, & quidem multo perfectior, quàm Epiſcoporum, quia bonum vniuerſalis Eccleſię ad cuius gubernationem aſſumuntur, & pro cuius propugnatione ſpondent animas exponere, maius, & diuinius eſt, quàm bonum particularium Eccleſiarum, quam ad cuſtam alij Prælati obligantur. Hæc ad verbum Turrecremata.

Poſſunt autem omnia iſta confirmari pluribus argumentis ductis tum ex dignitatis amplitudine, de qua ante diximus, tum ex officio, de quo proximè, tum etiam ex difficultate negotij, quod Cardinalis gerit. poſtremo ex ſimilitudine quadam cœleſtis illius Eccleſię. Primum enim honos ipſe, qui homini tribuitur, ſimul & præmium quoddam eſt virtuti redditum, & indicium, ac teſtimonium virtutis, quæ in homine ſit. Quare ex vtroque capite ſummus hic honos ſummam requirit, perfectamque virtutem. Ac niſi ita ſit, mendacium quoddam committitur, ſeu furtum in re maxima. Accipitur enim & exigitur maximum decus minimè debitum. Adde huc quod (1.2.7.) Eccleſia nihil aliud eſt, quàm ſpiritualis quædam res publica; quare & munera, quæ in ea ſunt, ſpiritualia ſunt, & graduum diſtinctio ex ſpiritualibus cauſis ſpectari debet. Nam vt in ſocietate aliqua mercatorum, aut militum, vel nautarum, ij quidem in officijs partiendis præponuntur, qui in ſuo quiſque genere peritiores, & inſtructiores habentur: contra vero magna eſſet confuſio, & perturbatio ſi Magiſtratus, vel ex formæ, aut vocis elegantia, vel ex pingendi, aut ædificandi ſcientia, quæ ad rem non faciunt, deligerentur: ita in hoc ſpirituali, vt diximus, regno, multò maius monſtrum eſt, ſi ſuperiores hi gradus non ex ſpirituali genere, ſed ex diuitijs, aut opibus, aut alijs eiuſmodi terrenis rebus conſtituantur. Quamobrem rectè de hoc Hieronymus Manfredus, non quidē ex Theologorum numero, ſed quod magis etiam mouere debet iuriſperitorum, bonus tamen, & doctus iuriſperitus, officiū, (Lib de Card. c. 7.)

 inquit,

inquit, Cardinalium eſt, honeſtis moribus, & vitæ integritate adeò elucere, vt tanquam lumina quædam ſint,& exemplum omnibus præbeant, vt verè cardines appellentur. & columnę illę dignitatis ſupra montem poſitę.Quid enim pernicioſius, quid Deo odioſius, quàm vt quos docere debeas, eos tu ipſe prauo exemplo ad malũ allicias? Contra verò quanti refert, ſi cum pręſtantia dignitatis,vitæ etiam præſtantia conuenerit? Nam cum omnium oculi in eos, qui cæteris præſunt reſpiciant, ſanctiores eſſe cæteris debent, qui primum locum poſt Pontificem obtinent, & velut dij quidam in terris honorantur. Hæc ille.

Ex officio verò ita argumentari licet,Cum Pontifici aſſiſtere Cardinales, eumque in rebus maximis aſſiduè iuuare debeant, tum conſilio, tum opera, nunquàm id pręſtare poterunt, vt quidem rei amplitudo requirit, ſi vitijs ſeruiant, ſi humanis affectibus tranſuerſos ſe agi ſinant, ac denique ſi non omnibus virtutibus ſe diligenter excolant. Qua de re auctoritatem habemus maximam,vtique ipſius Tridentini Concilij, in quo cum de Cardinalium reformatione ageretur, hęc ipſa verba ponuntur. Quorum conſilio apud Sanctiſſimum Romanum Pontificem cum vniuerſalis Eccleſiæ adminiſtratio nitatur, nefas videri poteſt non ijs etiam virtutum inſignibus, ac viuendi diſciplina eos fulgere, quæ meritò in ſe omnium oculos conuertant. Huc accedit, vt diximus,difficultas ipſius ſtatus, quæ nunquam vinci poterit, niſi abundantia quadam ac perfectione virtutis. Quid enim difficilius, quam inter tantos honores, humilitatem retinere, aut inter tantas opes, & diuitias illam ſpiritus paupertatem, ſine qua, vt Saluator ait, nemò regnum cœlorum adipiſci poteſt? Itaque vt ad maiorem hoſtium numerum profligandum,maius requiritur robur, ſic Cardinalis, ſi ſalutem conſequi velit inter tot ſalutis aduerſarios, neceſſe eſt, vt magna quadam, & excellenti virtute ſit præditus. Quin etiam ſi nihil aliud eſſet, illud ipſum, quod in Cardinalatu ſuſcipiendo ſolem

Seſſ. 25. c. 1

niter

niter eis à Pontifice denunciatur, & quod ipſi admittunt, & tacitè ſpondent, vt ad ipſum ſanguinem pro Dei honore, & Eccleſię defenſione profundendum prompti ac parati ſint, tanta res eſt, vt præſtari non poſſit, niſi à ſanctis viris, atque perfectis. Is enim actus eſt ſummæ charitatis, quoniam vt ipſe Dominus docuit, maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam pro altero ponat. Ioan. 15.

Poſtremo eſt etiam illa ſimilitudo, quam dixi cœleſtis Hieruſalem. Intelligendum enim eſt, magnam eſſe ſimilitudinem, ac proportionem inter Eccleſiam, quæ eſt in terris, & eam, quæ eſt in cœlis. Ita enim ait Bernardus, Lib. 3. con ſid. quia, inquit, non poteſt filius facere quicquam, niſi quæ viderit patrem facientem, præſertim cum ei ſub Moyſi nomine dictum ſit, Vide vt omnia facias ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt. Exo. 25. Viderat hoc qui dicebat. Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam Apoc. 21. deſcendentem de cœlo à Deo paratam. Hanc autem ſimilitudinem addit Bernardus in eo maximè ſitam eſſe, quòd ſicut illic varij ſunt ordines, ac hierarchiæ Angelorum, Arcangelorum, aliorumque vſque ad ſummum Deum. ita hic quoque ſua ſit varietas munerum, ac claſſium, quoniam alij ſunt Presbyteri, alij Abbates, Epiſcopi, vel Patriarchæ, alijque gradus vſque ad Pontificem, qui ſummus eſt. Ex qua comparatione ita ratiocinari licet, vt quemadmodum cœleſtes illi ordines, ita diſtributi ſunt, vt quò ſuperiores, eò perfectiores ſint, diuiniſque donis ornatiores, idem hic quoque in his ordinibus eſſe oporteat, idque & recta ratio, & Dei voluntas requirat, qui omnia ordinatiſſimè fecit. Quod ſi ita eſt, ne illud quidem dubitandum, quin Cardinalium ordo, qui ſummus eſt poſt Pontificem, illi ordini reſpondeat, qui eſt poſt Deum altiſſimus, id eſt Seraphinis ipſis. Ex quo ſequitur nimirum oportere, vt quemadmodum eorum locum, ſic etiam ſanctitatis eminentiam, repreſentent: atque vt beati illi Seraphini adeo ab hiſce terrenis rebus abhorrentes,

Digitized by Google

adeò cum Deo coniuncti ſunt, eiuſque amore incenſi, adeò ei ſemper aſſiſtunt, vt nuſquam alio faciem, ac mentem auertant: ſic Cardinales non ſolùm ad perfectionem conniti debent, ſed ita conniti, vt reliquos omnes in hac perfectione, in charitatis ardore, in rerum mortalium contemptu facile antecellant. Hoc enim poſtulat, vt dixi, loci ipſius, in quo ſunt celſitudo, quam niſi vitæ virtutiſque celſitudine tueantur, & ſe ipſos, & loci auctoritatem, maieſtatemque dedecorant.

In quibus conſiſtat hæc perfectio, quæ requiritur in Cardinali. Cap. VIII.

SI verum eſt, quod modò tractauimus, totque argumentis confirmamus, neceſſarium eſſe Cardinali, vt iam ſit perfectus, & perfectam ex omni parte vitam ducat, idque ab eo ſtatum ipſum exigere; facilè eſt iam videre, quid ex hoc fundamento ſequatur. Sequitur enim omnes, qui in hoc gradu ſunt, omnem ſuam curam, ſtudium, induſtriam eò conferre debere, vt hoc opere, & reipſa expleant, quod profeſſione præ ſe ferunt; itaque ſe componant, vt ad ſanctitatem, & perfectionem, in omnibus ſuis factis, dictis, & cogitationibus aſpirent. Nam & ſi perfectio omni homini ita conuenit, vt ſi adſit magnum afferat ornamentum, ſi abſit magna ſequatur deformitas; tamen hæc ipſa deformitas, eò magis augetur, quò magis debuiſſet ineſſe perfectio. Vt lapidi, aut ſtipiti, ſi viſus deſit, non ideo turpiora ſunt, at ſi animanti deſit, fœdum eſt, & inutile. Atque vt ſimilitudinem capiamus, ex rebus exteris, quæ ſenſus mouent; ſi Cardinalem prodire in publicum contingat ſine purpura, & ſine iis ornamentis, quæ illi ordini hominum more, vſuque congruunt, contrà verò ſacco, aut pannoſis baiuli

veſtibus

veſtibus indutum, quàm ipſum pudeat, quàm omnes offendat? Quid igitur ſi interiori illo habitu, qui multò magis Cardinali, quàm hic externus conuenit, ſpoliatus, & vulgaris vitæ vitijs deformatus incedat? Atque eſt etiam aliud, quod ex ſuo ipſius ſenſu, & iudicio mouere poſſit Cardinalem. Cogitet enim quiſque apud ſe, cùm de Monacho, aut religioſo aliquid audit, quod ſtatum illum non deceat, quantum indignetur, quibus verbis inuehatur, quos carceres, quæ ſupplicia intentet. idq; nō immerito, quoniam cùm vir religioſus perfectionem profiteatur, iure ab eo exigitur, quod profitetur. Atqui iam proximo capite demonſtratum eſt, Cardinalium ſtatum multò magis obligari ad perfectionem, quàm ſtatum religioſum. quare ſi eam non habeant, turpius etiam eis eſt, quàm religioſis. Hoc igitur primùm, ob has, & ob alias, quæ afferri poſſent rationes omninò apud animum ſuum, decernat Cardinalis, perfectionem ſectari ſuo ſtatui congruentem, omneſque alias curas, & cogitationes huic vni curæ, & cogitationi poſtponat. hanc ſemper ante oculos habeat, huc cæteras dirigat. Quòd ſi deinde quæratur, quænam ſint, in quibus conſiſtat hæc perfectio, & quæ requirat, ea quidem non ita multa ſunt, nec ita grauia, vt pertimeſcas, ſed ad tria capita reuocari poſſunt. Primum eſt vt à malo declines, ideſt peccata fugias, & ea præcipue, quæ grauiora ſunt, & quæ ideo mortalia appellantur, quoniam mortem animæ afferunt, multò horribiliorem, quàm corporis. Vitam enim eripiunt, ſine comparatione meliorem, & nobiliorem, & certè diuinam. Quare ita animo conſtitutus eſſe debet Cardinalis, vt quiduis potius ferat, & quiduis patiatur, quàm vt ſuum creatorem, ac Dominum tam grauiter offendat, & cum vel odorem aliquem talis peccati teterrimum ſentit, ita ſe auertat, ita refugiat, atque auerſetur, vt peſtem, vt exitium. Sed hoc quidem commune eſt omnibus, etiam laicis, ac plebeis, & certè parùm admodum tali Eccleſiæ Prælato, neque tam magna

laus, ſi fiat quam magna culpa, ſi non fiat. Quare aliquid amplius etiam in hoc genere ab ipſo exigendum eſt.
Epiſt. 25. Rectè enim S. Ambroſius, Non mediocris, inquit, eſt virtus, Sacerdotalis, cui cauendum non ſolum ne grauioribus flagitijs ſit affinis, ſed ne minimis quidem. Neque enim ideò contemnenda, quia parua videantur, quia ſi Deum ſpectemus, Deique dignitatem, nulla offenſa, quæ in eum committatur, leuis videbitur. Si vero damna noſtra ſpectemus, hæc etiam nemo leuia reputabit, quo-
3.p. paſt. adm. 34 niam vt ait S. Gregorius, pluuiarum guttæ exiguæ ſunt, ſed quia multę magnos fluminum gurgites efficiunt. & nauigio tantum nocet ſentina latenter per rimas excreſcens, quantum procella aperte ſæuiens, vtraque enim demergit & obruit, ſed illa ſenſim, hæc ſtatim. Et minuta ſunt quæ erumpunt in membris per ſcabiem vulnera, ſed cum multitudo eorum innumerabiliter occupat, ſic vitam corporis, ſicut vnum graue inflictum pectori vulnus necat. Hinc videlicet ſcriptum eſt, Qui modica ſpernit,
Eccl. 19. paulatim decidit. Qui enim peccata minima flere, ac deuitare negligit, à ſtatu iuſtitiæ, non quidem repentè, ſed partibus totus cadit. Hæc Gregorius veriſſimè, ex quibus intelligere poſſunt omnes, ac præſertim Cardinales, quàm ſibi obfirmanda ſit mens etiam aduerſus ea peccata, quæ vulgò ita contemnuntur, vt paſſim incidant. Atque in his etiam eſt aliqua differentia. Et ſi enim omnia ſunt fugienda, tamen multò magis nocent, quę ex habitu quodam fiunt. Nam iraſci, exempli cauſa, iactare ſe ſe, velle honorari, indignari ob negatum honorem, ocioſas nugas loqui, ſpectare inutilia, gulæ indulgere, & alia eius generis penè infinita, ſi ex habitu proueniant, multò ſunt damnoſiora, quàm ſi ex repentina quadam incitatione; quoniam & frequentius committuntur, & minus aduertuntur, & denique difficilius extirpantur. Quare in his etiam, tum cognoſcendis, tum profligandis, omnis eſt à Cardinali adhibenda diligentia.

Alterum

Alterum caput huius perfectionis eſt, virtutum ornatus, & quidem omnium. Quemadmodum enim cui brachium deſit, aut tibia, non poteſt pulcher dici, etiam ſi alia mem bra habeat, ſic qui, aut pluribus, aut etiam vna virtute deſtituatur, licet alias habeat, non modo non poteſt dici per fectus, ſed ne bonus quidem, quia quicumq; totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus vt docet Iacobus Apoſtolus. De his igitur virtutum ornamentis egregiè S. Bernardus ad Eugenium, vbi ait, omnes quidem erubeſcere debere, cùm ijs nudati ſunt, ſed multò magis, qui in loco eminenti ſunt, quia quò quis illuſtrior, eò ſine his inſignibus deformior. Nunquid, inquit, poteſt abſcondi ciuitatis ſupra montem poſitæ deſolatio, aut latere fumus lucernę extinctæ ſuper candelabrum? Simia in tecto rex fatuus in ſolio ſedens. Monſtruoſa res gradus ſummus, & animus infimus, ſedes prima, & vita ima, lingua magniloqua, & manus ocioſa; ſermo multus, & fructus nullus, vultus grauis, & actus leuis, ingens auctoritas, & nutans ſtabilitas.

Iacob. 2.

Lib. 2. de conſid.

Tertia pars huius perfectionis eſt exequutio quorundā conſiliorum, quæ à Saluatore noſtro tum exemplo, tum etiam voce tradita ſunt, cuiuſmodi eſt abnegare ſeipſum, in multis, ei qui nobis malè fecerit, vltro bene facere, con formare omnino voluntatem ſuam diuinæ voluntati, liben ter pati aduerſa pro Chriſti nomine, ijſque gaudere, & alia huius generis, quibus plenum eſt Euangelium. Hæc autem licet alijs vulgaribus hominibus, non ita fortaſſe neceſſaria ſint, ijs tamen, qui quaſi arcem perfectionis in Dei Eccleſia tenent, ita conueniunt, vt niſi faciant, peccare videantur. Nam vt rudi, & illiterato ſatis eſt, ſi in loquendo non erret, immo etiam errata quædam condonantur, at vero ab Rhetore plus requiritur, vt etiam ornatè, & eleganter loquatur, ita etiam Cardinali non ſufficiunt illa communia, & mediocria, ſed ſtatus ipſe excellentiam quandam ſanctitatis profitetur. Quò fit, vt quem-

admodum dixi, non ſolum omnes virtutes, ſed eximios etiam quoſdam gradus omnium virtutum ab his exerceri oporteat. Itaque, vt cùm aliquis in Cardinalium numerum cooptatur, tanta fit mutatio rerum omnium externarum, videlicet in veſtibus, in domo, in ſuppellectili, in famulis, & familia, & denique tota viuendi ratio commutatur, & transfertur in rationem aliam adeò diſſimilem, & quidem longè ſplendidiorem: ſic mihi videtur idem omnino fieri debere in interioribus, vt nouus Cardinalis noua ſtatim induat conſilia, nouas cogitationes, nouum ſpiritum, nouum animum, eumque illi ſtatui, & illi vocationi, qua eum Dominus dignatus eſt, conuenientem. Cum

1. reg. 10. Samuel diuino iuſſu Saulem vnxiſſet in Regem, illud etiã præter cætera prædixit, Inſiliet in te ſpiritus Domini, & mutaberis in virum alium. idque paulo poſt cum omnium

Num 11. admiratione euenit. Similiter etiam cum Moſes ſeptuaginta viros adlegiſſet, quorum opera in tanto populo gubernando ſubleuaretur, ita ſcriptum eſt, deſcendiſſe in nube Deum, & abſtuliſſe de eius ſpiritu, & dediſſe illis ſeptuaginta, & quidem indicio manifeſto, cùm ſtatim prophetare cœpiſſent, ſtupentibus omnibus rei nouitate. Hæc igitur eadem mutatio in Cardinalis pectore fieri debet, cùm ad tantum munus aſciſcitur, vt ipſe quoque aliam mentem, & cor aliud concipiat, totumque ſe ſe Deo domino, & eius ſponſæ Eccleſiæ in eo miniſterij genere dedat, & conſecret. Atqui hæc perfectio de qua loquuti ſumus quamuis multa, ac varia complectatur, tamen ſi eius quaſi breuem deſcriptionem, ac ſummam velimus, licet

Lib 4. de conſid. eam ſumere à S. Bernardo, qui his coloribus viuis ſanè, & aptis bonos Cardinales expingit. Sint, inquit, compoſiti ad mores, probati ad ſanctimoniam, parati ad obedientiam, manſueti ad patientiam, ſubiecti ad diſciplinã, rigidi ad cenſuram, Catholici ad fidem, fideles ad diſpenſationem, concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Sint in iudicio recti, in conſilio prouidi, in iubendo di-

ſcreti,

ſcreti, in diſponendo induſtrij, in agendo ſtrenui, in loquendo modeſti, in aduerſitate ſecuri, in proſperitate deuoti, in zelo ſobrij, in miſericordia non remiſſi, in ocio nō ocioſi, in hoſpitio non diſſoluti, in conuiuio non effuſi, in cura rei familiaris non anxij, alienę non cupidi, ſuæ non prodigi, vbique & in omnibus circumſpecti. Hæc Sanctiſſimus ille pater de Cardinalibus.

De particularibus virtutibus quas habere debet Cardinalis, & primum de prudentia. Cap. IX.

CVM hæc de perfecto Cardinali neceſſaria in vniuerſum dicta ſint, dicendum nunc eſt de ſingulis virtutibus, ſine quibus hic locus rectè, & cum dignitate teneri non poteſt. Primum autem occurrunt quatuor illæ, quæ Cardinales ipſæ quoque vocantur. Quid enim magis conueniat homini Cardinali, quam Cardinales virtutes, non ſolum ob nomen, ſed etiam ob rem, quoniam omnes humanas actiones moderantur, quæ ſi abſint, innumerabilia peccata ſequi neceſſe eſt. Ex his igitur prima eſt prima eſt prudentia. tum quia, vt ait Ariſtoteles, (6. ethic. c. vlt.) lumen eſt reliquarum, tum etiam quia non modò ornamentum, ſed penè fundamentum eſt huius muneris, de quo loquimur. Nam cum Cardinales ad hoc inſtituti ſint, vt ſint Pontificis Conſiliarij perpetui, quomodo id ab eis præſtari poterit ſine prudentia, & quidem magna, & inſigni? Etenim ſi Principis cuiuſuis Conſiliarium prudentem eſſe neceſſe eſt, quantò magis vniuerſalis Principis totius Eccleſiæ diffuſæ per orbem terrarum, ad quem ex toto orbe grauiſſima, & maxima, & difficillima negocia referuntur? Itaque vt à Medico, vt à Iuriſperito, vt etiam à pictore, vel à quouis artifice ſuæ artis, quam quiſque profi-

Digitized by Google

profitetur, ſcientia exigitur, & niſi eam teneant, non ſolum ridentur ab hominibus, ſed peccant apud Deum; ita hæc eſt, vt ita dicam, ars Cardinalis conſilia dare, ſuggerere rationes, & vias ad explicandos nodos, cum incidunt dubios, probare quæ probanda ſunt,& contra diſſuadere, quæ non ſunt vtilia. Quare qui prudentia, & rerum cognitione, non polleat, nullo modo hoc tam præclarum munus pro dignitate tueri poterit. Hac verò virtute inſtructus Cardinalis, tum præſentia perpendet, & quid in quaque re veriſſimum ſit, perſpiciet, tum etiam futura cogitatione præcipiet, nec vnius tantum partis commoda penſabit, ſed aliquantò ante conſtituet, quid in alteram quoque partem accidere poſſit, ne aliquid ei ſubitum, aut repentinum accidat, quod non præuiderit. Hoc enim vel præcipuum eſt prudentiæ officium. Atque eiuſdem eſt etiam fugere ſemper extrema, ita vt neque laudentur omnia, neque omnia damnentur, neque omnia concedantur, neque rurſum omnia negentur, neque ſemper,& omnibus credatur, neque contra nulli credendum ſtatuatur: item vt neque propter paucorum culpam multi condemnentur, neque propter paucorum probitatem alij ſine delectu approbentur. Eſt etiam prudentiæ regula, non ſpectare vel antiquitatem rerum, vel nouitatem, vt vetera omnia laudentur, omnia recentia reijciantur, ſed ſuis ſingula momentis æſtimare, & omni præiudicio remoto, vt quæq; res per ſe meretur, ita de ea ferre ſententiam. Item non decipi externa ſpecie, rerum, neque ex eo quod foris oſtendunt definire, neque aliorum opinione abduci, præſertim vulgarium, ſed in omnibus niti ratione, rectoque iudicio. Ante omnia verò vt grauitas animi, & moderatio prudentiæ eſt; ſic contra leuitas, & nimia quædam facilitas imprudentiç. Itaque in his præſertim quatuor, debet Cardinalis, cui homines multi, & negocia multa tractanda ſunt, cautionem adhibere, in loquendo, in credendo, in promittendo, in concedendo. Sic enim ſcriptum eſt, Qui

cito

cito credit, leuis eſt corde. itemque. Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus, ſapiens differt, ac reſeruat in poſterum. Quo ſignificatur non eſſe prudentis, vel iudicium ſuum, de quibuſuis rebus ſtatim proferre (quod qui facit, ſępiſſime eum errare neceſſe eſt) vel in calore ſermonis omnia expromere. Facile enim excidunt, quæ magno emeretur non eſſe dicta. Ad hanc etiam pertinet, non eſſe promptum ad iraſcendum. Sic enim monet ſapiens. Ira in ſinu ſtulti requieſcit. idque ſignificat non adeſſe maturitatem, quandam mentis, quæ quidem perpetua eſt, comes huius virtutis, nec vnquam ab ea ſeiungitur. Atque hæc ſane, & alia huiuſmodi ſunt officia prudentiæ. Eccleſ. 7. Prouer. 19 Eccleſ. 7.

Sed intelligendum eſt, atque etiam magnopere in hac parte obſeruandum, vt eſt quoddam aurum fucatum, & adulterinum, quod non niſi à peritis diſcerni poſſit, ita eſſe genus quoddam prudentiæ omnino falſę, & adulterinæ, quæ ſcilicet politica appellatur. Hæc autem humanum aliquid ſemper ſpectat, & quidem proprium, atque ad id etiam humano artificio adnititur. Itaque optimè ſic eam deſcribit S. Gregorius. Huius mundi ſapientia, inquit, eſt cor machinationibus tegere, ſenſum verbis celare, quæ falſa ſunt, vera oſtendere, quæ vera ſunt falſa demonſtrare. Hæc ſibi obſequentibus præcipit honorum culmina quęrere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab alijs mala multiplicius reddere, cum vires ſuppetunt, nullis reſiſtentibus cedere, cum virtutis poſſibilitas deeſt, quicquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate ſimulare. Atque hanc quidem mundi ſapientiam duplicitatem, non ſapientiam eſſe docet. Vt igitur veræ, ſolidæque prudentiæ vim tenere poſſimus, intelligenda eius natura, quam ita definit S. Thomas, vt recto, & vero fine poſito, vias deinde, & rationes aptas applicet, ad eum conſequendum. Ex quo ſequitur, niſi verus ſit finis, non poſſe veram eſſe prudentiam, ſed potius calliditatem vel aſtutiam, aut aliquam eiuſmodi 10. mor. c. 16. 1. 2 q 40. a. 6.

vitioſam

vitioſam ſolertiam. Hic autem finis omnium quidem hominum generalis, eſt æterna vita, ad quam omnes à Deo facti ſunt, peculiaris autem is quem ſuus cuique ſtatus proponit vt Cardinali de quo hic loquimur, Eccleſiæ propugnatio, propagatio diuini honoris, ſubleuatio Summi Pontifici, denique totius ſui officij exequutio. Quare vera prudentia huc aſpirare, & huc conniti debet, & qui in his ſe ſe ſtrenuum præſtat, ille verè prudens habendus erit. Qui verò pro ſuis commodis laborat, qui ſuæ priuatæ vtilitati, aut ſuæ ambitioni ſtudet, qui ſibi aditum ad opes, ad amplitudinem, ad potentiam, adulando, ambiendo, aucupando, Principum gratiam, ſtruit, huius quidem omninò falſa eſt prudentia, & potius, vt diximus, malitia, & calliditas, quæ vult illa quidem ſe videri prudentiam, ſed abeſt ab ea, diſtatque plurimum. Eſt autem hoc vitium tum alijs periculis expoſitum, tum maximè huic pœnæ iuſtæ, & debitæ, quòd qui ita vitam ſuam inſtituunt, nec à Deo æterna præmia referunt, quæ ſcilicet ipſimet minime quærunt, nec tamen plerumque ad illa ipſa temporalia perueniunt, pro quibus adeò laborant. Sic enim S. Auguſtinus Iudæis contigiſſe ait, vt quia in Chriſto recipiendo temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitarunt, vtrunque ſimul amiſerint, quoniam, & in Dei, & Romanorum ipſorum iram, odiumque inciderunt. Quod idem multis etiam olim Cardinalibus iuſto Dei iudicio eueniſſe ſcimus, vt cum ad Pontificatum ſibi conciliandum, aut ad familiæ ſtatum illuſtrandum, & amplificandum, hominum amicitias multis artibus ambierint, Deum primum offenderint, nec tamen quod volebant, aſſequuti ſint, ſæpe etiam nullos magis infenſos habuerint, quàm eos ipſos, quorum cauſa peccauerant. Ego verò neſcio quæ melior, & ſanctior, poſſit eſſe prudentia, quã Deo fideliter ſeruire, eiuſque honorem, & obſequium ex animo procurare; & ſi quid expectandum eſt, ab ipſius manu ſperare. Si enim creditur, vt eſt omnino credendum,

Tract. 49. in Io.

omnia

omnia eius nutu, & arbitrio Regi, quæ ſtultitia eſt confidere in Principibus, & in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus, & confidere cum ipſius Dei offenſione? Quare vt concludamus, illa mihi videtur vera, ac germana, & bono Cardinali digna prudentia, quam S. Bernardus ipſe indicat, in Epiſtola quadam ad Rollandum Cardinalem, & Cancellarium, quem monet primùm, vt quoniam Deus illum ordinauerat conſolatorem, & Conſiliarium Eugenio Papę, ſolicitus ſit, cautèque obſeruet ſecundum datam ſibi ſapientiam, ne fortè inter tam multiplicium negociorum tumultus malignorum fraude circumueniri poſſit, vel ſubripiatur ei verbum, quod indignum ſit Pontificis dignitate. Ecce igitur quomodo adhibenda prudentia. Sed addit deinde qualis eſſe debeat. Cura, inquit, dilectiſſime, & deſideratiſſime Pater, etiam in hac diſpenſatione inueniri fidelis Domini ſeruus, & prudens, quatenus & pro te faciat columbina ſimplicitas, & pro ea, quæ tuæ quam maximè fidei, & ſolicitudini credita eſt, Domini tui ſponſa aduerſus venenatas maligni, & antiqui ſerpentis aſtutias, militet prudentia ſerpentina, & in vtraque glorificetur Deus. Hoc idem igitur ab omnibus Cardinalibus ſeruandum, & exequendum eſt.

Pſal. 145.

Epiſt. 334.

Quo modo acquiri, vel augeri poſſit in Cardinali prudentia. Cap. X.

QVAERET aliquis fortaſſe, an vt alias virtutes ſtudio, & diligentia comparare poteſt Cardinalis, ſic etiam prudentiam. Omnino hoc eiuſmodi bonum eſt, vt potius naſcatur cum homine, quàm induſtria acquiri poſſit. Eſt enim naturale, vt ingenium ad intelligendum, ita hoc acumen ad perſpiciendum; multum etiam ex ipſius corporis conſtitutione, &

qualitate pendet, quò fit, vt alios obtuſiores, & tardiores, alios autem acriores, & perſpicaciores videamus. Sed tamen hoc verè dicere poſſumus, vt ſi prudentię lumen nullum ſit, vel admodum tenue, fruſtra laboretur, ita ſi aliquod ſit, quanquam mediocre, id quodcunque eſt, adhibito ſtudio excitari, & augeri poſſe. Dabis vero, Frater Illuſtriſſime, hanc veniam amori aduerſus te meo, vt oblitus amplitudinem perſonæ, quam ſuſtines, vtar paulò liberiùs ætatis, & profeſſionis, ac ſtatus mei iure, tibique nouo Cardinali in tantum curarum, ac negociorum pelagus ingredienti, huius, aliarumque virtutum rationem frater ſenior, atque ab adoleſcentia in ſchola perfectionis educatus ipſe præcipiam, doceamque te pauca ex ijs, quæ à maioribus ego in religione didici, & quotidie diſco. Hoc igitur ſtudium, quo augeri prudentia ſolet, in duobus potiſſimum adhibere debes, alterum eſt, in remouendis prudentiæ impedimentis, quæ tanquam nebulæ lucem eius obſcurant: alterum, in aſciſcendis quibuſdam adiumentis. Impedimenta autem, quæ quidem ad rem faciunt illa ſunt, paſſio, præcipitatio, obſtinatio propriæ ſententiæ, addo etiam vitia omnia, præſertim verò intemperantia tum omnium voluptatum, tum maximè fœdioris. Nam paſſio obſcurat, & præcipue ira, pręcipitatio non prævidet, pertinacia aditum obſtruit bonis conſilijs. De luxuria autem nihil attinet dicere, cum S. Gregorius affirmet eius filias eſſe mentis cœcitatem, inconſiderationem, inconſtantiam, & præcipitationem ipſam. Denique quod ad reliquos etiam mores attinet, præclarè illa à B. Ambroſio ſcripta ſunt, In acquirendis, inquit, conſilijs plurimũ adiungit vitæ probitas, virtutum prærogatiua, frugalitatis gratia. Quis enim in cœno fontem requirat? quis ex turbida aqua potum petat? Addit alia, & hoc ad extremum, Super me eſſe debet, cui me committere paro, & qui conſilium dare volet, alienam à vitijs cuſtodire debet prudentiam, quia nihil inquinatum incurrit in illam. Hæc ſunt

31. moral. c 17.

2. off. c. 12

ſunt igitur inimica prudentiæ, quę illi, ſi qua ſit, caliginem, ac tenebras offundunt. Si verò de adiumentis loquamur, ad eam alendam, & prouehendam, illud in primis iuuat, nihil temerè, aut inconſultè, vel negligenter agere, ſed ſumpto ad cogitandum ſpatio, diu, multumque res expendere, eoque magis, quò rerum qualitas id exigit. immo verò omnia circunſpicere, & conſiderare, quæ conſequi, aut quę ex illis, quæ tum fiunt oriri poſſint, vt ſeruetur illud ſapientis præceptum, Oculi tui recta videant, Prouerb. 4. & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. Nam qui ſine conſilio, & quaſi ſubito quodam vento ad res agendas impellitur nulla conſideratione, aut meditatione, ſine dubio errabit in maximis rebus, & multa committet, quæ poſtea commiſſa nolet, nec tamen reuocare poterit. Iuuat etiam attentio, & animaduerſio eorum, quæ accidunt: neque vnquam prudens efficietur, qui rerum, & conſiliorum ſecum non reputat euentus. Quare confert, vt dixi, cum negocia aliqua iam effluxerint, eorum initium, progreſſionem, exitum conſiderare, ac notare, ſecum, in quo ſit erratum, quid prætermiſſum, aut quid etiam rectè prudenterque factum, hoc vt deinceps etiam teneatur, illa, vt in poſterum fugiantur. Hęc enim obſeruatio quotidie prudentiam auget, nec alia eſt cauſa, cur ſenes prudentiores ſint, niſi quia multa viderunt, multa experti ſunt. Sed hæc experientia nihil ſanè, aut per parum efficit, niſi etiã accedat conſideratio, de qua loquimur, quoniam alioquin elabuntur omnia, non modò ex memoria, ſed etiam ex cognitione. Denique ad augendam prudentiam prodeſt admodum Cardinali perſpectum habere nationum omnium, ac pręcipuarum etiam vrbium ſtatum, ac conditionem, qui in eis Principes, qui mores, quæ animorum inclinationes, quæ partes, quæ etiam potentia, vel armorum, vel aliarum rerum: præcipuè verò quę ad religionem attinent, quis curſus, & vigor Catholicæ fidei, aut ſi ea labefactata ſit, quæ ſpes eius redintegrandæ, quæ ratio,

quæ præſidia ad eam, vel reuocandam, vel ſuſtinendam. Ex hac enim notitia multa Cardinalibus commoda conſequuntur, quoniam ea quaſi luce illuminantur eorum conſilia ad quæſtiones, quæ interdum incidunt, ad negocia, quæ proponuntur, ad poſtulata, quæ à magnis viris afferuntur, quæ vel promoueri, vel ſi ita opus ſit, reijci melius poſſunt, argumentis ex ipſa materia petitis, eaque res non ſolum Eccleſiæ vtilitatem, ſed ipſi quoque Cardinali exiſtimationem, atque auctoritatem hominis gnari, prudentiſque conciliat; Et certe turpe eſt ei, qui in quadam Eccleſiæ Catholicæ vigilia poſitus eſt, non ſic excubare, vt tum eius vniuerſæ ſtatum, tum etiam partium eius perſpectum habeat. Hanc igitur cognitionem, ſine qua ſemper in tenebris verſabitur, haurire poterit à viris peritis, & intelligentibus, qui eorum, quæ dixi locorum conſuetudinem habeant; quos cum nactus fuerit (debet autem diligenter inquirere) ita auidè audiet, ita omnia ſcrutabitur, & notabit, vt in re magni momenti, & magnopere ad ſuum officium pertinente. Nec ſolum præſentium rerum notitia quærenda eſt, ſed etiam præteritarum, quoniã ſæpiſſime multum conferunt ad pręſentes. Sed vt illa ab hominibus peritis, ita hęc à libris ſcriptis peti licet. Sunt enim multi qui de ſingulis nationibus, aut prouincijs ſcripſere, pro ſuo quiſque ingenio, aut commoditate, vt Polydorus Virgilius de rebus Anglicanis, Sanderus de recenti ſchiſmate; de Galllcis Paulus Aemilius, Ambroſius Morales de Hiſpanicis, Albertus Crantius de Polonia, alijſq; Aquilonaribus. Thomas Fazellus de rebus ſiculis, Auguſtinus Iuſtinianus Nebienſis Epiſcopus de Genuenſibus, alijque de alijs. Ante omnia tamen Cardinali tenendę ſunt res domeſticę, ideſt, ipſius Eccleſię, quę ſępius in conſultationem cadunt. Quare in hoc etiam accuratius eum incumbere oportet. Quo in genere meo quidem iudicio Sigonij annales optimi, & tum ad breuitatem, tum ad doctrinam aptiſſimi. Quod ſi vberiorem ta-

lium

lium rerum cognitionem expetat ſuppetunt Eccleſiaſtici Annales Baronij quos quidem (vt principia ſe dant) tales fore auguror, vbi facile expleas accuratę perceptionis rerum Eccleſiaſticarum ſitim. His igitur artibus, ac ſtudijs licebit Cardinali prudentię lumen augere, & in dies confirmare.

Quomodo Cardinalis iuſtitiam colere debeat. Cap. XI.

SEQVITVR iuſtitia, virtus vel maximè neceſſaria Cardinali. Et ſi enim hoc munus non habet iuriſdictionem adiunctam vt habet Epiſcopatus, tamen propter magnitudinem negociorum, quæ in hoc Romano quaſi totius Eccleſiæ foro, occurrunt, multa quotidie accidunt, quibus contra iuſtitiam peccari poſſit. Sæpe enim Principum cauſæ, vel poſtulata parum æqua, immò etiam alijs damnoſa tractantur, quibus qui aſſentitur, eiuſdem iniuſtitiæ eſt particeps. Difficile eſt autem non aſſentiri, niſi iuſtitiæ armis benè munitus ſit. Illud etiam frequentius, ac pene quotidianum Cardinali, vt ei ſupplicetur pro multis, qui indigni ſunt eius patrocinio, & commendatione. Quo in genere cauere debes, ne ſis adeo mollis, aut ambitioſus, vt nulli homini tuam operam negare audeas, neque quicquam penſi habeas, vtrum ille, cui faues, bonus ſit, an malus. Denique ne ſufficiat aditum per amicos, & familiares tuos habere, vt quicquid libeat, impetretur. Quod ſi charitate fieret, & ſi hęc charitas nimis imprudens eſſet, quod in veram charitatem non cadit, tamen facilius ignoſci poſſet. Verum id quidem non niſi ambitione impulſus quis fecerit, nec aliorum gratia, ſed ſua, Pulchrum nimirum putans, ſibique ipſi glorioſum, habere, qui ad ſe adeant, qui

ſuam

ſuam opem implorent, qui domum frequentent, quo ſcilicet videatur gratioſus. Videntur autem mihi qui ita faciunt, expoſiti eſſe ad omnem ventum, & ad omnem impulſum, & ſimillimi quorundam militum, qui parati ſunt ad omnia bella, quicunque ſtipem oſtendat, neque dijudicant, ſintne iuſta bella, & ratione ſuſcepta; ſic enim hi quoque ſunt, vt ita dicam, primò occupantis. Quare vt milites illi peccant, ſic iſti quoque ſciant, ſe à peccato immunes non eſſe; præſertim ſi id agant, vt ad honores, ad gradus, ad Eccleſiaſtica beneficia promoueant eos qui vel indigni ſunt, vel de quibus non ſatis eis conſtat an ſint digni. Quod cum per ſe iniuſtum eſt, tum multò iniuſtius, cùm alij digniores excluduntur, quod tamen euenit ſæpe. Itaque Aluarus Pelagius vir doctiſſimus, & ijsdem penè verbis B. Antoninus inter alia Cardinalium peccata, hoc quoque commemorant, impetrare beneficia indignis, ſiue ſuis, ſiue alienis propter preces, & commendationes Principum, aut aliorum, vel ob proprium affectum. Iure itaque Vrbanus Sextus qui vt ſcriptum eſt, ſtatim atque renuntiatus eſt Pontifex, Cardinalibus omnibus ad ſe vocatis grauiſſimam pœnam ſeuerè interminatus eſt ijs, qui iniuſtas cauſas fouerent, aut etiam qui in cauſis iuſtis munera acciperent. Et id quidem merito vt dixi. Nam hoc etiam iniuſtitiæ genus eſt, iuſtitiam exequi, modo iniuſto, quoniam ita præceptum eſt in diuina lege, Iuſtè quod iuſtum eſt perſequeris.

Lib. 2. de planct. Eccleſ. c. 16. p. 3. tit. 21. c. 2.

Deut. 16.

Verùm hoc tibi quoque ſciendum eſt duplici modo à Cardinali iuſtitiam violari poſſe: primum cùm vltrò alteri infertur iniuria; quod quidem in homine Eccleſiaſtico nō adeo frequens eſſe crediderim, vt de eo quicquam præcipiendum exiſtimem. Milites potius de hoc monendi, & ij, qui in armis vitam degunt, præclarumque putant, ſi vi, ac viribus ſuperiores videantur. Alterum igitur genus eſt, cùm non quidem priores iniuriam facimus, ſed nobis ab alijs factam vlciſcimur. Quę culpa in Cardinalibus niſi

cauent

caueant eò facilior, & procliuior eſt, quoniam quò maior eſt eorum maieſtas, & quò magis ab omnibus coli, & honorari ſolent, eique rei aſſueti ſunt, eò deinde indignius ferunt, cùm aliquo, vel dicto, vel facto violantur. Sed audiant hi, quid de hoc ipſo ſcribat S. Ambroſius in quadam Epiſtola, Non hæc, inquit, ſola eſt forma iuſtitię, vt non lędas eum, qui te non læſerit, ſed etiam illa, vt etiam remittas ei, qui te lęſerit. Etenim ſi iuſtitia virtus eſt, crimine debet vacare, nec improbitatem improbitate repellere. Quæ enim virtus hoc à te fieri, quod in altero ipſe punias? Contagio iſta improbitatis, non vltio eſt. Nihil autem intereſt, cui malefacias, vtrum iuſto, an iniuſto, cùm te malefacere non oporteat. Neque diſtat quo modo malignus ſis, vtrum iuſto vindicandi ſtudio, an voto nocendi, cùm malignitas in vtroque genere non careat reprehenſione. Hæc Ambroſius. Tertium præterea genus eſt, iniuſtitiæ, ſi iniuria ab altero alteri facta non prohibetur, cùm prohiberi poteſt. Hoc enim poſtulat etiam communis, & vulgaris charitas, quam omnibus debemus, vt aliena incommoda aquè, ac noſtra doleamus, ijsque æquè opem feramus: at verò in Eccleſiæ Principibus non ſolum id charitatis eſt, ſed etiam iuſtitię cuiuſdam. Sic enim idem Ambroſius alibi, cùm optimam formam optimi clerici inſtitueret, Magnus, inquit, iuſtitię ſplendor, quæ alijs potius nata, quàm ſibi, communitatem, & ſocietatem noſtram adiuuat, excelſitatem tenet, opem alijs ferat, officia non abnuat, pericula ſuſcipiat aliena. Hoc igitur Ambroſio auctore, à iuſtitia poſtulatur, vt non ſolum ſubueniat alijs, ſed interdum etiam pericula aliena ſuſcipere non recuſet, ob eam ſcilicet cauſam, quia alijs potius, quàm ſibi nata eſt. Quam ille ſententiam ſine dubio, vt multa alia in illis officiorum libris ab ipſo Cicerone ſumpſit, qui item ex veterum Phyloſophorum ſententia, duo ſcribit eſſe iniuſtitię genera, vnum eorum qui inferunt, alterum eorum, qui ab ijs quibus infertur, ſi poſſint non pro-

Epiſt. 25.

1. off. c. 28.

propulſant iniuriam. Cuius quidem defenſionis prætermittendæ plures ait eſſe cauſas. nam aut inimicitias, aut laborem, aut ſumptus, ſuſcipere nolunt, aut etiam negligentia, & pigritia, vel ſuis rebus, proprijsque negocijs impediuntur, quod affirmat vitium eſſe, perinde, ac ſi quis parentes ipſos, aut amicos, aut patriam deſerat. Hæc ille ex naturæ lumine. Quantò ergo magis id ſentiendum, & faciendum erit Cardinali, cui cùm tantus honor, tanta dignitas, & potentia data ſit, vbi eam melius collocare poſſit, quàm in ope ferenda quàmplurimis? Quod etiam

Lib. 4. con ſid. diſertè docet S. Bernardus, qui inter alia Cardinalium officia, hoc quoque exigit, vt ſtent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro manſuetis terræ. Huc accedit quod Iob ille, cuius in meliori fortuna optimi Principis

Iob. 29 forma deſcribitur, ita de ſe ipſe commemorat. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prędā. Et loco eodem, Eo quòd liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adiutor, & cor viduę conſolatus ſum. Adiungit autem cuius id virtutis eſſet, Iuſtitia, inquit, indutus ſum, & veſtiui me, ſicut veſtimento, & ſicut diademate, iudicio. Hoc igitur idem tam glorioſum veſtimentum, & hoc tam pręclarum diadema, neminem magis ornat, nec vlli magis conuenit, quàm Cardinali.

Extremum illud eſt ad iuſtitiam tuendam, quod ab omnibus tradi ſolet, de muneribus non accipiendis. Nihil enim ita animum ſeducit, ac peruertit, vt munera; quod oſtendit ſcriptura, tum ſępe alibi, tum exemplo filiorum

1. Regū 8. Samuelis. de quibus ita ſcriptum eſt, Declinauerunt poſt auaritiam, acceperunt munera, peruerterunt iudicium.

4. in lib. Regum. c 4. Vbi optime S. Gregorius, Notandum, quia ardor auaritiæ, cauſa eſt accipiendorum munerum, & acceptio munerum cauſa peruertendi iudicij, vt Prophetæ narratione huius vitij prauitas oſtendatur, non ſolum qualiter in reproborum cordibus proficit, ſed à Sanctorum mentibus qualiter

liter extirpari poſſit. Nam ſi peruerſitas iſta iudicij ex acceptatione munerum naſcitur, qui munera non accipit, iudicium non peruertit, & oblata munera leuiter reſpuit; qui auaritiæ radicem à corde ſuo penitus extirpauit. Igitur tum ad hoc periculum præcauendum, ne vlla te res à recto, & æquo deducat, tum etiam ad integritatis laudem retinendam, quæ certe pluris eſt ſola, quàm omnes theſauri, atquæ diuitiæ. hoc faciendum eſt tibi, vt continentiæ ſtudeas, manusque ab accipiendo intactas ſerues. Et quidem omnia omnino reſpuere nimis fortaſſe durum foret. Multa enim ab amicis ex animi beneuolentia dantur, alia dantur ita leuia, vt nulla poſſit eſſe ſuſpitio corruptelæ. Sed cum apparet eò dona tendere, vt animum deliniant, eòque inclinent, quò non decet, tum verò conſtantiſſimè repudianda ſunt, etiam ſi auri montes offerantur. In quo genere egregium ſanè factum, omnique dignum memoria, & certe ab omnibus Cardinalibus ſemper imitandum, illud eſt Martini Cardinalis, & S. Bernardo familiaris, quod ab ipſo Bernardo deſcriptum ipſis eius verbis hic ponam. Is, inquit, Cardinalis Presbyter functus aliquando Legatione in Dacia, tam pauper remeauit, vt penè expenſis, & equis deficientibus, vix perueniret Florentiam, ibi Epiſcopus loci donauit ei equum, quo Piſas vſque, vbi eramus tunc, peruectus eſt. Poſtridie, credo, ſequutus Epiſcopus (erat enim illi cauſa cum aduerſario, & agendi aderat dies) cœpit requirere ſuffragia amicorũ. Cumque per ſingulos ſolicitaretur, ventum eſt ad Martinum. Fiducia erat maior in illo, qui non poſſet immemor eſſe recentis beneficij. Tũ Martinus, Decepiſti me, inquit, neſciebam tibi imminere negocium. Tolle equum tuum: ecce in ſtabulo eſt. Et eadẽ hora reſignauit illi.

Lib. 4. con ſid.

I De

De fortitudine quæ in Cardinali eſſe debet. Cap. XII.

ERVNT fortaſſe qui cęteras quidem virtutes Cardinali neceſſarias eſſe fateantur ſed non videant, quomodo fortitudo ad eius laudem pertinere poſſit, cùm non armis, & caſtris depugnet, ſed in pacis artibus perpetuò verſetur. Verùm qui hoc ſentiunt, nimium errant, nec ſatis huius virtutis vim in-
1.off. c.36. telligunt. Hæc enim virtus, vt optimè ſcripſit S. Ambroſius, non in viribus tantum corporis, & lacertis conſiſtit, ſed magis in animo. In animo autem eodem auctore Ambroſio, hæc duo exigit. primùm, vt externa corporis, inquit, pro minimis habeat, & quaſi ſuperflua deſpicienda, magis, quàm expetenda ducat. Deinde vt ea, quæ ſumma ſunt, omneſque res, in quibus honeſtas, & illud decorum pręponendum cernitur præclara animi intentione vſque ad effectum proſequatur. Igitur, vt ab hoc poſteriore fortitudinis munere incipiamus, id quidem in hoc poſitum eſt, quod à te nouo Cardinali in primis requiritur, vt in negotijs, quæ ſæpe ardua, & multis impedimentis obſeſſa incidunt, pro re Chriſtiana, ne contrahas, aut demittas animum, vt ait ille, nèue te obrui tanquam fluctu, rerum magnitudine, & difficultate ſinas, contraque erigas, ac reſiſtas, ſiue etiam vltro occurras negocijs. Hoc enim eſt virilis pectoris, ac roboris. Præterea cùm ſemel conſtitueris, quid ſit ex tuo officio, & ad Dei gloriam, atque obſequium pertineat, id deinde ſtrenuè exequaris, neque ab eo vllum te vel periculum, vel damnum, vel mortis ipſius metus abſterreat. Sæpe enim Cardinali eiuſmodi tempora occurrunt, cùm in Eccleſiæ iure tuendo, modò rei domeſticæ, modò honoris, atque alicuius dignitatis, inter-

dum

dum etiam vitæ diſcrimen imminere videatur ſed bono vi ro nihil tanti eſſe debet, potiuſque ad omnia detrimenta paratum eum eſſe oportet, quàm vt animum ad rem vllam tali loco indignam inflectat. Quo in genere magnoperè celebratur Ioannes ille Turrecremata, qui vixit annum circiter M c c c c l. Vir planè tum doctrina, tum omni virtute excellens. De quo ita ſcriptum eſt, tam excelſo fuiſſe animo, vt nunquam, vel precibus, vel minis in ijs, quæ fidei, ac religioni, & omnino quæ Eccleſiæ vtilitatibus conducerent, à ſententia deduci poſſet: quare hoc quoque ſingulare cognomentum dum viueret adeptum, vt fidei defenſor appellaretur. Hanc eandem laudem tribuunt etiam Marcello Cardinali, qui deinde Pontifex eodem nomine fuit; Hic enim in Tridentina Synodo, vbi Apoſtolicæ Sedis Legatus erat, Cæſaris miniſtris, neſcio quæ intentantibus, quæ Romanæ Cathedræ auctoritatem minuere videbantur, fortiſſimè obſtitit, à qua ſententia nullis etiam terroribus qui admouebantur, vnquam potuit dimoueri. In quo diſcrimine exclamaſſe dicitur, poſſe quidem homines vitam ſibi auferre, animum verò frangere non poſſe, ſuaq; facta Summi Dei iudicio reſeruari, qui pro ſuo cuiq; merito gratiam refert. Sed nihil tam illuſtre, quam Reginaldus Polus, quem in Galliam à Paulo Tertio Legatum, cùm Rex Angliæ hoſtis infenſiſſimus, in ſuam poteſtatem redigere conaretur, idque per certos nuncios cum Franciſco Gallorum Rege ageret, fideliter ab eo monitus, vt ſi ſaluus eſſe vellet, ſtatim abiret, in eo tanto periculo, in re ſubita, cùm omnes viæ armatis militibus, & graſſatoribus, & Anglis ipſis refertiſſimæ eſſent, nihil vnquam de ſua remiſit conſtantia, & grauitate, immo verò comitibus omnibus adeò exterritis, metuque trepidantibus, vt nemo eſſet, qui crucem, vt mos eſt, Pontificijs Legatis, pręferre auderet, ipſemet crucem ſumpſit in manus, erectamque geſtauit, donec famuli pudore impulſi eam repeterent. Deinde cum in Belgium euaſiſſet, nec tamen ceſſaret im-

pius ille Rex ab inſidijs moliendis, eiuſq; caput quinquaginta aureorũ millibus proſcripſiſſet, nec maius poſſet eſſe vitæ periculum, ſemper tamen pro munimento ſuam hanc fortitudinem tenuit, Dei fiducia nixam. qui ſanè non defuit, opportunè enim Leodium ab Euerardo Epiſcopo, & Cardinali humaniſſimè inuitatus eſt, quò cùm veniſſet, ibique audiret magnas quaſdam, vixque credibiles conditiones, quas Anglus Belgis offerebat, ſi ſibi Polum traderent, miratus hominis amentiam, ita dixiſſe fertur, ſe quidem iamdudum, vitæ huius tædio affectum, mortem optare, ac proinde, cum Henricus tanta ſua impenſa, & labore hoc ipſius deſiderium adiuuare conaretur, nihil aliud facere, quàm ſi quis dormitum ire cupienti veſtes ipſas detrahere velit. O preclaram vocem, animumque, dignum Cardinali, quam quidem vocem factis etiam comprobauit, Neque einm ante diſceſſit ex illo loco, quàm à Pontifice reuocaretur, cùm ita diceret, eſſe ſe in Pontificis poteſtate. Hæc igitur vel ſimilia in hac præſertim temporum perturbatione, in hac multorum licentia, ſiue etiam inſolentia, qui omnia ſe poſſe putant, non raro eueniunt, quibus ſanè Cardinalis minimè cedere debet, ſed potius contra eò audentior ire, vt etiam beatum ſe putet, ſi in Eccleſiæ cauſa, & in obſequio Chriſti, vitam ponere oporteat, vt contigit Iuliano Cæſarino, quem Martinus Quintus ob illuſtria merita fecerat Cardinalem. Nam cum ab Eugenio ad Ladislaum, Poloniæ, & Vngariæ Regem Legatus eſſet, vt eum ad fœdus cum alijs Principibus Chriſtianis contra Turcam adduceret, ipſe quoque in pugnam proceſſit, in qua, exercitu fuſo, ac fugato, Iulianus ipſe comprehenſus, & iugulatus eſt, iacuitque miſerè ſpoliatus inter vulgaria cadauera. Atque hæc quidem pericula rariora ſunt, in homine Eccleſiaſtico, cuius vita ab armis, & prælijs aliena eſt, ſed tamen ita omnes parati, & animo inſtructi eſſe debent, vt cùm res, & cauſa poſtulat, ne ſanguini quidem parcant. Verùm illa crebrior, ac pe-

nè

nè aſſidua fortitudinis materia in reſiſtendo hominum importunitati. Hæc verò duplex eſt, interdum enim minis, & metu agitur; vt paulò ante dicere cœperam, interdum verò amore, & gratia, qui eſt etiam affectus, magis efficax ad mouendum. Et ſi enim ille durior aries, quò animi arx quatitur, hic mollior, ac ne aries quidem ſed occultus cuniculus, tamen eò ipſo minus caueri poteſt, quia obrepit, & inſinuat ſe ſe quodam ſenſu humanitatis, quo natura magnopere capitur. Itaque hic ſunt importunæ preces, hic amicorum poſtulata, hic Principum auctoritas, deniq; intimorum, & maximè familiarium beneuolentia. His igitur omnibus reſiſtere te oportet, ne à recto abducaris, & omnino imitari Salomonis tum quidem optimi Regis conſtantiam, qui Matri ipſi, à qua genitus erat alienum quiddam petenti, aſſentiri noluit, vicitque in eo ſapienter maternam gratiam, & reuerentiam. Quare vt ipſe Regem ſe in eo potius, quàm filium præſtitit, ſic qui iſtum locum in Eccleſia tenet, amicis ineptè rogantibus Cardinalem ſe potius, quàm amicum præſtare meminerit. Hæc de priori fortitudinis officio. 3.Regū 02

Alterum officium, vt ſupra diximus, ſed dicendum eſt paulò vberiùs, poſitum eſt in quadam mentis altitudine, quæ omnia præter Deum, pro nihilo habeat, contemnat, ac deſpiciat, honores, voluptates, diuitias, ex quo ſequitur, vt caſus omnes humanos, ſubter ſe habeat, patrimonij iacturam, hominum maledicta, famæ detrimenta, denique quæcunque in hanc vitam incurrere poſſunt, ſeipſo inferiora ducat, itaque ſub pedibus videat, vt ijs, aut nihil moueatur, aut certe non perturbetur. Atque hæc mentis celſitas res vna omnium pulcherrima, & maxima, omnibus ſanè conuenit, qui in aliqua Eccleſiæ dignitate collocati ſint; Sic enim S. Ambroſius. Conſidera, inquit, quemadmodum eos, qui ad officia Eccleſiæ accedunt, deſpicientiam rerum humanarum habere deceat. Si enim mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi huius, quid adhuc 1 off. c.36.

huc

hinc velut viuentes de hoc mundo decernitis ? Ex quo deinde intelligere potes, quàm hoc deceat Cardinalem, vt quia in tam alto gradu poſitus eſt reſpondeat gradui etiam altus, & excelſus animus, non quidem tumore altus, ſed hac quam dixi, eminentia ſuper res omnes creatas. Hoc enim præterquàm quòd per ſe ipſum laudabile, & egregiũ eſt, etiam vt ait, idem Ambroſius, ſecum affert angorum omnium vacuitatem, vt neque in doloribus molliores, neque in proſperis elatiores ſimus. Quod præceptum vobis etiam præcipue conuenit, qui in ſuperiori, & illuſtriori ſiti eſtis loco: quoniam veſtra vita grauioribus incurſibus expoſita eſt, quàm vita priuatorum, quibus ſi quid aduerſi eueniat, altè cadere non poſſunt. Quare niſi hac animi magnitudine tanquam clypeo quodam protexeris pectus, nunquam animo tranquillo, & ſecuro eſſe poteris, ſed ſem per anxius, ſemper ſolicitus viues, non ſolum cùm mala ipſa euenerint, ſed etiam cùm imminere videbuntur: Sem per enim pertimeſces, quia ſemper impendent. Contrà verò ſi hoc apud te ſtabilieris, vt iſta omnia pro nihilo ducas, illud neceſſariò ſequetur, vt neque rebus proſperis, & ad voluntatem fluentibus efferaris, neque deijciaris, aut frangaris aduerſis, ſicque perpetuam æquabilitatem in vita conſerues, in qua non ſolum magna ineſt dignitas, ſed etiam magna felicitas. Talis erat flos ille Cardinalium Carolus Cardinalis Borromeus, qui cum alia aſſiduè dum vixit huius dedit documenta virtutis, tum illud in primis notabile, quod cùm iter faceret per Heluetios, caſuque ſtabulum hoſpitij igne conflagraſſet, & in eo omnes eius equi, mulæ, iumenta, grandi vtique iactura conſumpta eſſent, tamen ita nihil commotus eſt, ac ſi nihil omnino accidiſſet, inſuper etiam hoſpiti centum aureos nummos ad reſarciendum incendij damnum elargitus eſt. Alias etiam cum aurigæ inſcitia in profundam foueam currus incidiſſet, & ipſe totus cœno, lutoque immerſus eſſet, quin etiam brachium læſiſſet, tamen nullum impatientiæ, aut iracun-

iracundiæ ſignum oſtendit, nihil queſtus, nihil etiam loquutus eſt, immò verò ſuos, in aurigam eius cauſa furentes, compeſcuit. Et quoniam iræ mentio incidit, hoc etiã intelligendum eſt, nihil tam repugnare huic magnanimitati, de qua hactenus loquuti ſumus, quàm omnes quidem motus animi nimios, ſed præſertim iracundiam. Sic enim eſt in libro Iob. Verè ſtultum interficit, iracundia, & paruulum occidit inuidia. Quare hæc leuitas in Principe Eccleſiaſtico præſertim, non tunc modò deformis eſt, cùm ſine cauſa concitatur, ſed etiam cum alicuius vel improbitas, vel tarditas, aut inſcitia cauſam dederit. Nam tunc quoque in maledicta, & contumelias erumpere, etiam aduerſus ſubiectos, & famulos ipſos, tum abhorret ab humanitate, tum etiam ab hac fortitudine, de qua nobis eſt ſermo. Itaque primum ſanè curandum eſt tibi, vt teneas in tua poteſtate animi motum, nec te, de gradu, vt dicitur, vlla re, deijci ſinas, ſin hoc planè vitare non potes, quin animus interdum ſubitò occupatus efferueſcat, illud proximum, vt ſaltem verbis modereris, & linguam diligentiſſimè contineas, dicaſque cum Propheta. Turbatus ſum & non ſum loquutus. Sic enim etiam paulatim aſſueſces, vt interiores motus mitigentur, & vel non incitentur, vel non adeò vehementer. In quo etiam eiuſdem Borromei, de quo modò diximus, virtus commemoratur, eòque magis, quòd non cuidam lentitudini naturali tribui poterat, cum eſſet potius feruidior. Quod ille agnoſcens, cum ſe maximè ſtimulari ſentiret, tenebat ſe ſe, & comprimebat, ne vllum verbum efferret, donec motus ille reſediſſet. Solebat autem interea annulum verſare, quem digito gerebat, quod cum aduertiſſent domeſtici, hoc ipſum erat eis indicio, quòd vim ſibi faceret. Poſtremò ſunt etiam alia nonnulla huius virtutis officia, quæ quoniam rectè de ſcribuntur ab Ariſtotele, & mirum in modum congruunt Cardinali, operæ pretium puto hic etiam exponere. Primùm enim, vt ille docet, fortis, & magnanimus, cum ſe

Iob. 30. Pſal. 76. 4. ethi. c. 3.

periculis

periculis obijcit, id facit ſtrenuè, & alacriter, nec vitæ ſuæ parcit. Tum verò promptus eſt ad benefaciendum alijs; ipſe accipere erubeſcit. Quòd ſi beneficium accipiat, ſtudet ſemper plura reddere, mauultque ſibi alios debere, quàm ſe alijs. Præterea, & ſi apud eos, qui & ipſi in dignitate poſiti ſunt, honorem, & gradum ſuum retinet, tamen apud humiliores humilem ſe exhibet, hos enim ſuperare facilè eſt, & ab ijs reuerentiam exigere hominis eſt oneroſi, ac moleſti, ſicut pugnare aduerſus imbecillos. Eiuſdem eſt etiam magis curare veritatem, quàm hominum opinionem, ob eam videlicet cauſam, quoniam omnes, & omnia contemnit. Idem omnia agit, & dicit apertè, ac ſimpliciter nihil fictè, aut ſubdolè, & manifeſtè, vel aſſentitur vel diſſentit. Nam latere velle timentis eſt: ideòq; ille quidem adulari nulli neſcit, neſcit ad alterius arbitriū vel mores, vel ſermones ſe ſe componere. Hoc enim ſeruile eſt, & ob hanc cauſam aſſentatores omnes, fictique laudatores famulari, & planè abiecto ſunt ſpiritu. Quin etiam immemor eſt iniuriarum, non multum loquitur de hominibus, neque ſe laudans, neque alios vituperans, nec maledicus eſt, ne in ipſos quidem inimicos. Denique de neceſſarijs vitæ præſidijs non valde anxius, aut ſolicitus eſt in alijs horum cauſa deprecandis, potiuſque eligit honeſta, etiamſi inutilia, quàm quæ commodum, & quæſtum afferant: quem ille minimè omnium curat.

Hæc Ariſtotelis omnia, quæ præſcripta, ſi ſeruaueris, poteris animoſè & fortiter, atq; etiam magnificè ſemper viuere, quo ſanè & laudem, & admirationem etiam apud homines conſequeris.

De

De ſtudio temperantiæ quod debet habere Cardinalis. Cap. XIII.

REQVIRITVR etiam in Cardinali temperantia, & ita requiritur, vt licet reliquæ, quas hactenus diximus, virtutes maiores ſint, neſcio quomodo tamẽ, ſi hæc deſit maior ſit turpido. Rectè enim Ariſtoteles, delectationes corporis, in quibus videlicet moderandis verſatur temperantia, ait homini communes eſſe cum belluis, ac propterea nihil in ijs ineſſe ingenuum, & nobile, ſed potius genere ſuo eſſe maximè ſeruiles, & ferinas, quia eas homo percipit, non quà homo eſt, ſed quà eſt animal. Ex quo addit, & verè, intemperantiam eſſe cuiuis homini maximè exprobrabilem, ac fœdam. Quod ſi cuiuis homini, quantò magis Ecclesiæ Principi? ſed hęc virtus, vt ait idem Phyloſophus, non in omnibus delectationibus propriè verſatur, ſed præcipuè in ijs, quæ ad guſtatum, tactumque pertinent. Quare de vtriſque aliquid dicendum eſt, eòque magis quoniam diuitiæ, & opes, quę Cardinalium ſtatum comitantur, tantam ſuppeditant harum delectationum vel copiam vel facultatem, vt hæc virtus niſi bene fixa, & confirmata ſit, facilè labefactetur, atque ſuccumbat. Vt igitur de illa prius temperantia loquamur, quę ad guſtatum pertinet, eius quidem duo ſunt gradus, alter omnino neceſſarius, alter ſemper laudabilis, interdum ipſe quoque neceſſarius. Prior igitur conſiſtit in ſuperfluis reſecandis, ne ventri, & delitijs indulgeatur, ne diffluatur luxu, ne nimium corpori ſeruiatur. Quò enim illa tanta ciborum abundantia, tam multa condimenta, tamque varia gulę lenocinia, tanta copia, ac tam multiplex ferculorum, precioſa vina, exquiſitæ dapes, tanquam in perpetuis bacchanalibus, vt re-

4. ethic. c. 10.

ctè hanc, Clericorum præſertim, profuſionem S. Hieronymus irriſerit. Noui, inquit, genera, & nomina piſcium, in quo littore concha, lecta ſit calleo, ſaporibus auium diſcerno prouincias, & ciborum me raritas, ac nouiſſimè damna ipſa delectant: Delectare ait, damna, quoniam interdum etiam eiuſmodi cibi, non tam ſapore ipſo, quàm ſumptu commendantur, idque magis placet, quod pluris conſtitit. Neque tamen negarim quin Cardinalium menſa aliquanto lautior eſſe poſſit, quàm priuati hominis. Vult hoc conſuetudo, patitur ratio, faciunt boni, laudatique Cardinales, denique etiam dignitatis huius ſplendor ita poſtulare videtur, vt quemadmodum in ædibus, in veſtibus, in familia, ita in hoc quoque ſit quędam laxitas. Sed & in hoc ipſo ſuus modus eſſe debet, & hic modus, non ex ſæculi corruptela, quæ in dies magis augetur, ſed ex rectę rationis præſcripto, & prudentię lumine definiendus eſt. Et ſi enim aliquid amplius concedatur hominum oculis ad tuendam dignitatem, non tamen conceditur, nec concedi poteſt intemperantia. Nam vt Cardinalis etiamſi multis veſtimentis domi ſuæ abundet, non tamen ſe pluribus onerat, quàm vſus poſtulet, vel hyemis, vel ætatis, ſic quamuis ad ſplendorem referta ſit menſa, non ideo plus eſt ſumendum, quàm ſobrietatis regula patiatur, Neq; te fallas, aut tibi blandiaris frater cariſſime. Omnia enim pericula, quæ alijs ex luxu, & delitijs, Cardinalibus quoque impendent, tum in ratione, tum in appetitu, tum in corpore, quæ triplex eſt noſtri pars. Primùm enim ratio obruitur, & obſcuratur, & vt docuit Dominus ipſe, grauatur ebrietate, & crapula. Vt enim terræ vapores, & exhalationes Solis lumen caligine quadam offundunt, ita hæ ventris: exhalationes craſſæ, & concretę animi lumen eripiunt, vt ad cœleſtia cogitanda, ſæpe etiam ne ad humana quidem vlla ex parte idoneus ſit, appetitus etiam qui nobis eſt communis cum beſtijs, vſque eò effertur inſolentia, & contumacia, vt à ratione deſciſat, ex quo fit, vt motus

Epiſt. 4.

Luc 21.

tus & perturbationes, quæ in hac animæ parte exiſtunt inſoleſcant, & fiant indomitæ, vt ira, vt cupiditas, vt amor, odium, & reliquæ. Itaque non mirum eſt deinde, ſi ijs reſiſti non poſſit, & mentis obedientia abiectâ, eam captiuam trahant, & rapiant, impellantque quò volunt. Nam quid ego dicam de corpore, quod ſi impinguatum fuerit, neceſſe eſt recalcitrare, vt fiat, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus? Quod igitur monſtrum ex tali Cardinali efficietur? An non in eum vt in tanto honoris apice conſtitutum conueniet illud ex Pſalmo. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Pſal. 48.

Igitur vt hæc omnia mala ex delicijs, & mollitie oriuntur, ſic contra moderatio, & temperantia, omnia propemodum bona inducit. Acuit enim animum ad cœleſtia penetranda, ad guſtanda diuina; appetitum, eiuſque motus, quos dixi, comprimit, ſedat iracundiam, cupiditates mitigat, affectus denique omnes edomat, vt vel non infecti ſint, vel ſi interdum inſurgant, nullo negocio ſubigantur. Poſtremo ipſius quoque corporis inſolentiam frangit, vt ſe aduerſus rationem commouere non poſſit, ſed in eius ſit ditione, ac poteſtate. Denique ſi quis innumerabiles huius temperantiæ fructus noſſe velit, Chryſoſtomũ legat, tum alibi ſępe, tum in quodam ſermone ad populum, vbi ita ait, vilem, tenuemque menſam, eſſe matrem ſanitatis, vt contra ſaturitas mater eſt ægritudinis, atque infirmitatis, morboſque parit, quibus nulla Medicorum ars mederi poſſit, pedum enim dolores, & capitis grauitates, atque vertigines, manuum cruciatus, & tremores, & remiſſiones: longas & æſtuoſas febres, & alia his longè plura, non ex parco victu, ſed ex crapula, & ſaturitate naſci. His verò corporis morbis, addit etiam animi morbos, qui ſine dubio maiores ſunt, auaritię, mollitiæ, melancholię, ignauiæ. Omnis, inquit, ignorantia hinc habet principium; Nihilo enim meliores quàm aſini ſunt, talium Hom. 55. ad pop.

menſarum delicias ſectantes. In quo genere verum eſt illud etiam quod idem adiungit, eam quidem, quæcunque ſit voluptatem, non niſi ad linguam, & guttur peruenire, infra verò nihil ſentiri delectationis, ſed potius multum moleſtiæ, onerato videlicet ventre, & grauato capite, ex quo cruditates, & vigiliæ, & alia mala gigni ſolent. Sicut enim ait, ſi quis in cloacam cibos deijciat, ita qunque qui mittit in ventrem, immò verò multò etiam peius. Cloacæ enim nullum affertur damnum, corpori verò multa damna. Hæc igitur ſi Chryſoſtomus de omnibus dicebat, quid dixiſſet, ſi de Cardinalibus loqueretur, qui tantò maiorem ſanctitatem, & continentiam, & cum Deo coniunctionem profiteri debent, quibus omnibus nihil eſt inimicius intemperantia? Quare vobis præcipue ſine vlla dubitatione exercenda eſt hæc temperantia, vt etiam exquiſitam iſtam lautitiam oderitis. Quocirca mi Frater, indignum exiſtimabis veſtro gradu, ſi (quod nonnulli faciunt) querulus, moroſusq; ſis, in ciborum condimentis, aut de hoc genere cum coquis, & pincernis crebrò litiges. Eſt enim laudabile quod de Pio Secundo Pontifice accepimus, cuius tum aliæ multæ virtutes feruntur, tum hæc ipſa, quod mediocri cibo vti ſolitus eſſet: non lauto, nō delicato, eoq; ſemper fuiſſe contentum, quod apponeretur, quodcunq; eſſet: vino vero parciſſimè vſum, eoque bene diluto.

Atque hoc quidem vt à ſuperfluis abſtineat ſemper fieri debet à Cardinali, idque ad perpetuum quendam vitę tenorem pertinet. Eſt igitur alter quidam gradus huius virtutis, quem ſupra attigi, vt ſuis temporibus aliquid etiā amplius facias in edomando, caſtigandoque corpore, Cur enim non ipſi quoque Cardinales hoc faciant, ſi virtutem colere, ſi Deo placere, ſi vitia vincere velint, cum ipſi quoque eandem carnem habeant, quàm alij homines ita corruptam, ac deprauatam in eodem peccato conceptam, eodemque fomite infectam, quo alij? Sic enim Paulus ipſe Apoſtolus, & tantus Apoſtolus. Caſtigo, inquit,

1.Corin 9.

cor-

corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicauerim ipſe reprobus efficiar. Vbi Chryſoſtomus. Si hoc Paulus timuit, qui tam multos docuit, & timuit poſtquam prædicauit, & poſtquam factus eſt Angelus, & totius orbis terrarum curam, & defenſionem ſuſcepit, quid nos dixerimus? Nec deſunt exempla Cardinalium. Nam de Iuliano illo Cæſarino, cuius etiam antea fecimus mentionem, memoriç proditum eſt, fere illum in ſuis veſtibus cubitaſſe interulam intimam, non ex lino, ſed ex panno geſtaſſe, longa exercuiſſe ieiunia, omnibus ſextis ferijs pane, & aqua ieiunaſſe, quotidie miſſam celebraſſe, denique vt hoc etiam addamus, ita in eleemoſynis profuſum fuiſſe, vt à ſuis alter Martinus appellaretur. Ioannes quoque Caruaiallus natione Hiſpanus, quem Eugenius Quartus ex Romanç Rotæ Auditore ad Cardinalatum euexit, tanta religione fuiſſe perhibetur, vt domum haberet moderatiſſimam, nullis aulęis, nullo argento cælato, inſuper etiã cilicium occultè geſtaret, multaque ſe maceraret inedia; Similis quoq; huic fuit Nicolaus Albergatus inſignis omnino Cardinalis, cuius etiam diſciplinæ alumnus fuit Thomas Sarzanenſis, qui poſtea Pontifex creatus in eius gratiam Nicolaus V. appellari voluit. Quare ipſum quoque ſcribunt magnopere ſtudioſum fuiſſe, corporis extenuandi tum ieiunio, tum craſſioribus cibis, tum vigilijs, tum etiam perpetuo cilicio. Quid vero dicemus de Roberto Nobili, in quo etiam hoc ſtudium eò admirabilius fuit, quod eſſet adhuc in ipſo flore adoleſcentiæ, & cũ Iulio Tertio Pont. Max. arctiſſima affinitate coniunctus? Et ille quidem prę ter cæteras carnis caſtigationes, eiuſdem ferè generis, hoc inſuper ſeruabat, vt ſe in ipſum pauimentum ſuper humilem culcitram, ad dormiendum abijcere ſoleret. Nam de Carolo Borromeo nihil attinet dicere, eius enim vita, & recentior, & illuſtrior eſt, quàm vt hic commemoranda videatur. Sed tamen ſic tradunt, eius familiares, quotidianis illum pœnitentię incrementis, eò tandem perueniſ-

Hom. 23. in 1. ad Corinth.

ſe,

ſe, vt quotidie pane, & aqua ieiunaret, exceptis Dominicis, ac feſtis diebus: in qua ille ſeueritate diu durauit, vſque ad extremum vitæ diem, immo verò aliquantò ante obitum ipſos etiam feſtos dies non parum reſtrinxerat, ad ſola ſe legumina, aut olera, ſiuctuſuè arborum redigens. Quare cum Gregorius XIII. pro ſuo officio, peculiari Breui ad eum ſcripto, non ſolum hortatus eſſet, ſed etiam præcepiſſet, vt rigorem hunc temperaret, reſpondit Cardinalis ſe quidem paratum obedire, ſed tamen experientia cognouiſſe, eam inediam valetudini quoque conferre, ad exiccandam pituitam qua abundabat. Quo argumento permotus Gregorius, ſuo illum iudicio, arbitrioque permiſit. Nimium hoc fortaſſe, & mirandum magis, quàm imitandum, ſed tamen hoc ipſum nimium eò magis eorum mollitiem accuſat, qui in alteram partem peccant. Illud moderatius, & ad exemplũ accomodatius, quod de Antonio Carrafa compertũ eſt, optimo certè Cardinali, quẽ magno Eccleſiæ damno ante paucos menſes amiſimus. Ita .n. ipſe quoq; coërcendi corporis ſtudioſus fuit, vt præter cæteram victus parſimoniam, ter etiam in hebdomada voluntarijs verberibus ſe afficeret, ter cilicio vteretur.

Ex his igitur exemplis omnibus, quæ ad hanc cauſam ornandam congeſſimus, hoc conſtare poteſt, non Monachis tantum, ſed omnibus planè hominibus, & ipſis Cardinalibus magnopere conuenire aliquam corporis afflictationem prudenter adhibitam; neque vnquam defuiſſe, aut deeſſe, qui ita facerent; Sed erunt fortaſſe, qui hanc quaſi auſteritatis profeſſionem refugiant, vel ne virtutem oſtentare videantur, vel ne ob auaritiam, aut tenacitatem ſumptui parcere putentur. Quibus primum reſpondeo, quod attinet ad oſtentationem, modò ne ipſi id eo animo faciãt, vt ab hominibus videantur, hominumque gloriolam aucuoent? nihil eſſe timendum, quòd ſciatur eos interdum ieiunare, non magis quàm cum ſcitur, eos vel miſſam quotidie audire, vel ſæpe Euchariſtiam ſumere, aut eleemo-

ſy nam

ſynam tribuere. Nam hæc quoque bona ſunt, quæ tamen palam fiunt, ſine oſtentationis metu. Præterea non deeſt facultas occultandi,modò non deſit voluntas. Quid enim prohibet quo minus inter ipſas epulas, inter conuiuia, inter lautas menſas te coërceas, quò minus certos dies habeas, quibus pro tuo inſtituto, ac ſtudio pietatis clam omnibus acrius aliquod ieiunium ſerues? Sic enim de Nepotiano S. Hieronymus, inter alia, quæ de illo vt optimo ex optimis Clericis commemorat. Menſæ, inquit, auunculi (hic autem auunculus Heliodorus erat Epiſcopus) intererat; & ſic appoſita quæque libabat, vt & ſuperſtitionem fugeret, & continentiam ſeruaret. Epiſt. 31 Idem legimus de Sancta illa Elyſabetha Regis Vngariæ filia, eademque Turingiæ Principis, quem Lantgrauium vocant, vxore, eam ſeueriſſima ieiunia ſeruare ſolitam inter ipſa conuiuia regio more inſtructa, nemine aduertente. Nam dum modò Principem coniugem alloquitur, modò huic, aut illi conuiuæ, officij gratia aliquid porrigit, modò aſtantibus famulis quidpiam iniungit, ita rem ducebat, vt ſæpiſſimè à menſa diſcederet nullo alio cibo, niſi arido pane guſtato. Hoc igitur facere poſſunt etiam Cardinales, & certe ita faciebat Borromeus, cum interuentu nobilium hoſpitum eorum conuiuijs adeſſe cogebatur, in quibus nihilominus ſuum ſeruabat inſtitutum, ſed ita diſſimulanter, vt ſępe non modo hoſpites, ſed ne familiares quidem pleriq; animaduerterent.

Cæterum illud etiam ad hanc temperantiam pertinet, vt prouideas, ne in tua menſa quicquam indecorè agatur, nedum agas ipſe. Itaque iurgia, contentiones, ſermones ſolutiores, & alia eiuſmodi vitia, quę inter ſcyphos facile exoriuntur, ita prohibere debes, vt rem indigniſſimam tuis auribus, tuaque præſentia, præſertim verò maledicentiam, quæ neſcio quomodo, dulcedine quadam facillimè obrepit. Itaque ob hanc cauſam ferunt B. Auguſtinum cum Epiſcopus eſſet, & multos ad cibum vnà ſumendum admit-

admitteret, deſcriptos habuiſſe in pariete hos duos verſiculos. Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam. Hanc menſam vetitam nouerit eſſe ſibi. Quare quoties alicuius ſermo, vt fit ab alijs rebus, in maledicentiam delapſus eſſet, hos ipſos verſus ei digito indicabat. addebatque ſeueram obiurgationem, nec ferè in re vlla adeo ſe
Homil. 40. in Euang. prębebat auſterum. Et merito, quoniam S. Gregorius etiam monet in conuiuijs abundare ſolere loquacitatem, eòque pertinere, quod in Euangelio legimus diuitem illum, qui quotidie ſplendidè epulabatur, grauius in lingua cruciatum, vt videlicet, qua corporis parte maximè deliquerat, eadem etiam maximè plecteretur. Igitur ad hos ineptos, vel etiam noxios ſermones excludendos, optima eſt ea ratio, quam præſcripſere Sacra Concilia, vt in omni Sacerdotali conuiuio diuinarum ſcripturarum lectio miſceatur, per hoc enim, & animæ ædificantur ad bonum & ocioſæ fabulæ prohibentur. Hæc ipſa ſunt verba Synodi Toletanæ, quæ ad firmitatem maiorem, ſunt etiam in-
d. 44. c pen. & vlt. ter Pontificios Canones relata. Atque illud quoque additur, quod item ad rem facit, vt Clerici, non niſi hymno dicto comedant panem, & poſt cibos auctori Deo gratias agant. Cùm igitur hoc ita disertè præcipiatur, de lectione adhibenda, non poteſt vtique à Cardinali negligi, & quidem ita præſtari, vt lectio cum menſa ferè adæquetur, non vt ad ſpeciem quandam retinendam initio tantum adhibeatur. Hoc enim eſt non legem ſeruare, ſed eludere. Quin etiam quicquid eſt vacui temporis in menſa, ac deinde poſt menſam, non ſolum ad pietatem, ſed etiam ad dignitatem Cardinalis pertinet, vt bonis, vtilibuſque ſermonibus conſumatur. Sic enim S. Hieronymus de Cle-
Epiſt. 3. rico illo Nepotiano, ſermo, inquit, eius per omne conuiuium de ſcripturis aliquid proponere libenter audire, reſpondere, verecundè recta ſuſcipere, praua non acriter confutare, diſputantem contra ſe magis docere, quàm vincere. Quibus verbis forma etiam modeſtiæ præſcribitur,
quæ

quæ ſeruanda ſit in menſa prælati, ne inter loquendum diſputatio nimis exardeſcat. Atque hanc etiam ob cauſam laudabile eſt Cardinali habere apud ſe probos, & doctos homines, quos præſertim eo tempore adhibeat, & ipſe eorum eruditionem modò hac modò illa quæſtione laceſſat, quod & de alijs, & potiſſimum de Paulo Tertio Pontifice accepimus, cum magna animi oblectatione facere eum conſueuiſſe ſuper menſam.

De caſtitate quam ſeruare debent Cardinales. Cap. XIV.

QVONIAM dictum eſt ex Ariſtotele duplicem eſſe temperantiæ partem ad duplex genus delectationum moderandum. de altera quidem parte, quæ ad ventris cupiditatem pertinebat, ſatis dictum eſt, nunc reſtat altera aduerſus turpiorem cupiditatem. Sed hoc intereſt, quòd prior illa cupiditas non quidem pręcidenda, ſed temperanda, & ad mediocritatem reuocanda eſt, hæc verò omnino, ac penitus fugienda, & radicitus extirpanda. Hoc enim profitetur ipſe ſtatus, in quo eſt Cardinalis, remotus à coniugio, & multò magis ab omni obſcæna voluptate. hoc etiam præ ſe fert, & conteſtatur habitus ipſe, & illa candida veſtis, quam non occultè ſed palam geſtatis, veſtriſque & aliorum oculis oſtentatis. Neque id nouo more. Nam veteribus quoque Sacerdotibus idem erat mos, vt de Samuele ſcriptura commemorat, quem lintea ſuccinctum veſte deſcribit: quód S. Gregorius morali vt ſolet ſenſu ita interpretatur, Quid, inquit, in Ephod lineo, niſi continentiæ candor oſtenditur? Quo nimirum Ephod accingimur, cùm ad nitorem pudicitiæ omni ex parte retinemur, cùm animæ, & carnis nulla pars à diſtrictionis lege abſoluitur, per quam ad lu-

1. Regum. c. 1.

2. in lib. Regum c. 3.

Digitized by Google

xuriæ caliginem defluamus. Talis itaque miniſter in conſpectu Domini eſt, quia de Omnipotentis Dei ſperata viſione non fallitur, cui cum tanto accinctionis ſuę nitore famulatur. Sed ad huius quidem virtutis commendationem, non multis arbitror opus eſſe, cùm eius obligatio, & neceſſitas conſtet, in ijs omnibus, qui ſacris ordinibus initiati ſunt, in quibus ordinibus ſuſcipiendis caſtitatem etiã, perpetuamque continentiam ſancto & ſolemni, & perpetuo voto ſpondent. Sic enim docent ſacri Canones, nec ſolum docent, ſed etiam præcipiunt, & conſtituunt, votũ ſolemne eſſe, quod fit, vel ſacri ordinis ſuſceptione, vel profeſſione religionis approbatæ ab Apoſtolica Sede. Iam ergo licet argumentari, cùm idem ſit vinculum Cardinalis ex ordine ſacro, ac religioſi, ex profeſſione facta, ſi cùm religioſus ſuum rumpit votum ſacrilege facit, cur non eodem odio dignum ſit Cardinalis ſacrilegium? Rectè ergo S. Hieronymus, de hoc ipſo, Melius eſt non promittere, quàm promiſſa non facere. Anna obtulit Samuelem, qui in æterna ſanctificatione permanſit, & Manne obtulit Sampſon filium, ſed ſanctificationem capillorum eius Dalidæ libido turpauit, denique Dominus receſſit ab eo, & cæcitate damnatus eſt. Hæc eſt igitur ſeruandæ continentiæ neceſſitas in eo, qui ſe omnipotenti Deo obligauit, qui ſeipſum eius Maieſtati ſuis labijs conſecrauit, eiuſque promiſſi innumerabilem illam cœli militiam teſtem aduocauit, vt quot ſuæ tunc ſponſionis teſtes habuit, totidem deinde ſi fefellerit, in iudicio aduerſarios, & accuſatores ſit habiturus.

C. quod autem de voto in 6.

In c. 44. Ezzech.

Sed hoc quidem ſatis perſpicuum eſt, nec poteſt ab vllo vel negari, vel etiam extenuari. Illud potius conuincendum, quod quidam errores ſuos excuſare ſolent ex humana infirmitate, ex naturæ inclinatione, ex rei difficultate, ex occaſione, & illecebra peccandi, alijſque eiuſmodi, quaſi res nimis ardua ſit, & humanas vires exuperet. Quibus quidem ego hoc primo reſponſum velim. Quid vos

igitur

Digitized by Google

igitur id promittere coëgit, quod veſtras ſuperabat vires? Cur tam prompti ad promittendum, tam imbecilli ad exequendum? Huc enim etiam aptiſſimè quadrat illa B. Petri in Ananiam obiurgatio, de agri pretio fraudato. Nonne, inquit, manes tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate? Non es mentitus hominibus ſed Deo. Cuius quidem peccati magnitudo ex ſupplicij magnitudine apparuit. Etenim & ille, & vxor vna Petri voce tanquam fulmine icti, ſubita morte perierunt, & factus eſt, ait ſcriptura, timor magnus, in vniuerſa Eccleſia, & in omnes qui audierunt. Idem igitur valet in hos quoque, quibus ſanè integrum erat, & liberum vouere, & nõ vouere, poſtquam autem vouerint, ſeque Deo obligarint, tum ſi fidem datam fregerint, non hominibus mentiuntur, ſed Deo, idque in ſuum caput, & in ſuam ipſi quoque perniciem. Sed nimirum non rei difficultas, verùm propria ignauia, & imbecillitas, & negligentia negocio aduerſatur. Rectè enim, ac verè Chryſoſtomus, Non oportet, inquit, dicere, Non poſſum continere, & accuſare conditorem noſtrum. Si enim ita nos condidit, vt abſtinere non poſſimus, accuſandus eſt, quod iubeat eſſe caſtos. Dices. Quomodo igitur multi non poſſunt? Potius dic quod nolunt. Si enim omnes voluerint, omnes potuerint. Ideo, & Paulus ait, Volo vos omnes eſſe, ſicut me ipſum. Pergit deinde Chryſoſtomus oſtendere in omnibus rebus, & in omnibus artibus non ſufficere ſolam voluntatem, ſed neceſſarium eſſe ſtudium, & applicationem ad opus, vt in agris colendis, in honoribus adipiſcendis, denique in omnibus non ſatis eſſe deſiderium, ſed oportere rem aggredi, & conſtanter exequi. Quod idem etiam de tuenda caſtitate dicendum ait, non eſſe ſanè rem adeo grauem, vt ſit ſupra vires, ſed tamen aliquid applicationis, & curæ ac ſtudij, diligentięque requirere. Atqui multi ſunt, qui ſic viuũt, quaſi hoc ipſum agant de induſtria, vt dęmonem aduerſus ſeipſos arment, carnem incendant, aduerſus caſtitatem,

Act. 5.

Homel. 17 in epiſt. ad Hebreos.

1. Corint. 7.

ita omnes commoditates, omnem mollitiem, omnia corporis blandimenta ſectantur, ita refugiunt omnem auſteritatem. Quare nil mirum eſſe debet, ſi his difficilis omnino pudicitia videatur. Origenem audiant veterem Doctorem, & huius virtutis amatorem acerrimum. Neſcitis, quia ſi carnem ſolam nutriatis, & ipſam frequenti mollitie, ac iugi deliciarum luxu foueatis, inſoleſcet neceſſariò aduerſus ſpiritum, & fortior illo efficietur. Quod ſi fiat ſine dubio eum in ſuam ditionem redactum ſuis coget legibus, ac vitijs obedire. Nutrimenta igitur ſpiritus ſunt diuina lectio, orationes aſſiduæ, ſermo doctrinæ. His alitur cibis, his conualeſcit, his victor efficitur. Quod quia non facitis, nolite conqueri de infirmitate carnis, nolite dicere. Volumus, ſed non poſſumus. Tu das ſtimulos carni tuæ, tu eam aduerſus ſpiritum tuum armas, & potentem facis, cùm eam carnibus ſatias, vino nimio inundas, omni mollitie palpas, & ad illecebras nutris. Hæc Origenes.

Hom 9. in Leuit.

Quamobrem ſi præſidium aliquod deſideres ad tuendũ hunc adeò pretioſum theſaurum, hoc primum intelligere debes, quod ait Apoſtolus, nos theſaurum hunc habere in vaſis fictilibus, ideſt, infirmiſsimis, & maximè fragilibus, quæ videlicet ad omnem incurſum rumpi ſolent. Ex quo ſequitur, vt omnis diligentia, & attentio, atque animi prouiſio adhibenda ſit in ijs ſeruandis, & niſi adhibeatur, nemo euadere poſſit naufragium. Magnis inquit S. Hieronymus, inimicorum circundamur agminibus, hoſtium plena ſunt omnia, caro fragilis, & cinis futura poſt modicum pugnat ſola cum pluribus. Non quærit diabolus homines infideles, & eos qui foris ſunt, & quorum carnes Rex Aſſyrius in olla ſuccendit. De Eccleſia Chriſti rapere feſtinat. Eſcæ eius ſecundum Abacuc electæ ſunt Iob ſubuertere cupit, & deuorato Iuda ad cribrandos Apoſtolos expetit poteſtatem. Ecce auctore S. Hieronymo, vt aduerſarius noſter diabolus omni quidem hominum conditioni

2. Corint. 4.

Epiſt. 22.

Abacuc. 1.

infeſtus

infeſtus eſt, ſed multò tamen magis exultat gaudio, ſi Eccleſiæ antiſtitem, cuiuſmodi eſt Cardinalis, adeò fœdè, miſerèque præcipitet. Creſcit enim peccatum ex eius dignitate, creſcit Dei iniuria, creſcit hominum ſcandalum, creſcit Eccleſiæ damnum. quibus omnibus improbus ille gaudet mirum in modum, ac triumphat. Declaratum eſt hoc eo viſo, quod S. Gregorius narrat obiectum eſſe cuidam, qui in Phano idolorum magnam dæmonum caternam vidit Principi ſuo ſeruientium, & actorum rationem reddentium, vbi cum multi multos varijs hominibus fucos factos exponerent, vnum poſtremò indicaſſe tentationem Andreæ Fundano Epiſcopo iniectam, ita vt domeſticæ mulieris amore tactus nutaret. Quarè Principem illum qui reliquos nihil curauerat, hoc de Epiſcopo inhianter audiſſe, & quaſi de grandi lucro gauiſum eſſe. Hoc igitur idem de ſeipſo Cardinalis cogitare debet, multò ſe maiorem riſum perditis illis præbiturum, ſi qua parte ſe aut facto, aut etiam cogitatione ſupplantari ſinat. Aliud eſt etiam remedium, ac præſidium duplex, primum reſiſtere ſtatim cogitationi ſubrepenti, quoniam vt hoſtes cum ciuitatem aggrediuntur facilius repelli poſſunt. Si verò pedem intulerint, ita omnia occupant, ita dominantur, vt exturbari nequeant, ſic etiam in iſta præſertim tentatione vſu venit, Alterum eſt perfugere ad orationem, eaque opem, & auxilium à Domino Deo implorare. De hoc vtroque S. Hieronymus, eodem loco, quem paulo ante poſui, ſtatim vt libido titillauerit, ſenſum, inquit, aut blandum voluptatis incendium dulci calore perfuderit, erumpatur in vocem, Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi caro. Nolo ſinas cogitationem creſcere, nihil in te Babylonicum, nihil confuſionis adoleſcat. Dum paruus eſt hoſtis interfice, nequitia, ne zizania creſcat, elidatur in ſemine. Quia enim impoſſibile eſt, in ſenſum hominis non irruere innatum medullarum calorem, ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogitare

2. dialog. c. 7.

tare ſordida, ſtatim interficit cogitatus, & allidit ad petram, petra autem Chriſtus eſt. Præterea iuuat etiam, vel maximè cuſtodia ſenſuum, præſertim oculorum, quibus ſi licentia vagandi permittatur, non poteſt dici quan-
2.Regū 11 tam vim habeant ad perdendum. Quid enim Dauidem talem Dei amicum poſt tot reuelationes, poſt incerta, & occulta diuinæ ſapientiæ manifeſtata, perculit, atque proſtrauit, niſi vnus coniectus oculorum, vt omnes tanto exẽplo diſcant, neque dignitatem, quando ille quoque Rex erat, neque ſapientiam, aut etiam ſanctitatem, cùm ipſe tam magnus eſſet propheta, ſatis reſiſtere poſſe eiuſmodi periculis, ijsque pugnis, quas aſpectus affert, ſenſus omnium acerrimus. Huic deinde proximus eſt auditus, de quo rectè præcipit S. Hieronymus in Epiſtola ad Nepotia-
Epiſt. 2. num Clericum. Nunquam, inquit, de formis mulierum diſputes, quo præcipit nunquam loquendum eſſe, nunquã alios audiendos de huius vel illius fœminæ elegantia, aut ſpecie. Decet enim prælatum, non modo animum, ſed etiam oculos, & aures caſtas habere. Vltimum adiumentum aduerſus hæc ignita diaboli iacula eſt, quod ſupra attigimus, temperantia in victu. Quod etiam phyſica, ac neceſſaria ratione confirmari poteſt. quoniam cibus qui ſumitur, primum quidem in ſanguinem, & in corporis alimentum vertitur: quòd ſi abundantior fuerit, quàm conſeruando corpori ſufficiat, ex eo videlicet quod ſupereſt, generantur humores obſcœni, qui ſunt animantibus à natura inſiti ad fœtus procreandos. Hi verò humores cùm
Lib. 6 de locis aff. geniti fuerint, vt ait quodam loco Galenus, extimulant animal, & impellunt ad id cuius gratia facti ſunt, eoque magis, quò maiore copia: Quamobrem verè de hoc S.
Epiſt. 15. Ambroſius, cibo, inquit, flamma alitur, & deficit. Siquidem fœnum, ſtipula, lignum, oleum, aliaque eiuſmodi alimenta ignis ſunt, quibus paſcitur. Ea ſi detrahas, vel non ſuggeras, etiam ignis ſopitur. Similiter ergo vapor corporis cibo alitur, aut minuitur, cibo excitatur, cibo ſolui-

tur,

tur, Luxuria igitur mater libidinis eſt. Idem dicit, & S. Chryſoſtomus, vt nauis, ait, cum plus æquo onerata eſt, neceſſariò mergitur, nec eam iuuare poteſt maris tranquillitas, nec ſcientia Gubernatoris non multitudo nautarum, non apparatus copia, non denique vlla res alia. Sic qui delicatè, & molliter corpus tractant, in exitij pelagus demerguntur, nec eos doctrina, & inſtitutio, non admonitio, & conſilium, non timor futurorum, non pudor præſentiū conſeruare poterit, ita fluctuantem animam, ſed nolentem deprimit, & eò proijcit, vnde reſurgere difficile eſt. Atque hæc quidem quæ vno ore ab omnibus Sanctis Patribus dicta ſunt, non alijs tantum dicta ſunt, ſed etiam vobis Cardinalibus. Cur enim ſoli hac lege exempti ſitis, cum vt ſupra diximus, eandem carnem, eandemque carnis corruptelam inſitam geſteris, quam alij? Itaque apparet illa lautarum menſarum abundantia, illæ quotidianæ epulæ, ille lectorum apparatus tam mollis, in quas miſerias impellere poſſint, niſi caueatis. Ego verò addo etiam honorem ipſum, & ipſam opum copiam, & reuerentiam ab omnibus exhibitam, denique affluentiam quandam omnis proſperitatis. Hæc enim ſi rectè conſideremus inſolentiam, & licentiam quandam pariunt, quæ ſemper proxima eſt ruinæ. Extat Borromei prudentiſſimi, & optimi Cardinalis Epiſtola ad Andream Battorium Cardinalem Poloniæ Regis propinquum, in qua Epiſtola cum præter alia teſtatus eſſet, in hoc ſanctiſſimo ſtatu exigi omninò caſtimoniam, & quidem ſingularem, adiungit. Quam nunquam aſſequeris, niſi te carnis maceratione afflictaueris, ſenſus omnes compreſſeris, ocium vt peſtem fugeris, denique niſi in huius diuini doni pulcherrimi conſeruationem, quod ille tibi cuſtodiendum dedit, omnem animi, ac mentis tuæ vim intenderis. Mirum eſt enim quàm facilè ab ijs perdatur, qui in eius conſeruationem non inuigilent. Nec aliam ob cauſam S. Paulus Timotheū, quem ab infantia educauerat, ſacraſque literas edocuerat, qui

Orat. 6. de prouid.

1. Thimot. 5.

corpo-

corpore erat imbecillo, & infirmo, qui ieiunijs, & aquæ potu carnis petulantiam fregerat, tam ſeriò monet, vt ſe ipſum caſtum cuſtodiat. Hæc ille verè & ſapienter. Sed libet hoc totum argumentum concludere egregia S. Hiero

In c. 2. ad Mich. nymi ſententia, quæ cum de Eccleſiaſticis Principibus loquatur, nullis verius conuenit, quàm Cardinalibus. Sed & Eccleſię quoque, inquit, Principes, qui delitijs affluunt & inter epulas, atque laſciuias, pudicitiam ſeruare ſe credunt, propheticus ſermo deſcribit, quòd eijciendi ſint de ſpacioſis domibus, lautiſq; conuiuijs, & multo labore epu-

Matt. 22. lis conquiſitis, & eiciendi propter malas cogitationes, & opera ſua. Et ſi vis ſcire, quò eijciendi ſunt, Euangelium lege, In tenebras ſcilicet exteriores, vbi erit fletus, & ſtridor dentium. Si in Apoſtolorum loco ſumus, non ſolum ſermonem eorum imitemur, ſed conuerſationem quoque, & abſtinentiam complectamur.

Quomodo Cardinales vti debeant diuitijs.

Cap. X V.

EST etiam genus quoddam temperantiæ erga ipſas diuitias, vt ſcilicet tum earum amorem tum etiam vſum moderetur, & dirigat ex pręſcripto rectę rationis. Quod fortaſſę non minus eſt difficile, quàm id, de quo iam diximus, in delectationum moderatione verſari; nam hic quoque magni ſunt, & acres ſtimuli. Neque tamen diuitias in Cardinali damnamus, quin potius probamus, & neceſſarias confitemur, idque non vſus modo receptus etiam à bonis, & probatus ab omnibus, ſed ipſius quoque Dei iudicium, decretumque confirmat. Videmus enim Deum in veteri lege magnas vti-

Num. 18. que diuitias, tum Pontifici, tum Sacerdotibus, & Leuitis, quibus noſter Clerus reſpondet, aſſignaſſe. Licet enim nullam eis partem certam promiſſæ Hebreis terræ attribuerit;

buerit; attribuit tamen decimas, primitias, & alia eiuſmodi, ex quibus ingentem omnino ſummam conflari neceſſe erat. Neque verò hoc perfectioni repugnat. Verum enim eſt quod ait S.Gregorius. Non cenſus in crimine eſt, ſed affectus. Cuncta enim quæ Deus condidit bona ſunt, ſed qui bonis malè vtitur, profectò agit, vt quaſi per edacitatis ingluuiem, eo, quo viuere debuit pane, moriatur. Quoniam igitur non vſus, ſed prauus vſus diuitiarū reprehendendus eſt, videamus, quid in hoc genere ſeruare te oporteat, ne quandoquidem mihi præceptoris perſonam impoſuiſti, quidquam omittam eorum, de quibus monendus eſſe videaris. Primum autem eſt illud, quod in pſalmo præcipitur. Diuitiæ ſi affluant nolite cor apponere. Apponit autem cor qui eas amat, qui ijs gaudet, qui eas magnum aliquid putat. Itaque adhiberi quidem debent ad vitæ neceſſitates, ſed vt terra, ſine qua ne viuere quidem poſſumus, & tamen adeò non habetur in pretio, vt etiam pedibus teratur, & ſi quid forte adhæſerit, ſtatim excutiatur. Hoc enim illud eſt quod S.Gregorius in Ezechielem præcipit cuncta temporalia vſu, non affectu poſſidenda. idemque in moralibus. Quiſquis temporalia nimiè diligit, ſe magis illis, quàm ſibi ipſa ſupponit. Multi enim Iuſtorum in hoc mundo diuites fuerunt, rebus,& honoribus fulti. Habere multa videbantur, quorum mentem, quia eorum quæ aderant delectatio nimia non poſſidebat, bona illorum in manu erant, quia poteſtati animi ſubiecta tenebantur. Hoc igitur idem Eccleſiaſticus Princeps facere debet, vt opes ſuas habeat, non vt ab illis habeatur, ideſt, vt ſit ipſe ſuperior omnibus rebus quas poſſidet, in eas liberrimè dominetur, immo verò illas etiam ſubter ſe habeat, deſpiciat, contemnat, non autem illis quaſi captiuus ſeruiat. Neque hoc difficile ſi harum rerum naturam ipſam conſideres, quàm ſint inſtabiles, quàm vanæ, quàm nullius momenti, immo etiam quàm ſæpe noxiæ, & damnoſę. Sapienter enim S. Chryſoſtomus diui-

10. mor. c.17.

Pſal.61.

Homil. 19. in Ezz.

15. mor. c.29.

Homil. in Eutrop. tom.6.

M tias,

tias, ſeruum ait eſſe fugitiuum, nec tantum fugacem, ſed etiam hericidam, quia non eo contentę, vt poſſeſſorem deſerant, inſuper etiam ſæpiſſimè iugulant. Atque idem alio loco id perpendit, quod Dominus apud Matthęum, non ſimpliciter diuitias, ſed fraudem, & deceptionem diuitiarum appellat, quoniam, inquit, nihil aliud eſt in diuitijs pręter deceptionem. Nam voluptas, & gloria, ornatus, & pompa, horumque ſimilia, phantaſmata quædam ſunt, nullam rem verè continentia. Verè phantaſmata ſtulto errore, falſaque mentis imagine nixa. Quid enim tandem boni ineſt in domo aurata, in ſuperbis aulæis, in tapetibus ſumptuoſis? Aut quid iuuat reconditam habere multam veſtem omnis generis, quęue ex eo vtilitas? Nam quod ſolidi fructus ex domo exiſtit, vt frigus, aut æſtus depellatur, id quidem perinde exiſtit ex domo mediocri. Quare ornatus illi ex marmore, ex ſtatuis, ex picturis, illi magnifici apparatus, & cætera eiuſmodi pompa, nihil ſolidæ vtilitatis afferunt. Itaque veriſſimum eſt, quod idem S. Chryſoſtomus alibi docet, terrena omnia pro nihilo habenda eſſe, neque vllum per ſe pretium, ac dignitatem habere, ſed ex ſola opinione noſtra, idque probat exemplo gemmarum, in quibus ipſis, nihil ſit cur tanti æſtimentur, cum communes lapides, & magnitudine, & vſus commoditate, interdum etiam pulchritudine multò ſuperiores ſint. Huc adde, quòd hęc caduca bona oſtentant potius vſum, quàm continent, cum ſatis appareat ſi quid habeãt vel vtilitatis, vel ſplendoris, id ita fluxum eſſe, ita incertum, vt nunquam ſecurò animo poſſidere poſſis. Quam ob cauſam optimè S. Gregorius in hanc ipſam ſententiam illud affert Apoſtoli. Præterit figura huius mundi, ac ſi, inquit, apertè diceret, Nolite conſtanter diligere mundũ, quando & ipſe non poteſt quem diligitis, ſtare. Incaſſum cor quaſi manentes figitis, dum fugit ipſe quem amatis. Atque idem alio quodam loco aptiſſimè totum hunc mundum ruinoſæ domui comparat: Si enim ait ruinam ſui do-

Homel. 45. in Matth.

Home. 10. ad Philip.

3. par paſt. adm. 28.

1. Corin. 7.

Hom. 4. in Euang.

mus quaſſata minaretur, quiſquis in illa habitaret, fugeret; & qui ſtantem dilexerat, recedere quantocius à cadente feſtinaret. Si igitur mundus cadit, & nos eum amando amplectimur, opprimi potius volumus, quàm habitare, quia nulla nos ratio à ruina illius ſeparat, quos eius paſſionibus amor ligat. Hęc igitur quæ ſatis ſufficiunt ad res omnes terrenas apud cuiuſuis animum in contemptum adducendas, quantò magis apud animum Cardinalis, qui pro gradu, quem tenet, omnem perfectionem præſtare debet? Valet enim hic illud D. Ambroſij argumentum. Si, inquit, Euangelio Domini etiam populus ipſe ad deſpicientiam opum informatus, atque inſtitutus eſt, quantò magis nos leuitas, oportet terrenis non teneri cupiditatibus, quorum Deus portio eſt.

Cæterum in hoc vſu diuitiarũ, de quo loquimur, illud ẽt tibi omnino ſeruandum erit, vt quantęcunq; affluant opes, memineris ſemper arrogantiam, & faſtidium fugere, contra verò humilitatem retinere, comitatem, affabilitatemq; ſermonis. Ob hanc enim cauſam laudat S. Gregorius Abrahamum, qui cùm tam locuples, & opulentus eſſet, tamen adeò demiſsè loqueretur, vt etiam ſe pulueris, & cineris loco haberet. Quid, inquit, iſte diuitias ſuas æſtimare nouerat, qui ſemetipſum puluerem, cineremq; penſabat? Aut quando hunc res poſſeſſæ extollerent, qui de ſe quoque earum poſſeſſore tam abiecta ſentiret? Immò verò ille etiam ſenſus optimus, valdeque conueniens. Cardinali, vt non ſolum non efferatur diuitijs, ſed potius extimeſcat ne præſens felicitas futuram felicitatem vel impediat, vel certè imminuat. Hoc enim illud eſt quod docet B. Gregorius id interpretans, quod dictum eſt, ad diuitem illum, Recordare quia recepiſti bona in vita tua. Si qui eſtis, inquit, qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepiſtis, ipſum, vt ita dicam, donum pertimeſcere debetis, ne vobis pro quorundam veſtrorum actuum recompenſatione ſit datum; ne Iudex, qui hic exteriora bona reſti-

10. mor. c. 17.

Home. 40. in Euang. Lucæ 15.

tuit, à retributione boni intimi repellat, ne honor hic, vel diuitiæ, non adiumentum virtutis, ſed remuneratio ſit laboris. Hæc igitur cogitatio, atque hic timor multum proderit, tum ad humilitatem, quam diximus, tum ad rectũ vſum copiarum. Poſtremò illud etiam in diuitijs tenendum, vt ex ijs quoque nouam cauſam, nouamque obligationem tibi iniectam intelligas ad bene viuendum, perfectionemque ſectandam. Quid enim ſunt aliud bona Eccleſiaſtica, quàm res Deo dicatæ, atque ob id dicatæ, vt ipſius Eccleſiæ miniſtri alantur? quem autem ad finem alantur, niſi vt Eccleſiæ ſeruiant, quemadmodum decet miniſtros? Quod etiam eò magis valet quò maiora ſunt hęc bona, vberiores redditus, ampliores facultates. Ex quo apparet quales ex hoc etiam capite eſſe oporteat Cardinalium mores, quàm ſanctitatem, quantam alacritatem ad omne opus, & ad omnem laborem pro Domini Eccleſia ſubeundum. Bene S.Bernardus, Væ uæ tibi Clerice, mors in olla, mors in ollis carnium, mors in huiuſmodi delitijs eſt, non modo quia ſecus introitum delectationis poſita eſſe cognoſcitur, ſed ob id maximè, quia populi conſtat eſſe peccata quæ comedis. Sumptus Eccleſiaſticos gratis habere, te reputas? Peccata populi comedis, ac ſi propria tibi minus ſufficere viderentur. Solicitus eſto tanquam rationem redditurus, pro eis gemitus fundere, dignos agere pœnitentiæ fructus. Alioquin tibi ea noueris imputanda, quæ modo inter delicias comedis,& paruipendis, tanquam nihil attinentia tibi. Venient, venient ante tribunal Chriſti: audietur populorum querela grauis, accuſatio dura, quorum vixere ſtipendijs, nec diluere peccata, quibus facti ſunt duces cœci, fraudulenti mediatores. Quid tibi inſipiens deliciæ ſapiunt? quid diuitiæ illę cœcos delectant oculos, quibus mercaris tam graue iudicium, tam duræ temetipſum obligas rationi? Hæc Sanctus Bernardus.

Hom. ecce reliquimus

Iam verò ſi aliquid ſpeciatim dicendum eſt de recto vſu harum

harum facultatum, quas Eccleſia tam amplas ſuppeditat Cardinali, ſatis conſtat non modò neceſſitati naturæ ſatiſfaciendum, ſed etiam decentię ſtatus: quod cum omnibus commune ſit, illud quoque ſequitur, vt quò quiſque altiore in ſtatu ſit, eò maiores illi ſumptus concedantur. In hoc autem decoro perſonę, tria ſpectari poſſunt, commoditas, ſplendor, & luxus, quorum trium, hoc quidem poſtremum ad vitia pertinet, de quibus proximo capite agetur, ſemperque reijciendum eſt; alia duo non ſolum tolerabilia, ſed etiam laudabilia ſunt. Nam quòd ad primum attinet, nemo ita durus fuerit, qui præter neceſſitatem vitæ non inſuper concedat Prælato, quæ ad eiuſdem vitæ commoditatem quandam pertinent, eoque magis, cùm aliquæ concurrunt circumſtantię, quæ id poſtulant, vt ſi eminentior dignitas, ſi maior ſanguinis nobilitas, ſi valetudo imbecilla, ſi ætas iam grauior, ſi denique plures labores pro Dei Eccleſia ſuſcepti fuerint. Immo verò non hoc ſolum, quod aliquo modo ad vitam tuendam referri videtur, ſed ſplendorem quoque aliquem, & ornatum, ac maieſtatem Cardinali permittimus. Sic enim B. Antoninus docet, decere Cardinales, vt apparatum aliquem habeant equorum, & famulorum, & miniſtrorum, ne dignitas, inquit, vileſcat. Optima, & euidens ratio. Eſt enim hoc valde proprium humanæ naturæ, vt ſenſibus moueatur, quia quandiu videlicet anima in hoc corpore viuit propter admirabilem illam coniunctionem, quæ eſt inter vtrunque, omnino neceſſe eſt, vt velit nolit ijs afficiatur, quæ per ſenſus, ac preſertim per oculos ingeruntur, Quæ fuit cauſa cur Deus ipſe animo quidem pręcipuè, ac ſpiritu coli ſe voluerit, ſed pręterea externa etiam quædam iuſſerit adhiberi, vt ſcilicet ſe humano captui accommodaret. Itaque in veteri lege etiam de veſtimentis, & ornatu ſummi Sacerdotis multa præſcripſit, quæ omnia præter myſterium quod continebant, eò etiam pertinebant, vt admirationem quandam apud populum mouerent. Nec valet

p. 3. tit. 21. c. 2.

Exodi. 29.

valet quod obijci poſſet de Sanctis Apoſtolis, qui nullo eiuſmodi externo apparatu, ac potius contra in ſumma paupertate, in fame, & ſiti, in frigore, & nuditate, vt Paulus ait, tamen Prælatorum ſtatum cum tanta dignitate tenuerunt. Hæc enim fuit certa quædam ratio, & illorum temporum propria, cum Eccleſię fundamenta iacienda eſſent, ne orbis conuerſio humanæ potentiæ tribueretur. Accedebant deinde etiam miracula, quibus ſibi venerationem ſatis, ſuperque conciliabant. Nunc autem cum & hęc ſigna, prodigiaque ceſſarint, & Eccleſia iam ſatis fundata, & propagata ſit, ſine dubio niſi aliquid eſſet, quod hominum oculos caperet, non modò apud rudes, & vulgares, qui fere tantum capiunt, quantũ vident, minimumque ratione vtuntur, ſed planè apud omnes minor eſſet reuerentia, & auctoritas Pręlatorum, labaretque in multis Eccleſiaſtica obedientia, ex quo etiam contemptus ſequeretur. Quare, vt dixi, ſplendor hic externus, & probandus, & laudandus eſt, in Cardinali, & quidē aliquanto etiam maior, quam in Epiſcopo, aut in alijs eiuſmodi, pro maiori eminentia dignitatis. Poterit igitur aliquam retinere maieſtatem, in omni apparatu, in habitatione, in veſtitu, in ſuppellectili, in menſa, in lectorum operimentis, in equis etiam, ac rhedis, & argenteis aliquibus vaſis, quando S. Auguſtinus ipſe Epiſcopalis vitæ exemplar aliquid argenti ad ſuam menſam adhibuiſſe perhibetur. Quod ſi de famulorum numero agatur, primum quidem licebit omnes habere, qui ad domeſtica munera neceſſarij ſint, quæ vt apparet multa ſunt, & varia, deinde ne prohibendi quidem ſunt nobiles aliqui ſtipatores, ſed non nimis multi, & omnino ſi aliquid definiendum eſt, ad quatuor vel ſex, aut certè non multo plures, ſed hos honorarios, quos permittimus, non adulatores, aut ſcurras eſſe oporteret, qui quoniam nihil ſciunt aliud, totum tempus, garriendo, iocando, detrahendo conſumunt, ſed doctos, & probos. Sic enim, & vtilitatem, & dignitatem adderent

1.Corint. 12.

rent Cardinali. De qua re extat decretum Concil. Later. Seſſ. 9.
ſub Leone X.

2 Hæc igitur de domeſtico ſumptu. Poſt hunc autem nihil non modò ſalubrius, ſed etiam honeſtius, & glorioſius exiſtimabis, quàm facultates tuas conferre ad pauperes, egenteſque ſubleuandos; Quæ liberalitas, ſi omnes decet Chriſtianos, quantò magis eum, qui Eccleſiaſticos redditus adminiſtrat; qui potiſſimùm huc ſunt deſtinati? Igitur cùm tibi ipſi neceſſaria ad victum, cùm etiam decentia ad ſtatum ſumpſeris, reliqua ſanè ita tenuioribus erogare debebis, vt non te dare putes, ſed quod debeas reddere; Atque hæc largitas & ſi pro facultate moderanda eſt, tamen ſi in alterutro excedendum ſit, ſatius eſt beneficentię fauere, non modo quantũ ferant redditus, ſed propemodum etiam paulò plus quàm ferant. Exemplo fuit Borromeus, cuius arca ex eleemoſynis penè ſemper exhauſta, quotannis etiam ad multa millia erat obęrata. Neque tamen timebat nouas ſubire impenſas in gratiam pauperum. Quin etiam cum Oirenſem principatum quadraginta aureorũ millibus vendidiſſet, intra dies viginti & quinque, omnia in egenos, & pia opera contulit. In quo genere non ea tantum comprehenduntur, quæ quaſi in manum dantur, ſed etiam quæ in poſterum ſtabiliuntur ad miſeros ſubleuandos, vt modo Vrbanus Septimus, pecuniam, quam Cardinalis parſimonia, & moderatione ſua redegerat, non propinquis, quos multos, & tenues habebat, ſed virginibns collocandis reliquit. Cui quidem pietati primum locum tribuendum puto, proximum verò ei qui ſcholaſticis impenditur, vt literarum ſtudia tueri poſſint, cuius rei gratia, multi collegia, domoſque inſtituere, vt Branda Caſtillionus, & nuper Borromeus Papiæ, Stephanus Nardinus, & Dominicus Capranicus Romæ, Pileus Piatus Patauij, Esbigneus Cracouiæ, Aegidius Carillus Bononiæ, omnes Cardinales. Quo loco vel in primis etiam reponi debent quæ ad ędes ſacras, vel ædificandas, vel cũ

opus

opus eſt reficiendas conferuntur, cuiuſmodi multas in vrbe ſpectamus. Hoc enim adeo laudandum eſt, vt ipſe
4.ethic.c.2 Ariſtoteles de magnificentia diſſerens, ex omnibus expenſis, eas honoratiſſimas eſſe dicat, quę fiunt ad templa extruenda, vel donaria ijs offerenda, & omnino quęcunque impenduntur ad publicam vtilitatem, & ornatum. Quo in genere inter omnes ferè noſtræ ætatis Antiſtites eminere videtur magnificentia Alexandri Cardinalis Farneſij, qui dignum familia, dignum amplitudine ſua Templum Ieſu Deo filio extruxit. Sed in his omnibus præcipua ratio habenda eſt eorum locorum vnde redditus ipſi proueniant, quod iam non modò ad liberalitatem, ſed etiam ad iuſti-
p.3. tit. 2. c. 2. tiam pertinet, nam & D. Antoninus inter alia Cardinaliū peccata, hoc commemorat, ſi non curent, vt Eccleſiæ ſibi commendatæ, tum ſartæ, & tectæ conſeruentur, tum etiam Eccleſiaſticis officijs pro ſua qualitate frequententur, poſtremo, vt animarum quæ ipſis ſubiectæ ſunt, diligens cura geratur.

Quæ vitare debeant Cardinales in vſu diuitiarum. Cap. XVI.

AD hoc idem diuitiarum caput pertinet, non modò quid fieri, ſed etiam quid non fieri debeat, & quid in ijs vitandum ſit, præſertim cum multa in hoc genere vitia ineſſe ſoleant, in quibus humana infirmitas admodum facilè labi ſolet. Incredibile eſt autem quàm multa vitia ex diuitijs ſcatere ſoleant, quaſi vermes ex putri limo, vt rectè monuerit S.
Pſal.9. Chryſoſtomus. Nemo opum, & facultatum copiam perſequatur, Multa hinc mala oriuntur ijs, qui non attendunt, arrogantia, ſocordia, inuidia, vanagloria, & alia
In Pſal.38 his multò maiora. Idemque alio loco diuitias, ait eſſe omnis abſurditatis parentes, inuentrices omnium malo-

rum

rum, luxum animi, corruptionis adiutrices, hoſtes continentiæ, inimicas temperantiæ, denique occultos fures omnis virtutis. Hæc omnia his ipſis verbis S.Chryſoſtomus, Epiſcopus ipſe, & Doctor egregius. Quare cùm tam multa mala ex opibus oriantur, videamus in Cardinali, quæ ſint ea, in quibus pręcipuè poſſit offendere, Primùm autem eſt, ſi modum in habendo traſgrediatur. Nam etiam ſi nihil aliud ſit, tamen nimium diuitem eſſe Cardinali vitioſum eſt. Docet hoc S.Antoninus diſertis verbis, cùm ait, quærere, aut etiam recipere plura beneficia, quàm huius ſtatus, vel neceſſitas, vel decentia exigat, peccatum eſſe, redditque rationem, quia hoc nihil ſit aliud, quàm auferre ijs, qui egent. In cuius ſententia hoc etiam notandum, quod non modò venari ſuperfluas opes, ſed etiã oblatas admittere putat eſſe culpam. Idem confirmat alter Theologus Aluarus, qui item ait peccari à Cardinalibus cùm nimis dilatant redditus, occupantes multa beneficia, deuorantes ſtipendia multorum miniſtrorum. Hęc ſunt enim eius ipſius verba. Facit etiam ad hanc rem egregia S.Hieronymi ſententia in illa verba Ezechielis, Principes eius in medio illius, quaſi Lupi rapientes prædam, ad effundendum ſanguinem, non corporum ſanguinem (ait Hieronymus) ſed animarum, vt auarè ſectentur lucra, nequaquam illo contenti, Qui ſeruiunt altari, viuant de altari, ſed poſtquam ad miniſteriũ Dei acceſſerint, Crœſi diuitias congregent. Quod ſi quæras, quiſnam modus Cardinalium redditibus ſtatui debeat, difficile ſane eſt id definire, ac potius relinquendum ſapientum arbitrio, qui tum dignitate, tum dignitatis oneribus perpenſis id æſtiment, atque decernant. Paulus quidem Corteſius vir doctus, qui Prothonotarius Apoſtolicus iuſtum volumen de Cardinalatu ſcripſit ad Iulium Secundum, in illo volumine inter cœtera viginti colligit rationes, cur omnium Cardinalium redditus eſſe debeant æquales, quoniam, vt ille ait, tanta præſertim inæqualitas, quanta ſępe cernitur in

[Margin: p.3.tit. 21. c. 6.]

[Margin: 2 de planctu c. 16.]

[Margin: In c.22. in ezzec.]

[Margin: Lib. 2.]

pari conditione, & in eodem ſtatu aliquid iniuſtitiæ habere videatur. Idem etiam addit, hanc definitionem, non adeo anguſtè faciendam eſſe: ſed potius tam largè, vt & honorificè viuendi, & alijs impertiendi, ac largiendi facultatem habeant. Quare is quidem ſingulis Cardinalibus duodena millia ſuo iudicio tribuit. Sed in hac re non eſt noſtrum aliquid decernere, aut conſtituere. Tantum illud maneat, quod ante diximus, illam abundantiam, quæ iuſtos, & rectos limites excedat, peccatum eſſe. Eſt etiam peccatum cupiditas ipſa, & affectus habendi plura, de quo affectu rectè dictum eſt, à S. Chryſoſtomo, Nullum malum Deus fecit, ſed omnia bona valde. Quamobrem bona etiam ſunt pecuniæ, ſed ita demum ſi in eos, qui poſſident dominatum non obtineant. Neque enim bona eſt lux illa, quæ non delet tenebras, ſed eas auget. Neque eas dixerim diuitias, quę paupertatem non adimunt, ſed augent. Quare non ſunt malum diuitiæ, ſed pauper animus, qui diuitias conuertit in paupertatem. Igitur ſi omnibus hæc cupiditas tum pernicioſa eſt, tum etiam turpis, quantò magis erit Clericis, & ijs præſertim, qui in Clericorum ordine proceres quidam ſunt? Bene S. Gregorius, Cùm diuinæ inquit, lectionis teſtimonio Idolorum ſeruitus auaritia nuncupetur, quo ſtudio de domo Dei ſit pellenda cognoſcitur, & à quibuſdam Sacerdotibus, quod gementes dicimus, non cauetur. Tenet enim captiuum cor ſuum cupiditas, & licitum eſſe ſuadet malum, quod imperat. Idem etiam docet S. Bernardus, qui contra eos acerbè inuehitur, qui cum ſint de crucifixi patrimonio, nimium incraſſati, impinguati, dilatati, animarum quidem vel ſalutem, vel ruinam, nihili æſtimant, qui inquit, Chriſti opprobria, ſputa, flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquiſitionem turpis quæſtus, & pretium vniuerſitatis ſuis marſupijs includere feſtinant. Ita Sanctus Bernardus. Quare perſpicuum eſſe debet, omnino extirpandum, radicitus

Hom. 14. in epiſt. 1. ad Corint.

Lib. 9. epiſt. 49.

Serm. 10. in cantic.

Digitized by Google

Cardinali hunc amorem, & ſtudium habendi, contra verò aſciſcendum eſſe ſemperque conſeruandum animum pecuniæ contemptorem. Ad quod caput illud etiam pertinet, vt tum in dando cùm opus eſt, munificus ſit, tum etiam in exigendo, non acerbus. Hoc enim mercatoris eſt potius, qui ad rem ſuam attentus ſit. Vir autem ille Eccleſiaſtico Principatu dignus rationem quidem habebit rei familiaris, ſed eatenus, vt eam temerè dilabi non ſinat, omnem autem fugiet illiberalitatis, & tenacitatis ſuſpicionem. Itaque vel in vendendo, vel in emendo, vel in contrahendo, ea quidem per tuos maximè curabis, ipſe vix attinges; cæterum in omnibus ages liberaliter, potiusque de tuo iure concedes, quàm nimium ſtrictè exigas: à litibus verò quantum liceat, & paulo etiam pluſquàm liceat, abhorrebis. & me quidem auctore, nullam litem ſuſcipies, niſi coactus neceſſitate, & præſertim ad iura Eccleſiæ tuenda, idque ipſum moderatè, ſemperque paratus ad componendas controuerſias omni conditione, non modo æqua, ſed etiam tolerabili. Quòd verò ad domeſticas rationes attinet; optimum conſilium eſt, ac penè neceſſarium, vt quantum poſſis temet eis eximas, neque ipſe redditnum procurationem, aut dati, vel accepti ſupputationem ſuſcipias. Hoc enim quàm indignum ſit Prælato, indicat S. Bernardus, cum ait, Quid Epiſcopo turpius, quam incumbere ſupellectili, & ſubſtantiolæ ſuæ ſcrutari omnia, ſciſcitari de ſingulis morderi ſuſpitionibus, moueri ad quęque perdita, vel neglecta? Quod cum ita ſit, tamen quoniam ex altera parte, non quidem perdenda, & diſſipanda eſt res familiaris, addit S. Bernardus optimam viam, vt temporalia iſta Prælatus per aliquem alium curet, in quo quidem ſit fides, ſit prudentia, addatur etiam, auctoritas, dando ſcilicet ei facultatem agendi pro libito, ita vt ei ſubdantur omnes, nemò ei reſiſtat. Quod ſi vtrunque in vno coniunctum non inueniatur, vt ſit, & fidelis, & prudens, melius eſſe ait fideli committere. Si verò nec ſatis

Lib. 4. de conſid.

N 2 quidem

quidem fidelis ſuppetat, ſatius tamen eſſe minus fidelem ſuſtinere, quam ei ſe labyrintho immergere. Nam Saluatori quoque Oeconomum fuiſſe Iudam. Hæc S. Bernardus. quæ ſunt veriſſima, & in primis Cardinali conueniunt. Cæterum ſi Eccleſiaſtica quoque munera obire tibi contingat, in quibus pecunia tractanda ſit, meminiſſe debes, ita te gerere, vt te ſemper ſerues intactum tum à culpa, tum etiam ab omni ſuſpicione; quod ſcribitur de Iacobo Cardinali Sadoleto, qui ex Gallica Legatione reuertens, cùm ex ipſo itinere ad ſuam Carpentoractenſem Eccleſiam diuertiſſet, quot dies illic commoratus eſt (nec plures fuere quam decem) ex ſuo ſumptum facere voluit, vtque Romam peruenit, totam eam partem ex ſuo viatico Apoſtolico theſauro reſtituit. Cæterum ex radice cupiditatis illud etiam mali naſci ſolet (quod vel maximè Cardinali vitandum eſt inter diuitias) vt rerum quæ poſſidentur, procuratio mentem in varias partes diſtrahat, itaque aggrauet temporalibus, & terrenis cogitationibus, vt ſe ad cœleſtia erigere non poſſit, aut ſi interdum erigatur, ſtatim ad hęc infima reuoluatur. Quod ne quis leue ducat incommodum, ex ea quidem occupatione ſubit paulatim Dei, & diuinarum rerum obliuio, ex obliuione cæcitas, & obſcuritas, hæc verò in tetra flagitia præcipitat.
1.mor.c.4. Quam ob cauſam S.Gregorius. Solet rerum abundantia, inquit, tantò magis à diuino timore mentem ſoluere, quantò magis hanc exigit diuerſa cogitare. nam dum per multa ſpargitur, ſtare in intimis fixa prohibetur. Neque hoc ſolo nocent diuitiæ Cardinali, ſi animum ſuum occupari, & diſtineri ſinat, ne ad Deum familiariter euolet, ſed etiã propter eam cauſam, quę communis eſt rebus omnibus, quæ ſenſibus noſtris arrident. Hæc enim omnia, quę naturæ adeo placent, & iucunda ſunt diſſoluere ſolent hominem, & facere neſcio quomodo vt euaneſcat, & effluat to-
2.de cõſid. tus, ac diffluat: vt optimè à S.Bernardo dictum ſit. Quando proſperitas hoc incautis non fuit ad diſciplinam quod
ignis

ignis ad ceram, quod ſolis radius ad niuem, vel glaciem? Sapiens Dauid, ſapiens Salomon, ſed blandientibus nimis ſecundis rebus, alter ex parte, alter ex toto deſipuit. Hæc S. Bernardus, & alia in eandem ſententiam præcipit Pontifici, quæ nos eadem ſimillimè præcipere poſſumus tibi.

Reſtat vltimum in quo offendere poſſunt Cardinales in vſu diuitiarum, ſi extra modum ſumptu, & magnificentia procedant in domo, in ſupellectili, in numero, & veſtitu famulorum, & reliquis. Nam in hoc quoque peccari poſſe teſtatur B. Antoninus, qui licet externum hunc ſplendorem, vt proximo capite dictum eſt, concedat Cardinali, addit tamen moderandum eſſe ex præſcripto rectæ rationis, ita vt nihil ſuperfluum admittat. Quin etiam inter alia eius peccata, hoc quoque commemorat, ſi nimiam familiam alat. Idem confirmat etiam Aluarus. Si inquit, excedant in familia nimis magna, in famulis, in equis, in veſtibus pompoſis, in ſupellectili precioſa, nam optima quæque ex toto mundo ad eos confluere videntur. Hæc ille. Recte etiam S. Bernardus de omnibus Eccleſiaſticis communiter in quadam Epiſtola. Conceditur, inquit, vt ſi benè deſeruis, de altario viuas, non autem vt de altario luxurieris, vt de altario ſuperbias, vt inde compares tibi frœna aurea, ſellas depictas, calcaria deargentata, varia, griſeaque pellicea à collo, & manibus ornatu purpureo diuerſificata. Denique quicquid præter neceſſarium victũ, ſimplicemque veſtitum de altario retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt. Quin etiam idem S. Bernardus ſermone quodam in cantica in eoſdem Eccleſiaſticos. Qui ſtipendijs, quæ ſufficere debebant, minime contenti, ſuperflua, quibus egeni ſuſtentandi forent impiè ſacrilegèque ſibi retinent, & in vſus ſuæ ſuperbiæ, atque luxuriæ, victum pauperum conſumere non verentur. Grauiſſimè hoc, ſed grauius in alio ſermone, in quo cum perſequutiones quaſdam Eccleſiæ infeſtiſſimas deſcripſiſſet, hanc vnam deſcribit, vt omnium maximam. Miniſtri, inquit,

p. 3. tit. 21. c. 2.

2. de plan. Eccleſ. c. 16.

Epiſt. 2.

Serm. 23.

Serm. 33.

quit, Chriſti ſunt, & ſeruiunt Antichriſto, Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde ſplendidæ menſæ, & cibis, & ſcyphis, inde comeſſationes, & ebrietates, inde redundantia torcularia, & promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud, inde dolia pigmentaria, inde referta marſupia. Pro huiuſmodi volunt eſſe, & ſunt Eccleſiarum Præpoſiti, Decani, Archidiaconi, Epiſcopi, Archiepiſcopi. Inteſtina, & inſanabilis eſt plaga Eccleſiæ, & ideo in pace amaritudo eius amariſſima. Denique idem S. Bernardus alibi de hoc ipſo argumento. Intuere quomodo inceduut nitidi, & ornati circumamicti varietatibus, tanquam ſponſa procedens de thalamo ſuo. Vnde verò hanc illis exuberare exiſtimas, rerum affluentiam, veſtium ſplendorem, menſarum luxuriem, congeriem vaſorum argenteorum, & aureorum, niſi de bonis ſponſæ? Inde eſt quod illa pauper, & inops, & nuda relinquitur, facie miſeranda, inculta, hiſpida, exãguis. Propter hoc non eſt hoc tempore ornare ſponſam, ſed ſpoliare, non eſt cuſtodire, ſed perdere, non eſt defendere, ſed exponere, non eſt inſtituere, ſed proſtituere, non eſt paſcere gregem, ſed mactare, & deuorare. Plura etiam alia S. Bernardus, tum hoc loco, tum alijs multis. Quanquam quid hæc teſtimonia requirimus, cũ extet luculentũ ipſius Tridentini Concilij decretum, quod nec refelli poteſt, quia euidens eſt, nec negligi licet, quia iubentis eſt? Cum enim de Epiſcopis ita ſanxiſſet, vt modeſta ſuppellectili, & in menſa frugali victu contenti ſint, & in reliquo vitæ cultu, atque in tota domo nihil appareat, quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum, quodq; non ſimplicitatem, Dei zelum, & vanitatum contemptum præ ſe ferat: cum hæc, inquam Epiſcopis præcepiſſet, addit deinde, eadem etiam ad Cardinales Sanctę Romanę Eccleſiæ pertinere. Et merito. Eadem enim eſt ratio, quoniam ipſorum quoque dignitas, non laica ſed Eccleſiaſtica, & opes Eccleſiaſticæ, & ipſi item Dei miniſtri. Illud etiam amplius, quòd emi-

Serm. 7. cantic.

Seſſ. 25. c. 1

eminentiori ſunt gradu, quo ſane augetur obligatio ſanctitatis. Quod ſi quis hanc ſuperfluam magnificentiam illo prætextu, quem nos ipſi ſupra attulimus, excuſare velit, vt hæc externa amplitudo, auctoritatem, & reuerentiam conciliet, verum eſt id quidem, ſed habet ea res modum ſuum, ex decoro perſonę, qui modus ſi tranſeatur, non tantum non conciliatur auctoritas, ſed potius imminuitur. Quam in ſententiam illud aptiſſimum ex Concilio Carthaginenſi, quod etiam ſacro quodam Canone confirmatum eſt, Epiſcopus, inquit, vilem ſuppellectilem, & menſam & victum pauperem habeat, & dignitatis ſuæ auctoritatem, fide, & vitæ meritis quærat. d.41. c. pen.

Hæc eſt via certiſſima, & optima venerationis acquirendæ inter homines, ſi virtus emicet, ſi integritas, ſi grauitas, religio, ac pietas ita emineat, vt ab omnibus conſpiciatur. De magno illo Nicolao Myrenſi Epiſcopo, ita traditum eſt, cùm Epiſcopus eſt factus, cœpiſſe vti veſte etiam viliori, & neglectiori, quam antea ſoleret, in qua nullus omnino eſſet nitor, aut faſtus, ſed caſtigatæ potius humilitatis, & modeſtiæ ſignificatio. Et tamen tantum abfuit, vt ea res aliquid dextraxerit, de opinione, vt etiã multum auxerit. Sed quid antiqua repetimus? Cardinalis Borromeus, ne quis tempora cauſetur, notum eſt, quàm omnem ſuppellectilem alicuius pretij, conopœa, aulæa, aliaque eius generis abs ſe remouerit. Veſtibus vtebatur externis quidem, vt Cardinalis, interioribus vero ex ſimplici panno, & tela, quin etiam cubicularis amictus ex panno erat cinericio, rudi, & craſſo, quam ipſam veſtem quatuordecim totis annis nunquam mutauit, multaquę alia eiuſmodi, quæ non eſt neceſſe referri, quoniam nota ſunt, & recentia, conſtanter ad mortem vſque ſeruauit. Quid hoc igitur de eius celebritate imminuit? Potius multum addidit. Nam qui hæc ſpecioſa habeant, multi ſunt, neque id virtutis eſt, ſed copiarum, quæ etiam in inſipientem cadere poſſunt, & ſæpe cadunt. At verò

illa

illa ſpernere ſapientiæ eſt, ideoque admirationem potius, & commendationem parit; Quare hoc poſitum ſit, debere Cardinalem in victu, & in omni cultu, atque apparatu tum ſuo, tum ſuorum non modo non tranſilire fines, ſed potius intra fines ſe ſe tenere. Huius autem mediocritatis, ſi forma, aut præſcriptio aliqua conſtituenda eſt, non alia meo iudicio conſtitui poteſt, quàm quæ à Gondiſſaluo bono auctore traditur, qui ita de Cardinalibus ſcribit, debere eos in hoc toto genere humilitati potius ſtudere, quàm ſuperbiæ, atque elationi: ſequendum autem eſſe vſum, & conſuetudinem bonorum, ac frugi Cardinaliũ, hos enim omnibus, qui eodem ordine, & dignitate ſunt, imitari licebit. Quod etiam confirmari poteſt ſententia B. Auguſtini, ad hanc rem maximè appoſita; Quiſquis, inquit, rebus prætereuntibus reſtrictius vtitur, quàm ſe ſe habeant mores eorum, cum quibus viuit, aut intemperãs, aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis verò ſic eis vtitur, vt metas conſuetudinis bonorum, inter quos verſatur excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt. In omnibus enim talibus, non vſus rerum, ſed libido vtentis in culpa eſt. Fieri enim poteſt, vt ſine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis precioſiſſimo cibo ſapiens vtatur, inſipiens autem fœdiſſima gulæ flamma in viliſſimum olus inardeſcat. Ac de his hactenus.

Lib. de Cardin. nu. 45.

3. doct. Chriſt. c. 22.

Quomodo Cardinalibus vti debeat honoribus. Cap. XVII.

ALIVD quoque imminet Cardinali periculum ex honore ipſo, præſertim tam magno, & tam perpetuo, qui vbique, & ab omnibus huic dignitati exhibetur. Eſt autem eò maius hoc periculum, quò dulcius, & quò etiam optatius, quippe

cum

cum hæc ipſa ſit cauſa cur tantopere à pleriſque Cardinalatus expetatur. Quare magna Cardinali adhibenda eſt cura, ne quemadmodum antequam habeatur adeo oculos præſtringit ſui deſiderio, ita poſtquam habitus ſit pręſtringat item ſui amore, quod & per ſe malum eſt, & alia multa mala ſecum aduehit. Atque etiam hic ſcopulus eò infeſtior eſt Cardinali, quod non vt in mari ſemel tranſeundo, ſe ab eo expedire poteſt ſed tota vita ſua adnauigare cogitur, ſemperque prope immorari, vt niſi caueat, & prouideat, magnum ſemper damnnm, inſtare videatur. Quare hoc conari debes, vt non modò nullum damnum accipias, ſed ẽt artem aliquã teneas faciendi ex hoc ipſo lucri, quod quidem in eo præcipue conſiſtit, vt verum, rectumq; ſenſum, de hoc tuo honore habeas. Non .n. inſipientiũ more, qui nihil niſi oculis corporis vidẽt, interiora aũt oculis animi perſpicere non poſſunt, ita ſinere debes ſeduci te, vt magnũ quidã exiſtimes, ac penè diuinũ, & in quo magna quædã inſit vitæ fœlicitas. Hic eſt .n. vt dixi, inſipientiũ hominum error, qui iſtum externũ ſplendorem, iſta hominũ obſequia, iſtam caducam gloriam ſuſpiciunt, & mirantur, quia videlicet præ mentis hebetudine, nec aliud melius cognoſcunt, & hæc ipſa non ſatis penetrare, nec pręuidere poſſunt quid intus lateat. At verò vir ſapiens, qui recto iudicio, rem quamque æſtimare, & ponderare conſueuit, facile videt quàm ſint omnia inania, quæ mundus defert, eaque tum in ſe ipſo, tum in alijs intuetur, vt rem futilem, & vanam vt fumum, & vmbram, denique vt nihil. Sic enim S. Gregorius. Pompam mundi ſecura mens deſpiciat, conſiderans quàm nullum ſit quicquid caſibus ſubiacet, quicquid fine concluditur. Idemque alibi. Quid ſunt inquit, fauores linguæ, quid ſunt aliud labentium dignitatum infulæ, niſi puluis? Nam mentem quam blandiendo ſordidant à veris ſplendoribus cœcant. Et quid diuitiæ pereuntes, & tranſitoriæ facultates, niſi ſtercora ſunt æterna diligentibus? Stercora quippe ſunt, quę ſan-

Lib. 1. epiſt. 23.

2. in lib. Reg. c. 1.

ctę animæ in contemptu vilitatis habent, non in appetitu deſiderij. Huius autem humani erroris tam praui, tamq; frequentis origo,& cauſa eſt alter error,quem idem S.Gregorius alio loco ſapienter indicat, quia in hominibus, non naturam, qua ad imaginem Dei facti ſunt, ſed diuitias, & honores veneramur, cùmq; penſamus, quæ circa eos ſunt, negligimus penſare quod ipſi ſunt quia nimirum externa illa videmus, ad hæc interna hebetes, & cœci ſumus. Sed tamen ſi hæc ſubtiliora non adeo capere poſſumus, illud certè apertum eſt, & omnium oculis expoſitum: hæc gloria, hæc pompa, quæcunq; eſt quàm ſit breuis, & fluxa, quàmque cito abeat, & cum abierit, quàm nullam ſui memoriam, ac veſtigium relinquat. Quamobrem verè, & rectè S. Ambroſius. Nonne hæc omnia ſicut vmbra prætereunt? Nonne hæc omnia fabula? Nonne ſæculi theſaurus vanitas eſt? Nonne tu ipſe cinis? Reſpice in ſepulchra hominum, & vide quid ex te, niſi cinis, & oſſa remanebunt, hoc eſt ex corpore tuo. Reſpice, inquam, & dic mihi, quis ibi diues, quis pauper. Diſcerne inopes ac potentes; Nudi omnes naſcimur, Nudi morimur. Nulla diſcretio inter cadauera mortuorum, niſi forte quòd grauius fœtent diuitum corpora diſtenta luxurię. Si ergo ita eſt, vt ait S. Ambroſius, immo, vt oculis ipſis omnes cernimus, quid ſunt aliud honores iſti, & iſta inſignia, quibus humanæ mentes adeo capiuntur, niſi quod optimè ait S.Gregorius Nyſſenus, qui omnia hęc ſcenę comparat,in quam actores prodeunt perſonati, aureaq; aut purpurea veſte nitentes pro his partibus quas agunt. Vt enim hi planè ijdem ſunt, qui erant antea, eodem corpore, eodem animo, pauloque poſt ornatu depoſito, illam quoque honoratam perſonam deponent; ſic qui magiſtratum aliquẽ gerunt, qui inter homines dignitate excellunt, etiam ſi externa quadam ſpecie differre videantur, non tamen eos naturam mutaſſe, & illam ipſam ſpeciem externam, quàm geſtant breui tempore exuturos, vel inuitos. Quare etiam

Hom. 28. in Euang.

Lib. 6. exam. c. 8.

De Beatitud. ſer. 1.

ſi in præſenti quidem ſuper alios eminere, alijsq; dominari videantur, id quidem ad breue tempus eſſe, dum hæc huius mundi quaſi fabula peragatur. Atque hoc etiam loco venit mihi in mentem egregium dictum Andreę Spinulæ, cuius auctoritas in hac parte eo magis valere debet, quoniam ipſe quoque proxima ſpe Cardinalatus contempta, (erat enim Clericus Camerarius, & in magna gratia) ſuaue Chriſti iugum, & leue onus religionis in noſtra hac ſocietate, magno quodam animi feruore tollere ſuper ſe maluerat. Hunc igitur ego audiui, cum diceret valde ſe eſſe commotum cum antiquis Concilijs, vel Pontificum bullis euoluendis multa nomina veterum Cardinalium legeret, qui omnes ſua ætate clari fuiſſent & celebres, magna pompa per vrbem inceſſiſſent, opibus, clientelis, coniunctione Principum floruiſſent, nunc autem videret ita eorum obliteratam memoriam, vt illos extitiſſe, aut natos eſſe nemo ſciat. At illorum quidem nomen caſu in ſcriptis illis hæſiſſe: quàm verò innumerabiles alios eſſe, quorum memoria omnino, ac penitus euanuerit, ac ſi in rerum natura nunquam fuiſſent. Et ſane ita res habet. Quæ enim notitia iam eſt Petri Foxi, eius, qui à Martino V. in Hiſpaniam Legatus longum illud ſchiſma ſuſtulit? Quis iam de nomine nouit Ferrarium, Soderinum, Cornetanum, Serram, qui omnes ab Alexandro Sexto Cardinales creati, & tum ab illo tum ab alijs Pontificibus ad magna negocia ſunt adhibiti? Idem dicere licet de Galeotto, & Sixto fratribus ex Ruuerum familia, quos Iulius Secundus ſororis filios ad hunc honorem euexit. Idem de Clemente Mendenſi, Leonardo Agentenſi ex eiuſdem conſobrina natis. Idem denique de tribus celeberrimis Rotæ Auditoribus Antonio Mende, Petro Accolto, Achille Craſſo, quorum Cardinalium nulla iam ferme extaret memoria niſi eos monumenta ingenij ab obliuione hominum vindicarent. Et hi tamen ſatis recentes. Illi autem recentiores Bonifacius Ferrarius, Matthęus Longus, Antonius

O 2 Paccius

Paccius, Ennius Philonardus, Nicolaus Gaddus, qui omnes à Paulo Tertio, itemque Ioannes Riccius, Fabius Mignanellus, Ioannes Poggius, Sebaſtianus Pighinus, qui ab ipſo Iulio Tertio ad Cardinalatum promoti nuper vixere, & floruere, nunc autem plane in hominum obliuione ſunt. Itaque piget iam plures numerare, quod facile poſſem, ex ijs etiam quos, ipſi vidimus, & nouimus. Ex quo apparet quid futurum ſit poſt longius interuallum, cùm hoc tam breui ſpatio eorum memoria omnino deleta ſit. quorundam etiam cum ipſis propemodum obruta ſit ac ſepulta. Quare non poteſt eſſe maior ſtultitia, quàm ob tam breuem, & fugacem ſplendorem, tamque paucorum dierum (ſic enim potius dicendum eſt quàm annorum) ita inflari, & intumeſcere, aut etiam ita delectari, quaſi re aliqua magna, & valde optabili: multò verò ſtultius, & miſerius eius amore aliquid committere, quo Deũ offendas, & propter quod ęterna vita poſſis excidere. Addamus deinde etiam illud, quod eſt veriſſimum, hoc quicquid eſt gaudij in iſta ipſa breuitate, admixtum eſſe tantis moleſtijs, & angoribus, & perturbationibus, vt multò plus habeat ſpinarum, quam florum, plus doloris, quàm lætitiæ. Declarauit hoc Beſſarion ille Cardinalis Nicenus, doctrina, & virtute inſigni, quæ præcipue effulſit in Concilio Florentino. Cùm .n. aliquando eum neſcio quis felicẽ diceret in tanta dignitate, reſpondit, magnopere illum errare, vt qui nunquam eſſet expertus, nam reuera multo plus tædij, ac miſeriarum; quam delectationis ineſſe ac voluptatis. Melius hoc etiam Dominicus Cardinalis Papienſis, cui, vt ſcribit Paulus Corteſius, cum quidam familiaris hoc idem propoſuiſſet, ipſe vt olim Dionyſius ille rogauit, an fortunam illam experiri, & deguſtare vellet, cũ ſe ille cupere reſpondiſſet, iuſſit hominem in ſuo ipſius cubiculo collocari, aſſiſtere famulos, & cubicularios ad nutum illius intuentes, tum admitti ſalutantes, & qui negocij cauſa aditum quęrerent, ſed hac conditione, vt

Lib. 3. de Card.

ad

ad tuendam dignitatem cubiculo egredi non poſſet, niſi cum magno comitatu, neque vnquam Cardinalitiæ illius perſonæ grauitatem relaxaret. Quam ille moleſtiam cito pertæſus, multum rogauit, vt abire liceret, dicens Cardinales potius ſeruos eſſe quàm beatos. Sed hæc quidem ſeruitus non aliud malum affert, quàm moleſtiæ, & laboris cuiuſdam. Illud grauius malum, quod etiam ad animæ, & ſalutis æternæ periculum attinet. Sic enim videmus B. Gregorium interpretari, magnas illas foueas, de quibus ſcriptum eſt in libris Regum, vt per eas honores ipſi, & dignitates intelligantur. Quicquid enim, inquit, in hoc ſæculo altum cernitur, non eſt vera altitudo, ſed fouea quæ omnes quos in ſua ambitione recipit, ad inferna deponit. Quare hic ipſe ſenſus conſeruandus eſt à Cardinali in ſuo honore, vt non modo nihil ſibi ex eo blandiatur, ſed potius ita timeat, & trepidet, quaſi qui præruptam foueam repente ſibi obiectam videat. Ac pręter hunc ſen timoris, illud etiam valde laudabile eſt in Cardinali, vt nullam lætitię titillationem admittat ex hac omni caduca, fluxaq; gloria, ſed potius id in ſeipſo exprimat, quod Gregorius idem ex ſua vtique experientia iuſtis omnibus, & bonis commune eſſe ait, qui cùm valde defleant, inquit, quia tardè ad patriam redeunt, tolerare inſuper honoris onera compelluntur. Amor eos ęternorum conterit, & gloria de temporalibus arridet. Qui dum cogitant quæ ſint quæ in infimis tenent, & quę ſint quę de ſublimibus non vident, proſperitatis ſuæ mœrore mordentur, quia &ſi vident ſe nequaquam ab ea funditus opprimi, penſant tamen ſolicitè cogitationem ſuam, in amore Domini, & in eius diſpenſatione partiri. Hic eſt animus, hæc mens digna Cardinali, vt præ ęternitatis amore, etiam odioſa fiat ei hęc præſens vitæ proſperitas, quoniam fieri non poteſt quin aliquo modo impediat, diſtrahatque cogitationem à cœleſtibus, ſed huius odij alia quoque eſſe poteſt, & eſſe debet cauſa ex Domini Saluatoris exemplo. Sic enim legi-

4. in lib. Reg. c. vlt.

5. mor. c. 2.

legimus de B. illa Elyſabetha, Turingij Principis vxore, quæ die quodam cum ornatu, & comitatu Regio Eccleſiam ingreſſa, ſtatim, ac crucem vidit, Chriſtumque in ea pendentem, cœpit in lacrymas ſolui, & dolore acerrimo torqueri, ob hanc intimam cogitationem, quod cùm Deus & Saluator ſuus in patibulo moreretur, ipſa gemmis, auro, purpuraque fulgeret: illius caput ſpinea corona cruciaretur, ſuum aurea ornaretur, ille ab amicis, & diſcipulis deſertus, vndique à deriſoribus circunſeptus eſſet, ipſi autem multi famuli adeſſent, omnes eam colerent, atque ſuſpicerent. Quare cum ſe propterea infelicem, & miſerā, ac propemodū damnatam appellaret, quæ tam malè ſuum imitaretur creatorem, tantum in ea valuiſſe hanc meditationem ferunt, vt exanimis in terram collapſa ſit, vixque multo labore, & opere ad ſe reuocari potuerit. Igitur hęc eadem ſecum debet Cardinalis meditari, cùm ſe ab omnibus honorari, omnes ſibi aſſurgere, ſuosque nutus obſeruare videt, vt non modò non his inaniter gaudeat, ſed potius quòd ad ſe quidem attinet, moleſtè ferat, & erubeſcat, quòd tam longe à Domini Saluatoriſque ſui humilitate diſcedat. de quo ſcriptum eſt. Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Quin etiam, vt ante de diuitijs diximus, timeat, nequi in hac vita exaltatur, deprimatur in altera, impari ſine dubio compenſatione, ſi pro tam breui honore probtum ſubeundum fuerit ſempiternum.

Pſal. 22.

Illud verò ante omnia memineris Frater, nihil facilius eſſe, quàm vt inter tantos honores obrepat etiam animo tumor, & ſuperbia, quæ cum per ſe innata ſit homini, neque eum vnquam deſerat in hac vita, quantò deinde magis, & alitur, & inflammatur hoc quaſi pabulo tam grato, ac dulci? Hoc enim eſt quod B. Gregorius tantopere reprehendit in Prælatis Eccleſiæ, qui humanam gloriam intenta mente captent. qui eo ipſo quo cęteris Pręlati ſunt ad agenda quælibet maiorem licentiam aſſumunt, qui denique

Hom. 17. in Euang.

nique ſuſceptæ benedictionis miniſterium vertunt ad ambitionis argumentum. Hoc etiam eſt, quod S.Bernardus grauiſſimè condemnat, cum dicit pleroſque in Eccleſia de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos ſubito intumeſcere, obliuiſci priſtinæ abiectionis, genus quoque ſuum erubeſcere, & dignos ſe æſtimare dignitate, ad quam ambiendo peruenerunt. Superbia igitur omni ope fugienda; contraque omni ſtudio,& cura retinenda eſt humilitas, vt tantò ſe ſubmiſſius gerant, quantò externo iſto ſplendore alios antecellunt. Quod ſanè eò etiam diligentius curandum, quò plura ſunt in hoc gradu, quæ mentem efferre, & inflare poſſunt. Omnino enim verum eſt quod ſcribit S. Bernardus ad Archiepiſcopum, In alto poſito tã altum ſapere, difficile eſt, & inuſitatum, ſed quantò inuſitatius, tantò glorioſius. Timor de adepta iam altitudine tædere magis, quàm placere facit altiora. Quamobrem magnopere falluntur qui humilitatem Monachis tantum, aut religioſis conuenire exiſtimant. Planè enim omnibus conuenit, vel potius eſt omnibus neceſſaria, etiam ſi in altiſſimo gradu collocati ſint, & niſi eã retineant,quàm altè in hominum oculis aſcendunt, tam in oculis Dei cadunt, & corruunt. Hinc enim illud S. Bernardi ad Eugenium Pontificem. Cum omni indifferenter perſonæ humilitas ſit quidem turris fortitudinis à facie inimici,neſcio quo pacto tamen vis eius maior in maioribus, & in clarioribus clarior comprobatur. Nulla ſplendidior gemma in omni pręcipuo ornatu Summi Pontificis. Quò enim celſior cæteris, eò humilitate apparet illuſtrior, & ſeipſo.Hęc igitur humilitas in boni Cardinalis pectore ſuos quoſdam effectus habet inſignes, & illuſtres, primum erga Deum, vt ſe ei toto animo ſubijciat, vt obediat in omnibus, vt cũ timore, & tremore ſalutem ſuam operetur, caueatque, ne eminentia inter homines, & potentia, & opes animum extollant adeò, vt etiam apud Deum, aliquid ſe eſſe arbitretur, ſed vt dixi, abijciat ſe ſe coram Deo, & puluerem,

Hom.4. miſſus.

Lib.2.

Digitized by Google

ac cinerem putet. Deinde etiam apud alios homines, ne aduerſus inferiores inſoleſcat, ne eos contemnat, ac deſpiciat, ſed omnes eiuſdem naturæ eſſe meminerit, eundemque patrem, eundem habere iudicem Deum, neque verò impẽſis ſibi honoris ſignificationibus gaudeat, nec ebrius vt dicitũr dulci fortuna ſui ipſius ſuæque infirmitatis obliuiſcatur, ſed hominem ſe eſſe meminerit, ideſt fragilem, atque mortalem. Quin etiam vt ait Bernardus non ſe ex eo æſtimet, quòd poſtea factus eſt, ſed ex eò quòd natus eſt, quoniam adhuc eſt quod erat, nec illud reiectum, ſed hoc adiectum. Itaque ſi remota externa ſpecie atque imagine iſta, quam hominum oculis illa purpura, & ille ſplendor oſtendit, interiora inſpicere velit, quid aliud ibi inueniet, quàm eandem infirmitatem, ac imbecillitatem, & miſeriam, quàm in alijs, ſępe etiam maiorem, quàm in alijs plurimis? Dirumpe ait B. Bernardus Eugenio velamen foliorum, celantium ignominiam, non plagam curantium. Dele fucum fugacis honoris huius, & male coloratæ nitorem glorię, vt nudè nudum conſideres, quia nudus egreſſus es de vtero matris tuę. Nunquid infulatus? nunquid micans gemmis, aut floridus ſericis, aut ſuffarcinatus metallis? ſi cuncta hæc veluti nubes quaſdam matutinales velociter tranſeuntes, & citò per tranſituras diſſipes & ex ſuffles a facie conſiderationis tuę, occurret tibi homo nudus, & pauper, & miſer, & miſerabilis, homo dolẽs quòd homo ſit, erubeſcens quòd nudus ſit, plorans quòd natus ſit, murmurans quod ſit. Homo natus ad laborem, non ad honorem. Homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu, breui viuens tempore, ideoque cum metu, repletus multis miſerijs, & propterea cum fletu. Hæc & alia multa D. Bernardus, quæ ſi meditari, & ſemper ante oculos hàbere debet Pontifex ad ſtudium humilitatis, quantò magis Cardinalis?

Lib. 3. conſid.

Ibidem.

Poſtrema ſunt duo in hoc honorum vſu magnopere obſeruanda Cardinali. Alterum eſt illa obligatio, quæ conſequitur

ſequitur ad benè ſanctèque viuendum, vt quantum quiſq; inter alios eminet gradu, tantum etiam emineat vita. De quo ipſo optimè D. Gregorius in quadam Epiſtola. Iam nunc, inquit, ſtudio maiori res indiget, vt cùm honor creſcit, etiam ſolicitudo proficiat, & vigilantia excreſcat. Vitæ quoque merita ſubiectis in exemplum veniant, & nunquam ſua per ſuſcepti honoris gratiam, ſed lucem cœleſtis patriæ acquirat. Alterum deinde eſt, vt quicunque ſit honor, quæcunque celebritas, & amplitudo, eam ſemper dirigat ad illum ipſum finem, cuius gratia hæc inſtituta ſunt. Cur autem inſtituta, niſi vt hęc hominum reuerentia Cardinalem adiuuaret ad ſuum munus inter homines rectè exequendum, in quo exequendo aliqua, nec ſanè mediocri, opus erat auctoritate? Vt enim omnes artes ſua habent inſtrumenta, pictor penicillum, ſculptor ſcalpellum, alij alia, ſic etiam Cardinalis, qui ad Eccleſiam ædificandam non modò, vt Faber, ſed etiam vt Architectus adhibetur in tam præclaro opere, propria quædam habet inſtrumenta atque inter alia hunc etiam honorem, de quo loquimur, hunc ſplendorem, hanc veluti maieſtatem. Quare is quidem peruerſè facit, ſi id ad ſuam gloriam, ſi ad familiæ ſuę incrementum referat, non ad Eccleſiæ com moda. Audiat igitur B. Gregorium, quid in hanc ſententiam, & quàm expreſſe diſſerat. Habet, inquit, ſpiritualis prælatio exteriorem gloriam dignitatis, habet, & interioris magnitudinem oneris; Honor ipſe dignitatis per ſe magnum eſt onus mentis, quia contemni debet; & placet. Contemni quippe debet, ne mentem per ſuperbiam eleuet, & ſuſcipi debet, vt cœleſtia quæ doctor loquitur, ſubiecti venerentur. Grauius ergo onus de honore naſcitur, quia electus Paſtor magna animi virtute ferre poteſt, vt deſpiciat illud in ſe, quod pro Deo recipit in ſe, vt vide licet talis pro Deo ſit, & ſemet ipſum abneget, & non abneget, vt ſit quod eſt pro Deo, & quod eſt pro ſemetipſo non ſit. En igitur quomodo, vt à reliquis Eccleſiæ Prælatis

Lib. 4. epiſt. 51.

4. in lib. Reg. c. vlt.

Digitized by Google

latis, ſic à Cardinali temperanda ſit res vt honor quidem admittatur, atque etiam, ſi opus ſit exigatur, ſed ita vt nō ad ſuam magnitudinem, verum ad alienam vtilitatem referatur. Hoc enim exiſtimare debet, quod etiam S. Bernardus Eugenio præcipit, non dominium ſibi datum, ſed impoſitum eſſe miniſterium, Pauli exemplo, qui de ſe ait. Miniſtri Chriſti ſunt,& ego,& addit in quibus id conſiſtat. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum. O præclarum miniſterium, quo non id glorioſius Principatu? Ita Bernardus, & vere, quoniam eodem ipſo auctore, non alijs præeſſe, ſed prodeſſe pulchrū eſt. immo illud ita ad hoc dirigitur, vt hoc ſubtracto nihil omnino ſit. Quare ita intelligendum eſt, Cardinalatum, ſi non eum fructum, quem debet Eccleſiæ ferat, honoris videlicet vocabulum habiturum, non veræ dignitatis inſignia, & in hoc ampliſſimo nomine, non modo dignitatem nullam fore, ſed fore ſummam deformitatem. Concludamus igitur Cardinalem, niſi in magnos ſcopulos impingere velit, ita loci huius honorem, & alios multos, qui eū conſequuntur honores accipere oportere, ijsque vti, vt de rebus omnibus huius mundi dictum eſt ab Apoſtolo, tanquàm non vtatur, ideſt, vt re volatica, & fugaci, inſuper etiam plena moleſtiarum, & ſeruitutis, & quod multò maximum, vt re periculoſa, multisque lapſibus expoſita, in qua humilitatem ſuam ſemper teneat, fragilitatisque ſemper meminerit ſuæ, nec eum adhibeat ad ſuam, ſuorumùe gloriam propagandam, ſed vt inſtrumentum diuini obſequij, & publicę vtilitatis. denique quod modo dicebamus, vt ſtimulum ad vitam meliorem,& ſanctiorem, poſtremo ſi vno verbo dicendum eſt, id ſentiat, id faciat, quod de Nepotiano ſcribit S. Hieronymus, qui Clericatum, non honorem intelligebat eſſe, ſed onus.

Lib. 2. conſid. 2. Corint. 11. Epiſt. 42. 1. Corin. 7 Epiſt. 3.

Qualis

Qualis amor Dei in Cardinali eſſe debeat. Cap. XVIII.

HACTENVS de his loquuti ſumus, quę Cardinalem ita inſtruunt, vt in ſeipſo benè ſit compoſitus. Nunc ea quoque dicenda, quæ ei neceſſaria ſunt erga Deum, qui quidem reſpectus primus, & præcipuus eſt, eòque omnia referri debent. Neque enim dubitari poteſt, quin cum omnes Chriſtianos Deo quàm coniunctiſſimos eſſe oporteat, quando quidem Paulus Apoſtolus omnes hortatur, vt conuerſatio eorum in cœlis ſit; tum vero pręcipua Eccleſię membra cuiuſmodi ſunt Cardinales. Cum enim vt ſupra diximus, eorum ſtatus, vitæ perfectione nitatur, hæc quidem perfectio, aut in nulla alia re conſiſtit, aut maxime in hac coniunctione cum Deo. Atque hæc ſane coniunctio, vt Moſes dicebat, non ſupra hominem eſt, neque procul poſita, neque in cœlo, aut trans mare ſita, ſed iuxta eſt, valde, in ore tuo, & in corde tuo, vt ſi velis exequi poſſis, cum Dei gratia, & ope, quæ ſcilicet nunquam deeſt. Coniungitur enim anima cum Deo, præcipue, & maxime amando. Quid autem facilius, atq; etiam iucundius homini, quam amare? Quare hoc in primis requiritur in Cardinali, amor in Deum, & quidem magnus, & feruens, & incenſus. Sic enim B. Antoninus illud interpretatur, quòd purpurã geſtent, in ſignum, inquit, ardentis charitatis, ita vt parati ſint ſanguinem fundere, qui eſt ſummus amoris gradus, quoniam maiorem charitatem nemo habet. Ex quo intelligi poteſt, ſi tantus eſſe debet hic amoris gradus in Cardinali, vt etiam vitæ amorem vincat, quantò deinde magis auri, & pecuniæ, vel, quod etiam difficilius eſſe ſolet, honoris, atque exiſtimationis. Quòd cum ita ſit, vt effectu

Philipp. 3.

Deut. 30.

p. 3. tit. 22. c. 1.

præcipuè metiri, atque æſtimare oporteat amorem, tamen affectus etiam addendus eſt, quoniam ſi amor magnus ſit, vt certe in Cardinali magnus eſſe debet, vix fieri poteſt, quin eadem flamma, quæ ſuperiorem partem animi calefacit, ipſam afficiat voluntatem, ſic prorſus vt etiam in appetitu ſuauis, hic amoris diuini ſenſus oriatur. Nam vt omittam tam multas cauſas, quę concurrunt, ad Deum amandum, vt etiam ſi totus homo, omnibus ſuis viribus adnitatur, ne minima quidem ex parte ſatisfacere poſſit, Eſt etiam illa ratio, quia cum Cardinalis non ſpiritualia tantum, ſed temporalia quoque à Deo acceperit beneficia vt dignitatem, opes, honores, commoditates, quæ affectum etiam ſenſumque delectant, cur non etiam ſenſus ipſe, & affectus excitari debent ad amandum Deum, vt hæc quoque pars, quam poteſt ei vicem referre geſtiat? Quare hoc quidem ita debes efficere, vt niſi id in te ſentias, ſine dubio teipſum, vt tepidum, & parum Deo gratum condemnare debeas. Sed vt diximus illud præcipuum, ac
1. Ioan 3. primum, quod etiam ait Ioannes Apoſtolus vt diligamus, non verbo, & lingua, ſed opere, & veritate, ideſt factis ipſis, nimirum vt præponamus ſemper Dei honorem, ac voluntatē noſtris omnibus cupiditatibus, & cuicunq; & quan tæcunque vtilitati, idque impigrè, conſtanter, & alacriter, vt nihil ſit tam carum, vel tam pretioſum, quod ſi Dei cauſa ita poſtulet, non ſtatim contemnatur, & abijciatur. Sæpe enim incidunt tempora, cùm ex vna parte magni alicu ius commodi, vel magni honoris ſpes proponatur, aut me tus faciendi iacturam, ſiue honoris, ſiue fortunarum; ex altera vero parte proponatur ipſius Dei obſequium, cui illa repugnare videantur. Quæ cum in contentionem veniunt Dei reſpectus rebus omnibus huius vitæ præferendus eſt, idque veri eſt amoris, nec aliter amor dici debet.
2. reg. 6. Cum Dauid Rex arcam Dei deduceret, ad reliquam ſolemnem cerimoniam, hoc inſuper addidit, vt ipſemet totis viribus ſaltaret ſeminudus. quin etiam cùm de hoc à
Michol

Michol vxore deriſus eſſet, quòd ſe quaſi vnus è ſcurris in populi conſpectu nudaſſet, quid ille reſpondit? Ante Dominum, inquit, qui elegit me potius, quàm patrem tuum, & quàm omnem domum eius, & præcepit mihi, vt eſſem dux ſuper omnem populum Domini in Iſrael, & ludam, & vilior fiam plusquam factus ſum, & ero humilis in oculis meis. Idem igitur mihi videtur debere Cardinalis quiſq; & cogitare ſedulo, & profiteri. Nam cum præter alia beneficia communia cum alijs, multa etiam propria accepe-rint, & præſertim ipſam hanc dignitatem, quam plerique tanti æſtimant, cur non ipſi quoque cum opus eſt, & cum ita exigit Dei cauſa, & rem, & honorem ipſum (in quo vt ante dixi maior ſolet eſſe difficultas) in eius gratiam exponant, atque ipſi quoque ludant, & viliores fiant? Alius etiam eſt effectus huius amoris, cum contingit aliquid pati pro Deo, non modo non recuſare, ſed vltro ſubire, etiam cum gaudio. Magnum verò huius exemplum Cardinalibus reliquit B. Laurentius, cuius, cum vt alibi oſtendimus teneant dignitatem, merito etiam feruorem in amando, & in patiendo imitari deberent. De quo, & de Sixto Pontif. recte ait S. Ambroſius. Talis erat contentio digna ſane, de qua certarent Sacerdos, & miniſter, quis prior pateretur pro Chriſti nomine. Itaque addit nullum alium ei fuiſſe ſtimulum, quam deuotionis amorem. Poſtremò ille quoque maximus eſt amoris effectus, & indicium, zelus pro Dei honore; qui zelus ita proprius, & conueniens eſt Cardinali, propter locum quem in Dei Eccleſia tenet, vt nihil magis. Hęc eſt enim, vt eſt apud B. Bernardum, cella illa Vinaria, quæ in canticis deſcribitur, quoniam vt ille ait prorſus decet hoc vino æſtuare eum, qui alijs pręſidet, quemadmodum æſtuabat Doctor gentium, qui dicebat, Quis infirmatur, & ego non infirmor, quis ſcandalizatur, & ego non vror. Talem ergo oportet eſſe hunc zelum in Cardinalibus vt toto animo diuini honoris propagationem cupiant, eiuſque incrementis gaudeant, dole-

1. off. c. 41.

Serm 23. cant.

2. Corint. 11.

ant

ant autem, & crucientur, eius detrimentis, & cum vel religionis curſum impediri, vel Eccleſiæ dignitatem, aut vtilitatem, imminui vident, ita moueantur tanquam proprijs vel plus etiam quàm proprijs incommodis, & ſe quantum poſſunt opponant pro domo Dei, reſiſtant, ſiue priuatis, ſiue Principibus, nullique rei parcant, quin etiam cupiāt, ſi fieri poſſit ſua ipſorum iactura publicam redimere iactu-
Ioan. 2. ram. Huius zeli exemplum Dominus ipſe Eccleſiæ Prælatis dedit, qui cum ſuas iniurias, conuicia, probra omnia tam leniter toleraret, idem tamen iniuria Dei commotus facto ex funiculis flagello negociatores omnes exturbauit è templo. quo viſo ſcribit Ioannes, recordatos eſſe diſcipu-
Pſal. 68. los eius, ſcriptum eſſe, zelus domus tuæ comedit me. Eiuſmodi enim eſſe debet hic zelus in Eccleſiaſtico Principe, vt eum commedat, ideſt, angat, cruciet, extimulet, atque etiam interdum partem aliquam auferat nocturnæ quietis. Non enim pati debet Cardinalis, vt quiſquam res ſuas, quam ipſe res Dei, tanto maiores, & meliores, ardentius amare, & curare videatur.

De rectitudine intentionis quam habere debet Cardinalis. Cap. XIX.

Matt 24. EST Domini vox in Euangelio. Quis putas, eſt fidelis ſeruus, & prudens, quem cōſtituit Dominus ſuper familiam ſuam? Quibus verbis duo indicantur, quæ in Eccleſiaſtico miniſtro tanto præſertim, quantus eſt Cardinalis, requiruntur. primum, vt fidelis ſit, deinde vt prudens, ſed de prudentia ſatis à nobis alio loco dictum eſt, reſtat vt de fide dicamus. Fides igitur, quæ etiam primo loco exigitur, ita neceſſaria eſt in ſeruo, vt ſi hæc abſit, ne ſeruus quidem iure vocari poſſit, quoniam niſi cum fide rem adminiſtret, non domino,

no,

Digitized by Google

no, ſed ſibi ipſi ſeruiat. Igitur Cardinalis (Cardinalem cum dico te vnum Illuſtriſſime Frater, intelligo, qui hoc mihi oneris impoſuiſti, vt hac de re tibi præciperem; neq; enim hoc mihi ſumo, vt cæteris etiam Cardinalibus præcepta tradam) Cardinalis igitur, vt ſeruus, & fidelis ſeruus vocari poſſit, meo quidem iudicio duo pręſtare debet, alterum vt in omnibus quæ agit, & quæ tractat finem ſibi conſtituat Deum, alterum vt in omnibus non ſuam, ſed Dei voluntatem exequi ſtudeat. Ac prius quidem illud tum in Cardinalatu ipſo ſuſcipiendo locum habet. tum deinde in gerendo, & in eius actionibus ſingulis. Nam in ipſo quoque ſtatu accipiendo, nihil aliud ſpectari debet niſi Dei obſequium. Quòd ſi quis aliquid aliud ſpectet, vt ſuam gloriam, vt familiæ incrementum, aut quidpiam eiuſmodi; tanta eſt peruerſitas vt maior eſſe non poſſit. Nam ſi in rebus omnibus etiam humanis, & merè ſecularibus, tamen Deus ipſe finis eſſe debet, quantò magis in miniſterijs Eccleſiæ, quæ cum Deo conſecrata ſint, prophanantur, & deprauantur, cum aliò quàm ad Deum conuertuntur? Itaque iure S. Bernardus, peccatum hoc, vt magnum & tamen valde frequens reprehendit, Omnes inquit, Chriſtiani, & omnes fere quæ ſua ſunt quęrunt, non quæ Ieſu Chriſti. Ipſa quoque Eccleſiaſticæ dignitatis officia in turpem quæſtum, & tenebrarum negocium tranſiere, nec in ijs animarum ſalus, ſed luxus quæritur diuitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentãt Eccleſiam, miſſas celebrant, pſalmos decantant. Pro Epiſcopatibus, & Abbatijs alijsque dignitatibus impudenter hodie decertatur, vt Eccleſiarum redditus in ſuperfluitatis, & vanitatis vſus diſſipentur. Hoc igitur primum eſſe debet, vt in ſtatu tam ſacro accipiendo, nihil propoſitum ſit niſi ſacrum atque diuinum. Proximum deinde illud, vt eodem etiam animo, eodemque fine ſuſtineatur deinceps & geratur, nimirum, vt ſeruiatur Deo. idque non ſolum generali quodam propoſito, quod vitam totam generaliter

Serm 6. qui habitat.

raliter complectatur, ſed huc etiam dirigantur quoad fieri poteſt actiones ſingulæ; ſaltem nuſquam aliò detorqueatur voluntas: nullus alius terrenus finis aſciſcatur. Hoc enim inter alia S. Bernardus à Cardinalibus exigit, vt præter Dominum timeant nihil, nihil ſperent niſi à Deo. Et S. Antoninus apertè docet, peccare Cardinalem, cùm Papæ conſilium ſuggerit in Eccleſiæ negotijs, in quo conſilio non Eccleſiæ, populique Chriſtiani vtilitatem ſpectet, ſed ſuam, vel alicuius Principis amici aut ciuitatis erga quam ſit affectus. Idem confirmat etiam Hieronymus Manfredus Iuriſconſultus in eo libro quem ſcripſit de Cardinalibus. Turpiſſimè, inquit, delinquunt cùm animum, aut ſtudium ſuum ad aliud applicant, quàm ad Summi Dei honorem, & Chriſtianæ fidei propagationem, felicitatem & pacem totius Eccleſiæ, & neceſſariò his vinculis alligantur propter eorum dignitatem, nec vlli parcere debent labori, nihil ab eis iactura rerum æſtimanda, ſed potius diſcrimen ipſius vitæ, ſubeundum, ſi aliter fieri nequeat, multò autem magis diſpendium propriarum facultatum. Hæc ille. Et verò quid turpius eſſe poteſt Cardinali, cum tam bono Domino ſeruiat, & tam liberali, ac munifico, cui iure optimo omnis ſeruitus debeatur, quàm aliquid deinde aliud quærere præter hoc tantum bonum? Ipſi certe Cardinales, ſi talem famulum haberent, cui victum, & veſtitum, mercedem etiam copioſam præbeant; ille autem alteri cuipiam inſeruiat, ne vna quidem hora eum domi ſuæ perpeti poſſint. Igitur hæc animi rectitudo, vt breuiter dicamus in eo conſiſtit, vt Cardinalis oblitus commodorum ſuorum, quicquid agit, quicquid molitur, referat ad Dei honorem, vel quod idem eſt ad Eccleſiæ vtilitatẽ, neque opes, aut potentiam ſuam amplificare ſtudeat, ſed id tantum curet, quomodo diuinus cultus, & humana ſalus amplificetur. Itaque non ex Eccleſiæ adminiſtratione creſcere ipſe ſtudebit, verum id conabitur, eoque omnia diriget, vt ſua opera, ſuoque labore creſcat Eccleſia.

4. de cōſid.

p. 3. tit. 21. c. 2.

Tract. de Card. c. 7.

Deni-

Denique eiuſmodi mentem induet quem bonus, & fidelis tutor in re aliena. Vt enim tutela non gerenda eſt ad vtilitatem eorum quibus commiſſa eſt, ſed illorum potiùs qui commiſſi ſunt, ſic omnis procuratio Reipublicæ; quantò autem magis Reipublicæ Chriſtianæ? Præſertim verò, cum hoc melior ſit eius conditio, quòd non modo non licet ex eius damno lucrum facere, ſed ſi ita eius rationes poſtulent, iactura ſubeunda eſt, & rei & gloriæ, & vitæ; Hoc enim eſt ſeruire Deo, ſe totum, & ſua omnia ad eius obſequium conuertere, non Dei obſequium ad ſuas vtilitates. Quamobrem rectè Samuel quaſi deſcribens, quales animos Deus in ſuo famulo requirat, Seruite, inquit, Domino & timete eum in veritate, & ex toto corde veſtro. Vbi S.Gregorius. Qui de bono opere temporalem mercedem expetit, Deo in veritate non ſeruit, quem falſo propoſito in ſua operatione non diligit. Qui autem in veritate Deo ſeruire cupiunt, totum cor in diuinis obſequijs ponere iubentur, vt ſic quæ Dei ſunt agant, vt in mente aliquid, quod contra Deum ſit, non retineant. Ex his igitur apparet quanta ſit peruerſitas, ſi Cardinalis qui ſe Eccleſię operarium, Dei famulum profiteatur, ſui magis commodi, quam Dei vel Eccleſiæ habeat rationem. Quid autem dicemus de damno? nam cùm ſæpe eadem ipſa actione, modò ad Deum erigatur, nullo labore addito, cœlum, & magna in cœlo præmia conſequi poſſit, ſi contra ad terram deprimatur exigui, & temporalis commodi ſpecie præmia illa ſempiterna, atque infinita perduntur. De qua ſtultitia, & inſania S. Hieronymus differens, ſic de Clericis loquitur. O quanta inquit, apud Deum merces, ſi in præſenti pręmium non ſperarent. Et S.Gregorius in quadam exhortatione ad bona opera. Hoc ſtudioſius agite, ait, & hoc agentes in terra vobis retribui nil quęratis, quia ſuperna deſiderantibus, temporalia nulla ſunt. ſed ibi deſideria figite, vbi quicquid retribuitur, finem non ſuſcipit. Atque hęc eò maior calamitas (ſic enim appellanda eſt)

1. Reg.7.

5.in lib. Regum c. 2.

Epiſt 2.

Lib.10. Epiſt.7.

Digitized by Google

in Cardinalibus, in quorũ manibus, negocia vt plurimum Eccleſiaſtica, & ad Eccleſiæ commodum pertinentia verſantur, quibus ſi legitimum, & congruentem finem proponant, facile magnum ſibi in cœlo cumulum pariant præmiorum. Quod ſi terrenum aliquid ſibi proponant, omnis labor irritus ſit, & inanis, totos dies laborant, æſtuant, fatigantur audiendo lectitando libellos ſupplices, conueniendo ad ſuas conſultationes. alijſque occupationibus, quas ſtatus vel tempus, & occaſio affert, & hęc omnia ſine ęterno præmio vt verius de his dici poſſit, quam de Mo-

Exodi. 18. ſe dixit Iethro, ſtulto eos labore conſumi. Nam ſi vno anno eorum agri, vel grandine, vel pluuiarum innundatione, aut contra æſtu, & ſiccitate, aliaue eiuſmodi cauſa, nullos ferrent fructus, magnam ſcilicet eam ducerent calamitatem, nec finem lamentandi facerent. Quanto autem maior hæc perpetua iactura fructuum animę, qui infinitis partibus melior eſt ager? præſertim cum ex eiuſmodi damno egeſtatem animæ prouenire neceſſe ſit ſempiternam? Immò verò multum etiam perditur in præſenti vita. Non enim iniuſtus eſt Deus, nec reſtrictus, aut qui ſe ſe largitate, & charitate vinci patiatur. Itaque nulla eſt aptior ratio ad eius eliciendam liberalitatem etiam in hac vita, quàm eſſe erga ipſum liberalem, & ſe totum, ſuaſque actiones eius numini conſecrare. Quamobrem hoc ipſum S. Gre-

Lib. 9. epiſt 57. gorius audet Brunechildi Francorum Reginę polliceri. Quia inquit ipſe bonarum mentium conſueuit eſſe adiutor, qui etiam largitor eſt confidimus quòd tantò promptius cauſas veſtras ſua pietate diſponat, quantò ipſe de ſua vos videt eſſe cauſa ſolicitos. Facite quod Dei eſt, & Deus facit quod veſtrum eſt. Sic S. Gregorius. & contra qui temporalium amore, Dei honorem negligunt, ita ſæpe iuſta Dei prouidentia euenit, vt ne illa quidem ipſa caduca bona conſequantur, quorum cauſa peccarunt.

Extremum illud eſt, ſed momento præcipuum, quod ij Cardinales, qui humanis reſpectibus ducuntur, quique

propriam

propriam aliquam vtilitatem ſpectant, quaſi vincti,& illigati ſint, ita nihil vnquam præclarum pro Deo, vel pro Ecclesia agere poſſunt. immo verò in multos etiam errores, eóſque greues, & toti interdum Eccleſiæ valde pernicioſos incidunt, quod quidem quotidiana ipſa experientia, vel nobis tacentibus ſatis demonſtrat, contra verò qui ſe omni eiuſmodi reſpectu exuunt, Deumque ſolum intuentur, liberi ſunt & expediti ad præclara quæque agenda, quoniam nullis vinculis retinentur. Cuius rei & ſi multa in vtramq; partem ſuppetant exempla, nos breuitatis gratia vno contenti erimus. cuius quaſi admonitu poſſit vnuſquisq; alia etiam quę quotidie occurrunt, & quę ante oculos ſunt aduertere. Nam cum anno M cccc xiiij. eſſet in Eccleſia fœdum ſchiſma ex tribus Pontificibus. Ioannes Dominicus Cardinalis vtique inſignis, qui Gregorio XII. adhęrebat, ſi ſui commodi rationem habuiſſet, eum potius fouiſſet, ac confirmaſſet, ad retinendam dignitatem, quippe cum ab eo factus eſſet Cardinalis, & penè ſolus apud eum omnia poſſet, & tamen propter publicum bonũ nunquam deſtitit eum monere, hortari, & impellere, vt ſe ipſum Pontificatu abdicaret: quin etiam ipſemet huius rei gratia à Gregorio ad Baſilienſe Concilium miſſus, non ſolum eius nomine publice Gregorij Pontificatum, ſed tanquam officio functus ſuũ etiam Cardinalatum ab illo ſibi tributum depoſuit, ſeque in inferiorem locum Epiſcoporum, quorum è numero erat recepit, Quamquam id quidem minime paſſi ſunt eius Concilij Patres. Omnes enim vno conſenſu ad ſuum gradum cum ſummo eum honore reduxerunt. Poſſent alia etiam ſimilia cõmemorari, ſed nec oportet nos eſſe longiores, & hoc vnum ſatis eſſe puto, ad indicandum quam neceſſarium ſit Cardinali, tum ad recte agendum, tum ad recta conſilia danda, vt rectam hanc mentem cuſtodiat, quoniam vt Dominus Saluator docuit, ſi oculus ſimplex fuerit idest, mentis acies in purum, ſincerumque finem dirigatur, totum actionum cor- Matth 6

pus lucidum erit. Sin autem oculus ille nequam ſit, ipſæ etiam actiones tenebricoſæ, & deprauatę ſint neceſſe eſt.

Altera pars huius fidelitatis quam Cardinalis Deo debet, erat illud quod diximus propoſitum fixum, ac certum exequendi in omnibus diuinam voluntatem. Quid enim iuſtius, quàm vt creatura obediat, creatori, filius patri, ſeruus domino? ſed huius virtutis duplex eſt materia. Alia enim ſunt, quæ ipſi eligimus arbitratu noſtro: alia quæ extrinſecus inferuntur, vt ſunt omnia aduerſa, & per ſe quidem amara & triſtia. Igitur in vtriſque exercenda eſt hęc, quàm dixi propriæ voluntatis, vt ita dicam reſignatio, quod difficilius fortaſſe, ſed ſimul etiam, glorioſius eſt Cardinali, quoniam multa ei contingere neceſſe eſt magna, & ardua, ad quæ vel voluntas magnopere inclinatur, vel à quibus magnopere abhorret. Quare eò magis in vtroque genere vt dixi ſtudium, & omnes animi ſui neruos debet intendere. Primum igitur nihil ipſe faciet, nihil molietur, nihil aget, quod non putet placere Deo, neque hoc in ijs ſolum, quæ ſunt plane prohibita, quod iam ad peccatum pertinet, ſed in ijs etiam quæ libera ſunt, vt negocia quotidiana, in quibus ipſis ſuſcipiendis, hic ei delectus adhibendus erit, vt antequam ſuſcipiat, videat, & inquirat, an Deo placeant: præſertim verò cum negocium aliquod occurret dubium, & in quo aliquid mali latere poſſit. Hæc autem quam dico, inquiſitio diuinæ voluntatis haud ita difficilis eſt. Fit enim conſiderando, & ratiocinando, perpendendo rationes in vtramque partem, orando Deum, & implorando ab eo lumen, & opem, tum etiam conſilium à probis hominibus, fidiſque amicis petendo: Sed quod fortaſſe prę omnibus valet, eſt ipſum deſiderium gratificandi Deo. Nam qui ſic animatus eſt, vt nihil aliud expetat, niſi Dei voluntatem explere, nunquã poterit eum Dominus deſerere, quin ei lucem ſuam abundè largèq; impertiat. Et in ſumma (redeundum eſt enim

ad illam formulam domeſticam) ita ſtrenuè, ita diligenter, ita etiam anxiè decet Cardinalem diuinæ voluntati totum ſe tradere, vt ſuam ipſius voluntatem ſeruis ſuis cordi eſſe cupit, & gaudet cum ita fit, contra vero offenditur, cũ non fit. Et tamen quanta diſtantia ſerui ad conſeruum, aut ſerui ad dominum, & tantum dominum? Alterum erat huius virtutis officium, in perpetiendis aduerſis, quæ Dei iuſſu eueniunt, ob hoc ipſum, vt Dei voluntati etiam in his pareatur. Itaq; ſic animo conſtitutũ eſſe oportet Cardinalẽ, vt ſiue damnũ aliquod in re familiari patiatur, ſiue propinquorum quempiam ſubita, & inopinata morte amittat, ſiue Principum gratiam perdat, ſiue negociũ aliquod graue, & magnum aduerſus ſententiã ſuccedat, ſiue quod grauius, & acerbius videri ſolet, honoris atque exiſtimationis detrimentum accipiat: denique quęcunque dura, & moleſta eueniant non ea putet caſu, aut fortuito incidiſſe, ſed certo Dei conſilio, ac prouidentia. Itaque hoc etiam ipſo ei placeant, quia Deo placuere. Neque hoc tantum in rebus inanimis, quarum iniuria facilius tolerari ſolet, ſed idem etiam in iniuria, & ſcelere hominum, quorum malo ſemper Deus vtitur ad aliquod bonum. Quis enim vnquam indigni us tractatus eſt, quam Dauid Rex à Semei populari ſuo, à quo Rex cum tanta pręmeretur miſeria, quę etiam hoſtem ad miſericordiam mouere poſſet, maledictis vltro, & contumelijs, inſuper etiam lapidibus appetitus, quid tamen dixit, & quomodo ſeipſum, & ſuos cohibuit? Dominus, inquit, præcepit ei, vt maledicat Dauid. Quod idem dicere debent in ſimili cauſa omnes boni, & fideles Dei famuli. Ideo enim D. Cyprianus à Saluatore nos ait edoctos, vt ita precaremur. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra, non vt Deus faciat, quod vult, ſed vt nos facere poſſimus, quod Deus vult. Deniq; & Deus inquit, infirmitatem hominis quã portabat oſtendens ait, Pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte; & exemplum diſcipulis ſuis tribuens, vt non voluntatẽ ſuam

1. reg. 16.

De orat. Dom.

Matth. 26

faciant,

faciant, ſed Dei. addidit dicens, Verumtamen non quod Ioan.6. ego volo, ſed quod tu; & alio loco dicit. Non deſcendi de cœlo, vt faciam voluntatem meam, ſed eius qui miſit me. Quod ſi Filius obediuit, vt faceret Patris voluntatē, quantò magis ſeruus obedire debet, vt faciat voluntatem Dei? Hæc eſt igitur forma boni, rectique Cardinalis, ad quam ſe componere, ſemperque omni ſtudio exercere debet.

De ſtudio orationis quod in Cardinali eſſe debet. Cap. XX.

INTER omnes Chriſtianæ Reipublicæ plagas nullam fortaſſe magis lugendam exiſtimo, quàm illam communem ferè hominum opinionem, de oratione, ac meditatione rerum cœleſtium, plerique enim eam quodammodo propriam eſſe ſolitariorum, ſæcularibus autem hominibus tum minimè neceſſariam, tum etiam nimis difficilem, & laborioſam putant. Eſt autem hic error ex ignorantia natus, atque ex caligine hominum animis effuſa, vt de ſalute ſua nunquam cogitent, nunquā damna animæ reputent, aut labes, maculaſque ſuas inſpiciant. Quod quidem quam pernicioſum, ac peſtiferum ſit omnibus Chriſtianis, egregiè deſcribit quodam loco B. De orat. Dom. ſer. 1 Gregorius Niſenus his verbis. Hoc maximè dolendum eſt, quòd homines ſæculares omnibus alijs rebus potius ſtudeant, quàm orationi: quoniam, & inſtitor prima luce mercibus exponendis inuigilet, emptor item, vt alios præueniat, ſic etiam artifices & operarij, & literarum ſtudioſi, ſic litigatores, & reliqui denique omnes. Huius autem rei eam ait eſſe cauſam, quia dum quiſque totus in id incumbit quod exercet, putat ſe tempus illud perdere, quo circa Deum occupatur, & ideo omiſſa oratione, totam

ſpem

ſpem ponunt in ſua diligentia, & induſtria, & in manibus ſuis, obliti, inquit, eius, qui manus dedit. Addit autem quæ mala ex hoc ſequantur. Idcirco abundat, inquit, in vita peccatum, nouiſque incrementis ſemper augeſcit, quoniam obliuio Dei tenet omnes, & homines non coniungūt actiones ſuas ſerias cum oratione. Sed vt reliquos omittamus, de quibus, non eſt nobis in præſenti inſtitutus ſermo, Cardinali quidem nulla eſſe poteſt dubitatio, quin inter alia pręcipua, ita vtile, ac ſalutiferum ſit hoc ſtudium, vt ſine eo vix officio ſuo ſatisfacere poſſit. Quod certe ex triplici capite euidenter apparet. Primum quia vt corpus hoc vitam habet naturalem ex coniunctione animę, ſic anima vitam habet diuinam ex coniunctione cum Deo: atq; hæc quidem multò nobilior, quippe, quæ participatio ſit diuinæ vitæ. Quare vt corporis vita ſuum habet alimentū ex cibo, & potione, quo alimento ſi careat, certa mors eſt, ſic vita animæ ſuos item habet cibos, maximè autem orationem, ex qua mens eos omnes percipit fructus, quos cōrpus ex ſuo pabulo. Sic enim reficitur, & inſtauratur, deinde delectatur, poſtremo etiam roboratur, & confirmatur, ad omnem motum, & munus, & ad exequendas actiones: contra vero hoc cibo ſubtracto languida, & iners, & imbecilla efficitur, vt leui quouis incurſu, vel occurſu in lapſū, & in mortem ruat. Alterum caput eſt ex magnitudine, & grauitate negocij, quod Cardinalis gerit; atque ex difficultate tanti magiſtratus, ad quem quotidie maximæ, & periculoſiſſimæ cauſæ deferuntur. Quæ quidem tam immenſa Prouincia ægre admodum ſuſtineri poteſt, vt oportet, niſi hoc præſidium orationis acceſſerit, quo lumen menti, ardor voluntati præbeatur. Nam vt in eadem ſimilitudine perſiſtamus, quemadmodum corporis cibus omnibus quidem neceſſarius eſt, ſed vberior, & copioſior ijs, qui maiores labores, grauioreſque functiones obeunt, vt ruſticis, & operarijs, ſic etiam hic animę paſtus, etiamſi ab omnibus requiratur, maximè tamen ab ijs, qui tam grauia

onera

onera humeris ſuſtulerunt, vt ad ea rectè perferenda, magnis omnino indigeant viribus. Tertia cauſa eſt ex obligatione perfectionis, quæ vt ſupra à nobis demonſtratum eſt, ex ipſo Cardinalis officio naſcitur. Hęc ergo perfectio cũ omnes virtutes complectatur, omnibus expletas partibus, quoniam aliter non poſſit eſſe perfectio, hæ quidem virtutes, niſi accedat orationis lumen, nimirum in tenebris, non modo haberi, ſed ne cognoſci quidem poterunt. Eſt enim tanta earum difficultas, præſertim in hac corruptione, in hac imbecillitate naturæ, in hac etiam mentis obſcuritate, vt qui hoc adiumento careat, ego quidem non videam, quomodo arduam hanc vitam, adeoque lubricam ingredi poſſit. multò vero minus ad eam quam diximus perfectionem peruenire virtutis. Borromeus quidem in illa Epiſtola, cuius ſupra mentionem fecimus, ad Andream Battoreũ apertè requirit in Cardinali, non mediocre modo orationis ſtudium, ſed familiaritatem cum Deo, quæ inquit, quotidiano, & attento (hæc enim duo neceſſaria ſunt, vt & quotidie fiat, & attentè) orationis, ac diuinarum rerum meditationis ſtudio nutritur, & fouetur. Nec ſolum hoc alijs præcipiebat, ſed multo magis faciebat ipſe. Vix enim abibat dies, & ſi in ſummis illis occupationibus, quin ternas, & quaternas horas ſæpe etiam plures, orando conſumeret: quoties etiam noctes integras? Quinimmo ita tradidere, qui eum familiariter norunt, totam ferme eius vitam, excepto ſomno, qui illi breuiſſimus erat, perpetuam fuiſſe orationem, quoniam inter agendum, inter eundum, inter etiam veſcendum, ſemper aliquid mente agitabat. Ex quo apparet non eorum tantummodo error, qui toti in terram demerſi, ne de nomine quidem mentalem orationem norunt (de his enim nihil loquendum arbitror) ſed aliorum quoque cuiuſmodi non deſunt inter Cardinales, qui vitam inſtituunt ex Dei lege; dedunt ſe bonis operibus, & labores multos pro Eccleſiæ vtilitate ſuſtinent, ſed tamen orandi vſum non habent, vel quia eius difficultate,

quam

quam ſibi fingunt, deterrentur, vel quod eius neceſſitatem minus intelligunt, vel etiam quia occupationibus ipſis obruti, nec tempus, nec vires habent, ad reſpirandum in Deo. Itaque in hos optime cadit illa Sancti Bernardi ſententia, vel potius obiurgatio ad Eugenium, qui cum Pontifex eſſet, & totius Eccleſiæ iuſta, ac neceſſaria admniſtratione impeditus, eum tamen ſeuerè, & prolixè Bernardus accuſat, quod non etiam ſuum tempus, meditationi tribuat; Itaque cum hæc fuiſſet cauſá, cur ad eum quinque illos libros de conſideratione ſcripſiſſet, multa quidem alia, & diſertè, & ſapienter de hoc argumento diſſerit, ſed illud præcipue ad rem noſtram, ſi quod viuis, & ſapis totū das actioni, conſiderationi nihil; laudo te, in hoc non laudo. Puto quod & nemo, qui à Solomone audierit, Qui minoratur actu, percipiet ſapientiam. Illud etiam optimum. Et quid me vis facere? inquis. Vt tibi ab his occupationibus parcas. Impoſſibile fortaſſe reſpondebis, facilius cathedræ vale dicere poſſe. Recte hoc ſi rumpere, & non magis interrumpere iſta hortarer. Hæc igitur ſumma eſt, vt ait S. Bernardus, non quidem omnino deſerendas eſſe Cardinali eas cauſas, & occupationes, quas Dei obſequium, quas ſtatus, quas proximorum ſalus, vel quas denique Pontificis imperium imponit, ſed tamen ita temperandas, vt ex ijs quanquam perpetuis, & magnis, ſpatium tamen eripiatur, quo animus à terrenis, & fluentibus rebus auulſus ad ſeipſum reuocetur, ſecumque eſſe cogatur, & cœleſtia tractare, quæ ſunt, & iucunditate tam ſuauia, & natura tam pręſtantia. Etenim ſi nullus vnquam Cardinalis vt multis, & grauibus negocijs præmatur, tamen ita ſe diſtineri ſinit, vt non iuſtum tempus, quieti, cibo, ſomno, addo etiam tempeſtiuæ relaxationi tribuat, & merito: quoniam niſi ita faceret, non ſuppeterent vires, ad illa ipſa negocia peragenda. Igitur ſi hoc fit, & neceſſario fit in corporis vita, ipſaque neceſſitas ad id extimulat; non multo magis fiet in cura animæ, vt nulla ſit tanta, tamque aſſi-

Lib.

dua occupatio, in qua non aliquid laxamenti capiatur, ad mentis, ſpiritusque exercitationes?

Quoniam igitur tam euidenter conſtat tantam eſſe Cardinali neceſſitatem mentalis orationis, non ſolum, vt alijs, ſed plus etiam, quàm alijs, & quidem multò, nunc etiam breuiter indicandum quis ſit eius vſus. Triplex enim eſt primus meditationis longioris, & prolixioris, cum certa myſteria, vt Dei beneficia, vt capita quædam ex Chriſti vita, vt cœleſtis gloriæ magnitudo, vel æterni ſupplicij acerbitas, & alia multa eiuſmodi menti propoſita cogitantur, expenduntur, penetrantur, atque ex ea cognitione, ſui etiã in voluntate affectus modo timoris, modo amoris, vel doloris, aut alij ſimiles pro rei qualitate quaſi conſequuntur. Hanc igitur orationem omnino exercere debet probus Cardinalis, qui non temere in hoc tam præclaro magiſtratu verſari velit, quique non de præſenti tantum vita cogitet, ſed futuram quoque proſpiciat. Hic ergo qui talis eſſe conatur, vt officio ſuo ſatisfaciat quantumuis exterioribus curis impeditus ſit, quas alijs hominibus impendat, habeat etiã interiorem hanc curam, quam impendat ſibi ipſi, ne alijs
Eccleſ. 14. bonus, ſibi nequam ſit, vt ſapiens monet. Quare hoc apud ſe ſtatuere debet Cardinalis vt quotidie tempus aliquod certum, & fixum tribuat huic contemplationi matutinum præſertim, id enim aptiſſimum, cũm mens liberior, & nondum obſtrepentibus obſeſſa negocijs. Idque adeo ſe face-
Pſal. 87. re profitebatur Dauid, ipſe quoq; Regni curis occupatiſſimus. Mane, inquit, aſtabo tibi, & videbo. & alibi. In ma-
Pſal. 62. tutinis meditabor in te. Et ſi ille quidem ſæpius etiam in
Pſal. 54. die, nec ſe impediri ſinebat curis illis, ait enim, Veſpere, & mane, & meridie narrabo, & annunciabo laudem tuam.
Pſal. 118. & alio loco. Septies in die laudem dixi tibi. Quæ omnia eo magis extimulare debent Eccleſiaſticum Principem in Euangelij luce verſantem, cũm ille laicus Princeps in veteris legis vmbra, tam ſtrenuus in hoc opere, ac tam diligens eſſet. Cum autẽ Cardinalis de certo tẽpore, & hora apud

ſe decreuerit, id deinde ita acriter tenere debebit, vt quicquid impedimenti inciderit, nihil curet, & huic negocio poſt habeat. Debet enim hoc animo prouidere communem illum inimicum omnia tentaturum, omnes inſidias moliturum, vt modo hac, modo illa cauſa obiecta, tam ſalubre propoſitum impediat, quaſi non magni referat, vno aut altero die intermittere, cum facile poſſit deinde reuocari. Sed nimirum vt aqua cum in obiecto agere minimā ſibi viam fecit, eam deinde continuis incrementis auget, donec magna feneſtra patefacta non poſſit amplius reſtaurari, ſic natura noſtra, ſi ei aliquid licentiæ concedatur, ita paulatim prouehitur, vt ægre interdum etiam nullo modo reuocari queat. Quare hoc cauebit Cardinalis, qui ſuam ſalutem curat, vt debet, idque fixum tenebit quod ante diximus, quemadmodum nullas ob occupationes, neque prandium, neque cœna, neque ſomnus relinquitur, ita nec cibum animæ ſpiritualem relinqui oportere.

Hic eſt igitur primus orationis vſus in meditando. Alter eſt breuiorum precationum, quas in ipſis actionibus, ſiue domi, ſiue foris, ſiue ſolus, ſiue cum alio agat adhibere poteſt, & certè debet Cardinalis. Eſt autem huius rei multiplex vtilitas, Nam cum tentationes irruunt, adiuuat ad eas vincendas, ſubleuat mentem, nec ſinit adhæreſcere terræ, & negocijs, quę tractantur: Eſt etiam condimentum quoddam actionum, vt gratiores ſint Deo, parit familiaritatem quandam cum illa maieſtate, denique vt alia omittamus, animum ad futuram meditationem parat. Vt enim lignum ſi aridum fuerit, facilius & citius ignem concipit, ita anima his iaculatorijs (ſic enim vocantur) orationibus calorem aliquem retinet, vt deinde celerius in meditatione diuinus exardeſcat ignis. Neque vero difficile eſt, has, de quibus loquimur, ſubitas, atque extemporaneas preces adhibere. Poſſunt enim certis diebus certæ materię deſtinari, poteſt etiam pro re nata captari materia ex rebus ipſis, quæ videntur, vel quæ audiuntur, modo gratijs agen-

R 2 dis,

Digitized by Google

dis, modo diuina bonitate agnoſcenda, atque laudanda, modo aliquid petendo, interdum etiam cum aliqua moleſta occurrunt, humiliter ferendo, & voluntatem Dei in ijs amplectendo, alijſque eiuſmodi affectibus, quos res ipſæ ſubinde bene affectis mentibus ſuggerunt. Sed nemo melior magiſter, quam vſus. Qui enim paulum aſſueuerit, tam facile Dei, diuinarumque rerum memoriam, ac conſuetudinem aſſequetur, vt amicorum, ac fratrum, aut negociorum domeſticorum, quæ quiſque etiam ſi velit, obliuiſci non poteſt.

Tertius eſt orationis vſus in communicandis cum Deo negocijs, & rebus quæ agendæ ſunt. Quod certè ita neceſſarium eſt, ei præſertim qui in arduis, magniſque negocijs aſſiduè verſatur, vt hoc detracto in multis eum labi neceſſe ſit. Itaque inter alias qualitates, quas S. Bernardus in Cardinalibus requirit, hanc etiam ponit. Qui, inquit, orandi ſtudium, & vſum habeant, ac de omni re, orationi plus fidant, quam ſuæ induſtriæ, vel labori. Atque hoc quidem non ſolum ad pietatem confert, ſed etiam ad vtilitatem. Nam ſi ad negocia bene gerenda iuuat lumen boni alicuius, & periti Conſiliarij, idque magno æſtimari, magno etiam interdum emi ſolet, quis melior aut ſapientior Conſiliarius quam Deus ipſe? Quis autem non videt, nullam eſſe poſſe tantam vllius hominis prudentiam, quæ non ſæpe aberret, niſi Dei ductu gubernetur? Itaque ob hanc cauſam ſcriptum eſt. Ioſue tantum virum, neque ipſum ſolum, ſed reliquos ſimul Principes Hæbreos à Gabaonitis eſſe deceptos, quia os Domini non conſuluerunt. Sic enim ait ſcriptura, Idem autem quotidie euenire ſolet. Quare hoc ipſum S. Gregorius adeo commendat Eccleſiaſtico Antiſtiti, eamq; ad rem Moſis exemplum commemorat. Qui crebro, inquit, tabernaculum intrat, & exit, & qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negocijs vrgetur. Intus Dei arcana conſiderat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubijs, ſemper

Lib. 4. de conſid.

Ioſ. 9.

2. p. paſt. c. 5.

ad

ad tabernaculum recurrit, coram Teſtamenti arca Dominũ conſulit, exemplum procul dubio rectoribus præbens, vt cum foris ambigunt, quid diſponant, ſemper quaſi ad tabernaculum redeant. Atq; hoc eo magis meo iudicio omnibus Eccleſiæ miniſtris conuenit, quia cum negocia, quæ tractant Eccleſiæ ſint, ideſt Dei, quid iuſtius, & conuenientius, qam vt ex eiuſdem Dei mente, & ſententia gerantur? Quis enim ferat procuratorem ſuum, qui alio modo ſuas res agat, quam ipſe velit, & omnia inuertat, quæ ei mandarit? Ob has igitur cauſas Cardinalis actioni orationem adiungere debet, tum antequam aliquid aggrediatur, tum deinde crebrò in ipſo curſu actionis, vt ſi alicubi ſe aberrare viderit, reuocet, ſtatim & corrigat; Hoc enim B. Bernardus ſcribit eſſe officium conſiderationis agenda præordinare, acta recogitare, nihil incorrectum relinquere ſparſa colligere, ſecreta rimari, vera veſtigare, examinare veriſimilia, regere affectus, dirigere motus, corrigere exceſſus, componere mores, totam denique vitam honeſtare, & ordinare. Lib. 1. de conſid.

Quæ Cardinali conueniant ad animi puritatem ſeruandam. Cap. XXI.

ANIMI puritas, & cordis munditics ab omnibus quidem, ſed præcipuè, vt reliquæ virtutes, à Cardinalibus ita curanda eſt, vt quæ tum per ſe ſe magni ſit facienda, tum etiam quia reliqua, quæ diximus bona, hoc quaſi fundamento nituntur, quod facile ex eo apparet, quoniam ſi anima maculoſa, & contaminata fuerit, nec orationem, de qua proxime loquuti ſumus exercere, ac ne oculos quidem ad Deum tollere, nec illam mentis rectitudinem tenere, nec denique bono vllo ſpirituali frui poterit. Quare de hoc

quoque

quoque dicendum eſt aliquid, præſertim quoniam vt in via lutulenta difficile eſt tantam adhibere cautionem, vt non aliquid cœni adhæreſcat, ſic in huius vitæ via, eoque magis, quò maior eſt, materia, ac licentia peccandi, vt omnium conceſſu eſt in ipſo Cardinalatu. Sed quò difficilius hoc præclarius. Primum igitur præſidium ad hanc munditiem conſeruandam, cuius præmium eſt viſio Dei, eſt illa ipſa cautio, quam modo attigimus, & ſui ipſius cuſtodia, non modo à magnis, & grauibus delictis, ſed à minoribus etiam ac leuioribus, quæ vulgo contemni ſolent. Nec debent Cardinales aſpernari minutam hanc, curioſamque diligentiam, quaſi non deceat tantam dignitatem ad hæc minima deſcendere. Quicquid enim ad animæ ſalutem pertinet, non poteſt eſſe parum, ſed maximum, & grauiſſimum, exiſtimandum eſt; quippe quo contineatur ęternitas. Oſtendit hoc ſatis Isboſeth exemplum, qui cum Rex eſſet, tamen adeo miſerè occiſus eſt, parua re ſpreta, quoniam videlicet ianuæ cuſtodiam fœminæ mandarat, quæ inſuper obdormiſcens in domini mortem inſidiatores admiſit. Nequaquam vero (ait D. Gregorius) Isboſeth iſte hac morte ſuccumberet, ſi non ad ingreſſum domus mulierem, ideſt mollem cuſtodiam ad mentis aditum deputaſſet. Fortis namque, virilisque ſenſus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ ſomnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Quamobrem ſi remedium aliquod quęrimus ad hoc malum, à Cardinali propulſandum illud eſt vnicum, vt quemadmodum ſupra de oratione diximus, ſic etiam huic ipſi ſtudio certum quotidie tempus tribuat ad ſuas omnes actiones, & cogitationes, diſcutiendas, ſeuerèque examinandas, cuiuſmodi fuerint, quo animo, quo fine, quibus modis, & in omnibus videat, quid à recto deflexerit, Nam ſi hoc omnibus præcipi ſolet, & alioquin vix poteſt Chriſtianæ vitæ inſtitutio ſuſtineri, propter tam multos incurſus, quanto id difficilius erit Cardinali, cuius vitæ ratio inter ſcopulos, ac ſyrtes tam periculoſas perpetuo

Matt. 1.

2. reg. 4.

1. mor. c. 19.

tuo nauigat? Eſt deinde aliud etiam adiumentum ad hanc conſcientię integritatem tuendam, ex ſacramentis, quæ ſi crebrò,& rectè percipiantur,magnam omnino vim habent ad animam abluendam, ſi quid maculæ aſperſum eſt, tum etiam in ſuo nitore, atque innocentia conſeruandam; Et quidem Euchariſtia quotidie ferè, præſertim Sacerdoti Cardinali, peccatorum autem confeſſio bis ſaltem in hebdomada eſſet frequentanda. Sed in confeſſione illud eſſe poteſt vitij, quod quoſdam facere videmus,vt confeſſarios adhibeant homines vulgares,& exiguæ auctoritatis, ac ſcientiæ,quos ipſos nunquam vident,niſi cum ſunt expianda peccata. Quare optimum in hoc quoque videtur Cardinalis Borromei conſilium ad Cardinalem Battoreum, vt aliquem habeat ſpiritualis vitæ magiſtrum, & patrem, qui curam gerat eius informandi, & inſtituendi cuius munus ſit eum monere, qua ratione multiplices dæmonis inſidias vitare, & pugnas ſuperare poſſit. Ita igitur faciendum, vt aliquis eiuſmodi deligatur idoneus, tum doctrina, & prudentia, tum etiam virtute, eique non ſolum patefiant delicta, ſed etiam ſcrupuli, & dubitationes communicentur: ab eo conſilium petatur, apud eum deponantur moleſtiæ, quæ nonnunquam incidunt: ipſius iudicio acquieſcatur: denique illi tota committatur anima, ac perinde vt ſolet duci in dubio itinere pareatur. Cæterum ad puritatem retinendam, illud etiam magnopere confert, vt animus torpeſcere non ſinatur, nihil agendo, ſed ſemper aliqua re bona & vtili, atque fructuoſa occupatus teneatur. Nihil enim æquè eum contaminat, atque ocium deſidioſum, propter ea,quæ ex eiuſmodi ocio conſequi ſolent,cuiuſmodi ſunt confabulationes ſuperuacaneæ, narrationes rerum nouarum, & quod Paulus Apoſtolus condemnat, turpes ſermones, ſtultiloquia, ſcurrilitates, quæ ad rem non pertinent, denique etiam detractiones, aſſentationes, & alia eiuſmodi. Quamobrem rectè S.Bernardus ad Pontificem Eugenium, quod idem conuenit etiam in Cardinalem:

Coloſ. 3. Epheſ. 5. Lib. 2. conſid.

nalem: Fugienda inquit, ocioſitas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter ſeculares nugæ, nugæ ſunt: in ore Sacerdotis blaſphemiæ. Conſecraſti os tuum Euangelio talibus iam aperire illicitum, aſſueſcere ſacrilegum eſt. Porro detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facile dixerim. Sed cum ocium dicimus, non id ſolum intelligimus, cum ſtertendo, aut nihil omnino agendo, verum etiam cum inutilia agendo tempus perditur, æque enim hic quoque perditur. Itaque ſuperuacanēa quædam officia, ambitioſę ſalutationes, circuitiones per vrbem, hæc omnia & alia huius generis Cardinali frugi, & graui omnino vitanda ſunt. Docet hoc B. Ambro-

1.off. c.20. ſius in libris de officijs, quibus perfectam Clerici formam tradens, hoc etiam inter cætera grauiter monet, ne tempus inaniter terant, & præſertim crebris viſitationibus, & colloquutionibus infructuoſis. Cur enim inquit, illa tempora, quibus ab Eccleſia vacas lectioni non impendas? Cur non Chriſtum reuiſas, Chriſtum alloquaris, Chriſtũ audias? Illum alloquimur cum oramus, illum audimus, cum diuina legimus oracula. Quid nobis cum fabulis? Miniſterium altaribus Chriſti, non obſequium hominibus deferendum accepimus. Quo loco D. Ambroſius non præceptum modo tradit ocij fugiendi ab homine Eccleſiaſtico ſed etiam rationem, ac viam fugiendi, oratione ſcilicet, & lectione. Et certe ſi iucunditas, & oblectatio quæritur, quis adeo hebes ſit, vt maiorem eſſe putet, Symphonia audienda, aut horto viſendo, aut vrbis vicis inutiliter ex vehiculo luſtrandis, aut ex alijs ex hoc genere oblectamentis, quàm ex honeſtiſſimo, & ſuauiſſimo mentis pabulo? Sed tamen quod ad lectionem attinet, (nam de oratione antea diximus) videndum eſt quid conueniat Cardinalis grauitati. Non enim omnes libri, aut omnia ſtudia conueniunt. Primus igitur locus tribuendus eſt, ſacris litteris,

Epiſt 2. de quibus S. Hieronymus in Clerici inſtitutione, diuinas, inquit ſcripturas ſæpius lege, immo nunquam de manibus

tuis

tuis ſacra lectio deponatur. Proxime deinde numeranda Sanctorum Patrum volumina, qui tum obſcuros ſacrarum literarum locos doctiſſimis commentarijs illuſtrarunt, tum etiam proprij ingenij monumentis Chriſtianam Rempublicam locupletarunt. Atque hæc quidem tam multa, & tam prçclara, addo etiam tam varia ſunt, & in omni pene argumento, vt qui ijs non delectetur, ac teneatur, eum plane nihil ſapere dixerim, omniquc carere iudicio etiam ipſius iucunditatis. Poſt hçc ſtudia quæ primum, & præcipuè Cardinali, vt Eccleſiaſtico homini congruunt, ſunt etiam ea ſtudia, quç in Eccleſiæ adminiſtratione vſum aliquem habere poſſunt, vt iuris Pontificij, Conciliorum, & Conſtitutionum, quç tum ab antiquioribus tum à recentioribus Pontificibus manarunt, quas omnino noſſe, & perſpectas habere decet Cardinalem. Si vero aliquod etiam peculiare munus iniunctum ei ſit, vt qui in iudicandis cauſis, quç ad tribunal Inquiſitionis referuntur, vel in quçſtionibus ſuper Concilium Tridentinum exortis aſſiſtunt, vel alijs eiuſmodi rebus operam nauant, hi quidem ſuas ſinguli partes ſic ſuſtinere debent, vt omnem in eo adhibeant diligentiam: nec committere, vt laboris fuga vllum detrimentum, vel priuato alicui, vel quod grauius eſt, vniuerſæ Eccleſiæ eueniat. Hæ igitur occupationes eſſe debent optimi Cardinalis, his qui intentus fuerit, facile aditum ineptis, & prauis actionibus atq; etiam cogitationibus obſtruet, illamque integritatem, ac puritatem animi, quam diximus retinebit.

Quomodo Cardinalis ordinatus eſſe debeat erga proximos. Cap. XXII.

CVM Cardinalis,& in ſeipſum, & quod primum, ac præcipuum eſt erga Deum ita inſtitutus fuerit, vt debet, ſequitur vt erga reliquos homines ex eadem virtutis regula ſe ſe componat. Sed quoniam varia ſunt genera hominum, varijq́; gradus coniunctionum, ab ijs ordiamur, qui longius diſtant, vt deinde ad propiores veniamus. Hi vero ſunt communes homines, quibus nihil fere aliud debet Cardinalis, quam ædificationem, benignitatem, denique etiam beneficientiam. Ex his autem tribus ædificationem ſemper,& omnibus debet,duo reliqua,quoties vſus incidit, & quibus in rebus incidit. In primo capite duo includuntur, alterum, ne quid extet in Cardinali,quod ſcandalum, aut offenſionem cuipiam prębeat, alterum vt præterea extent exempla virtutum. Nam de priori recte S.Gregorius. Nullum inquit, puto ab alijs maius præiudicium, quam à Sacerdotibus tolerat Deus,quando eos, quos ad aliorum correctionem poſuit, dare de ſe exempla prauitatis cernit, quando ipſi peccamus,qui compeſcere peccata debuimus. Eſt autem ea ratio communis quidem omnibus Eccleſiæ Pręlatis, ſed magis ijs conuenit qui inter alios, altius eminent,cuiuſmodi ſunt Cardinales. Hos .n. locus ipſe ſpectabiles, facit vt in eos omniũ oculi per ſe incurrant, nullumque eorum vel dictum vel factum poſſit eſſe obſcurum, quoniam ſcilicet in clara luce verſantur. Quare horum quidem peccatum non ipſis tantum nocet, ſed etiam alijs, qui ſi improbent, in detractionem, ac maledicentiam incidunt, ſi probent facile ipſi quoque in eadem labuntur, quanquam etiam ſi non probent, tamen facilè labuntur, quoniam maiorum exemplum hanc indu-

Hom.17. in Euang.

cit,

cit licentiam. Quamobrem præclarum illud B.Hieronymi ad Clericum, caue committas,quod aut qui reprehendere volunt dignè laceraſſe videantur, aut qui imitari cogantur delinquere. Sed illud magnopere tenendum Cardinali, qui offenſioni, & ſcandalo eſſe nolit, ne quidquam committat quod ſua natura ſit mali exempli. Nam ſi inani oſtentatione, aut ſimulatione virtutis, ſe fallere poſſe ſperat, aut ita vitia ſua tegere, vt in lucem non prodeant, vehementer errat. Nihil enim fictum, ac ſimulatum poteſt eſſe diuturnũ, quoniam nec ſemper occultari poſſunt, quæ in tenebris fiunt, quin aliquo caſu erumpant, & ipſi domeſtici, atque intimi pleni rimarum ſunt, præſertim in aliena culpa. Denique hoc etiam poſtulat Dei iuſtitia in eos qui peccant, vt nihil ita occultum ſit quod non denique reueletur. Accedunt etiam ſæpiſſimè æmuli, qui obſeruant, & expiſcantur omnia, & cum interdum etiam falſa confingant, quanto magis aperient vera? Optime ergo B.Hieronymus alio loco. Fruſtra, inquit, iraſcimur obtrectatoribus noſtris, ſi eis obtrectandi materiam miniſtremus. Beatus qui tam ſancte, tamque grauiter diſpoſuit vitam ſuam, vt de eo ſiniſtri aliquid ne fingi quidem poſſit,dum aduerſus obtrectatorũ libidinem pugnat meriti magnitudo, nec fingere quiſquam auſus eſt,quod à nullo putat credendum eſſe. Hoc igitur præceptum ſi cui tenendum eſt, maximè Cardinali, qui talem, & tantam perſonam gerit in Dei Eccleſia, vt vituperatio etiam iniuſta, non ſolum ipſi notam aſpergat ſed etiam dignitati. Quare eo ſtudioſiùs cauere debet, ne quid committat etiam per imprudentiam, quod ſermones dare poſſit, pręſertim cum homines ab inſita quadam malitia multò procliuiores ſint ad male ſentiendum, & ſcilicet auctoritas omnium eorum, qui in Republica verſantur, non veritate ſolum ſed etiam fama nitatur. Neque tamen ſatis eſt Cardinalibus ſcandalum omne vitare,ſed inſuper tale virtutum ſpecimen præbere eos oportet, vt quemadmodum Dominus pręcepit, luceat lux eo-

Epiſt. 2. | Matt. 10. | Epiſt. 4. | Matt. 5.

rum coram hominibus, ex quo ſequatur, vt videntes eorũ
Lib. 1. bona opera, Deum glorificent. Quocirca Cyprianus. Cum
epiſt. 11. omnes omnino diſciplinam tenere oporteat, multò magis
Præpoſitos, & Diaconos, curare hoc fas eſt. qui exemplũ, & documentum cæteris de conuerſatione, & moribus ſuis præſtent.

Alterum caput erat benignitatis, & comitatis cuiuſdam quæ multas ob cauſas magnopere conuenit Cardinali. Sed hæc quidem ſi honoratis tantum hominibus exhibeatur, nihil omnino præclarum habet; Quis enim id non faciat? nam nec aliter licet. Illud igitur laudandum, atque ex virtutis officio eſt, cum ea affabilitas etiam in homines multò inferiores, etiam in tenues exercetur. Quod ſane ſæculari quoque Principi pulchrum eſt, ſed multo magis Cardinali. quoniam hic quicunque eſt Principatus Eccleſiaſticus, non tam datur ad eminendum, quam ad laborandum, nec tam externo ſplendore, quam miniſterio, atque opere definitur. Itaque eo magis decet Cardinalem recordari ſemper eius æqualitatis, quę eſt in natura humana, & itaà gradum ſuum tueri, vt omnem arrogantiam, & faſtidium fugiat, nec inferiores aſpernetur, aut deſpiciat, ſed potius omnem humanitatem omnibus præſtet, & culmen illud dignitatis mitiget, multis condimentis manſuetudinis, & ſuauitatis. Quare ad hoc magnopere pertinet primum aditus præbere quàm facillimos, idque omni hominum generi, deinde etiam retinere patientiam in audiendo, lenitatem in ſatisfaciendo. Iraſci autem intempeſtiuè accedentibus, aut inepta rogantibus, & in moroſitatem quandam inutilem, & odioſam incidere, leuioris eſt animi, & qui nec alios ferre, nec ſeipſum vincere queat. Quocirca id omnino fugiendum Cardinali, contraque ſtudendum, vt nomen habeat hominis blandi, ac facilis, & cuius animus, & aures omnibus pateant, qui velint, & quamdiu velint.

Hoc autem quanti fieri, & quàm ſtudioſe retineri debeat

à Prælato, eoque magis, quo fuerit eminentior, indicat S. Nazianzenus, qui in laudatione magni Athanaſij, hoc præ- Orat. 21.
ter cætera commemorat, tanquam magnum, quod eſſet vita ſublimis, animo humilis, atquæ ea quidem virtutis excellentia, vt nemo ad eum aſpirare poſſet, ſed ſimul ea comitate, vt eius congreſſus, & colloquium eſſet omnibus expoſitum, eſſetque ſermone iucundus, iucundior moribus. neque in eo vel mollities diſſoluta, nec ſeueritas faſtuoſa, & importuna appareret.

Reliqua eſt beneficentia virtus omnino Principe digna, quoniam nihil eſt quò propiùs ad Deum accedat cuius natura eſt ſemper benefacere. Sed hæc quidem beneficentia in proximum, vt ſapienter ſcripſit S. Ambroſius, duplici in 2. off. c. 15.
genere eſt, vna quæ pecunia, & ſubſidio rei adiuuat, altera, quæ opere impenditur, vt dando conſilio, eripiendo ex periculis, reconciliando inimicos potentiores, & alijs huiuſmodi factis, quibus non inopes modo, ſed ditiores etiã interdum egent. Itaque verum eſt, quod S. Ambroſius addit, & ſi prior illa beneficentia magnopere laudatur, hanc tamen ſæpe eſſe multo clariorem, & ſplendidiorem, quoniam altera ex arca, altera ex virtute depromitur, & pecuniæ largitio fontem ipſum benignitatis exhaurit, quia quo plus impenditur, & conſumitur, eo minus reſtat ad erogandum: at qui opera, & induſtria, & facto ipſo beneficos, & liberales ſe præſtant, ipſo vſu, & exercitatione virtutis, quotidie paratiores fiunt, & promptiores. Quare hoc quoque charitatis genus exercendum eſt Cardinali, & præſertim in eos, qui maximè opis indigent, & tamen carent adiutore, vt ſunt pauperes viduæ, & pueri orbi parentibus, & omnino omnes tenues, & egentes. Quo loco opere pretium puto Elzearij Comitis, ac Principis præclari inſtitutum commemorare, vt ex Principe ſeculari eo magis diſcant Eccleſiaſtici, quid in hoc genere eos facere oporteat. Hic enim cum præter proprias opes in magna eſſet gratia apud Robertum Galliæ Regem. itemque apud Carolum

eius

eius filium qui Neapolitanum Regnum pro Patre admini-ſtrabat, & apud eum omnia poſſet: nimirum lautiſſima munera, & ditiſſima ad eum quotidie deferebantur, ſed ille omnia conſtanter repudiabat, cum diceret, etiam ſi non ignoraret, poſſe ſe ſine culpa accipere, vereri tamen ne ſuo exemplo alij mouerentur, qui deinde etiam cum culpa acciperent. Itaque cum aliquando ex cubiculo ſuo ita auditus eſſet orare. Domine tu mihi in cœlo debes centum auri vncias, itemque duos pannos purpureos. interrogatus quid hoc ſibi vellet reſpondit, quia illo die ea munera ſibi oblata reſpuiſſet. Cum autem videret pauperum cauſas, & negocia in aula negligi, miſeratione commotus acceſſit ad Principem, magnopere petens, vt ſe pauperum aduocatum conſtitueret. Quod cum impetraſſet, ea procuratione tamquam Regno adepto lætus, grandiuſculum ſacculum fieri iuſſit, in quem ſupplices omnium libellos conijciebat, eaque re vulgata, tantus ad eum concurſus inopum fieri cœptus eſt, vt quoties domum rediret, vix ianuam poſſet ingredi. Atque id quidem munus omni ſtudio exequebatur, audiebat eos diligenter, & ſedatè, etiamſi ſuperflua, & inepta proponerent. Quin etiam cum ſemel in eo eſſet, vt lotis manibus menſæ accumberet, importune quidam accedens, quæſiuit quid de ſuo libello factum eſſet. At ille expectare eum iubens, ſurgit è menſa, ſtatimque in curiam properat, confectoque negocio reuerſus, cum pauperi homini ſatisfeciſſet, tum demum reſedit. Hæc autem erat eius vita, hæc oblectatio. Idem igitur conuenit bono, & pio Cardinali, vt potentiam, & auctoritatem ſuam, ad eos præcipue ſubleuandos conferat, qui præſidio deſtituti ſunt & hoc nomen Aduocati pauperum magis ſibi conuenire, magiſque glorioſum eſſe exiſtimet, quàm vllum alium titulum: Et merito cum etiam Deus ipſe hoc eodem inopum, & miſerorum patrocinio tantopere glorietur. Verum id malum eſt quod contra fit à pleriſque, à quibus enim mutuam gratiam, & remunerationem ſperant, ijs potiſſimum inſer-

inſeruiunt. Itaque ſi alter Cardinalis non dico petierit, ſed innuerit, omne ſtudium adhibetur, nullo labori parcitur. Si verò vir tenuis egeat, ne multæ quidem preces ſufficiunt. Quare illa quidem non benignitas, aut charitas, exiſtimanda eſt, ſed mercatura ſuarum vtilitatum, ſi honorem ſpectet, ambitionis, ſi lucrum, auaritiæ, & qui ita fecerint, in eos quoque illud Domini conuenit. Receperunt mercedem ſuam. Neque verò minus neceſſaria eſt Cardinalibus altera illa pars beneficentiæ, quę conſiſtit in dando. Sic enim ait S. Antoninus debere eos ſcire ſe patres eſſe pauperum, & præſertim religioſorum. B. Bernardus autem de Prælatis omnibus, quod æque, aut etiam præcipue, conuenit Cardinalibus ita nudos, atque famelicos clamantes, & queritantes inducit. Nobis frigore, & fame laborantibus, quid conferunt tot mutatoria, vel extenſa in porticis, vel plicata in manticis? Noſtrum eſt quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos Dei pſalmatio, & nos ſanguine Chriſti redempti ſumus. Nos ergo fratres veſtri. Videte quale ſit de fraterna portione paſcere oculos veſtros. Vita noſtra cedit in ſuperfluas copias veſtras. Noſtris neceſſitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus veſtris. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos ſpoliando perimitis. Huc accedit, quod hæc omnia, nec negociationis ſtudio, nec proprio manuum exercitio vobis elaboraſtis, ſed nec iure hereditario poſſidetis. Hæc & alia plura S. Bernardus in hanc eandem ſententiam, quæ demum ita concludit, nunc quidem pauperes hæc corde tantum coram Deo loqui, cæterum, inquit, in futuro ſtabunt, in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt, ſtante quippe pro eis Patre orphanorum, & iudicè viduarum. Quare nihil poteſt eſſe dubitationis quin inter reliqua ornamenta boni Cardinalis, hæc etiam liberalitas requiratur, & quidem non vt ornamentum voluntarium, ſed vt neceſſarium. Itaq; & ſi ea quo-

Matt. 6.

p. 3. tit. 21. c. 2.

Epiſt. 42.

quoq; largitas referenda eſt ad facultates, tamen ſi in alteř utro excedendum ſit, ſatius eſt excedere in hanc partem quam & alijs vtiliorem, & Deo gratiorem ſcimus, cuius prouidentiæ, & curæ, ſi ſemper confidendum eſt, multo magis hac etiam cauſa adiuuante. Ex quo eſt illud D. Ambroſij non auctoritatem ſolum, ſed etiam experientiam aſ-
2. off. c. 16. ferentis. Scio, inquit, pleroſq; Sacerdotes, quo plus contulerunt, plus abundaſſe.

Quid Cardinalis ſeruare debeat erga ſuam familiam. Cap. XXIII.

POST hoc generale, & commune officium, quod à Cardinali debetur hominum communitati, eſt etiam aliud magis proprium, & præcipuum familiæ debitum. Vt enim familia ſeruitium, fidem, ſtudiumque ei impendit, ſic ipſum familiæ curam, amorem, remunerationẽ rependere oportet. Prima autem cura eſſe debet in admittendo, Multi enim ſe importunè ingerunt, multi aditum quęrunt per amicos potentes, & quibus negari vix poſſit. Quare ſi ex aliorum arbitratu, aut precibus, & gratia omnes recipiantur, ſine dubio non aula erit, ſed ſentina vitiorum. Eſt igitur hic delectus adhibendus, prçſertim cum multi occurrunt (quod ferè euenit) vt aptiſſimi, & optimi quique ſeligantur; Nec valet ea ratio, vt quemadmodum ſi pingendum, aut ædificandum ſit, ſufficit vtrique rei bonum artificem inuenire, nec refert quibus ſit moribus, ſic in domeſticis miniſtris ſatis eſſe ſi in ſuo genere, vt Oeconomi aut Cubicularij, ſuum quiſque munus expleat, cætera non adeo eſſe curanda. Non placet, inquam, nec conſentaneũ eſt. Aliud enim eſt alicuius operá conducere, aliud etiam in ſuorum numerum recipere. illi enim nihil amplius ad conductorem pertinent, horum autem non ſolum facta, ſed
etiam

etiam dicta præſtanda ſunt. Et quidem in ijs, qui domi naſcuntur, vt in liberis, non eſt huic diſcrimini locus, ſed accipiendi ſunt quicunque ſunt: at eorum qui iudicio eligun tur debet omnino magna haberi ratio, præſertim à Prælato & tanto Prælato, quantus eſt Cardinalis, idque tum eius officium, tum etiam bona exiſtimatio requirit. Quam ob cauſam prudenter S. Hieronymus ei præcipit, quem ad perfectam Clerici vitam inſtituit. Tales, inquit, habeto ſocios, quorum contubernio non infameris. Hoc faciebat Carolus ille Borromeus quem accepimus adeo diligentem fuiſſe in hoc genere, vt neminem in ſuum reciperet gregem quem non lentè ac cunctanter periclitatus eſſet. Nam niſi omnino eſſent ex diuturna familiaritate perſpecti, eos ad menſes aliquot in alia quadam domo retinebat vbi planè perſpiceret, quales eſſent. Quod & ſi communiter factu difficile eſt nec ſemper neceſſarium, tamen hanc partem omnes imitari oporteret, vt non nimium faciles ſe præberent in recipiendo, ſed potius ex bonorum, & fidelium hominum teſtimonijs ſtuderent, vnumquemque cognoſcere. Hæc igitur prima debet eſſe cura. Epiſt. 2.

Altera deinde eſt, poſtquam in domo fuerint, vt vitam ducant quam oportet, à qua cura non debet Cardinalis exiſtimare ſe immunem eſſe. Immo verò vt ait S. Antoninus peccat ſi non prouideat, vt familia quam habet ſit honeſta, non vacans compotationibus non obſcænitatibus, non rixis, aut inimicitijs, nec etiam adulationibus. Quod eo magis prouidendum, & curandum eſt, quia in aula vt plurimum haud ita multum loci eſt virtuti, & frequentius vigent vitia, verumque eſt quod à S. Bernardo ſcriptum eſt. Curia bonos facilius recipere magis, quàm facere conſueuit. Et Pius II. Pontifex vir magno ingenio, eleganti que doctrina, cuius multa feruntur ſapienter dicta, hoc etiam inter reliqua dicere ſolebat, vt in mare flumina omnia, ſic omnia vitia in aulas magnas præſertim confluere ſolere. Cum igitur hoc ita ſit, officium eſt Cardinalis, vt non mo-

p. 3. tit. 2 1. c. 2.

4. de conſid.

do vigilet pro domo ſua,ſed etiam hoc ita faciat, vt ſciatur eum vigilare,& hæc ſit opinio eum inimicum fore omnibus vitioſis. Nam hic metus abſterrebit à peccando, & cum initio id metu fecerint, paulatim deinde virtutis capti dulcedine aſſueſcent ſponte facere, quod faciunt. Hæc enim hominis natura,hæc vis eſt conſuetudinis. Quare hoc plane faciendum Cardinalibus,vt quoad diligentia,ac prudētia conniti poſſunt, omnia vitia domo ſua exturbent, nec committant,vt cum Dei ſe ſeruos eſſe profiteantur. Dei hoſtes domi ſuæ alant, & alant ex eo ipſo, quod à Deo accipiunt,& præſertim Eccleſiaſticis opibus,quæ ſunt Deo conſecratæ. Videamus quid de ſe ipſo prædicet Dauid in eo

Pſal. 100. pſalmo,quo boni principis formam deſcribit. Superbo oculo, & inſatiabili corde, cum hoc non edebam. Superbiam primum, & auaritiam remouet, & qui his vitijs laborent cum his, ne cibum quidem capere ſe poſſe profitetur. Addit deinde quos ad ſuum obſequium adſciſceret, Oculi mei ad fideles terræ,ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat: quaſi diceret, ita ſe viros integros inquirere ſolere,vt vbicumque terrarum eſſent ad ſe aduocaret. Non habitabit in medio domus meæ,qui facit ſuperbiam,qui loquitur iniqua,non direxit in conſpectu oculorum meorum, id eſt,nullo apud me loco fuit,nulla gratia. Hoc igitur ſi faciebat princeps laicus, nō multo magis faciat princeps Ec-

Lib. 4. conſid. cleſiaſticus? Certe S. Bernardus etiam à Summo Pontifice id exigit inter reliquas curas totius orbis terrarū. Sic enim ad Eugenium. Sunt, inquit,quæ te ignorare nolim,mores quorumque,& ſtudia. Non oportet vt vitia domus tuæ vltimus ſcias, quod quamplurimis nouimus contigiſſe. Quapropter alius alia diſpenſat,de diſciplina tu prouide, illud nemini credas, ſi inſolentior coram te ſermo ſonuerit, vel habitus apparuerit, manus tua ſuper eiuſmodi, tu vlciſcere iniuriam tuam. Impunitas auſum parit, auſus exceſſum. Domum Epiſcopi decet ſanctitudo,decet honeſtas, horum diſciplina cuſtos. In vultu,in habitu in inceſſu illorum,qui

circa te ſunt, nihil reſidere impudicum, nihil indecens patiaris. Hæc Bernardus. De ſancto Elzeario, cuius paulo ante mentionem fecimus, ita ſcriptum legimus, adeo fuiſſe ſeuerum, in diſciplina familiæ, vt aperte diceret, nolle ſe quemquam ſuo pane veſci, quem mortali peccato implicatum ſciret, idque exequebatur: ſtatim enim expellebat quem cognorat, turpe aliquid admiſiſſe. Multas etiam leges præſcripſerat, quas ab omnibus volebat ſeruari & hanc inter alias, vt omnes aulici, ac milites quoque, quos domi habebat ſingulis hebdomadis peccata confeſſione expiarent. blaſphemias autem, immo vero Sacramenta leuiter ac temere pronunciata, nullo modo tolerabat. Quin etiam ſanxerat, ne quiſquam alterum offenderet, quod ſi faceret, ſtatim in gratiam rediret, volebatq. omnes in ſumma pace & concordia degere. Quamobrem non eſt quod quiſquam difficultatem excuſet, aut dicat non poſſe aulas reformari, vel præſcribi leges aulicis. Nam ſi hic omnino Laicus, & vxorijs vinculis impeditus, addo etiam in ipſo feruore ætatis (ſic enim accepimus) hæc omnia tam bene intelligere, atque etiam exequi potuit, quomodo non turpe ſit in eo ſtatu, qui peculiari quadam ratione Deo eſt conſecratus, non hęc eadem, aut æque, aut etiam melius efficere? Adſit modo voluntas patris familias. qua nihil efficacius ad ſeruos quaqua verſus impellendos. Nam ſi ea ſe ſemel oſtenderit, omnia plana, & expedita erunt. Itaque optima eſt ea regula, & ab omnibus vtique Cardinalibus curanda, quam Borromeus proponit in illa ad Battoreum Cardinalem Epiſtola, quam ſæpe protulimus. Curabis, inquit, familiam caſtam, nec patieris inter domeſticos tuos quempiam viuere, cuius non modo impudica ſint facta, ſed cuius etiam non ſint verba, & mores admodum pudici, habeaſque domi probatæ virtutis viros, qui in hanc rem inuigilent, & qui te crebro de domeſticorum vita commone faciant. Modeſtia in verbis, & cultu corporis cernatur. Inſuper curabis vt iuramenta à familia tua abſint, turpes

 ſermo-

ſermones, ſcurriles ioci, conuicia, contumeliæ, & omnium verborum genera, quæ alios lædant, inter tuos nec dici, nec audiri ſines. Veſtitus autem & ſi decens eſſe poterit, caue bis tamen vt à familia viri Eccleſiaſtici procul ſit is corporis ornatus, quo milites, & prophani iuuenes vti ſolent. Nihil itaque quod vanitatem, & oſtentationem præ ſe ferat in tuo, & tuorum ornatu conſpiciatur. Hactenus Borromeus, quibus vnum addere libet, quod ad veſtitum attinet, decere omnino Cardinalem, vt eius aſſeclæ ſi non omnes, quod ipſe Borromeus faciebat, ſaltem magna ex parte clericali habitu vtantur; hoc enim & grauitatem redolet, & illis ipſis quandam maioris modeſtiæ neceſſitatem imponit, & magis etiam conuenit Cardinali. Vt enim dedeceret, ſi prophano Principi clerici multi famularentur, ſic etiam non video, cur non indecorum ſit, plures laicos verſari in Eccleſiaſtici Principis comitatu; ſed de familiæ moribus formandis, ſatis dictum eſt, ſi vnum illud addidero, nullam aptiorem, aut compendioſiorem eſſe ad hoc efficiendum viam, quam ſi Cardinalis ipſius exemplũ præluceat in omni virtute. Nam & hoc efficacius ad mouendum, & alioquin fruſtra in alijs inducere conabitur eã formam, à qua ipſius mores diſſideant, & quantum verbis, ac præceptis efficere ſtudebit, in ſuis tantum deſtruet factis.

Atque hæc quidem cura de qua hactenus diximus, ad animum ſpectat, & ad diuina. Verum eſt etiam aliqua cura impendenda corporibus. idque neceſſarium eſt, quoniam neque aliter eſſet, qui ſeruitutis laborem perferret, & ipſa iuſtitia, æquitas hoc requirit, vt labori, & ſeruitio ſua reddatur merces. Itaque recte Bernardus ad Eugenium. Neceſſaria inquit, de manu tua accipiunt, his contenti ſint; tu vide ne egeant. Quare conuenit vtiq; Cardinali, vt domeſticis famulis honeſta conſtituat ſalaria. atque eos etiam reliqua omni liberalitate proſequatur, quam facultas, & vires ſinent. In quo genere plurimum

Lib. 4. de conſid.

enituit,

enituit, vt in cæteris Caroli Borromei virtus, quem ſcimus, idque adhuc tradunt eius intimi, amaſſe ſuos omnes, non vt ſeruos, ſed vt filios, & fratres, & largè ſuppeditaſſe quę oportebat, quin etiam quanquam nollet ab vllo ſibi ſeruiri, ſpe vllius beneficij Eccleſiaſtici, omnium tamen merita pro ratione perſonarum, atque pro meritis cumulatè remunerabatur. Inſuper etiam conſueuerat quotquot domi habebat alloqui, interdum etiam cum ſingulis colloqui, etiā infimis, atque ex ipſo ſtabulo, aut coquina, vt reſciret quomodo tractarentur, & an alicui fieret iniuria. Illud verò optimum, & ab omnibus Cardinalibus ita accipiendum, vt formula imperitandi ſuis, quod cū ipſe in ſeipſum adeò ſeuerus eſſet, tamen in famulos omnem moderationem tenebat. Itaque cum nocte ad ſua ſtudia ſurgebat, ne cuiquam oneroſus eſſet, ipſemet manu ſua lumen petebat ex lampade, quam ob hanc ipſam cauſam in ſuo cubiculo ardere perpetuo volebat. ipſe quoque cum maturum erat anagnoſti ſuo lumen deferebat, ſed ſilentio, ne dormientem excitaret, vt cum per ſe expergiſceretur, accenſam inueniret lucernam. Idem etiam cum aliquis ſuorum ægrotaret, iubebat eum omnino quàm diligentiſſimè curari, eique muneri certos homines peritos, & charitate flagrantes præfecerat, ac ſubinde ab alijs domeſticis viſitari volebat, & ipſemet etiam viſitabat, non ſolum nobiliores, ſed infimos, tanta comitate, ſuauitate, vt nemo eſſet, cui non illa domini ſui humanitas morbum leuare videretur. Hęc vberius idcirco commemoraui, quoniam meo iudicio non tam exempli vim habent, quam præcepti, nec melius, aut aptius aliquid in hoc toto genere tradi poteſt. Eadem etiā laus tribuitur Iuliano illi Cæſarino Cardinali, qui cum paruos admodum haberet redditus, quantum ſcilicet ex galero, atque ex tenui quadam Eccleſia percipiebat, mediocrē etiam alebat familiam, non amplius quàm triginta hominum, ſed hanc præcipuo quodam amore complectebatur, ac fouebat, in morbis ipſe quoque tum neceſſaria prebe-

bat omnia, tũ etiam vltro inuiſebat, & conſolabatur ægrotos, multisq; contigit, vt in eius manibus cum magno ſuo ſolatio ſpiritum Deo redderent. Verum huc etiam pertinet facilitas quædam in tolerando, quæ inter domeſticas virtutes, vel maximè Cardinalem ornat,& eſt index inſitę grauitatis, vt contra impatientia, & moroſitas indicat leuitatem, & ad multas adigit ineptias. Itaq; multum hoc nomine laudatus eſt Pius Secundus de quo paulo ante diximus, quem ferunt hanc humanitatem in omnes famulos pręcipue tenuiſſe, & cum inſcitia, aut etiam ignauia,& negligentia peccarent, paterna potius charitate admonere, quàm ſeuera obiurgatione excipere ſolitum. Sed in hac quam dicimus humanitate illud obſeruandum video,vt ſit quàm maximè communis omnibus: quæ enim paucis quibuſdam aut etiam vni defertur, ea quidem reliquis ingrata, & odioſa eſt. Itaque in familia gubernanda hoc etiam ipſum curandum à Cardinali, ne ſe nimium dedat vlli ex ſuis, ac nimis familiariter eum adhibeat, quantumuis probum, ac fidelem nactus ſibi videatur. Hoc enim multorũ in aulis malorum ſeminarium eſſe ſolet, inuidiæ, æmulationis, delationum, iurgiorum, ſermonum, qui non in eos modo, qui ſic amantur, ſed in ipſum Principem erumpunt, quoniam omnes indignè ferunt vnum ſibi adeo præferri; ex quo fit vt Cardinalis vnum ſui amantem, reliquos à ſe alienos, & penè inimicos alat. Deinde illi etiam qui ſic cæteris præferuntur, vt plurimum inſoleſcunt illo fauore inflati, ſenſimque non ſolum in alios, ſed in ipſum etiam dominum dominantur. Quod ſi nihil horum eſſet, tamen ipſa ſpecies ſerui tam gratioſi non decet Cardinalem, nec vllam habet dignitatem, aut prudentiæ, vel grauitatis ſignificationem, eoque magis ſi ex propenſa voluntate,non ex ratione aliqua aut ex alterius meriti, vel officij, quod gerat, neceſſitate, familiaritas tanta proueniat, maxime verò ſi illum malis etiam artibus, vt ſæpe vſu venit,in eam ſe ſe inſinuaſſe appareat.

Quid

Quid Cardinali ſeruandum ſit erga ſuos propinquos. Cap. XXIV.

DEINCEPS videndum quo ſe modo geret Cardinalis aduerſus cõſanguineos, & propinquos. In quo quidem vna eſt difficultas, vnum periculum ab illa naturali propemodum, & inſita cupiditate augendi quàm maximè eos, & ornandi. Quare hoc iam tractandum quid in hoc genere liceat, quid non liceat. Incipiendum eſt autem ab illa quæſtione, quã in ſcholis accuratè tractari videmus, an qui Eccleſiaſticis bonis fruuntur, eorum fructuum, ac prouentuum ſint domini, an vero vſus tantum ſit eis conceſſus. Neque tamen præſentis eſt loci controuerſiam hanc definire, quoniam alterutra vera ſit harum ſententiarum, idem plane ſequitur, quod ad rem noſtram facit; Nam ſi dominium non habent, nihil ſunt aliud, quam adminiſtratores, in quo hæc fides, & integritas requiritur, vt non poſſint abuti, non ad libitum profundere, aut cui velint erogare, ſed vt rem alienam caſtè, ſobrièque diſpenſent. Si verò dominium habeant, tamen nemini dubitare licet, quin ea, quæ vitæ, & ſtatui ſuperflua ſunt, in pauperum alimenta impendi oporteat, quoniam ad hunc videlicet finem ſunt hi redditus inſtituti. Quod ſane non ita accipiendum eſt, cum extrema occurrit neceſſitas, hęc enim vel ſęculares ipſos obligat, quorum facultates prophanæ, & propriæ ſunt. Ab Eccleſiaſticis autem hoc amplius requiritur, vt etiam pauperibus in egeſtate ſubueniant, Hoc igitur poſito, quod adeo certum, & apertum eſt, illlud etiam apertè ſequitur, fas non eſſe, iſta ſuperflua ſeruare, ad ſuas vel ſuorum diuitias cumulandas, aut ad eorum ſtatum augendum, & promouendum. idque ob eam cauſam qua diximus. Itaque

Vrba-

Vrbanus Pontifex. Res, inquit fidelium, quæ domino offeruntur, non debent in alijs vſibus, quam Eccleſiaſticis, & Chriſtianorum fratrum, vel indigentium conuerti, quia vota ſunt fidelium, & pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Quare hoc ſtabiliendum, & pro certo habendum, non poſſe omnino Cardinalem ſine magna culpa ex Eccleſiaſticis opibus propinquos ſuos locupletare. Quocirca

p.3. tit. 21. c. 2. circa recte monet S. Antoninus. Non theſaurizent, nec tribuant conſanguineis pluſquam indigent, & pluſquam

2. de Eccl. c. 16. eis congruit. Et Turrecremata cum Cardinalium peccata commemoraret, hoc quoque inter præcipua ponit, Cũ dilatant, inquit, patrimonia ex redditibus Eccleſiæ, emendo villas, & poſſeſſiones, & caſtra ſuis conſanguineis, & eos ditando. Neque vero excuſantur, quoniam ſimul etiam aliquas eleemoſynas pauperibus tribuant, cum hæc ſit pars minima atq; deterrima. Dant enim pauperibus viliſſima quæque, propinquis optima, & maxima. Hæc ille ijſdem verbis. Idem docent etiam Canoniſtæ ipſi, vt

De Card p.1.q.11. Andreas Barbatius in eo libro quem ſcripſit ad Beſſarionē Cardinalem eo tempore Bononiæ Legatum. Hic igitur ita ſentit, quicquid Cardinalis acquirat ex Cardinalatu, acquiri Eccleſiæ, nec donare poſſe, niſi exiguam partem. Quod ſi ex ea pecunia emerit bona, illa bona Eccleſiæ deberi, immò verò ſi in ipſo paterno ſolo ædificarit, non tantum id quod ædificauit, ſed etiam ſolum ipſum Eccleſiæ

p.1.q.3. cedere. Addit etiam alio loco, hoc eo certius eſſe, ſi quis eo tempore quo ad Cardinalatum prouectus eſt, non habuit propria bona: ſi verò dubium ſit, an habuerit, tum præiudicium eſſe pro Eccleſia. Narrat præterea hanc ipſam quæſtionem, vſu veniſſe ſua ætate, cum Cardinalis Pergamenſis Fratris filio magnam feciſſet donationem, quam ait à Iuriſconſultis Mediolanenſibus irritam, & inualidam eſſe iudicatam, quorum ſententię ipſe quoque ſubſcribit, eamque pluribus deinde confirmat; Denique illud etiam

p.1.q.4. diſputat, an Summus Pontifex concedere poſſit Cardinali

teſtan-

teſtandi facultatem, de rebus ex Cardinalatu quæſitis: multaque affert cur non poſſit, quia cum hæc bona Eccleſię ſint, non debet ea ſuo iure priuari: quòd ſi concedat, ita intelligi debere ad pias tantummodo cauſas, & ad elecmoſynas faciendas, ſiue ad remunerandos benemeritos: non autem ad locupletandos propinquos. Hæc ille, nec ſolus. Eadem enim ſentiunt non modo Theologi, ſed etiam Iuriſconſulti, omnes plane, quos adhuc de Cardinalium ſtatu ſcripſiſſe comperi, vt Iacobatius, qui item Cardinalis ipſe fuit in libro de Concilijs. Hieronymus Manfredus, Hieronymus Albanus, vterque in opuſculo de Cardinalibus. Ita enim affirmant omnes, eam Pontificis conceſſionem debere intelligi penes iuris Canonici definitionem, nimirum ad pias cauſas. Immò vero hoc etiam addere non dubitant, qui ſecus faciat, eum quidem in exteriori foro tutum futurum propter Pontificiam auctoritatem, ſed non ita tutum in foro illo conſcientiæ interiori. Quid autem refert in hominum tribunalibus vincere cauſam, quam deinde perdas in Dei tribunali? præſertim cum illic pecuniam, aut prędium vincas, hic autem animam in perpetuum perdas. Sed quid Doctorum hominum ſententias colligimus, cum videamus, quid ſacri Canones, & ſacra Concilia definiant? Extat Canon ex Synodo ſeptima. Quiſquis Epiſcopus aliquid tranſtulerit extra Eccleſiam, irritum ſit. Non liceat ei fraudare quicquam ex illis, vel cognatis proprijs donare, quę Dei ſunt. Quod ſi pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur, ſed non ſub horum occaſione, quę ſunt Eccleſiæ defraudentur. Hæc illo loco. planum eſt autem quid ſit largiri vt pauperibus, ideſt, ſi verè egeant, & præterea particulam duntaxat aliquam. Quo pertinet etiam illud ex Concilio Toletano. Quicunque Pontificum, aut ſanguine propinquis, aut fauore perſonis quibuſcumque ſibi coniunctis talia lucra commendare tentauerit, irritum ſit, &

Lib. 1. fol. 13.

Deciſ. 131. Queſt. 48.

c. quiſquis 12. q. 2.

d. 89. c. Deuter.

V per

per annnum excommunicationi ſubiaceat. Et alibi. Quicunque Epiſcopus decimas, & oblationes Laicis conferat, & famulis, vel quod grauius eſt, conſanguineis, inter maximos hæreticos, & inter antichriſtos non minimus habeatur. Denique quod grauiſſimum eſt, idem etiam decernitur apertiſſime in Tridentino Concilio. Quam maxime, inquit, poteſt eos ſancta Synodus monet, vt omnẽ humanum affectum, vnde multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat, penitus deponant, omnino eis interdicit, ne ex redditibus Eccleſiæ conſanguineos familiaresùe ſuos augere ſtudeant, ſed ſi pauperes ſint, ijs vt pauperibus diſtribuant. Hæc ad Epiſcopos, ſed ſtatim additur, eadem quoque præſcribi Cardinalibus, & quidem multò etiam magis.

c. peruenit. 1. q. 3.

Seſſ. 25 c. 1

Sed tamen ne nimis ſeuerè agere videamur, & potius vt quantum fas ſit, veritasque permittat, humanæ infirmitati indulgeamus, conſideremus, nunc quid liceat, & quatenus liceat Cardinali conferre in ſuos. Primum igitur etiam ſi non egeant, dare eis liceret, quod ſibi Cardinalis parcè viuendo ex ſuæ perſonæ decoro detraheret, Sic enim habet res, vt dicunt Theologi, de Monacho iter faciente, poſſe eum eleemoſynam dare ex eo, quod ſua parſimonia, ſuo ipſius victui detrahit. Deindè ex multorum ſententia excipiuntur penſiones quæ cum ſecularium ferè reddituum loco habeantur vix maiorem Clericis obligationem afferre poſſe videntur quàm faciant ipſi redditus ſeculares maximè ſi vt fieri ſolet ad congruam decentemq; ſuſtentationem aſſignatæ ſint. Nam ſi quis parcius fortè frugaliusque viuens curauerit vt ex aſſignatis ſibi ad victum penſionibus aliquid ſuperſit, certè id quod ſupereſt ita ſuum facit, vt poſſit in quemcumque voluerit etiam non egentem transferre, iuxta regulam quam mox poſuimus. Prçterea hi quoque excipiuntur, qui patrimonia habent, ex quibus viuere poſſint, tum

enim

enim nihil impedit, quominus ſe ex Eccleſiæ ſuſtentent redditibus, proprios verò redditus conſeruent, ijsq; vt libet, vtantur. Quo nomine non ea tantum comprehenduntur, quæ ſunt ex patrimonio, ſed etiam alia quæ Cardinalis ſua quæſiuit induſtria, non ab Eccleſia prouenerunt: comprehenduntur item quæ hæreditate relicta eſſent, non vt Cardinali ſed vt affini, aut amico. Sic enim Albanus, qui tamen addit, re dubia, potius iudicandum pro Eccleſia. Poſtremo poteſt etiam dari conſanguineis cum egent, perinde atque alijs. Nam ea ſine dubio vera, & iuſta eſt eleemoſyna. Immo vero alijs etiam pauperibus præferri, & poſſunt, & debent. Tantum videndum eſt Cardinali, ne ſe ab humanis affectibus decipi, & tranſuerſum agi ſinat. Nam hoc vtrunque bene à S. Ambroſio præcipitur, vt nec deſerantur cognati cum opus eſt, nec plus detur, quam opus ſit. Eſt etiam illa, inquit, probanda liberalitas, vt proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim vt ipſe ſubuenias tuis, non tamen vt illi ditiores fieri velint. Neque enim propterea te Deo dicaſti, vt tuos diuites facias, ſed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miſerationis peccata redimas tua. Putant ſe parum poſcere. pretium tuum quærunt vitæ tuæ fructum adimere contendunt. Et accuſant quod eum diuitem non feceris, cum te ille velit ęternæ vitæ fraudare mercede. Hęc Ambroſius ad Clericos; quod quidem ad rem facit; Eſt autem in hoc eius dicto illud magnopere obſeruandũ, quod propinquos ait cum ab Eccleſiaſtico de bonis Eccleſię accipiunt, fraudare eũ æternæ vitę mercede: ex quo item apparet, quam graui ſuo damno alijs benefaciat. Quare eo ſubtilius videndum, vt ſubleuetur neceſſitas, non vt expleatur cupiditas. Intelligendum eſt igitur duplicem eſſe poſſe egeſtatem in propinquis, vnam cum deſunt neceſſaria vitæ. alteram cum deſunt neceſſaria perſonæ. Vtrique

De Card. q. 48.

1. off. c 30.

igitur licebit, vt Cardinalis ſubueniat, non ſolum ſi propinqui non habuerint vnde uiuant, ſed etiam ſi non habuerint vnde decenter viuant, & conuenienter loco, & conditioni ſuæ. Quare ſi nobilis familia, & olim honeſtam, & copioſa, ad eam veniſſet inopiam, vt ea non ſuppeterent, quæ communiter habent ij, qui eiuſdem nobilitatis ſunt, tunc ſanè fas eſſet Cardinali iacentem erigere atq; etiam in priſtinum ſtatum reuocare, nimirum, vt ſumptus habeat congruentes ſuæ nobilitati. At vero ex hoc gradu eam extollere, & in alium eminentiorem transferre, præſertim ſi magna ſit diſtantia, hoc ſanè non licet idque prohibent eæ leges, quas ſupra protulimus. Illud fortaſſe Cardinalis amplitudini concedendum eſſet, ſi conſanguineos haberet plebeios, aut opifices, ita eos iuuare vt ad conditionem paulo lautiorem emergerent. Quod verò amplius eſt, nimium eſt, & omnino prohibitum. Immo verò hoc etiam monendus eſt Cardinalis, vt in eo ipſo quod egentibus ſuis benignè facit, meminerit non naturali amorem propinquitatis duci ad benigne faciendũ, ſed ſtudio Chriſtianæ charitatis. Nam qui hoc naturæ duntaxat affectu impellitur, perdit meritum apud Deum. Potius igitur quod facit, faciat ex vera charitate, vt ſit vera eleemoſyna, nec diuina mercede fruſtretur. Poſtremo ad hoc idem caput de propinquis, illa quoque mala conſuetudo pertinet, vt ſi quis Eccleſiaſticos aliquos redditus adeptus, ita negocium inſtituat, vt ijs maturè alteri conſanguineo ſemper reſignatis de manu in manum transferantur, ne vnquã ex domo illa exeant. Quod quid eſt aliud, quàm quòd in ſimili re, ait S. Bernardus in pſalmo notari, cum dicitur. Hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei? Sic enim res Deo conſecratæ, quæ ex merito, & electione tribuendæ eſſent, fiunt ferè hæreditariæ, atque perpetuę. Quod quidem eo deterius eſt, cum, vt ſæpe euenit, ad indignos, aut certè minus dignos perueniunt.

In vita S. Malach.

Quo-

Quomodo Cardinalis nimium affectum in propinquos temperare poſſit. Cap. XXV.

NON puto reſtare iam vlli dubitationem quin haud parum à Cardinali peccetur, cum Eccleſiaſticas opes ad ſuorum ſtatum amplificandum, illuſtrandumque confert. Sed ſupereſt vt hoc quod rationi perſuaſum eſt, perſuadeatur etiam voluntati. Eſt enim hic locus lubricus ſi quis alius, nec fere in alia re difficilius ſe tenere poſſunt Cardinales ne labantur; primum propter naturalem propenſionem, quæ eſt omnibus innata erga ſanguine iunctos, eòque magis, quò propius nos cognatione contingunt: deinde ob amorem etiam ſui ipſorum. Nam vt quiſque etiam poſt mortem ſe in ſua poſteritate viuere arbitratur, ita non ſe ſatis illuſtrem putat, niſi etiam poſteros relinquat illuſtres. Poſtremo accedunt exempla aliorum, adeò iam multiplicata: accedit conſuetudo tam inueterata, vt penè vim legis obtinuerit, & nemo ferè ſit, qui in via tam trita errare ſe à recta via exiſtimet. Quare cùm tam multi ſtimuli, & tam magna incitamenta concurrant, nil mirum ſi hæc pugna adeo difficilis, & laborioſa ſit, etiam probis Cardinalibus. Sed tamen nihil eſt quòd non æquitatis, & iuſtitiæ, & religiogionis amor ſuperare debeat. Etenim ſi verè creditur quod à nobis ſuperiori capite demonſtratum eſt, offendi Deum, cur non hoc vnum ſufficiat ad omnes ab re huiuſmodi deterrendos? Nam ſi hoc gregarium quemlibet, & vulgarem Chriſtianum mouere deberet, ne aliquid faciat contra Dei creatoris, & ſummi dominatoris rectiſſimam voluntatem, quantò magis eum, qui in ipſo culmine omnis perfectionis verſatur, idque ſtatu, officio, & veſtitu ipſo

ſo profitetur. Rectè autem S. Bernardus, & luculentè huius culpę indignitatem, & peruerſitatem, ante oculos proponit, cum ita de Cardinalibus loquitur. Qui non inquit, de dote viduæ, & patrimonio crucifixi, ſe vel ſuos ditare feſtinent. Viduam vocat Eccleſiam, quaſi orbam ſuo ſponſo Chriſto, qui in cœlum abijt, eius autem dotem facultates, quibus illa inſtructa eſt, quas etiam eaſdem patrimonium crucifixi appellat, quoniam hæc quoq; bona Chriſti ſanguis adeptus eſt. ideoque idem S. Bernardus alio loco. De altari inquit, viuat, non ſuperbiat, non luxurietur, denique non ditetur, nec contra Sancti cuiuſdam planè dignam omni acceptione ſentẽtiam, ex clericatu ditior fiat. Non ſibi de bonis Eccleſię ampla palatia fabricet, nec loculos inde congreget, nec in vanitate, aut ſuperfluitate diſpergat, non extollat de facultatibus Eccleſiæ conſanguineos ſuos, aut neptes (ne filias dixerim) nuptui tradat. Simile eſt etiam, eandemque vim habet, quod eſt apud Hieronymum. Amico quippiam rapere furtum eſt, Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt, accepiſſe quod pauperibus erogandum ſit, & eſurientibus plurimis, vel cautum eſſe, aut timidum, aut quod apertiſſimi ſceleris eſt aliquid inde ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatẽ ſuperat. Quid grauius, aut quid ſeuerius, magiſque metuendum dici potuit? Sed eſt alia quoque ratio, quæ magnopere valere debet apud Cardinalem, propter ipſius commodum, & quidem magnum; Si enim hoc in animũ inducet, vt ſuperflua carnis, & ſanguinis cura depoſita, de ſe tantum, & de ſuo officio ſollicitus ſit, quanta tandem ſolicitudine, quantis moleſtijs ſemetipſum eripiet? Quàm facile integritatem innocentiam, iuſtitiamque ſeruabit? quam facile diuitiarum cupiditatem vincens, à muneribus temperabit? quoniam ipſi quidem ſatis pauca ſufficient, ijſque quaſi vinculis ſolutus, ac liber, omnem ſuam cogitationem, ac meditationem in publica commoda conferre potè-

De cōſid. — *Hom. ecce nos reliquimus.* — *Epiſt. 2.*

poterit. Si verò Fratribns, & Sororibus, itemque eorum liberis, & omnibus denique qui gradum aliquem propinquitatis cum eo obtineant, dandum, & largiendum putet, dum id agitur, vt diuities, & pleni, & honorati relinquantur, fit, vt deſiderium habendi penè creſcat infinitè, quod præter alias culpas hanc etiam habet, vt ea cura alias omnes curas meliores, & huic officio neceſſarias prorſus abſorbeat. Quare hoc omnino apud ſe conſtituere debet Cardinalis, niſi ſe carnali hoc affectu, vt debet, exuerit, ſemper, & ipſum, et omnes eius actiones carnales fore: contra verò ſi exuerit, & eiecerit, facillimum ei futurum, ſuam dignitatem ac ſplendorem tueri: Verum vt hoc efficiat, non ille terram, ac terrena reſpiciat, quæ ſine dubio alliciunt, atque capiunt oculos animoſq; mortalium. Delectat enim videre ſuos in principum numerum relatos, honore, & rerum copia affluentes, delectant magnifici apparatus, & ſplendor vniuerſæ familiæ, affinitates honoratæ, & matrimonia cum proceribus. Hæc ſine dubio naturæ placent, & arrident. Sed ſi animus in cœlum, & cœleſtia erigatur, facile deſpicientur hęc omnia. Quid enim prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuę detrimentum patiatur? Et quidem ſi quis ſibi ipſi totum mundum acquireret, animam verò perderet, ſtultiſſimus eſſet, ac dementiſſimus. Quanto ergo dementior, qui eam perdit, aut periculo perdendi ſe exponit, non ob ſuam, ſed ob alienam vtilitatem? Denique qui in hac parte errare nolit, oportet vt oculos à communi hominum more, & conſuetudine auertat. Eſt enim nimis magna vis ad decipiendum in quotidianis aliorum exemplis. quoniam ita animos occupant, vt etiam ſi quid inſit vitij, neutiquam aduertatur. Quare tum ab his auertendi ſunt, vt dixi, oculi, tum conuertendi in eorum exempla, quæ quidem nunquam in Eccleſia defuere, qui ſe ab hoc affectu integros, & incorruptos præſtiterunt. Cœleſtinus V. Matt. 16.

a lib. de planct. eccleſ.c.15. vt narrat Aluarus, cum audiſſet fratris filium in Curiam veniſſe, eijci ſtatim iuſſit, & cum multi Cardinales deprecatores ſe interpoſuiſſent, multo labore, & precibus, hoc ad ſummum impetrarunt, vt ei ſimplex, ac tenue quoddã beneficium concederet, quo ille accepto, ſtatim remiſſus eſt domum. Ac ne quis hæc nimis vetera dicat, & obſoleta, extitit etiam noſtris ferè temporibus memorabile factum Adriani Sexti, quem in propinquos vniuerſos, ita moderatum fuiſſe ferunt, vt etiam quibuſdam durior videretur. Nam patruelis filium in Senenſi Gymnaſio litteris ſtudentem, quod non vocatus, Romam veniſſet, confeſtim meritorio equo impoſitum remiſit, & alios ſatis arcta affinitate coniunctos, qui ex Germania ad eum accurrerant, cum ſingulis ſagum laneum, & mediocre viaticum donaſſet, pedibus item vti venerant, reuerti iuſſit. Quid Marcellus, qui & ſi pauciſſimis diebus Pontificatũ tenuit, tamen hoc breui tempore ſpecimen præbuit eius virtutis, quam deinceps ſine dubio tenere decreuerat. Hic enim Pontifex factus neminem ſuorum Romam venire paſſus eſt, ne fratrem quidem Alexandrũ, cuius etiam filios duos quos ipſe Romæ educabat, à nemine ſalutari, rarò in publicum, nec niſi ad ſacrum fere audiendum prodire permiſit. Narrat etiam Onuphrius, qui fuit ei familiariſſimus, eiuſque intima conſilia norat, fuiſſe ei deliberatum, & fixum, tantum fratri, eiuſque liberis elargiri, quantum nobili alicui, eo loco nato habere conueniret, non tamen vt vltra priuatam conditionem ſe efferrent, nec ad vllam proueherentur dignitatem. immo verò de Eccleſiæ fructibus, ne aſſem quidem donare conſtituiſſe, niſi ex Cardinalium omnium ſententia. Sed nihil illuſtrius Clemente Quarto, qui anno M CC L XV. Eccleſię Paſtor electus hanc eandem conſtantiam admirabiliter tenuit. Sic enim memoriæ proditum eſt, eum duas habuiſſe filias ex legitimo matrimonio ſuſceptas, quarum alteri, vt in Monaſterio

rio collocaretur, triginta libras Turonenſes, alteri vt nuberet trecentas numerari iuſſiſſe, ea lege, vt æqualis conditionis viro nuberet. Quin etiam cum nepotem haberet cui ipſe quidem nihil vnquam dederat, ſed Galliæ Antiſtites in gratiam Pontificis tres contulerant in eum Canonicatus, multis deinde rogantibus, vt aliqua eum dignitate cohoneſtaret, non modo nunquam adduci potuit, vt id faceret, ſed eum vltro compulit, vt ex tribus illis beneficijs, vnum quod mallet retineret, reliqua reſſignaret. Verum hoc quoque iucundum fore, & fructuoſum ſpero, ſi ipſam eius Epiſtolam, ſiue, vt vocant, Breue, ad nepotem Petrum Groſſum, aſcribamus, quod aliquanto poſt eius obitum in cœnobio Dominicanorum Barchinonenſi repertum eſt. Id autem ſic habet. Multis de noſtra promotione gaudentibus, nos ſoli ſumus, qui certius immenſitatem oneris experimur. Et idcirco quod alijs gaudiũ, nobis metum ſubminiſtrat, & fletum. Sane vt ſcias qualiter his auditis, debeas te habere, ſcire te volumus, quod humilior ſolito debes eſſe, neque enim quod nos vehementer humiliat, debet noſtros extollere, maximè cum honor huius ſæculi momentaneus ſit, & ſicut ros tranſeat matutinus. Nec ad nos te, nec Fratrem tuum, vel ex alijs noſtris aliquem venire volumus, ſine noſtro ſpeciali mandato: quia ſpe ſua fruſtratus, ſi ſecus venire præſumeret, oporteret vt rediret confuſus. Sed nec in ſororis tuæ nuptijs gradum quæras propter nos altiorem: nec enim nos haberes propitios, nec in aliquo adiutores. Si tamen eam filio militis ſimplicis deſponſaueris, in trecentum libris Turonenſibus tibi proponimus ſubuenire. Et ſi altiora quæſiueris, nec à nobis denarium ſperes vnum. Et hoc ipſum ſecretiſſimum eſſe volumus, & tibi, & matri tantummodo notum eſſe. Illud etiam ſcias, quod nullum, nullamque de ſanguine noſtro, ſub noſtræ ſublimationis obtentu inflari volumus, ſed tam Mobiliam, quam Cæci-

liam illos viros habere volumus, quos haberent ſi eſſemus in ſimplici clericatu. Sibyllam viſita, & dic ei quod locum non mutet, ſed remaneat apud Suſam,& omnem maturitatem, & habitus honeſtatem obſeruet, & preces apud nos pro aliquo non præſumat aſſumere, nam & ei pro quo fierent, eſſent inutiles, & ipſis qui rogauerint, damnoſæ. Et ſi forte per aliquos ex hac cauſa munera offerrentur, ea reſpuat, ſi vult noſtram gratiam retinere. Saluta matrem & fratres. Hæc ille. cuius auctoritas vt Pontificis, in tantis opibus,& poteſtate, multo magis Cardinalem de ſuo officio commonere debet.

Mihi vero illud etiam hoc loco vel maxime notandum videtur, quod ex huius Pontificis quem modo dixi, & aliorum, qui idem fecerunt exemplo euidenter apparuit. Nam cum ij, qui cognatos, & propinquos ita prouehunt ob humanæ gloriæ illecebram id faciant, ſatis hinc diſcimus, multo hos glorioſiores factos eſſe ob hanc ipſam continentiam in ſuos, quam tot alios qui in hoc genere effuſi fuere. Nam illi quidem tali facto, & tali virtutis indicio ita ſe etiam in hac vita nobilitarunt, vt non ſolum tacita hominum admiratione ſuſpiciantur, ſed etiam æterna cum laude, iucundaque commemoratione, in omnium ore verſentur, quod certe tamdiu erit, quamdiu erit Eccleſia. Contra vero qui cognationis amore victi in ſuos efferendos incubuere, quoniam ea res non virtutis eſt, ſed poteſtatis, nihilque per ſe præclarum habet, nec ab vllo propterea laudantur, & à multis, iiſque ſane melioribus vituperantur. Immo verò ne illud quidem quod volebant aſſequuti ſunt, vt familias ſuas inter homines quàm celeberrimas redderent. Etenim ex tot Cardinalibus opulentis, qui hoc ipſum ſummo ſtudio curarunt; quàm paucæ iam ſuperſunt familiæ illorum opera locupletatæ,& adauctæ? ſed contra potius eorum quoque domos, extinctas, titulos obliteratos, memoriam ſepultam videmus;

eaque

eaque iuſta & vera videtur pœna, vt qui nomina ſua in terris ſuis ponere voluerunt, etiam ex ipſa terra eradantur, eorumque domus breuiſſimo tempore aliæ alijs caſibus ad nihilum recidant. Quare hoc diligenter conſiderare debes frater chariſſime idemq; tibi euenire poſſe exiſtimare.

Quid Cardinalis ſeruare debeat erga alios Cardinales. Cap. XXVI.

INTER alia Cardinalis officia, hoc quoque non mediocre, ac potius ex præcipuis eſt, quem ſe præſtare debeat erga alios Cardinales. Hactenus enim de inferioribus dictum eſt, tum remotis, tum propinquioribus, vt ſunt domeſtici, multoque magis cognati, & affines. Nunc de ijs, qui dignitate æquales, officio collegę, coniunctione fratres ei ſunt, ſequitur vt dicamus. Ac de ijs quidem nihil eſt ferme aliud dicendum, niſi quod vno verbo monet Hieronymus Manfredus, debere omnes inter ſe eſſe quàm coniunctiſſimos vinculo inſolubili beneuolentiæ, & pacis, in procurando communi bono. Quàmobrem diſſenſiones, animorum alienationes, æmulationes, & reliqua eiuſmodi quæ concordiam dirimunt, charitatem extingunt, cum ab omnibus Chriſtianis, tum vero ab hoc ampliſſimo ordine abeſſe debent quàm longiſſimè. Primum quia perfectionem profitentur, charitas autem eſt vinculum perfectionis. Deinde omnis inter eos rixa, & iurgium, aut etiam contentio eo deformior eſt, quo plures cauſæ neceſſitudinis, & concordiæ. Nam ſi ſimilitudo amorem ſolet conciliare, quàm multæ hic ſimilitudines, profeſſionis, ſtatus, dignitatis, poteſtatis, ſuffragij, denique ipſius etiam habitus externi? Sed illud odioſum, quod

Tract. de Card. c. 10.

Coloſ. 3.

multæ ſæpe cauſæ incidunt diſcordiarum, ex negociorum varietate, ac magnitudine, quæ à Cardinalibus tractari ſolent: in quibus ſæpe accidit, vt non idem omnes ſentiant, vel non idem expediat omnibus, aut contra, vt idem pluribus commodum ſit, quod tamen non poſsint plures adipiſci: deinde ex honorum contentione, qua nulla eſt maior peſtis ad oppugnandam charitatem. Nam quid ego dicam de illo perenni fonte diſsidiorum, de more, inquam illo, qui iam adeo increbuit, vt quicunque vnius Pontificis partus ſunt, ij quaſi factionem ſuam conſtituunt? ex quo ſectæ quodammodo oriuntur, & partes, vt vnus ordo in tot membra diuiſus, & diſſectus eſſe videatur. Et quidem membra, quæ non vt in corpore animantis mutuo ſibi ſeruiant, ſed ſæpe pugnent inter ſe, atque decertent? Atque hoc quidem illud eſſe videtur,
1.Corin 1. quod Paulus in Corinthijs reprehendit, quod inter eos eſſent ſchiſmata, cum alius diceret. Ego ſum Pauli, alius autem Apollo, alius Cephæ. Quamobrem in hoc etiam cadit illa eius obiurgatio. Diuiſus eſt Chriſtus? Nam ſi omnes Chriſto domino ſeruire, ſeque Chriſti eſſe vellent, nimirum facile omnes eſſent charitatis vinculo colligati. Igitur tum hæc radix diſſenſionis, tum omnes aliæ tollendę, euellendæque radicitus. illudque omnino tenendum, vt ſe inter ſe diligant ex animo, ſeque mutuis proſequantur officijs, non in ſpeciem ſimulatis, ſed veris, & ſolidis. & denique vt ſit inter omnes quoad eius fieri poteſt, quàm maxima voluntatum, ſtudiorum, ſententiarumque conſenſio. Quod vt melius, & verius faciant, illud cogitent quàm grauia damna, quàmque magna detrimenta ſequi neceſſe ſit, non dico ſi aperta fuerint, inter eos diſſidia, ſed etiam ſi æmulationes occultę, ac denique ſi minus inter ſe ſe conſentiant. Vt enim cum multi ingens aliquod pondus humeris deferunt, vel manibus trahunt, tantum videlicet promouebunt, quatenus vnum

inter

Inter ſe omnes efficiunt, atque conſpirant. quod ſi paululum aliquis diſſideat, aut in diuerſum declinet, potius alios impediet, quàm adiuuabit: ita in hoc præclariſſimo munere Eccleſiæ adminiſtrandę, quod eſt proprium Cardinalium munus, ſi aliqua inter eos obrepat diſcordia, vt alius alio trahat, ſe ſe inuicem turbabunt atque Eccleſiæ, eiuſque vtilitatibus oberunt, & maximas ei plagas imponent. Quare ſi ij ſunt, qui eſſe debent fideles Dei, Eccleſiæq; miniſtri, etiam ſi aliquæ interdum occurrant cauſæ, pacis concordiæque ſoluendę, meminerint tamen communem vtilitatem ſuis vtilitatibus anteferre, ſeque vincant, & ſuas iniurias reipublicæ donent. Poſtremo illud etiam pro maguo quodam præſidio ad tuendam charitatem accipiant, vt idem ſit omnibus propoſitum, nempe publicum bonum, & vnius Dei honor, atque obſequium. Nam ſi quiſque quod ſibi vtile, aut commodum eſt ſpectabit, omnes quidem ad ſe ſe rem trahent, ex quo neceſſe eſt naſci magnas varietates, voluntatum, & opinionum diſſimilitudines, quæ cum aliquandiu, fronte, & vultu occultatæ fuerint, tandem neceſſe eſt, vt prodeant, atque erumpant, & offenſiones grauiores pariunt, quæ in dies nouis occaſionibus recrudeſcant. Contra verò ſi omnes ſuis commodis vt debent, poſthabitis, vnum Sanctæ Eccleſiæ commodum cogitabunt, nulla erit diſſentiendi cauſa, nulla materia, quoniam omnibus idem erit animus eadem voluntas, Quare huic etiam rei, tam ſalubri, tamque neceſſariæ vtile eſt ſtudium illud, de quo ſupra egimus, vt omnibus cupiditatum radicibus euulſis Cardinalium mens ad ſolum Dei obſequiũ dirigatur.

Quomodo Cardinalis debeat ſe gerere erga Summum Pontificem. Cap. XXVII.

RESTAT vt videamus quales eſſe,& quid facere oporteat Cardinales erga Summum Pontificem: quod melius intelligetur, ſi videamus quam cum illo habeant coniunctionem. Tantam vero habent, vt vix maior eſſe poſſit, Videmus enim in ſacris Canonibus eos filios vocari. Nam & ſi fideles omnes Pontificis filij dicuntur, quoniam videlicet eius locum tenet,qui communis eſt omnium pater,tamen præcipuo quodam modo id Cardinalibus conuenit,& merito, cum præcipua ſint pars Eccleſiæ. Quin etiam quod maximum eſt, eiuſdem Pontificis membra vocantur, vnũque cum ipſo corpus efficiunt. Sic enim tum alij,tum Andreas Barbatius in eo libro, quem inſcripſit de præſtantia Cardinalium. Quæ autem maior, arctiorque cogitari poteſt coniunctio? Sunt præterea adiutores Pontificis,quod à nobis abundè ſupra eſt demonſtratum,& in quodam Canone ab Innocentio Tertio indicatur, vbi eos vocat ſuos coadiutores in exequutione Sacerdotalis officij. His igitur poſitis facile eſt videre, quid ij debeant vniuerſæ Eccleſiæ præſidi ſuoque ipſorum capiti,ac parenti. Primum enim ait Hoſtienſis, obligari eos vt plus quam alij omnes eum diligant, & obſeruent, eique obedientiam præſtent, additq; niſi id faciant grauius peccare quàm alios. Quod autem hic ait de hac præcipua obedientia, idem confirmat Iacobatius Cardinalis qui ita eos docet ſubditos, atque vt ipſe loquitur, inuiſceratos eſſe Pontifici, vt ſine eius facultate non poſſint loco ſe mutare. Immo vero addit (quod in alijs etiam Scriptoribus legimus) id veteri

c. fælicis. de pænis in 6.

4.par.q.11

c. per venerab.§ rationibus qui filij ſint leg.

In cap. antiq. de priuileg.

Lib 1. de Concil. num. 176.

inſtituto obſeruatum eſſe, vt Pontificis iniuſſu non liceret eis vrgente morbo ſanguinem mittere, quod etiam confirmat auctoritate eiuſdem Hoſtienſis alio quodam loco. Ex quo vno argumento conſtare poteſt quanta eſſet olim, & quæ ſemper eſſe debeat Cardinalium obſeruantia, & obedientia in Summum Pontificem. Atque hanc quoq; ob cauſam, debent eius curiæ perpetuo aſſiſtere, neque ex ea exire eis licet, niſi facta à Pontifice poteſtate, idque tradit celeberrimus ille inter Doctores canoniſtas Ioannes Andreas. Addit Gondiſſaluus non debere Pontificem concedere, vt abſint à curia, niſi ex cauſa neceſſaria, & ad Eccleſiæ vtilitatem pertinente. Hæc autem ratio eſt auctore Martino Laudenſi, cur Cardinales etiam ſi aliquibus fruantur beneficijs, quæ alioquin reſidentiam requirerent, ipſi tamen excuſentur, quia, inquit, cum Papæ aſſiſtant, & vtilitatibus totius Eccleſiæ ſeruiant, cenſentur etiam ſeruire ſingulis Eccleſijs, quoniam Romana Eccleſia omnium mater eſt, & magiſtra. Cæterum quàm deinde fideles eſſe debeant Dei Vicario ſummoque omniũ Paſtori, & ſi res ipſa indicat, tamen illud etiam argumento eſt, quod vetus erat conſuetudo, vt Epiſcopi cum crearentur Sacramento fidelitatis adigerentur Pontifici, Cardinales non item, niſi ipſi etiam eſſent Epiſcopi, idque propter Epiſcopatum, redditque rationem Gondiſſaluus, quia ſunt inquit, ipſius membra, atque vt nemo à ſe in ſeipſum promiſſionem vllam exigit, ſic neque Pontifex à ſuis membris. Poſtea tamen, idque non ità pridem, hoc etiam more receptum eſt, vt ipſi quoque Cardinales hanc fidelitatem interpoſito Sacramento profiteantur. Quod iam in vſu eſſe videmus. Ex quo intelligi poteſt quantum etiam hæc adaucta ſit obligatio, duplicato iam vinculo ex promiſſione iurata. Quamobrem bene etiam de hoc ipſo Hieronymus Manfredus. Debent, inquit, quàm coniunctiſſimi eſſe cum Summo Pontifice, eique in omnibus ſubiecti

In c. Eccleſia veſtra 2. de elect.

In eodem c. de Card. q. 5.

Tract. de Card. q. 5.

De Card. q. 5. nu. 15.

De Card. c. 10.

biecti eſſe, & parere, vt membra capiti ſuo, nec proterue ei contradicere, temeritate, aut ſuperbia, aut ſtudio contradicendi, maiori enim nexu cum illo coniuncti ſunt, quàm quilibet alius cuiuſcunque generis. Quare debent continuè ei aſsiſtere, conſilium dare, opem ferre, affectibus ſpoliari, veritatem ſolam præ oculis habere. Igitur ſi omnia breui colligere volumus duplex eſſe inueniemus Cardinalis officium aduerſus Pontificem, alterum quod in animo conſiſtit, nimirum in amore, in pietate, in reuerentia quadam germana, atque ſincera. alterum quod etiam ad facta pertinet, quæ in ſumma illuc omnia ſpectant, vt Pontificem in tanto onere ſubleuent. Nam ſi verum eſt quod paulo ante attigimus, & alibi vberius confirmauimus. Cardinales eſſe adiutores Pontificis: quid ſequitur, niſi vt omnem eius curam, ſuam etiam curam eſſe exiſtiment? Itaq; vt Pontificis, ſic etiam ipſorum partes ſunt vigilare pro grege Domini, excubare animo prouidere præſentia, ac futura Eccleſię, vel ſingularum eius partium incommoda, & plagas, ijſque remedium ſalubre & aptum excogitare. Sed hoc intereſt quod hæc dijudicare, & exequi ad Pontificem pertinet, cui gubernatio, & poteſtas commiſſa eſt. ipſorum autem eſt monere, ſuggerere, referre, quæ opportuna videantur, denique ea facere quæ S. Bernardus in Epiſtolà quadã ad vniuerſum Cardinalium Collegium, monet & vrget, vt faciant aduerſus Eugenium. Veſtra intereſt inquit, cariſsimi, veſtris feruentibus ſtudijs; fidelibuſque obſequijs ſolicitè confouere, quod manibus veſtris conſtat elaboratum. Si qua ergo conſolatio in vobis, ſi qua virtus charitatis in Domino ſi qua compasſionis viſcera, aſsiſtite, & collaborate illi in opere, ad quod per vos aſſumptus eſt à Domino. Quæcumque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iuſta, quęcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, hæc ei ſuggerite, hæc ſuadete, hæc agite, &

Epiſt. 236.

Deus

Deus pacis erit vobiſcum. Sapienter Bernardus duo hęc Cardinales monet, vt Pontifici proponant, tum quæ iuſta, & ſancta ſunt, tum etiam quæ bonæ famæ. Hoc enim eſt boni Conſiliarij officium, idque etiam docet S. Gregorius cum ita ait. Qui aſſiſtunt iudicibus, & ſinceris erga eos dilectionibus obſtringuntur, illa eis ſuadere debent, atq; ſuggerere, quæ & animam ſaluent; & opinioni eorum non derogent. Quare vtrunque ſanè curandum, & ſtudendum Cardinali, ſed ſi aliquid aliquando contingat, in quo alterutrum teneri non poſſit, illud præferri debet, quod tanto interuallo maius eſt, vt potius ſaluti ſeruiat, quàm hominum exiſtimationi. Sed in hac re multi omnino lapſus occurrunt. Sunt enim interdum qui cum Pontificis animum in aliquam partem inclinatum vident, ob metum offenſionis non audent loqui quæ ſentiunt, potiuſque prætextus aliquos inducunt ad eius iudicium approbandum, qua ſimulatione nihil poteſt eſſe deterius. Nam etiam in quouis homine vitioſa eſſet, multò verò turpior, & iniuſtior in ijs quos pro ſuo officio, ac munere veritatẽ profiteri oportet. Itaque Aluarus quidem tum in alijs ait peccare poſſe Cardinalem, tum hoc primo loco commemorat. Cum inquit, vel gratia Papæ, vel timore, aut ſpe alicuius rei conſequendæ, non dant ei vera, & libera conſilia, ſed fraudulenta, & periculoſa tum ipſis, tum alijs, & omnino contra conſcientiam. Neq; hęc tantum Theologorum eſt ſententia, ſed etiam Iuriſperitorum. Sic enim Manfredus idem, de quo paulo ante. Cardinales, inquit, liberè Pontifici conſilium dare debent, eumq; admonere de cunctis vtilibus, & neceſſarijs negocijs Sanctæ Eccleſiæ, quantum in ipſis eſt veritatem inquirendi, iuſtitiam, æquitatemque continuè præ oculis habentes, amota omni adulatione, tanquam verè cardines Eccleſiæ Deo accepti. Quare ſi Pontifici applaudunt, non eſt profectò è dignitate, atque officio eorum, & periuri ſtatim

Lib. 4. epiſt. 29.

2. de planctu eccleſ. c. 16.

Tract. de Card. c. 7.

haberi debent, immemoreſque eorum, quæ polliciti ſunt, cum ad tantam dignitatem eliguntur. Gondiſſaluus verò, tum hoc idem confirmat, tum etiam addit, ipſam quoque imprudentiam in Cardinali non eſſe ſine culpa, nempe vt in Medico, aut in Iuriſconſulto inſcitiam eius artis quam profitentur. Eius verba hæc ſunt. Debent, inquit cauere, ne malè conſulendo Papam errare faciant, quia ita delinquit conſulens, vt faciens: idque non ſolum ſi ſcienter, ſed etiam ſi per inſcitiam malè conſuleret, quia admittendo hoc officium, quod principaliter verſatur in conſilio dando, videntur profiteri ſe eſſe peritos, & ſufficientes ad illud. Vnde fit, vt merito eis imputetur, ſi aliquid poſtea per imperitiam faciant. Denique hoc etiam eorum officium rectè deſcribitur in ſacro quodam Canone his ipſis verbis. Decet ipſi Romano Pontifici per fratres ſuos Sacroſanctæ Romanę Eccleſiæ Cardinales, qui ſibi in executione officij Sacerdotalis coadiutores aſſiſtũt, libera prouenire conſilia. Vt fratres ipſos nullus ſæcularis poteſtatis metus exterreat, nullus temporalis fauor abſorbeat, nihil eos à veri conſilij ſoliditate remoueat, quia cum per ipſum Romanum Pontificem in quibuſcunque negocijs contingeret eorum peti conſilia, in conſulendo per omnia liberi, in omnibus quæ pro tempore imminent, liberè conſulant, & aſſiſtant. Hæ ſunt igitur partes boni, & veri Cardinalis, his ille officijs inuigilare, his delectari, atque ea, & rei, & honori, & vitæ ipſi præponere debet. Hi etiam ſunt optimi colores, quibus S. Bernardus Cardinales deſcribit, cum Eugenium Pont. ita optantem, & ita loquentem inducit. O ſi viderem in vita mea Eccleſiam Dei talibus innixam columnis. O ſi Domini mei ſponſam cernerem tantę commiſſam fidei, tantæ creditam puritati. Quid me beatius, quidue ſecurius, cum eiuſmodi circa me vitæ meæ, & cuſtodes ſpectarem, & teſtes? Quibus omnia mea ſecreta ſecurè committerem, communicarem

[Margin notes: De Card. c. 7. — c. fundamẽta c. decet de elect. in 6. — Lib. 4. de conſid.]

Digitized by Google

nicarem conſilia, quibus me totum refunderem tanquam alteri mihi. Qui ſi vellem aliquatenus deuiare, non ſinerent, frenarent præcipitem, dormitantem excitarent. Quorum me reuerentia, & libertas extollentem reprimeret, excedentem corrigeret. Quorum me conſtantia, & fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidentem. Quorum me fides, & ſanctitas, ad quæque ſancta, ad quæque honeſta prouocaret. Hæc S. Bernardus, quæ breuiſſimè, ſed prudentiſſimè dicta ſuum cuique Cardinali officium erga Pontificem ante oculos ponunt, vt non ſolum ita cum eo charitate, & familiaritate coniuncti ſint, vt arcana quæuis credere eis audeat, ſed eam quoque libertatē, ac ſinceritatem exerceant, vt ſi quando velit à recto deflectere non ſinant; ſi quando negligenter, ac remiſsè ſe gerat, excitent; ſi nimia præcipitatione feratur, retineāt; & in ſumma in omni re, & omni tempore opportuno bonos ſe, & ingenuos, ac fideles monitores præſtent.

De ſententia in Conſiſtorio dicenda.
Cap. XXVIII.

ET ſi ex his quæ dicta ſunt de fide, & libertate à Cardinalibus prȩſtanda in priuatis conſilijs, ſatis intelligi poteſt, eandem etiam præſtandam in conſilijs publicis, tamen de hoc quoque aliquid ſeparatim dicendum putauimus. Solet enim in hoc etiam eſſe multò maior difficultas, quoniam cum priuatim agitur cum Pontifice, ſolus eius reſpectus impedire poteſt. cum autem publicè ſententia dicenda eſt, tū hic ipſe reſpectus multo magis valet, tum deinde multorum etiam aliorum ratio haberi ſolet, vt Principum vel cæterorum Cardinalium, ne offendantur. Quare

hac etiam ex parte muniendum eſt Cardinalis pectus. Munitur autem, & quodammodo armatur ijs virtutibus, quas ſupra deſcripſimus, & in primis fortitudine, deſpicientia rerum omnium humanarum, tum Dei amore, & illa recta mente, atque intentione, de cuius neceſſitate, & ſplendore multa diſſeruimus. Atque vt hæc alciſcenda, ſic illa fugienda ſunt, quæ animum occupare, rectumque iudicium euertere ſolent, vt timor, odium, cupiditas habendi, & in primis ambitio, quę planè omnem eripit libertatem. Qui verò nihil cupiat, nihilque aliud velit, niſi Deo placere, & vitam ęternam, cuius cauſa omnes creati ſumus, adipiſci, ille nullo labore ſemper conſtantiã quam debet in dicendo tuebitur. Sed tamen vt certius, & clarius conſtet, quid in hoc genere ſalua conſcientia fieri poſſit, aut non poſſit, à Cardinali, libet hanc omnem materiam quibuſdam quaſi pronunciatis explicare. Primum igitur hoc ſit. Cum nullum impendet malum, nec eſt ratio timendi vllum ab vllo incommodum, tum quidem debet Cardinalis dicere quod ſentit, nec aliter ei fas eſt. Atque hoc conſtat inter omnes, nec ab vllo in controuerſiam vocatur. Alterum deinde eſt paulò durius. Quicquid mali, quicquid incommodi inſtare videatur, nunquam licet falſum dicere, aut aliter quàm quiſque ſentiat, hoc eſt probando quod probandum non putet, aut contra improbando, quod rectum eſſe iudicet. Atque hoc quidem ita intelligitur, vt nec apertè, nec tacitè liceat, tacitè approbatur aliquid aſſurgendo, aut aliquo eiuſmodi ſigno exhibendo, quod communiter ita accipi ſoleat. Hoc igitur nunquam licet. Tertio ſi malum, quod ſibi Cardinalis timeat graue ſit, malum quod pro veritate tacenda Eccleſię impendeat, leue, poteſt Cardinalis ita ſe gerere, vt neque aſſentiat, neque diſſentiat, nimirum vtendo verbis ambiguis, ſic tamen vt non intelligatur probare. Hoc enim paulo ante diximus non permitti vnquam.

quam, vt quiſpiam loquatur, ſecus ac ſentit. Atque hoc etiam tempore liceret ſanè continere ſe domi, nec in Conſiſtorium venire, aliquo quæſito prętextu. Quartum ac poſtremum, in quo rei cardo conſiſtit, illud eſt. Cum graue Eccleſiæ damnum imminet, tum verò quodcunque malum ſubeundum ſit, ſemper expromenda eſt ſua cuique ſententia. Itaque in huiuſmodi rebus nullus eſt diſſimulationi locus, non tacendo non dubiè loquendo, non fugiendo Conſiſtorium: Sed clarè, & liberè, cum ea tamen qua decet modeſtia, ac reuerentia, repugnandum eſt. Atque huius rei ratio ea eſt, quoniam hoc differt officium charitatis ab officio iuſtitiæ, quod illud omitti poteſt cum proprium damnum timetur, aut nullus fructus ſperatur, vt in fraterna correctione. Qui verò inſuper ex iuſtitia obligatur etiam cum proprio detrimento, etiam nulla ſpe fructus, tamen debet officio fungi, neque id poteſt omittere item vt Epiſcopus in monendis, aut corripiendis ſubditis. Tale eſt igitur officium conſiliarij, & talia præſertim conſiliarij, qualis eſt Cardinalis, cuius muneri tanta merces, tantum ſtipendium honoris, diuitiarum, & omnium commoditatum propoſitum eſt, cui Eccleſia vniuerſa hanc quaſi vigiliam impoſuit. Verè igitur de hoc ipſo Gondiſſaluus. Quando, inquit, vident aliquid tendere in perniciem Eccleſiæ, vel aliàs eſſe iniuſtum, tacere non debent, ſed expreſsè contradicere alioquin peccant. Nam cum ad hoc aſſumpti ſint, vt rectè conſulant, tacentes hoc caſu cenſentur approbare, id quod agitur, & error, cui non reſiſtitur, approbatur. Tractat etiam accuratè hanc ipſam quæſtionem Hieronymus Albanus, & quidem rationes primum affert in contrariam partem, præſertim cùm maior pars contra ſenſiſſet, quia fruſtra iam diſſentiatur. Itaque valere hic illud dictum fruſtra niti, & odium quærere dementia magna eſt. Preterea poſſe fortaſſe etiam debere vnumquenque id rectum, ac bonum putare quod

De Card. q. 1.

De Card. q. 10.

placuit

placuit maiori parti. Superbum enim, & arrogans videri, vt audeat aliquis ſuum iudicium aliorum tam multorum iudicio præferre. Hęc pro iſta parte; ipſe tamen alteram confirmat ſententiam, non licere Cardinalibus veritatem reticere, ob eandem rationem, quam ſupra nos quoque attulimus, quia cum ſint conſiliarij diſcedunt ab officio, niſi dent fidele conſilium. Addit etiam ſimile quiddam videri in teſte, qui quoniam pro officio veritatem indicare debet, haud ſecus proditor veritatis cenſeatur, ſi verum reticeat, ac ſi falſum enunciet. Affert etiam Abbatis, & Innocentij auctoritatem, qui apertè docent in quouis capitulo, & conuentu quicunque eius pars ſit ita obligatum eſſe, vt cum aliquid proponitur, quod ſit contra communem vtilitatem liberè loquatur, totisque viribus quantum in eo ſit reſiſtat, aliter autem peccare. Ex quo argumentari poſſumus quantò id magis valeat in hoc Collegio Cardinalium, in quo, & maior eſt dignitas, & maiora tractantur negocia, magiſque cum publico bono, damnoue coniuncta. Quare illud hic conuenire videtur quod in Exodo dicitur. Prouide de omni plebe viros ſapientes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas. Quomodo autem in iis ſit veritas, qui eam opprimi, conculcarique patiuntur? Hæc omnia Albanus, qui contrarijs etiam argumentis ita reſpondet. Nam quòd obijcitur, fruſtra diſſentiri, cùm iam maior pars Cardinalium aliter ſenſit, potius ſperandum eſſe alios etiam veritate audita ſuam mutaturos ſententiam, quoniam ea veritatis vis eſt, vt denique omnia vincat. Quod autem additur de deponenda propria ſententia cũ plures aliter ſentiunt, verum eſt, poſteaquam quid tu ſentias, & quare ita ſentias expoſueris. Nam ſi his auditis, nihilominus plures in contraria parte fuerint, tum vero decet ita exiſtimare, potius decipi paucos, quam multos. Sed ſunt alij, qui ad tegendum timorem vel cupiditatem ſuam, illam afferant rationem, ſępe Pontifices

In c. 1. de his quæ fiunt à mai. par. cap.

Exodi. 18.

tifices de eo ipſo quod in conſultationem adducunt, iam conſtituiſſe, ac propterea etiam ſi contradicatur nullum omnino fructum ſequuturum. Cui nos reſpondemus, quanquam ille effectus, de quo agitur non conſequatur, alias tamen vtilitates eſſe certas. Primum quia Pontifex ipſe in ſimilibus rebus conſideratior fiet, cum videat non deeſſe, qui audeant pro bono communi, eſſeque id magnum frænum ſummæ poteſtatis, cui facillimè obrepit licentia. Deinde alij etiam Cardinales eiuſmodi exemplis animoſiores, fortioresq; fiunt, vt ſæpe in pugna qui fugiebant, vnius audacia, ac robore, reuocantur, vireſque & animum ſumunt. Denique ſi nihil aliud, Cardinalis quidem, qui hoc facit, officium ſuum facit: quod ſi deinde alij impediunt, ipſe certe culpa vacat, qui ſanè eſt fructus conſcientiæ vel maximus. Huc etiam pertinet illa ſpeculatoris parabola, de qua eſt apud Ezzechielem, qui ſi gladium videns venientem non inſonuerit buccina, quicquid damni ſequutum fuerit, de eius manu requiritur. Sin autem ipſe cecinerit buccina, ſed quiſpiam negligentia ſua, quia ſe non cuſtodiuit, perierit, ſanguis eius ſuper ipſius caput, Speculator autẽ innoxius manet. Sic.n. omnino dicere poſſumus, Cardinales omnes quodda eſſe ſpeculatores domui Iſrael datos, ideſt Sanctæ Eccleſiæ, in cuius arce poſiti ſunt, vt prouideant, atq; et denuncient quibus oportet, atq; in primis ipſi Pontifici, tũ bona quæ prodeſſe, tũ mala quæ obeſſe poſſent communi ſaluti. Quare ſi id impigrè ac ſtrenuè, nulloq; cuiuſquã reſpectu, fecerint, etiã ſi ab alijs non audiantur, ſaltem ipſi animam ſuam liberant. Sin vero tacuerint, aut diſſimularint, non abibunt impunè, quia in eo ipſo delinquunt, quod maximè ab ipſis exigitur. Quamobrem recte hic quoque conuenit, quod eſt à Sancto Gregorio dictum, Sape rectores improuidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui liberè recta pertimeſcunt, & iuxta veritatis vocem, nequaquam iam

Ezzech. 33

2. paſt. c. 4.

gregis cuſtodiæ paſtorum ſtudio, ſed mercenariorum vice
Ioan 10. deſeruiunt, quia veniente lupo fugiunt, dum ſe ſub ſilen-
tio abſcondunt. Hinc namque eos per Prophetam Do-
Eſaiæ 56. minus increphat dicens, Canes muti non valentes latra-
re. Neque verò vbi de honore Dei agitur propria ſunt
timenda diſpendia, cum ipſum diſpendium pro Dei cauſa
magnum ſit lucrum, quoniam vt teſtatus eſt Saluator,
Matt. 5. Beati qui propter iuſtitiam perſequutionem patiuntur.
11. q. 3. c. Nolite. Quod etiam monent ſacri Canones cum ita hortantur.
Nolite timere eos qui occidunt corpus, ne forte timore
11. q. 3. c. Nemo. mortis perterriti liberè non dicatis. Et melius eſt pro ve-
ritate ſupplicium pati, quàm pro adulatione beneficium
adipiſci. Ad poſtremo ad hanc culpam augendam, illud
etiam afferendum, quod eodem loco, quem ſupra attuli
tangit Albanus, quicunque Cardinalis recta conſilia non
11. dederit Pontifici, præter peccatum quod committit, inſu-
per etiam damnandum eſſe ad reſtitutionem omnis dam-
ni quod ex eius conſilio exiſtat. Et pro hac ſententia
In c. ſicut dignum de homicid. Innocentium quoque affert. Quare hoc poſitum, & con-
firmatum ſit, nihil ita decere Cardinalem, aut nihil ita
proprium eſſe eius officio, atque hanc ſinceritatem, & fi-
duciam in ſententia dicenda. Hoc probè intellexit, atq;
etiam exequutus eſt Cardinalis Contarenus, qui, vt ac-
cepimus, magna auctoritate, & libertate in dicendo vte-
batur: quod cum aliquando feciſſet in magna quadam
cauſa, quæ inter duas Principes familias agitabatur, atq;
ipſum quoque Pontificem valde attingebat, ac deinde
gratiæ illi agerentur, reſpondit, nihil eſſe opus, quod enim
feciſſet officij, ſui gratia feciſſe. Quin etiam cum de qui-
buſdam ad Cardinalatum à Pontifice deſignatis, ipſæ pu-
blicæ reſtitiſſet, dictumque ei eſſet, morem hunc eſſe Car
dinalium, vt moleſtè ferant eum honorem cum pluribus
communicari, apertè negauit, id ſe facere ob hanc cauſam
neque ſe Cardinalatum ducere maximam omnium quas
haberet

Digitized by Google

haberet, dignitatum. Verum illud etiam minime prætereundum, libertatem hanc, quam à Cardinali exigi dicimus, tum multo magis exigi, cum id agitur in quo alteri fiat iniuria. Tunc enim Iuſtitiæ partes ſunt innocentem tueri, quantum vires ſinant, nec deſerere æquitatem, aut pati vt à potentiore opprimatur. Quo in genere laudata eſt Nicolai Fliſci conſtantia, qui cum Alexander Sextus à quo ipſe factus erat Cardinalis, immerito Caſtellanum Epiſcopum vellet deponere, ipſe ſemper obſtitit, neque hominis illius iram formidauit, quæ erat omnibus terrori, & quod mirabilius eſt id facere non dubitauit, in ipſo primo Conſiſtorio, cui Cardinalis interfuit, ſcilicet beneficio tam recenti. Quod ſi in cauſis ſingulorum hominũ faciendum eſt, quantò magis in ijs quæ ad vniuerſam Eccleſiam pertinent? Iure igitur adhuc viget, vigebitque memoria. Franciſci Piccolominei, qui Pij II. fratris filius fuit. Hic enim turbulentis illis temporibus eiuſdem Alexandri Sexti, incredibilem ſemper animi magnitudinem præ ſe tulit, cum in alijs multis, tum maximè cum Pontifex Beneuentum Eccleſię ditionem Ioanni filio in feudum dare vellet; cui ille conſtanter reſpondit, diuque & palam cum eo diſputauit, multas afferens, & graues rationes, viciſſimque reſpondens omnibus rationibus, quas Alexander, vt rei cupidus, afferebat. Quod eo laudabilius fuit, quoniam ſolus ipſe id auſus eſt, reliquis omnibus, vel timore perculſis, vel gratia deuinctis, vel ſpe obligatis. Atque vt in hac re dicto, ſic alias facto conſtantiam eandem tenuit, cum redeunte ex Gallia Iuliano Ruerio Sixtus Quartus eius patruus iuſſiſſet, vt Cardinales omnes honoris cauſa obuiam illi prodirent, hic enim vnus nihil eius offenſam veritus, domi ſe continuit, quoniam quantum id dignitatis Iuliano adderet, tantum detraheret Cardinalium Collegio.

Sed non puto eſſe quenquam, qui ſi rem ipſam per ſe

perpendat, non eam & iuſtam, & neceſſariò etiam à Cardinali debitam fateatur. Illud impedit, & perturbat, frangitque animum, quod libertas hæc non ſolum odioſa, ſed etiam pernicioſa videatur, quia videlicet veritas odium parit; res autem eſt cum Pontifice, alijsque Principibus, qui multum vel prodeſſe poſſunt vel obeſſe. Hic nimirum eſt ſcopulus, hæc, vt dici ſolet, petra ſcandali, in quam nõ impingere, & quam omnino euadere magnum eſt negocium. Quare hoc detracto, non eſt dubium, quin facillimum, atque etiam iucundiſſimum futurum ſit Cardinali conſtantiam, & grauitatem ſuam ſemper conſeruare. Quamobrem hoc etiam poſtremo loco afferamus ad confirmandum cuiuſuis Cardinalis animum, quod verè obſeruatum eſt, non modo nihil perdi, ſed ſæpe etiam magnum lucrum fieri. Perdent fortaſſe, & merito qui Pontifici, aut alijs Principibus reſiſtunt ob aliorum Principum gratiam, aut ſtudio partium, vel ob aliquam propriam commoditatem. Qui verò amore iuſtitiæ, aut religionis, bonique communis id facit, ſi præſertim reliquæ etiam vitæ teſtimonium conſentiat, potius vt dixi, multum acquiret. Tantus eſt enim integritatis, & innocentiæ ſplendor apud omnes homines, modo ratione præditos, vt in quocunque ea ſit, eum amabilem reddat, atque etiam hoſtem conciliet hoſti, non modo Cardinalem Pontifici. Atque hoc etiam eo magis valet cum non quaſi repentino aliquo impetu quiſpiam in hanc veritatis, & libertatis profeſſionem venit, ſed potius eam poſſeſſionem longo iam vſu tenuit, idque iamdudum cæpit præ ſe ferre, eamque voluntatem perpetua conſtantia roborauit, & ſemper in propoſito ſusceptoque conſilio permanſit. Id enim auctoritatem etiam neſcio quam affert, & licentiam dicendi quicquid oporteat, omnium permiſſu, atque etiam cum approbatione, & laude. De Iacobo Sadoleto hoc traditum eſt, cum à Paulo Tertio factus eſt Cardinalis, nihil propius

fuiſſe,

fuiſſe, quam vt Cardinalatum recuſaret, ſed amicorum conſilio, & hortationibus victum, admiſiſſe tandem; verum hoc illi fixum, ac ſtatutum fuiſſe, vt nihil aliud vnquam propoſitum haberet, quam Reipublicæ Chriſtianæ commodum, & Dei vnius honorem. Quare ità accepimus eius ſemper ſententias liberrimas fuiſſe, pleraſque dignitatis. Nec tamen id eum minus gratum Pontifici reddidit, ſed potius gratiorem, qui cum nouis auxerit honoribus, & nominatim Gallica Legatione. Eadem quoque laus tribuitur Antonio Palauicino Genuenſi, quem Innocentius Octauus ad Cardinalatum euexit. Hic enim de Iulio II. non dubitauit dicere, coram multis Cardinalibus arma data eſſe furioſo. Quod Pontifex audiens, & ſi non omnino nihil commotus eſt, ſemper tamen eum in honore habuit, quin etiam Legatum miſit ad Ludouicum XII. Regem Galliæ, qui in Italiam peruenerat. Quam etiam libertatem renuit aduerſus Alexandrum Sextum, qui cum eius ſententiam rogaſſet de re, quam apud ſe iam decreuerat, reſpondit apertè, non poſſe ſe dicere, quoniam non ad liberum conſilium, ſed ad decretum factum vocatus erat. Fliſcus etiam Cardinalis, de quo ante mentionem fecimus, cum ſe Iulio II. tum in eius electione, tum deinde in ipſo Pontificatu, ſæpe vt res poſcebat, oppoſuiſſet, & quidem acerrimè, tamen tantum abeſt, vt damnũ vllum acceperit, vt inſuper ab eo ipſo ditatus ſit redditu ſeptẽ milliũ aureorum, quin etiam tanto in pretio habitus, vt ſcriptũ ſit conſequutam eſſe communem hominum opinionem, non poſſe bonum Cardinalem nõ amari à Pontifice etiam non bono. Idem fertur de Ricardo Oliuerio, natione Nortmanno, qui iuris ciuilis ſcientia inſignis fuit, ſed multò magis, hac, de qua loquimur, libertate. Quo nomine Pio Secundo cariſſimus extitit qui eum, quamdiu vixit, plurimi ſemper fecit, cum etiam vt accepimus, dicere ſoleret, tales ſe optare omnes Cardinales. Paulus autem

Secundus eum ob eandem cauſam ex Presbytero Cardinali Oſtienſem fecit Epiſcopum, tribuitque præterea Vmbriæ Legationem, in cuius adminiſtratione exceſſit è vita. Et quoniam quod multos in hac libertate impedire ſolet, eſt maximè metus ille, ne ſibi aditum obſtruant ad Pontificatum, eſt ea quidem turpis, & damnanda ambitio, vt per ſe apparet, ſed illud quoque intelligendum; ſæpe etiam hanc ipſam libertatem ad ipſum Pontificatum non mediocriter ſuffragatam eſſe, vt ſcimus in Marcello, & Paulo Quarto, cuius vtriuſque adhuc recens memoria eſt. Paulus enim dum Cardinalis fuit mirabilem ſemper conſtantiam præſtitit, & quod ſemel dixerat, aut ſenſerat, rectum eſſe, ab eo ſe nullis, vel precibus, vel minis deduci patiebatur, quòd ſi quid à duobus Pontificibus, ſub quibus eam dignitatem geſſit, referretur, quod non iudicaret è re Sedis Apoſtolicæ, cuius ſe acerrimum propugnatorē profitebatur, vel apertè diſſentiebat, vel certè non veniebat in Conſiſtorium. Marcellus autem cum à Paulo Tertio Nuncij, Epiſcopi, denique etiam Cardinalis honorem conſequutus eſſet, tamen adeo liber in dicendo apud eum ipſum fuit, vt ſcribat Onuphrius ſæpe ab illo, Pontificem à conſilijs ſibi non probatis deterritum, & periculoſa, quanquam prima ſpecie decora tentantem ſalutaribus rationibus prudenter reuocatum. Eo vero mortuo cum Iulij Tertij, qui ſucceſſerat acta multa non probaret, accedente præſertim febricula, Eugubium ſe ad ſuum Epiſcopatum recepit, id ſane hoc ſuo ſeceſſu haud diſſimulanter præ ſe ferens quod in pectore gerebat. Quare paulo poſt rediens extincto Iulio conclaue ingreſſus eſt, omnium iam iudicio, & approbatione Pontifex deſignatus, tantam ei auctoritatem, & amorem illa libertas conciliarat. Quamobrem hoc certum ſit, hanc dicendi, & agendi fiduciam ita Cardinalem ornare, vt non ſolum ſemper ſpiritualia, ſed etiam ſæpiſſime temporalia lucra, & honorum,

&

& facultatum acceſſionem afferat. Quod ſi nihil eiuſmodi afferat, ſemper tamen dignitatem, & exiſtimationem, ac gloriam, & certe admirabilitatem quandam inter homines parit, quæ etiam in hoc ipſo genere temporalium præmiorum pluris eſt, quam illa omnia, quoniam vt ait Sapiens, melius eſt bonum nomen quam diuitiæ multæ. Eccleſ. 7.

Quod neceſſarium ſit Cardinali vt ex animo extirpet deſiderium Pontificatus. Cap. XXIX.

SI recte cogitemus duo ſunt quaſi ſcopuli Cardinalium, alter ex immoderato amore propinquorum, de quo ſupra diximus, alter ex cupiditate Pontificatus. Atque hic quidem fortaſſe etiam periculoſior, quoniam cupiditatem hanc non ſolum ambitio inflammat, ſed etiam ille ipſe affectus in propinquos, quorum videlicet cauſa, vt augeantur, & locupletentur, & ad ſummos gradus euehantur, illud honoris, & poteſtatis culmen appeti ſolet. Cum autem humana natura ad omnem honorem, & excellentiam appetendam adeo ſit procliuis, quid hic faciet tanta amplitudo, tantus ſplendor, tanta dignitas, immo ipſum faſtigium omnium dignitatum, quę ſunt in hac vita? Magna igitur aduerſaria Cardinalibus omnibus propoſita, & omnino ad vincendum difficilis, ſed quæ neceſſario vinci debeat. Sciendum enim eſt, & pro certo habendum in hac ambitione ineſſe peccatum. Docet hoc diſertè S. Antoninus, qui ea culparum genera deſcribens, quibus hic ſtatus expoſitus eſt, hanc quoque commemorat, quærere, inquit, & diuerſis vijs curare per ſe, vel per alios, vt eligatur in Pontificem. Nam ſi appetere Epiſcopatum ambitione non careret, quanta erit ambitio, omnium fidelium, totiuſque p. 3. tit. 21. § 2.

Eccle-

Eccleſiæ curam affectare? Ita S. Antoninus, cui etiam ſi-
19 de Ci- mile eſt quod generaliter à S. Auguſtino, dictum eſt, locus,
uit. c. 19. inquit ſuperior ſine quo Regi populus non poteſt, etiam
ſi ita teneatur, atque adminiſtretur, vt decet, non tamen
4. in lib. Re decenter appetitur. Diſerte etiam B. Gregorius de San-
gum c. 4. lodo ni latente, Quia nunc, inquit, in Sancta Eccleſia qui
ſe ſubtrahant tantis honoribus pauci ſunt, qui ſe ingerãt,
multi; notare qui ſe ingerunt debent, quia is qui à Pro-
pheta domi abſconditus dicitur, non ad ſpiritualem Ec-
cleſiæ dignitatem, ſed ad ſæcularem Regni gloriam
quærebatur, non enim in Pontificem hunc quærebant,
ſed Regem facere volebant. Videat ergo Sacerdos
qua mente fugiendum ſit culmen Sanctæ Eccleſiæ, ſi
culmen ſæculi conſcendere tam cautè Reges, fugerunt.
Hæc D. Gregorius. Verum vt ſubtilius iſta enucleemus,
quemadmodum rei grauitas requirit, ita diſtinguendum
eſt; vt intelligamus in Pontificatu tria ineſſe, primum, fi-
nem ipſum, cuius gratia inſtitutus eſt à Deo, quòd eſt bo-
num Eccleſiæ, ſalus animarum, fidelium gubernatio, vt
Chriſti oues paſcerentur, vt errores prohiberentur, vt ir-
ruentibus lupis reſiſteretur. Alterum eſt altitudo, & emi-
nentia illius gradus, atq; illius poteſtatis in cœlo clauden-
do, & aperiendo, & in Chriſti perſona in terris ſuſtinen-
da. Poſtremo ſunt etiam temporalia commoda, tum ex
honore, & reuerentia hominum, tum ex diuitijs, & opi-
bus. Igitur ſi primum illud præcisè expetatur, bonũ opus
1. Thim. 3. deſideratur, vt ait Apoſtolus. Eſt enim finis ille per ſe
quidem res bona, vel potius optima. Sed hoc ipſum mul-
tas habet cautiones, vt rectè deſideretur. Requiritur n.
vt qui id expetit dignus ſit, idque ipſe cognoſcat, non er-
rore, aut ex cœco ſui amore, ſed vero, certoque iudicio.
Requiritur vt ſit euidens Eccleſiæ vtilitas, nec alij idonei
huic loco inueniantur. Denique requiritur etiam, vt is
nulla re alia moueatur, niſi magno, & incenſo animarum
zelo,

zelo, & ſtudio diuini honoris. Hæc antem omnia tam certa eſſe oportet, ac manifeſta, vt fere ſit inſtar reuelationis cuiuſdam, qualis Moſi, vel Hieremiæ, contigit, cum ille ad populum regendum, hic ad docendum vocatus eſt, vterque recuſans, ac renitens. Cum igitur tam multa, & tam grauia concurrere neceſſe ſit, quando fieri poterit, vt adſint omnia? Nam hic zelus quem diximus, ex magna charitate prouenit magna charitas ſine magna humilitate eſſe non poteſt. Atqui verè humilis ſit, quomodo tantis ſe rebus aptum exiſtimabit? quomodo ſe alijs præferet? potius omnibus ſubijciet, ſeque omnium infimum & minimum, alios ſanctiores, prudentiores, aptiores eſſe planè ſibi perſuadebit. Et quidem in alijs fortaſſe minoribus curis, vt vnius ciuitatis, aut populi, interdum continget, vt hoc deſiderium eſſe poſſit, ſine peccato, quoniam vel propter temporalium rerum incommoditatem, vel propter hæreſum deprauationem, aut ſimilem cauſam difficile ſit idoneum Epiſcopum inuenire, præſertim cum tam multi in Romana Eccleſia deſiderentur Epiſcopi. At verò in cura vniuerſalis Eccleſiæ, cum vnicus tantum Paſtor requiratur, cum etiam ſit onus tam immenſum, cuius ſuperbiæ ac temeritatis erit, tantum ſibi arrogare, vt ſe huic rei parem, & quidem ſolum parem inter omnes exiſtimet? Quare nihil eſt dubitationis, quin ex hoc ipſo capite Summum Pontificatum optari non liceat. Minus etiam licet ex duobus alijs capitibus, idque docet S. Thomas, non modo de ſummo hoc gradu, ſed de quouis Epiſcopatu. alterum enim ait, eſſe ſuperbiæ, & præſumptionis, quæ locum appetit meritis maiorem, alterum autem tum auaritiæ, tum ambitionis, quæ appetit teſtimonium excellentiæ. Quam in ſententiam Sanctus quoque Gregorius eum qui terrenis commodis inhiat, qui honore prælationis gaudet, qui temporalibus lucris paſcitur, aut impenſa ſibi ab hominibus reuerentia lætatur, non Paſtorem eſſe ait, ſed mercenarium. Quod vero ad deſi-

derium

Exod. 3. Ierem. 1.

2.2. q. 101. a. 5. & q. 185. a. 1.

Hom. 14. in Euang.

derium attinet, de hoc quoque idem S. Gregorius in quadam Epiſtola. Sicut, inquit, is qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouendus, ſic qui vltro ambit, vel importunè ſe ingerit, eſt procul dubio repellendus. Nam qui ſic nititur ad altiora conſcendere, quid agit, niſi vt creſcendo decreſcat, & aſcendendo exterius, interius ad profunda decreſcat? Quæ cum ita ſint, hoc ſtatuendum, & concludendum eſt omnino appetitum firmum, & deliberatum Pontificatus, ita vt animus aſſentiatur, & adhæreat huic cupiditati, & in ea voluntariè immoretur, non poſſe vacare peccato. Quod ex eo etiam probari poteſt, quoniam exponere ſe periculo peccandi, iam hoc ipſum peccatum eſt. At hic multa pericula, tum auaritiæ, vbi tanta eſt opum, ac diuitiarum illecebra, tum ſuperbiæ in tam eminenti dignitate, in tanta omnium veneratione. Nam ſi Apoſtolus neophytum, ac recentem in fide, Epiſcopum fieri prohibet, ne in ſuperbiam, inquit, elatus in iudicium incidat diaboli. Si hoc, inquam timebat ſimplici Epiſcopo, & illo tempore timebat, cum Epiſcopatus nullis adhuc prouentibus inſtructi eſſent, & certè nihil haberent præter laborem, & mortis pericula, quid erit timendum Summo Pontifici, in tanta maieſtate, in tanta rerũ omniũ copia? Quantò huic magis metuendum, ne in iudiciũ ideſt in manus ac poteſtatẽ diaboli incidat? Atq; hoc ex parte ipſius hominis. Idẽ vero, & multo magis ex parte gregis, quem tuendum, & paſcendũ ſuſcipit Pontifex, & pro quo, vt ait S. Paulus redditurus eſt rationem. Quæ ſane cum per ſe ſemper, & in omnibus, grauiſſima & periculoſiſſima ſunt, tum deinde multo grauiora in eo, qui ſe ingeſſerit, & obtruſerit in hanc curam. Nam qui aliorum iudicio, Deique voluntate coactus, munus ſuſcepiſſet, multa ei ignoſcerentur, quæ alioquin non ignoſcuntur, idque etiam teſtatur S. Chryſoſtomus, cum ait. Qui nolens, & inuitus compulſus eſt, habiturus eſt aliquam excuſationem. Huc adde quòd, qui animo cupido

Lib. 7. Epiſt. 109.

1. Thim 3.

Hom 3 in Act.

pido ad hoc munus accedit, exponit ſe euidenti periculo, ne deinde Pontificatum adminiſtret, ad ſuum potius commodum; quam ad commodum ouium. Etenim qualis eſt ordo in appetitu, talis eſt etiam in opere. Immò verò ſi ante adeptum Pontificatum proprij commodi amor adeo rectum ordinem inuerterat, quantò deinde facilius id faciet præſentibus, & vrgentibus tam multis illecebris, quæ etiam ſanam mentem corrumpere ſolent, non modo iam corruptam magis ac magis euertere? Sed ſunt interdum aliqui, qui ita ſeipſos ſeducunt, & fallunt, vt in hoc appetitu Pontificatus, Dei zelo ſe moueri putent. Itaque ſpecioſa quædam ſibi fingunt, quæ facerent ſi eo loco eſſent. Quo enim modo Antiſtites, quomodo Clerum, Populumque omnem ad officium reuocarent? Quem delectum haberent in conferendis Eccleſiaſticis beneficijs, vel honoribus? Quos Epiſcopos, & quanto conſilio, quàm ſpectatos, quàmque idoneos eligerent? Quomodo Principibus Eccleſiæ iura inuadentibus reſiſterent? Denique quàm cito omnia quæ iam proſtrata iacent, ipſi erigerent, ac reſtituerent. Hæc apud ſe ſpecioſis, vt dixi cogitationibus pingunt, eaque inani pictura, & falſo prætextu ambitionem alunt ſuam, Nam ſi hic verus eſt zelus, cur non etiam in alijs ſe rebus oſtendit? cur non æque mouetur cum alijs in rebus diuinum honorem violari, animarum ſalutem impediri videt? Verius igitur ſuperbia eſt, illo virtutis, & pietatis colore fucata, idque etiam monet S. Gregorius his verbis. Plerumque inquit, ij qui ſubire magiſterium Paſtorale cupiunt, nonnulla quoque opera bona animo proponunt, & quamuis hoc elationis intentione appetunt operaturos ſe tamen magna pertractant, fitque vt aliud in imis intentio ſupprimat aliud tractantis animo ſuperficies cogitationis oſtendat. Nam ſæpe de ſe mens ipſa mentitur, & fingit, ſe de bono opere amare quod non amat, de mundi autē gloria non amare quod amat, quæ principari

1 par. paſt. c. 9.

appetens, ſit ad hoc pauida, cum quærit, audax cum peruenerit.

Cum igitur nihil dubitari debeat quin cupiditas hæc adipiſcendi Pontificatus, peruerſa ſit, & peccatum contineat, reſtat etiam videre, quale peccatum D. Antoninus quidem mortale exiſtimat, nec ſolum de Summo Pontificatu, ſed de quouis honore Eccleſiaſtico. Mitius Nauarrus, qui in honoris appetitu ordinariè quidem venialem culpam ineſſe docet, fieri tamen mortalem in eo videlicet qui vel vltimum finem in eo collocet, aut ita appetat, vt etiam pro eo adipiſcendo paratus ſit mortale aliquod peccatum committere. Nec multum ob hoc diſcrepant Caietanus, & Sotus, qui ita tradunt. Si bona temporalia, quę Eccleſiaſticæ dignitati ſunt adiuncta, ita moueant, vt tamen maneat adhuc finis, qui debet, etiam ſi ex temporalibus bonis extiterit prima ratio mouendi, peccatum eſſe veniale, Si vero finis ponatur in temporalibus illis, omnino eſſe mortale, tum quia peruertitur ordo à Deo inſtitutus, tum etiam propter periculum. Nam & ſi hæc in ſcholis vtcunque diſtinguantur, & ſecernantur, in ipſo tamen vſu, & affectu, vix diſtingui poſſe, quoniam qui primo à temporali pręmio mouetur, ægrè ſeipſum cognoſcere poſſit, an eo referat etiam ipſam dignitatem, ex quo ſequi vt vel in peccato mortali ſemper verſetur, vel certe in proximo periculo. Hæc Doctores illi. Eſt autem in hac re illud maximè obſeruandum, quod attinet ad vltimum finem in Pontificatu conſtituẽdum: facilius id ſanè, & frequentius euenire, quam quiſpiam fortaſſe credat. Nam ſi aliquem, immo verò ſi omnes ex his interroges, ſine dubio reſpondebunt, ſe verè non ponere finem in honore. Et quidem id ſeriò dicent, quoniam ita putant, atque ita ſibi animo conſtituti videntur. Eſt enim res latens, & obſcura, multisque tenebris inuoluta, vt cætera quæ in animo, & quæ præſertim in affectu ſita ſunt, vt non ſolũ alios; ſed

2. p. tit. 3. c. 5.

3. p. §. 4. tit. 19. c. 2. Sum. c. 23. n. 15.

In 5. Tho. vbi ſupra lib 10. de iuſt q. 2. a. 1.

Digitized by Google

ſed etiam ipſos ſui iudices, & cognitores decipiant. Rectè enim S. Auguſtinus ſunt iſtæ, inquit, plangendæ tenebræ, in quibus me latet facultas mea, quæ in me eſt, vt animus meus de viribus ſuis ipſe ſe interrogans, non facile ſibi credendum exiſtimet, quia & quod ineſt plerumque occultum eſt, niſi experientię manifeſtetur. Quod cum ita ſit, nihil melius, & ſalubrius, quàm recipere ſe ſe quàm longiſſimè à periculo. Cur enim extremæ fluminis ſpondæ te committas, cùm poſſis remotiori loco tutus eſſe? Certè enim ita res habet, vt ipſa magnitudo deſiderij, & ardor cum hominem inuaſerit, & cæperit, deinde captum etiam magis ac magis proueheat, paulatimque ita abſorbeat, vt eò omnes curas, & cogitationes, & conſilia dirigat, eique cæteri quoque affectus conſentiant, vt quos ſuo deſiderio fauere credit, eos amore proſequatur, quos autem reſiſtere, & aliò inclinari, ab ijs non poſſit non alienus eſſe. Hęc igitur qui faciat, nimirum magna ſunt indicia, quod quam quam ore perneget, re tamen vera ad hanc Pontificatus cupiditatem, & ſe, & ſua omnia referat, & in eo, etiam ſi fortaſſe imprudens, & minus aduertens, vltimum finem ſtatuerit. Quæ cum ita ſint, tum ex hoc, quod modo diximus, de vltimo fine, tum ex reliquis omnibus, quæ ſupra diximus concludendum eſt, deſiderium Pontificatus deliberatum non poſſe vacare peccato mortali, & quandiu quiſpiam in eo ſit, tamdiu in peccato permanere: quoniam vel deſiderium ipſum ſua natura vitioſum ſit, vel certè ita periculoſum, vt hoc ipſum obijcere ſe huic periculo ſit peccatum. Si quis autem hoc etiam ſcire velit, quando eiusmodi cupiditas deliberata intelligatur, tum quidem intelligitur, cum animus non ei repugnat, aut reſiſtit. Sed eam admittit, in ea conquieſcit, & cogitando immoratur, ſibique in ea placet: vel cum modos ac rationes excogitat conſequendi quod cupit, aut cum alijs, qui eiuſmodi modos afferant, libenter aures præbentur, atq; con-

10 confeſ. c. 16.

Digitized by Google

ſultationes libenter audiuntur. denique in primis cum talis cupiditas ad agendum etiam aliquid exterius impellit, quod iuuare credatur, vel retinet ne quid agatur, quod ſi fiat videatur poſſe impedire. Externa enim actio huius generis, non poteſt niſi ex deliberata voluntate proficiſci. Quare cum in hac concupiſcentia huius honoris tam euidens ſit diſcrimen æternæ mortis reſtat, vt qui æternum hoc malum euadere cupit, quàm longiſſimè poteſt ſe ſe ab ea remoueat, nullumque omnino ei aditum apud animum ſuum relinquat, ſed potius eam rationem teneat optimam, ac tutiſſimam, quam B. Cyprianus de Cornelio Papa ſcribit. Qui, inquit, Epiſcopatum ipſum, nec poſtulauit, nec voluit, nec vi, vt cæteri quos arrogantiæ, & ſuberbiæ ſuæ tumor inflat, inuaſit, ſed quietus, & modeſtus, & quales eſſe conſueuerunt, qui ad hunc locum diuinitus eliguntur, vim paſſus eſt, vt Epiſcopatum coactus exciperet: Hoc igitur omnes Cardinales ſibi proponere, hoc imitari debent.

Lib. 4. ep. 2

Quomodo Cardinales extirpare poſſint deſiderium Pontificatus. Cap. XXX.

VT non ſufficit ſuum morbum ægrotis indicaſſe, quia poſtquam etiam cognouerint, morbũ, adhuc neceſſaria ſunt pharmaca, & medicamenta ad eum depellendum, ita in cupiditate Pontificatus aliquid eſt ſanè atque adeò multum cognouiſſe, quàm magnum ſit malum, ſed præterea opus eſt etiam remedijs ad eam extirpandam, & funditus eijciendam. Eſt enim humana natura tam imbecilla ad contemnendum honorem, & contra tam propenſa ad conſectandum, vt multo ſtudio, & labore, multiſque adiumentis

egeat

egeat ad eius cupiditatem reprimendam, nec fere poſſint ita radicum eius fibræ euelli, quin aliquid relinquatur, adeò ſunt altę ſtirpęs, adeòque fixæ in hominibus. His verò remedijs, non id tantum molimur, vt tibi fratęr perſuadeamus, quod modo diximus, ne cupias, ne ambias, aut affectes, Pontificatum, ſed etiam vt refugias, atque vt inſuper ſi quando forte deferatur quantum in te eſt recuſes atque detrectes. Sic enim eo tutior eris, atque etiam perfectius implebis virtutis officium, ac præſertim Chriſtianæ humilitatis; quam ſi Chriſtiani omnes ex Chriſti præcepto colere debent, multò magis, qui inter Chriſtianos omni virtute debent eminere. Vnde igitur melius exordiemur, quàm ab ea perfectione vitæ, & ab ea morum ſanctitate, quæ in Pontifice Summo, Dei Vicario, Petri ſucceſſore, omnium magiſtro & patre requiritur? Etenim de omnibus etiam communibus Epiſcopis ita videmus docere B. Dionyſium, vt dicat eſſe eos in ſtatu perfectionis iam acquiſitæ, quoniam perfecti ſit alios generare, & alios perfectos reddere. Iraq; ob eam cauſam vocantur à Domino lux mundi, ſal terræ, & à B. Petro forma gregis. Atqui id quod eſt forma, & exemplar, perfectum quiddam & abſolutum eſſe oportet. Igitur ſi in vnius ciuitatis Epiſcopo quouis tanta ineſſe debet religionis, ac pietatis excellentia, quid erit in paſtore paſtorum, & præſulum prçſule? Vt enim in capite inſunt ſenſus omnes, qui inde in reliquum corpus redundant, ſic Pontifex qui capitis locum in Eccleſia tenet, omnem membris Eccleſiæ perfectionem impertire debet: non poteſt autem alijs impertire, ſi ipſe non habeat. Quocirca B. Dionyſius eodem loco, quem modo protulimus, ait, munus Epiſcopi eſſe, vt etiam Monachum adducat ad perfectionem ſanctitatis, ex quo ſequitur, vt eius item qui Epiſcopo eſt ſuperior, munus ſit, hoc ipſum tum in Epiſcopo, tum in alijs efficere, ac proinde ſi rectus ordo ſeruetur, in ipſo etiam tan-

Eccleſ. Hier. c. 6.

Matt. 5.

1. Petri 5.

quam fonte omnem virtutis abundātiam reſidere deceat.
q. 101. a. 1. & 2. Itaque Auguſtinus, Triumphus, in eo libro quem ſcripſit de poteſtate Eccleſiæ, inter alia, hoc quoque diſertiſſimè diſputat, Papam profiteri maiorem perfectionem, quàm ipſos religioſos. immò verò maiorem etiam, quàm Epiſcopos, quoniam ipſe Epiſcopos perficit, & ſe obligat ad opus illud quod eſt ſummę perfectionis, quod eſt, Chriſti oues paſcere, vt Chriſtus ipſe Petro mandauit, & pro ijs etiam ſanguinem ponere, ſi opus ſit. Melius etiam, &
Lib. 4. conſid. luculentius S. Bernardus ad Eugenium. Te ipſum, inquit, conſidera, formam iuſtitiæ, ſanctimonię ſpeculum, pietatis exemplar, aſſertorem veritatis, fidei defenſorem, Doctorem gentium, Chriſtianorum ducem, amicum ſponſi, Cleri ordinatorem, Paſtorem plebium, Magiſtrum inſipientium, refugium oppreſſorum, pauperum aduocatū, ſpem miſerorum, tutorem pupillorum, iudicem viduarū, oculum cœcorum, linguam mutorum, baculum ſenum, vltorem ſcelerum, malorum metum, bonorum gloriam, virgam potentum, malleum tyrannorum, regum patrem, legum moderatorem, canonum diſpenſatorem, ſal terræ, orbis lumen, Sacerdotem Altiſſimi, Vicarium Chriſti. Quis non timeat, & tremat hæc audiens, quæ ab hac Sede omnia exiguntur? Quo quidem loco Bernardus, non vitæ tantummodo ſanctitatem commemorat, quæ in Pontifice requiritur, ſed etiam illa tam varia, & tam grauia munera, quæ Pontifex huic Dei ouili omnino debet. Hæc autem adeo ſunt neceſſaria, ex altera verò parte ita ſunt ardua, & difficilia, vt mirandum ſit quemquam eſſe, qui tantum animi habeat, vt hanc obligationem ſubire audeat. Non ita B. Gregorius qui cum Dominicus Carthaginenſis Epiſcopus amicè illi gratulatus eſſet, de Pontificatu, reſpondet agnoſcere ſe quidem eius integerrimæ charitatis affectum, ſed ſibi tamen alium longè ſenſum eſſe, quoniam ex conſideratione eius ordinis, mentem
Lib. 1. epi. 39.
tranſ-

transfuerberaret vis doloris. Graue namque, inquit, eſt pondus Sacerdotij, prius quippe Sacerdoti neceſſe eſt, vt cæteris ad exemplum viuat, ac deinde ſeruandum, vt mentem per oſtenſa exempla non eleuet. De prædicationis ſemper miniſterio cogitet, intenſiſſimo timore, conſiderans quod receſſurus ad percipiendum Regnum Dominus & talenta ſeruis diſtribuens, dicat, Negociamini dum venio. Lucæ 19. Quod profectò negocium tunc verè nos agimus, ſi viuendo, & loquendo proximorum animas lucramur, ſi infirmos quoſque cœleſtis Regni gaudia prædicando in ſuperno amore roboramus, ſi proteruos, ac tumidos gehennæ ſupplicia terribiliter inſonando flectimus, ſi nulli contra veritatem parcimus ſi ſupernis amicitijs dediti, humanas amicitias non timemus. Sed ad hoc ego pondus meæ infirmitatis expaueſco, & quod accepto Regno pater familias redeat rationem nobiſcum poſiturus aſpicio. Sed qua eum mente ſuſtineo, cui de ſuſcepto negocio animarum lucrum, aut nullum, aut penè nullum reporto? Hæc igitur erat quærela, atque hic dolor Gregorij, & metus, qui ſanè te frater, Cardinaleſque omnes deterrere deberet, ne id cuperent, quod tantum virum, tanta cognitione, & prudentia, addo etiam poſt ipſam rei experientiam tam ęgrè, & tam moleſtè toleraſſe videant. Itaque non tam intuendus eſt externus ſplendor, & faſtus huius dignitatis, quàm perſpiciendum quid intus lateat obligationis, officij, curæ. Quid enim maius, aut magis metuendum, quàm id quod ab Apoſtolo, de omnibus omnino Prælatis dictum eſt. Heb. 13. Ipſi peruigilant rationem reddituri pro animabus veſtris? Nam cum adeo difficile ſit hanc rationem reddere pro ſua tantummodo anima, quæ cæcitas eſt vltro ſibi hanc difficultatem augere velle, & quidē non earum tantum animarum quæ in vna ciuitate ſint, rationem reddendam ſuſcipere, ſed omnium planè, quę ſint in vniuerſa Eccleſia? Atq; hoc quidem quid ſit, & quantum

Hom. 3. in act. tum ſit indicat S. Chryſoſtomus, cum de Epiſcopo ita ait, Quantæ hoc difficultatis? etiam quod alij peccant illi imputatur. Nihil amplius dico ſi vel vnus tantum decedat non baptizatus, nonne totam ipſius ſubuertit ſalutẽ? Vnius enim animæ perditio tantam habet iacturam, vt nulla ratio poſſit æſtimare. Etenim ſi vnius animæ ſalus tanti eſt, vt ob hanc filius Dei fieret homo, tantumque pateretur. cogita quantam pœnam eius merebitur perditio. Neque verò ad defendendum Pontificem valet illa excuſatio, hanc curam, & hanc obligationem propriam eſſe Epiſcoporum, aut Parochorum. Huic enim ipſi reſpondet eodem loco S. Chryſoſtomus. Ne mihi, inquit, dixeris, Peccauit Presbyter, aut Diaconus. nam omnium horum crimina redundant in caput eorum, qui hos elegerunt. Idem igitur licet dicere de Pontifice. Cum enim ipſe Epiſcopos eligat, ſi hi negligentia, vel temeritate peccent, ad ipſum quoque pertinet, præſertim cum ipſius partes ſint non ſolum eligere, ſed etiam poſtquam elegerit, videre vt omnes in officio ſint. Itaque hoc illud eſt quod S. Bernardus denunciat Eugenio. Tu es, inquit, cui claues traditæ, cui oues creditæ ſunt. Sunt quidem & alij cœli ianitores, & gregum paſtores. Habent illi ſibi aſſignatos greges ſinguli ſingulos, tibi vniuerſi crediti, vni vnus. Nec modo ouium, ſed & paſtorum, tu vnus omniũ paſtor. Quod ſi ita eſt, quanta erit ſarcina, quantũ onus, totum, vt ita dicam, orbem terrarum humeris ſuſtinere? ſed blandiuntur præſentia, & aſpectus iſte in ſpeciem gratus, illa magnificentia, & illa pompa, ita oculos perſtringit, vt nihil aliud, niſi quod foris apparet, cogitare ſinat. Verum exercendum eſt lumen fidei, quod latet in animo, idque adhibendum, tum ad interiora penetranda, tum ad ea, quæ in altero ſæculo futura ſunt præuidenda. Hoc igitur lumen apertè oſtendet, quantum ſit animæ periculum, & quanta dementia pro tam breui, tamq; fallaci bo-

Lib. 2. de conſid.

no

no æternam ſalutem periculo obijcere. S. Bernardus de Eugenio, ſcribens ad Cardinales, qui eum Pontificem elegerant, vereri ſe, ait, ne opprimatur onere inſueto, & nimio, quod & gygantinis vel ipſis quoque angelicis humeris formidabile videretur. Idemque S. Bernardus ad Eugenium ipſum, Conſidero gradum,& caſum vereor. Conſidero faſtigium dignitatis,& intueor faciem abyſſi, iacentis deorſum. Attendo celſitudinem honoris, & è vicino periculum reformido. Altiorem locum ſortitus es, ſed non tutiorem: ſublimiorem, non ſecuriorem. Terribilis prorſus, terribilis eſt locus iſte, locus,inquam, in quo ſtas, Terra ſancta eſt, locus Petri eſt, locus Principis Apoſtolorum, vbi ſteterunt pedes eius. Si forte declinaueris à via Domini, ſepultus eſt in eodem loco, vt ſit tibi contra te in teſtimonium. Atque hæc quidem pericula, quæ S.Bernardus dicit, ſi ijs etiam imminent, qui legitimè à Deo vocati tanquam Aaron nulla ſua ambitione, nulla opera interpoſita etiam inuiti in hanc Cathedram compulſi ſunt, quid deinde ijs timendum erit, qui arte aliqua blandiendo, captanda gratia, deferendis obſequijs obrepſerunt? In hos vero cadit illa Domini vox apud Oſeam Prophetā. Ipſi regnauerunt & non ex me,Principes extiterunt,& ego ignoraui. Ex ſe namque (ait S. Gregorius) & non ex electione, ſummæ ordinationis regnant, qui ad gloriam Eccleſiaſtici culminis non vocantur diuinitus, ſed per cupiditatem perducuntur. Quos profecto Dominus, ignorat, quia eos per internæ æquitatis iudicium reprobat.Tale eſt ergo ac ſi dicat, Et ſi meus eſſe videtur honor, quem habent, non illum meruerunt obſequio, ſed cupiditate rapuerunt.

Epiſt 236. Epiſt 237. Oſeæ 8. 2. in lib. Reg. c. 3.

Hactenus quæ dicta ſunt, vim ferè habent ex ſpiritualibus rationibus, & omnia ad animam, omnia ad æternam ſalutem pertinent, Itaque & ſi hæc præcipua, & maxima ſunt, tamen dicamus nunc aliquid etiam de præſentibus;

Digitized by Google

in quibus ipſis ſi recte attendamus multa ſunt, quæ hunc affectum, de quo loquimur, inſerere Cardinalibus poſſint; Nam ſi quis eſt, qui in hoc tam eminenti loco, omnia proſpera, & iucunda, nihil aduerſi, aut acerbi accidere putat, is vehementer errat. Immò verò quàm multæ in eo moleſtię, quantæ difficultates, qui æſtus animi, quæ perplexitates, qui concurſus negociorum cum Principibus, & Regibus, cum Populis, & Nationibus? Quæ turbæ petentium, & ſupplicantium, qui doli ingerentiũ ſe ſe, vel alios, quæ machinæ, qui cuniculi, quæ viæ ad voluntatem Pontificis expugnandam per domeſticos, & familiares, per amicos potentes; denique per omnes? Nam cum omnis gubernatio per ſe difficilis, ac laborioſa eſt, etiam pecudum, non modo hominum, qui ratione & libertate præditi ſunt, tum vero difficillima eſt in tanta hominum peruerſitate, in tanta proteruia, in tanta ambitione, qua plena ſunt omnia. Vbi enim iam illa fides, illa obedientia, & obſeruantia erga Apoſtolicam Sedem, quę eſſe deberet, & quæ olim erat, cum Reges ipſi vt in Anglia, & Hybernia vltro ſe ſubditos, & tributarios Romanæ Eccleſiæ faciebant? Nunc contra, quàm multi omnia ex ſuis politicis vtilitatibus metientes, eatenus Pontificis rationem habent, quatenus id ſibi conducit, ſi non conducat res ſuas agunt, nullo eius reſpectu, nulla obedientia. Et quidem hoc inter Catholicos. Quid deinde hæretici qui iugum abiecerunt, quid ſchiſmatici, alijque aperti Eccleſiæ hoſtes, quorum, iam eſt tanta multitudo, & verendum ne in dies creſcat? D. Gregorius cum Eccleſiæ gubernationem ſuſcepiſſet, dolebat, & quærebatur, quòd vetuſtam nauem, & vehementer confractam (ſic enim ſcribit ad Ioannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum) ſuſcepiſſet, in quam vndique fluctus intrarent, & cuius tabulæ propter quotidianam, & validam tempeſtatem quaſſatæ naufragium ſonarent. Si igitur iam tum erat tanta in ea regenda

Lib. 1. ep. 4

Digitized by Google

da difficultas, quantum eam creuiſſe neceſſe per hos mille iam annos, quibus hæc ipſa tempeſtas durauit, immò verò multò etiam magis adaucta eſt, corruptis ſcilicet hominum moribus, refrigeſcente charitate, abundante, & creſcente in dies malitia? Quid deinde illud quantum eſt, quod Pontificis vita, & gubernatio, & mores, dicta, facta denique omnia vt ſunt oculis hominum expoſita, nec poſſunt occultari, ita ſunt etiam expoſita iudicijs, & ſermonibus, nec poteſt vllius eſſe tanta ſapientia, aut peritia, quæ omnibus ſatisfaciat, aut omnibus placeat. Ex quo fit, vt ſemper querimoniæ, aut etiam obtrectationes, & incommodi ſermones audiantur? Quam miſeriam rectè exprimit S. Chryſoſtomus in Epiſcopo. At in honore habetur, inquit, Quis honor? Pauperes triobolares conuicia in eum in foro iaculantur; Rurſus niſi ſe præbeat omnibus, & ijs, qui viuunt in ocio, & ijs, qui in negocio, mille vndique criminationes. Si vehementius commoueatur, crudelis vocatur, ſi non moueatur, frigidus. Hęc & alia multa, quæ in eandem ſententiam commemorat S. Chryſoſtomus, de quouis Epiſcopo, multo magis ſummo huic Epiſcopo conueniunt; idque pręſertim quod addit. Sacerdotis animus nihil differt à naui, quę fluctibus iactatur, Vndique pręmitur ab amicis, & inimicis, à ſuis, & alienis. Quòd quidem quis non videat, quàm aptè & apertè congruat Summo Pontifici, qui in conſpectu totius orbis terrarum, de quo non vna ciuitas, ſed omnes ciuitates, & populi iudicant, à quo omnia petuntur, cui omnes inſtant: & tamen etiam reliqua omni totius Eccleſiæ cura præciſa, illa vel ſola ſufficere poſſit ad magnam moleſtiam, quam ait S. Bernardus, inſtantia quotidiana ab Vrbe Roma, à curia, à domeſtica Eccleſia, qui ſcilicet familiarius viſitant, frequentius pulſant, importunius ſolicitant. Vbi eſt igitur, & quæ eſt hæc tanta felicitas, quam nimirum ſtulti, & cœci homines ſibi fingunt in Pontificatu? Contra

Hom. 3. in Act.

Lib 4. de conſid.

Bb 2 verò,

verò, qui in eo labores, & dolores, curæ, ſolicitudines, quę ſemper animum exedunt, vitamq; inſuauem, & acerbam efficiunt, interdum etiam mortem ipſam afferunt, vt præter alios fertur de Nicolao Quarto optimo ſanè Pontifice qui cum ſtrenuè pro Eccleſiæ commodis laboraret, ex animi tædio mortuus ſcribitur, cum videret res ſibi minus ex ſententia ſuccedere.

Sed faciamus nihil eſſe horum malorum in Pontificatu, verùm omnia quieta; omnia iucunda, magna etiam gaudia, ac denique vniuerſa bona, quæ in hac vita expeti, optarique poſſint, Quanto demum tempore durabit hæc felicitas? Quàm multi enim Pontifices, ne annum quidem in hac Sede clauſerunt? Nam vt anteriores taceamus, Alexander V. vt accepimus decem tantum menſes in ea vidit. Lucius Secundus vnum amplius; nouem Benedictus Nonus, pauciores etiam alij, vt Ioannes XX. & Benedictus XI. vterque octo tantum, ſeptem Stephanus X. Cœleſtinus autem II. itemque Innocentius V. non plures quam quinque; denique Gregorius VIII. & Hadrianus V. vnum menſem, & paucos præterea dies. Quid illi, qui ne integrum quidem menſem exegere, vt Stephanus II. anno DCCLII. qui tribus omnino diebus Pontifex vixit, & Damaſus II. qui tribus, & viginti, anno MXLVII. Cęleſtinus autem Quartus patria Mediolanenſis decem & ſeptem, anno MCCXLI. recentior etiam Pius Tertius anno MDIII. qui viginti & ſeptem. Marcellus vero memoria noſtra, vnum & viginti. Denique quid plura quærimus. Ante oculos eſt Vrbanus Septimus, qui hoc ipſo anno tantis hominum gaudijs, tantis gratulationibus electus poſt ipſos duodecim dies rurſum ereptus eſt, cum pari omnium luctu, & mœrore. Verum dicet aliquis hos eſſe caſus fortuitos, & extraordinarios. Cui primum reſpondeo, Quis autem præſtare poteſt, ne tibi hoc idem extraordinarium eueniat? cùm certè quod alteri accidit, tibi

tibi quoq; accidere poſſit, præſertim cùm eiuſmodi exempla ita iam ſint, vt vidimus, frequentia, vt non multum abſint ab ordinarijs, ſed tamen videamus ſpatium illud, quod pro ordinario haberi ſolet, cuiuſmodi ſit, nimirum incertum dubium, & quod caput eſt, ſemper breuiſſimũ, & anguſtiſſimum. idque apertum, atque euidens eſt, cum alios quarto, alios quinto anno mors inuadat, qui verò ad ſeptimum annum prouecti fuerint, eorum vero Pontificatus nimis iam longus videri incipiat, mirumque ſit, & rarum, ſi hic terminus excedatur, cum præſertim ea ætate, plerumque, vel ſemper potius, quaſi de induſtria eligantur, vt certo ſciatur non multum à vitæ calce abeſſe. Quamobrem videtur hic mihi optime cõuenire optimum dictum Thomæ illius Mori celeberrimi martyris in Anglia, qui cùm ampliſſima Cancellarij dignitate exutus, & in carcerem ob fidei Catholicæ cauſam coniectus capitalem ſententiam in horas expectaret, multi autem ex amicis virilem illum animum inflectere conarētur, in primiſque Aloyſia vxor multum orare, & precari cœpiſſet, ne ipſam, ne liberos, ne vitam ſuam perderet, qua diu adhuc frui poſſet, quæſiuit ex ea Morus, quamdiu tandem putaret. Cum illa reſpondiſſet, totos viginti annos: Vis ergo ait ille vt æternitatem ipſam viginti annis commutem? Nam ſi annorum viginti millia diceres, aliquid tu quidē diceres, ſed tamen quid hoc eſſet ad totam æternitatem? Idem ergo vt dixi conuenit in hanc Pontificatus cupiditatem, in quo tam breue eſt gaudium quod percipitur, æternum autem ſupplicium quod timetur.

Verum hæc quidem mala adhuc abſunt à Cardinali ſunt enim in Pontificatu ipſo. Valent tamen ne deſideretur, vel potius vt etiam fugiatur is locus, qui tot ſpinis lacerantibus, & fodicantibus refertus ſit. Quare nunc etiã videamus ea mala, quæ iam nunc patiatur Cardinalis, qui viuat in hac miſera cupiditate. Atque hæc quidem facilius

lius eſt videre oculis, quam verbis deſcribere, Nam qui mentis cruciatus, qui angores? qui dies, quę noctes ſuſtinentur cogitando æſtuando, pendendo animi expectatione dubia, ſpe fallaci. quæ autem ſupplicia, quæ cruces? quoties aliquid interuenit, quo ea ſpes interturbetur? Sed inter hoc nihil miſerius ſeruitute. Primum enim ſi qui hac cupiditate tenerentur, ipſius cupiditatis eſſent ſerui, vt auarus auaritiæ, & omnino vitioſi omnes eius vitij cui ſunt obſtricti, quoniam ab eo aguntur, & impelluntur, nec ſui compotes ſinuntur eſſe. Itaque hanc primum ſeruitutem ſeruirent, certè miſeram, & acerbam, ſed præterea omnibus etiam qui eam cupiditatem, vel adiuuare vel impedire poſſunt. Quare quot ſunt in primis Cardinales tot hi dominos haberent, omnibus enim ſe accommodare cogerentur, omnibus præſto eſſe, ſi quid peterēt. immò etiam ſi quid innuerent, aut ſi quid eos cupere ſuſpicarentur: nihil vnquam auderent, quod illis diſplicerē poſſe, intelligerent, in negocijs ſuſcipiendis, & tractandis, in loquendo, in agendo, in ſententia dicenda, omnē cautionem adhiberent, omnemque induſtriam intenderent, ne vllum lędant, aut offendant. Quæ igitur eſt ſeruitus, ſi hæc non eſt? Nec ſolum Cardinales, vt dixi, timerentur, & obſeruarentur, ſed illi quoque, qui apud eos in gratia eſſe, & aliquid poſſe videntur, ne illos à ſe alienarent, ſed conciliarent potius, & conſeruarent. Quid deinde externi Principes, & Reges? Quod ſtudium eos demerendi? quæ cura ſatisfaciendi, ſi quid intercederet.. Quin etiam idem fere ſtudium adhiberetur in eorum Principum miniſtros, ac famulos per quos videlicet negocia tractantur vt de ſe ad dominos ſuos amicè loquerentur. Sic verò fit, vt dominandi libido in ſeruitutem inducat, & quidem infinitam. Vt igitur in hac ſeruitute magna eſt miſeria, & magna etiam turpitudo, eaque multa indigne facere cogit, ſic contra excuſſo ambitionis iugo, nihil facilius

cilius erit Cardinali, quàm ſuam grauitatem, & conſtantiam, in omnibus ſuis actionibus, & ſententijs retinere. Itaque ſi ipſam quoque dignitatem quærimus, multo maiorē conſequuntur, qui huius honoris contemptū prę ſe ferunt, quoniā hoc ipſo oſtendunt ſe rebus humanis omnibus eſſe ſuperiores, in quo eſt maximus ſplendor, & maxima dignitas, etiam apud homines. Cardinalis Polus in eo Conclaui quod Pauli Tertij obitum conſequutum eſt, in ipſo tertio ſcrutinio. tam prope acceſſit ad Pontificatum, vt vnum tantummodo ſuffragium defuerit, nec erat dubium, quin ſi temporis cauſa mollitus eſſet, aut aliquibus blandiri voluiſſet, nullo res negocio confici poſſet; Sed ille tantam ſemper tenuit humilitatem, & modeſtiam, immò verò, vt ego quidem ſentio, animi magnitudinem, vt non modo ad nihil eiuſmodi ſe vnquam inclinarit, ſed etiam libentiſſimè paſſus ſit, ac pro ſua etiam parte adiuuerit, vt onus illud in alterum transferretur. Sunt ſane eiuſmodi exempla ſatis rara, ſed quæ ſunt, magnopere conferunt, ad infirmiores roborandos, vt notiſſimum illud Magni Gregorij, qui neq, precibus, neque tam incredibili omnium conſenſu flecti vnquam potuit donec igneæ columnæ indicio in latebra deprehenſus, ipſe quoq; illo tam manifeſto diuinæ voluntatis iudicio deterrius eſt, ne Dei volūtati amplius obſiſteret; Smillima etiam fuit virtus Victoris Tertij, qui poſt Gregorij Septimi mortem, omnium voce, & approbatione ad Pontificatum expetitus. ſemper recuſauit, atque hanc ob cauſam diu diſtulit ad Vrbem accedere. Cum autem poſt menſes aliquot hanc illorum voluntatem deferbuiſſe exiſtimans acceſſiſſet, raptus eſt repente ab omnibus ordinibus, & in ædem S. Luciæ perductus, & veſte purpurea ornatus, cum renitenti alba veſtis imponi non potuiſſet. Sed ille poſt dies quatuor. Tarracinam pręfectus, Pontificio ornatu depoſito, profeſſus eſt nolle ſe Pontificem eſſe, neque amplius adduci potuit, vt Romam rediret, donec an

no pro-

no proximo,qui fuit annus Domini M LXXXVII. in Capuano conuentu,cui ipſe quoque vt vnus ex alijs interesat, vrgentibus,& obſecrantibus denuo Epiſcopis,& Cardinalibus,multiſque principibus,& quidem ad eius genua ſuppliciter prouolutis,vix denique ſe vinci paſſus eſt. Hic eſt ſenſus veræ humilitatis dignus omnibus Chriſtianis, eòq; magis quò ſunt in ſtatu perfectiori, cuiuſmodi ſunt Cardinales, vt non ſolum vniuerſo terrarum orbi administrando,ſed vel vni ciuitati impares ſe eſſe cognoſcant: quod multi fecerunt,qui etiam mediocres Epiſcopatus ita conſtanter recuſarunt,vt quiduis perpeti mallent:quemadmodum Ammonius ille,de quo eſt in vitis Sanctorum Patrũ, ad quem cum totus populus concurriſſet, vt eum Epiſcopum faceret,ita reſtitit,vt etiam forficibus aurem ſibi ipſe præciderit,exiſtimans ſe iam ineptum factum eſſe Sacerdotio. Sed cum popnlus nihilominus inſtaret, iurauit ille ſe linguam etiam ob cuius facundiam expeteretur, exciſurũ. Quo illi audito moleſtiam Sancto viro exhibere deſtiterunt. De Goare item magno Dei famulo ita ſcriptum eſt, cum a Sigiberto rege ad Treuerenſem Epiſcopatum vocaretur,poſtquam recuſando nihil ſe proficere vidit,triginta dierum inducias poſtulaſſe, quos in perpetuis precibus conſumens,hoc a Dom ino impetrauit,vt in ſanabili morbo corriperetur, quo factum eſt, vt reliquum vitę lectulo afflixus,peregerit; idque ille pro magno videlicet beneficio accepit.Maius verò eſt,quod Lamoni contigit,qui Hieropoli electus Epiſcopus,cum nullius vel precibus vel conſilijs cederet, & ad extremum Theophilus etiam Epiſcopus hortator acceſſiſſet,ille ne tanto viro apertè repugnare videretur, diem vnum quaſi ad deliberandum ſumpſit, quem quidem non deliberando, ſed ea moleſtia apud Deum deprecanda tranſegit;itaque inuentus eſt in eodem loco, quo orabat expiraſſe: Quid de totius Eccleſiæ cura ſentiendum eſt,ſi tales homines,tam Deo cari, etiam

vnius

vnius mediocris ciuitatis curam, tantopere deſugerunt?

Sed nihil agimus commemorandis tot malis, quę huius ſummæ dignitatis cupiditas Cardinalibus parere poteſt, niſi etiam alteram huius ambitionis radicem excindamus, ſitam in amore propinquorum, quo ad eos locupletandos, nobilitandos, & ad ſumma quæque euehendos vehentiſſime homines excitari ſolent niſi diligentiſſime caueant. Quare ſic exiſtimo poſſe Cardinalem ad Pontificatum expetendum facilius, ac vehementius impelli, vt commodet ſuis, quàm vt commodet ſibi ipſi. Itaq; nihil dubij eſt, quin ad ambitionem hanc ſtirpitus euellendam, hoc vel præcipue conferat, ſi hic affectus extirpetur. Quomodo autem hoc fiat, ſatis puto à nobis dictum eſſe alio loco: aut ſi illa non ſufficiunt, ne ſatis quidem futura arbitror, quæcunque à nobis hoc loco dici poſſint. Summa tamen hæc ſit, magnam eſſe eius dementiam, ac cœcitatem, qui tanto ſuo damno alijs vtilitatem comparare velit, & quidem ſuo ſpirituali damno, eoque æterno vtilitatem alijs emat temporalem, & breuem. Sic enim Andreas Barbatius, ſic etiam Archidiaconus, quem ille affert, vterque iiſdem verbis, peccare aiunt mortaliter Pontificem ſi res Eccleſiaſticas donet conſanguineis, vt eos diuites faciat plus ęquo. Quod autem ad dignitates attinet, ne in his quidem ita liber eſt Pontifex, vt eas ſuo arbitratu conferat etiam indignis. Nam cum in his duo ſpectari poſſint, primum honor ipſe, & veneratio, quod quidem eſt genus quoddam humani boni, quod homines plurimo exiſtimāt, deinde Eccleſiæ miniſterium, & vtilitas: vtrumque eiuſmodi eſt, vt niſi dignis committatur, peccatum ſit. idque duplex, alterum aduerſus proximos aptiores, quibus bonum illud præripitur, alterum aduerſus Eccleſiam, cui minus idonei miniſtri imponuntur, qui nec eam iuuare, aut ſubleuare poſſint, & locum occupent, eorum qui poſſent. Itaque egregiè de hoc ipſo B. Hieronymus illud ex ſacris litteris profert, quod Moſes cum poſſet vtique ſucceſſores

De Card. p. I q. 3. in c nō liceat 12. q. 2.

In c. 1. ad Tit.

Cc Prin-

Principatus filios ſuos facere, & poſteris ſuam velut hæreditariam relinquere dignitatem, non hos tamen elegit, ſed Ioſuem ex aliena familia, atque etiam ex aliena tribu, vt diſceremus has dignitates non ſanguini deferendas eſſe, ſed vitæ. At nunc, inquit, cernimus plures hanc rem beneficium facere, vt non quærant eos in Eccleſia erigere columnas, quos plus cognoſcant Eccleſiæ prodeſſe, ſed quos vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequijs deliniti, vel pro quibus maiorum quiſpiam rogauerit, & vt deteriora taceam, qui vt Clerici fierent, muneribus impetrarunt. Atquè hoc, quod de Ioſue electione B. Hieronymus notat, idem etiam ponderauit Origenes. Nulla inquit, hic populi acclamatio, nulla propinquitatis habita contemplatio eſt. Et certe quid eſt aliud Pontificatum dirigere ad familiam ditandam, quàm rem tam ſacram, tamque diuinam omnino prophanare, & ad ſæcularem vſum adhibere, vt fecit Balthaſſar ille in conuiuio; quod quidem ſacrilegium magno luit, ſtatim & Regno exutus, & vita? Quamobrem nihil poteſt dici melius in hoc genere, quam quod à B. Chryſoſtomo breuiter dictum eſt, ſed ita lucu-lentè, vt totum hoc argumentum breui compendio complectatur, ſic enim ait, ſæcularem quidem primatum deſiderare, & ſi ratio non eſt, vel cauſa eſt, quia & ſi iuſtum non eſt, ſaltem vtile eſt. Primatum autem Eccleſiaſticum concupiſcere neque ratio eſt, neque cauſa, quia neque iuſtum eſt, neque vtile. Quis enim ſapiens vltrò ſe ſubijcere feſtinat ſeruituti, labori, dolori, & quod maius eſt periculo tali, vt det rationem pro omni Eccleſia apud iuſtũ Iudicem, niſi forte, qui nec credit iudicium Dei, nec timet vti, abutens primatu ſuo Eccleſiaſtico, vt ſæculari, & conuertat eum in ſæcularem?

Hom. 22. in num.

Daniel. 5.

Imperf. in Matth. hom. 35.

Libet ad extremum hæc omnia claudere memorabili certe exemplo vnius Cardinalis, quod ante oculos fermè conſtituere poſſit, ruinas & damna, quæ ex hac fœda, & per-

peruerſa ambitione proueniant, etiam in eos ipſos qui ea tenentur, & interdum in totam Eccleſiam. Sed antequã hoc exemplum quod in Anglia geſtum eſt propono, reuocandus eſt in memoriam florentiſſimus Anglicani Regni ſtatus, qui fuit ante annos ferè ſexaginta cum pietas, & religio, & omnis virtus adeò florerent, in Anglia, vt intelligatur, quas ſtrages, & quantum incendium vna hæc Pontificatus libido excitarit. Fuit igitur vt Sanderus narrat, in illa prouincia Thomas Volſęus, qui humili, ac potius plebeio loco natus, cum ad Henrici Octaui Sacellum obrepſiſſet, deinde etiam regijs eleemoſynis præfectus eſſet, ita Regis beneuolentiam ſibi conciliauit, vt Lincolnienſis primum Epiſcopus, deinde Dunelmenſis, tum etiam Vintonienſis, ſimulque Archiepiſcopus Eboracenſis, mox totius Regni Cancellarius, quæ poſt Regem Princeps dignitas eſt, poſtremò Cardinalis, & in vniuerſo illo Regno Pontificius à latere Legatus crearetur. Accedebant deinde complures Abbatiæ locupletisſimæ, annuæ penſiones permagnæ, quotidiana munera ingentia. Accedebat gratia duorum ſummorum Principum Caroli V. Imperatoris, & Franciſci Galliarum Regis, qui penè certatim in hoc homine ſibi deuinciendo laborabant, ita vt Carolus ſępiſſimè ad eum, & amantiſſimè ſua manu ſcribere, & in extremis literis eius ſe filium, & cognatum appellare non grauaretur, Verùm, cùm inſuper etiam Summi Pontificatus cupiditas eum inuaſiſſet, vt ſe per Carolum id minus conſequi poſſe cognouit, totus in Franciſcũ conuerſus, primus omnium impium illud, funeſtumque Angliæ conſilium cepit, vt Henricum Regem ad diuortiũ cum Catharina Caroli matertera faciendum impelleret, hoc quidẽ animo, vt eo ad Gallicas nuptias conuerſo, Regem illum ſibi arctius adiungeret. Itaque cùm in eo efficiendo ſummam vim, ac contentionem adhibuiſſet, cœlumq; & terram, vt dicitur miſcuiſſet, hoc quidem quod

Lib. 1. de ſchiſ. Anglic.

volebat non obtinuit, illud conſequutum eſt, quod nolebat, vt Henricus Catharina relicta, alteram ſibi fœminam per ſummum ſcelus aſciſceret, ſimulque & ſe, & totum Regnum à fide Catholica, à Romanæ Sedis obſeruantia ſeiungeret. Nec verò Volſæus tantorum malorum origo, tantum flagitium tulit impunè. Nam paulo poſt Regis gratia, Cancellariæ munere, altero etiam Epiſcopatu, & palatio, quod magnificentiſſimè extruxerat, ſpoliatus, poſtremò in magna nobilium Corona comprehendi à ſatellitum manu iuſſus, dum in Londinenſem arcem trahitur, in ipſo itinere, tot miſeriarum, totque calamitatum concurſu oppreſſus animam exhalauit. Cuius etiam hoc dictum fertur, cum in eo capiendo clamarent ſatellites, teneri illum ob læſam Regiam Maieſtatem, reſpondiſſe ipſum, vtinam non magis Diuinæ Maieſtatis lęſe reus eſſem. Nunc autem dum Regi nimium ſeruio, & Deum offendi, & Regis gratiam perdidi. Ex hoc igitur tam funeſto exemplo, multa ad rem noſtram elici poſſunt documenta, primum quot malorum cauſa eſſe ſoleat cupiditas Pontificatus, cum huic vni illius tantæ Inſulæ perditio accepta referri debeat: deinde quibus ſupplicijs etiam in hac vita plecti à Deo ſoleat, hæc ſummæ ſedis ambitio. Poſtremò vt iſta cupiditas à leuibus initijs in maiores errores, deinde quibuſdam quaſi gradibus in maxima ſcelera pręcipitet. Vt enim, qui in mari nauigant, interdum ventis, & fluctibus paulatim in altum etiam nolẽtes abripiuntur, ſic qui huic deſiderio velificari cœperint, à modico affectu ad ardentiorem affectum, à minoribus culpis ad culpas grauiores prouehuntur, interdum imprudentes, interdum etiam ſcientes, Sed nimirum non poſſunt obſiſtere, neque ſeipſos cum in curſu fuerint cohibere. Quare facienda eſt initio medicina, omniſque aditus his cupiditatibus obſtruendus, quas ita extirpare oportet, vt quatenus fieri poſſit, cum Dei ope radicitus extrahantur.

Quid

Quid ſpectare debeat Cardinalis in eligendo Summo Pontifice. Cap. XXXI.

RELIQVVM eſt ex omnibus Cardinalium officijs id, quod vt ſplendore maximum, ſic rei momento difficillimum, & verò etiam periculo grauiſſimum eſt, nimirum ſuffragium ferre in ſummo totius Eccleſiæ Pontifice creando. Cùm igitur tantum, tamque arduum ſit negocium, merito non oſcitanter, aut remiſsè peragendum eſt, ſed ſi quid eſt in hac vita, quòd attentionem, curam, meditationem, omnemque animi prouiſionem requirat, hoc profectò requirit. Ita enim S. Gregorius illud interpretatur quod ſcriptum eſt in libro Regum de Samuele, qui & ſi iâ antea Saulem à Deo electum norat, eumque ipſe inunxerat, tamen, cùm ad eum Regem renuntiandum ventum eſt, tanta vſus eſt inquiſitione, vt populum omnem per tribus, & familias ſtare iuſſerit. deinde ſortes miſerit, poſtremò latentem domi repererit; Quid ergo, inquit, hoc facto ſignatur, niſi quia Sanctæ Eccleſiæ Principes multa conſideratione eligendi ſunt? Egregiè etiam Origenes, quod Dominus in Leuitico iuſſit, vt in Pontifice conſtituendo congregaretur omnis populi cœtus, ita interpretatur, vt ſciant omnes, inquit, & certi ſint, quia qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminentior ille eligitur ad Pontificatum. Hoc eſt autē, quod & Apoſtolus præcipit, in ordinatione Epiſcopi, dicens, Oportet autem illum, & teſtimonium habere bonum ab ijs qui foris ſunt. Addit etiam alteram interpretationem non minus aptam huic loco, quòd nimirum conuocare populum, hoc ſit colligere omnes animi virtutes, eaſque in

4. in lib. Reg. c. 4.

Hom. 6. in c. 8. Leuit.

1. Thim. 3.

vnum congregare, vt cum de Pontifice inſtituendo agitur, vigilent omnes animi virtutes, & intentæ ſint, vt nihil in eis ſapientiæ, nihil ſcientiæ, nihil deſit induſtriæ, ſed adſit omnis multitudo ſenſuum, adſit omnis congregatio ſanctarum cogitationum, vt quid ſit Pontifex, quid vnctio, quid indumenta eius, conferens intra ſacrarium cordis ſui poſſit aduertere. Quæ cum ita ſint, hoc primum apud ſe decernere debent Cardinales omnes, vt in tanta re, quanta eſt eum eligere, qui omnium fidelium caput in terris futurus ſit, qui totam Eccleſiam ſit adminiſtraturus, omnem diligentiam, omnes ingenij prudentiæ, iudicijque neruos intendant, vt eum eligant, qui tanto oneri, tantæque prouinciæ par ſit: Quid enim monſtruoſius, quàm id, quod

Epiſt. 148. ait S. Auguſtinus, vt præcipuus locus gubernaculorum ei tradatur, qui remum tenere non nouit? Sed hoc quidem monſtrum in nulla alia re accidere videmus. Nam vt in eodem ſimili maneamus. Si nauigandum ſit, gubernandæ nauis munus, non ex gratia, aut ex beneuolentia committitur, ſed quæritur idoneus aliquis, nec quiſquam eſt, qui non cupiat habere quàm peritiſſimum, & quàm poſſit optimum. Eccleſia verò ipſa quoque quaſi nauis quædã eſt, & quidem onuſta mercibus. Quæ vero in ea merces? Animæ innumerabiles per ſe tam precioſæ, ſed precioſiores, ob infinitum pretium, quo emptæ, & ob Dei ſanguinem, quo ablutę ſunt. Et quidem hac naui, ij etiam ipſi vehuntur, qui ſuffragium ferunt. Quæ ergo maior cæcitas, quàm ei clauum tenendum mandare, qui ineptus, & imperitus ſit, tanto periculo tamque certo, tum aliorum omnium, tum etiam ſuo? Et ſi enim nauis hæc quantacunque inſtent pericula, vel turbinum, vel fluctuum, nunquam obrui, aut mergi poteſt, quoniam portæ Inferi non præualebunt aduerſus eam, poteſt tamen affligi, & vexari, poteſt magna, & grauia incommoda pati. Nam vt ouium paſtor, ſiue propter imperitiam, ſiue propter malitiam,

gregem

gregem non curet, ſi non ducat ad paſcua, ſi non à feris arceat, totum perdet: ſic animarum paſtor ſi non vigilat, ac prouidet quacunq; cauſa id eueniat, aut quia neſciat, aut quia nolit, idem neceſſe eſt ſequi, vt Eccleſia multas accipiat plagas, quas deinde cum inueteratæ fuerint, nullius melioris paſtoris induſtria ſanare queat. Hæc autem detrimenta, non ab ipſo tantum Pontifice qui peccat luenda ſunt, ſed ab ijs etiam, qui eum elegerunt, vt à cauſa remotiore damnorum: præſertim vero ſi non eam, quam oportebat curam adhibuere: aut ſi quod grauius eſt, ſuum potius in eo eligendo commodum ſunt ſequuti. Itaque Gondiſaluus bonus auctor, & doctus, hoc etiam diſertè affirmat, debere Cardinales totis viribus adniti (ſic enim ait) ne in eius electione qui ſupra omnes conſtituitur, errent; alioquin ipſis imputari quicquid electus malè adminiſtrando committit, quoniam ipſi ſunt in culpa. Verum quod tenebras in hac re offundit, & plerumq; tranſuerſos agit hominum animos, quædam eſt ſpecies ficte vtilitatis, dum quiſque quod ſibi aptius eſſe exiſtimat, vel ad amplitudinem, & honorem, vel ad diuitias augendas, id ſectatur; eòque inclinat. Quæ autem maior peruerſitas, quæ turpior deformitas cogitari poteſt, quàm eiuſmodi rem adeò ſanctam, temporali fine prophanare, vel etiam rem tam communem, non ex communibus commodis, ſed priuatis, & ſuis metiri? Fingamus enim animo, id quod ſæpe euenire ſolet, vt ciuitas Legationem aliquam decernat ad regem ſuum de negocio maximo, & in quo ciuitatis eius maxima vtilitas, aut ſalus ipſa verſetur, feligat oratores, eoſque ad hoc ipſum ornet honoribus, augeat comitatu, proſequatur ampliſſimo viatico. Si igitur iſti, his omnibus acceptis, cum ad regem venerint, publicæ vtilitatis obliti propriam quiſque cauſam tractare cœperit, quis non eos clamet infideles, & communis boni proditores

De Card. n. 30.

res eſſe? Eodem modo Cardinales, qui ex omni hac noſtra Chriſtiana republica delecti, tanta dignitate, tantis facultatibus quaſi ſplendido viatico inſtructi ſunt, vt eſſent Eccleſiæ inſtrumenta, tum ad alia negocia, tum ad hoc omnium maximum; ſi deinde ad priuata emolumenta, & commoda conuertantur, fidem deſerunt, produntque publicam cauſam, & depoſitum quodammodo fallunt. Quod etiam eo magis apparebit, ſi huius actionis, quæ eſt Pontificem eligere natura conſideretur. Nihil enim aliud eſt, niſi, vt antea attigimus, eligere Chriſti Vicarium in terris, quem Chriſtus ipſe confirmet in cœlis, & cui claues regni cęlorũ tradat, ſuam poteſtatem cõmittat. Vt .n. ad quemuis Principem pertinet, ſuis vrbibus pręficere quos velit, & quos maximè idoneos iudicet, ita in hoc Chriſti regno deſignatio Pontificis, qui eius partes quaſi ipſo abſente teneat, Chriſti propria eſt, eamq; exercuit omniũ primus in
Matt. 16. Petro eligendo, cum ei dixit. Tibi dabo claues regni cęlo-
Ioan. 21. rũ, & iterũ deinde. Paſce agnos meos. Nunc autẽ tantam hanc, tamq; diuinam poteſtatem cõmunicat ẽt cum hominibus, id eſt, cũ Cardinalibus, immo totam eis committit, & ratum habet, quicquid ipſi geſſerint. Quanta igitur cũ fide, quanta etiam cum reuerentia, & timore quodã; qua pietate, ac religione hoc ſuffragium tam ſanctum, & de re tam ſancta ferri oporteret? Qui verò id non faciat, ſed rei ſanctitatẽ terrenis reſpectibus admixtis adulteret; quàm is grauiter Deum offendet? Denique conuincamus eos (ſi qui iſtiuſmodi ſunt) ex ſuo ipſorum ſenſu. Et enim ſi domui ſui Oeconomum cupiant, eiuſque quærendi curam alteri committant, qualem eum eligi velint? quàm fidelem, quàm peritum, & ſcientem, quàm accuratum, deniq; omnibus artibus ad id negocij idoneum? Quod ſi is cui hoc mandaſſent, non ex ipſorum, ſed ex ſuamet vtilitate aliquem minus aptum deligeret, quantopere indignarentur?

tur?Et merito. Sed ſi hæc iuſta eſt cauſa indignandi in re parua, ac leui, quanto iuſtius ipſis Deus iraſcetur, in re tanto maiore, & grauiori? Eſt enim Eccleſia Dei domus, & Dei familia: quare nihil iniquius, quam huic familiæ aliquem præponere ipſi eius domino ingratum, & odioſum.

His igitur ita poſitis illud manifeſtè, & euidenter, ſequitur, hanc omnibus Cardinalibus quaſi regulam, ac formulam huius electionis, ſemper ante oculos tenendam, eum eligi oportere Pontificem, qui omnium optimus, & aptiſſimus ad hoc munus exiſtimetur. Itaque non ſolum graui ſe ſcelere obſtringunt, ſi inepto ſuffragium ſuum tribuant, ſed etiam ſi tribuant apto, prætermiſſo tamen aptiori, oportet enim vt dixi, vt eum eligant, qui præter cœteros maximè aptus videatur. Docet hoc S. Antoninus, qui hac ipſa quæſtione his ipſis verbis poſita, an teneantur Cardinales eligere meliorem, in Pontificem, diſertè, ac liquidò reſpondet, teneri, alioquin peccare mortaliter & eſſe perſonarum acceptionem. Quod autem à quibuſdam dicitur, ſatis eſſe ſi idoneus eligatur, meliori poſthabito, ait falſum eſſe, nec valere in foro conſcientiæ. Paulo etiam poſt grauiſſimum eſſe dicit peccatum, ſi minus idoneus eligatur, vel propter pecuniam, vel etiam aliorum precibus, vel gratia, aut commendatione, vel denique, quia ſperetur commodus fore, & beneuolus. Hæc omnia S. Antoninus. Hieronymus quoque Manfredus in illo libello de Cardinalibus hoc optimè: In eligendo nouo Pontifice, quã citius, & ſanctius poſſunt, abhorrentes ab omni munerum corruptela, amore, ſpe, cupiditate, metu, & omni ſolicitudine animi prorſus exuti, magna humilitate ad id munus accedant. Quod ſi ſecus fecerint, peccatum æterna dignum pœna admittunt, eiuſque pœnam luent corpore, & anima, Atque idem etiam alio loco. Ad eligendum Petri ſucceſſorem, Chriſti Vicarium Cardinales

p.3. tit.21. c.2.

Cap.7.

Cap.26.

dinales omnes integritate animi, & optima mente accedere debent, nõ autem precibus, aut pretio corrupti, amore, aut odio aliquo: ſed tota cogitatione reſpiciant vtilitatem Eccleſiæ vniuerſæ, honorem Dei omnipotentis ante oculos habentes. Si verò ſecus faciant, quoniam tanta poteſtate ſibi conceſſa abutuntur, æternos ſibi cruciatus in alia vita acquirunt, in hac verò ſummum dedecus, atque infamiam contrahunt. Idem confirmat Albanus, cum ait Cardinales, vulnerare ſuas conſcientias eligendo idoneum, quando magis idoneum eligere potuiſſent, & in eam ſententiam, duos magnos affert teſtes Abbatem, & Decium. Idem etiam tradit S. Thomas docens, quicunq; poteſtatem habeat, vel eligendi, vel præſentandi peccare, niſi eum, qui maximè aptus ſit, eligat. & quidem addit Caietanus obligari etiam ad contentionem, comparationemque faciendam, vt ex iis, qui ad manum ſint, non modo bonum, ſed etiam optimum ſumat, alioquin enim eſſe acceptionem perſonarum; redditq; S. Thomas rationem, quoniam hæc Eccleſiæ miniſteria, non ad hominum remunerationem, ſed ad ipſius Eccleſiæ vtilitatem inſtituta ſunt; quare eo omnia eſſe referenda. Hæc ille de quouis Epiſcopatu. Quod ſi in cęteris valet, quantò magis in ſummo omnium Epiſcopatu? Quò etiam pertinet illud S. Auguſtini in S. Iacobi ſententiam, qua Apoſtolus ille perſonarum acceptionem in ſtando, vel ſedendo condemnat. *Si, inquit, hanc diſtantiam ſedendi vel ſtandi ad honores Eccleſiaſticos referamus, non eſt putandum leue eſſe peccatum in perſonarum acceptione habere fidem Domini glorię. Quis enim ferat eligi diuitem ad Sedem honoris Eccleſiæ, contempto paupere inſtructiore, & ſanctiore?* Quod ergo S. Auguſtinus dicit de diuitijs idem intelligendum eſt de alijs, cum vel amor ad aliquem indignum inclinat, vel ira, aut odium, ab aliquo digno reuocat, & in ſumma cum aliquis humanus affectus, qui ſe in-

De Card. q. 11.

2.2.q.181. a. 9.

Epiſt. 19.

terſerat mentem à recto detorquet. Atque hoc etiam ipſius rationis lumen, & naturæ iudicium demonſtrat. Nam qui alijs ideo præponuntur, vt eos regant, & gubernent, quantum eos gradu antecellunt, tantum etiam antecellere oportet ſapientia, & virtute. Itaque in omnibus populis bene conſtitutis, cum de Rege legendo agitur (niſi per vim, & per ſeditionem agatur, quod quidem nō Regnum eſt, ſed tyrannis) ſemper is quæritur, qui excellat: multo autem magis id fieri deberet in populis Chriſtianis. Sic legimus Hieroſolyma per ſacrum illud inſigne bellum recepta, quod fuit anno M I C. cum inter Principes, qui eò multi conuenerant de creando Rege conſultaretur, cœpiſſe inquiſitionem fieri de ſingulorum vita, & moribus: quin etiam vt cuiuſq; merita magis conſtarent, ferunt iureiurando adactos familiares, & intimos quoſq; vt candidè, & ſimpliciter omnia expromerent. Quia inueſtigatione adhibita, cum omnium vita patuiſſet, electus eſt Godefridus ille, cuius vnum hoc crimen compertum eſt, quod nimis prolixas moras in templis traheret, quæ familiam tędio afficerent, & cibos iam paratos inſuauiores redderent. Quid igitur facere oporteret Eccleſiaſticos electores Principis Eccleſiaſtici, ſi etiam laici homines in laico Principe inſtituendo hanc regulam tam accuratè tenuerunt? Qua de re ſuperfluum eſt latius diſcerere, cum habeamus Concil. Trid. apertiſſimam auctoritatem meliorem eligi iubentis. Igitur cum hoc ita habeat, vt ſemper optimo cuiq; & digniſſimo ſuffragium tribuendum ſit, duo tamen auctore S. Antonino, obſeruanda ſunt, quæ rem hanc haud paulò faciliorem reddunt. Primùm enim hoc ita intelligendum, ſi ſpes ſit eum qui melior, aut optimus iudicetur ad Pontificatum peruenire poſſe. Nam ſi deſperetur, quia maior pars aliò inclinet, in hunc pauci, vel nullus, tum verò licebit alteri, etiam ſi minus bono, ſed tamen bono, ſuffragari: vel quia aliter

Tyrius de bello ſacro lib 9.

Seſſ.24.c.1

etiam res conficeretur, vel quia rectum eſt exiſtimare illos, qui plures ſunt melius ſentire, ac plus videre; denique ad tollendam diſſentionem, & offenſionem, quod omninò curandum eſt, vt quàm maximè concordia teneatur. Si verò ſpes aliqua affulgat Cardinali, poſſe ſe eum, quem aptiorem iudicat ſuo ſuffragio iuuare, & promouere, quoniam non deſint alij, qui idem ſentiant, omnino (ait S. Antoninus) ſuffragari deteriori, & minus digno non licet.

Alterum deinde eſt, cum de meliori, ſiue aptiori loquimur, non eum intelligi, qui ſanctior ſit, magiſque pietati, ac religioni deditus, ſed qui melior huic negocio, ideſt magis idoneus gubernandę Eccleſiæ. Quare & ſi non adeo virtutibus perfectus ſit, ſi tamen ijs præſidijs ornatus, quæ ad regendum conferunt, hic eſſet præferendus. Hæc vero præſidia nota ſunt, prudentia in primis & ſolertia, tum deinde peritia, & rerum vſus, præterea doctrina, & eruditio, ſine qua ſine dubio fluctuaret gubernatio in tanta præſertim rerum mole. Quare ex his omnibus ferendum eſt iudicium, ſic tamen, vt non deſit ea virtus, probitas, atque integritas, quæ in gregis dominici paſtore deſideratur. nam ſine hac nulla ſufficeret ſagacitas, vel experientia.

Poſtremo quoniam in his omnibus æſtimandis, & dijudicandis errari poteſt, & ſæpe erratur, operæ pretium erit quaſi praxim quandam tradere ſeruandam in eligendo; ſi prius id dixerimus, quod præter reliquos ſtimulos ad tuam Frater cariſſime diligentiam in hoc genere excitandam magnopere conferre poſſe exiſtimo. Sic enim obſeruatum eſt, qui in hoc tanto negocio ſuarum potius vtilitatum, quàm diuini obſequij rationem habere voluerunt, plerumque ita à Deo, punitos eſſe, vt à quibus potiſſimũ omnia ſperabant, & quibus hac ſpe immerito ſuffragati erant, ab ijs non modò nihil premij referrent, ſed malè etiam tractarentur; iuſto vtique Dei iudicio, vt & ipſi

per

per quę peccarant pleсterentur, & alij diſcerent eorum exemplo, ac tam euidenti, tamque præſenti pœna deterrerentur. Nam vt nihil de noſtra ætate dicam, quod eſt odioſum, aperte hoc declaratum eſt Alexandro VI. Pontifice, qui cum quorundam Cardinalium ſuffragatione, ſuam magis quàm Eccleſiæ vtilitatem ſpectantiũ ad Pontificatum prouectus eſſet, pro magnis commodis, quæ ſibi ſpoponderant, magnas cuncti ab eo calamitates acceperunt. Ita enim memorię proditum eſt, omnes, qui illi in dignitate adipiſcenda fauerant, non multò poſt alios alia pœna luiſſe, partim exilio, partim teterrimo carcere, partim etiam capite damnatos: quin etiam multos Romanos proceres, quorum propinqui Cardinales illum extulerant varijs ex cauſis, vel ſublatos, vel bonis exutos. Similia autem multa commemorari poſſent. Verùm vt ad praxim illam redeamus, hoc in primis tibi faciendum omnino eſt vt cum primum Pontificis obitu vacuam Sedem videris, nouumque quærendum Succeſſorem, intelligas magnum tibi inſtare negocium graue, ac periculoſum, & in quo facile ſit labi grauiſſimè. Itaque iam tum tecum ſtatuas, ac decernas, nihil te agere velle, quod Deum offendat, malleque omnia perdere, ac perpeti. Quare vt ſalua conſcientia, ex hoc quaſi euripo euadere poſſis, tum ipſe te Deo precibus commendare, eiuſque opem, ac lumen implorare incipias, tum etiam cures vt alij, & preces, & miſſas pro te, & pro alijs collegis offerant, tribuas largiores eleemoſynas, denique nihil omittas quod ad diuinam maieſtatem conciliandam pertineat. Deinde ſemper quidem, ſed maximè in ipſo Conclaui, cum electioni opera datur, hoc ſtudeas, tuiſque omnibus viribus coneris, vt te omni tua voluntate, & inclinatione exuas, ne ob alicuius amorem, aut ob priuatum commodum in aliquem propẽdeas, aut contra ab aliquo abhorreas. Immò verò ſi quid eiuſmodi in animo tuo inhæſiſſe ſenſeris, eijcias ſtatim acri-

ter, & fortiter, quoniam ſine dubio rectum iudicium peruertet. Vt enim cum Solis radius per vitrum permeat, & ſi per ſe puriſsimus, tamen eodem colore affici videtur, quo vitrum ipſum tinctum fuerit, ſic cum Dei lux in voluntatem inciderit, aliqua infectā cupiditate, facile fit, vt illa ipſa inclinatio ex Dei luce manare videatur, itaq; homo ſuum placitum, vt Dei placitum amplectatur, nempe idolum pro vero numine. Cum igitur tuam omnem voluntatem funditus eieceris, tertium eſt, vt quàm maximum concipias deſiderium cognoſcendę diuinæ voluntatis, vt eam ſequaris, & exequaris. Quid enim iuſtius, quàm in negocio Dei, eum cui ſuas Deus vices commiſit, nihil facere, niſi quod Deus velit? Nam & hoc ſuffragium Cardinalibus à Deo datum eſt, & Pontifex, his ſuffragijs decernendus, Dei domum gubernaturus, Dei cauſam tractarurus eſt. Quare ex omni parte nihil peruerſius, vt antea diximus, quàm non omnino ſatisfacere eius voluntati. Itaque huc te ſemper reſpicere, & ad hoc omne tuum ingenium, animique vires conuertere oportebit, idque, &
Act. 1. mente, & ore, aſsiduè precari, quod Apoſtolos olim in ſimili re precatos legimus. Tu Domine qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his omnibus, vnum accipere locum miniſterij huius, & apoſtolatus. Recte, Quem elegeris. Hæc enim eſſe debet hominum cura, & labor; vt eum ipſum eligant, quem iam ante mundi conſtitutionem elegit Deus. Quarto loco hoc etiam ſcias, ad cognoſcendum quiſnam ex omnibus maximè Deo placeat, duplicem eſſe viam, vnam per internum Dei auxilium, qui vel rationem ſuo lumine illuſtret, vel voluntatem impellat in eam partem, quam ipſe velit, Ad hunc autem interiorem Dei illapſum magnopere confert, tum puritas conſcientiæ, tum feruens deſiderium exequendæ voluntatis diuinæ, tum etiam oratio, & meditatio cœleſtium rerum, quę vim hanc habet, vt animam expurget,

habilemque reddat ad recipiendos, & percipiendos diuinos motus. Altera eſt via conatu, & ſtudio ipſius hominis cogitando, & ratiocinando, & proponendo ſibi tres illos, aut quatuor, in quos hæc deliberatio cadere poſſit (vix enim plures erunt) deinde perpendendis, atque conferendis inter ſe eorum dotibus, quæ huic muneri aptæ ſint. Neque verò excludenda, ac potius exquirenda ſunt aliorum conſilia, modo proborum, ac prudentum, rectisque ſenſibus euntium, & Dei gloriam ſpectantium. Sæpe enim conſultando, & audiendo veritas retegitur. Ex his autem ſatis intelligi poteſt, quis locus reliquus eſſe poſſit obligatis, & deditijs illis ſuffragijs, quis gratiæ, aut amicitiæ, aut precibus, cum nihil aliud eo tempore debeat animo obuerſari, quàm Dei honor, & obſequium, tum Eccleſiæ Sanctæ vtilitas, & Fidelium ſalus.

Quid à Cardinali ſeruandum ſit in Legationibus, vel in Gubernationibus ſibi commiſſis. *Cap. XXXII.*

VLTIMO loco eſt etiam aliquid dicendum de alijs quibuſdam Cardinalium functionibus, quas ideo in hunc locum reſeruauimus, quia nec omnibus communes ſunt, & à quibus geruntur, non ſemper, & tota vita geruntur, ſed raro, & ad tempus. Vna igitur ex his functionibus eſt Legatio, cum à Pontifice ad certum aliquod negociũ mittuntur, vel etiam cum alicui Prouinciæ gubernandæ præficiuntur. Nam etſi proprium eſt Cardinalium Pontifici aſſiſtere, eumque præſenti conſilio, & opera iuuare, tamen cum ita res, vſuſque exigit, alio etiam allegari poſſunt, idque ſæpenumero magnam attulit Eccleſiæ vtilitatem. Vt enim inter Angelos

alij

alij ſunt adminiſtratorij ſpiritus in ſalutem hominum miſſi, vt ait Apoſtolus, & hi quidem ex minoribus ordinibus, alij vero Deo ſemper aſtant, qui ſunt ſummi illi ordines, et præſertim Seraphinorum, tamen ex his etiam ſummis aliqui nonnũquam ad terras deſtinantur, vt olim ad Eſaiam, quod ipſe teſtatur, ita in hac Eccleſia militante habet Pontifex Maximus inferiores adminiſtros, quos huc illuc, pro Eccleſiæ procuratione dimittat, vt Epiſcopos alioſque prælatos. Cæterum ſi negocij ratio id poſtulat, mittit etiam interdum ex Cardinalibus ipſis, quos ſupra diximus, Seraphicæ claſſi reſpondere. Tunc autem id res poſtulat, cum eiuſmodi cauſa eſt, ad quam expediendam, non ſolum neceſſaria ſit prudentia, & dexteritas, rerumque vſus, quæ ſcilicet in alijs quoque inueniri poſſunt, ſed etiam maior quædam auctoritas, qualis eſt in Cardinali Quare oportet ſemper haud mediocre eſſe negocium, ſed magnum, & arduũ, nec priuatum, ſed publicum, ac vel ad totam Eccleſiam pertinens, vel certe ad præcipuam eius partem. Atque hoc quidem inſtitutum adhibendi Cardinales ad hæc munera minimè nouum, aut recens eſt, ſed ab eo tempore ſtatim introductum, quo etiam Cardinalibus accedere cœpit maior auctoritas, et maieſtas. Itaque Calliſto Secundo Pontifice, ideſt anno circiter M CXX. ingens illa, et fœda contentio inter Imperatores, et Pontifices, quæ quinquaginta propemodum annis totam Eccleſiam continenter turbarat, tandem trium Cardinalium legatorum egregia opera planè ſublata eſt, & quidem cum magna Eccleſiæ dignitate, reſtituto ei iure conferendi beneficia, quod Imperatores inuaſerant. Hi autem Cardinales lectiſſimi ſane fuere Saxo è Comitibus Presbyter, Lambertus Oſtienſis Epiſcopus, Gregorius Papareſcus Diaconus; quorum quidem hi duo poſteriores, deinde etiam Pontifices fuere, alter Honorius II. alter Innocentius II. eius nominis. Multò verò etiam magis eiuſmodi Legationes non multò poſt

ab

Heb. 1.

Eſaiæ 6.

ab Alexandro Tertio frequentari cœptæ, quem legimus ipſo Pontificatus initio, Ioannem Anagninum Cardinalem miſiſſe Mediolanum, vt ſuas partes aduerſus Victorem antipapam, & Federicum Imperatorem tueretur: quod ille quidem ſtrenuè præſtitit, cùm vtrunque publicè è ſuggeſtu, & complures Epiſcopos eorum ſectatores à piorum communione ſemouit. Quin idem etiam anno M C LXXI. cum in Anglia Thomas Cantuarienſis impie mactatus eſſet, duos Cardinales eo legaſſe ſcribitur ad Regis cauſam cognoſcendam, an eius cædis conſcius fuiſſet; Eodemque fere tempore ad Conuentum quendam Italicum magni momenti, alterum par Cardinalium deſtinauit Hildebrandum Craſſum, & Alberganum. Itaque ab illo tempore his omnibus ſæculis ita Legationes hæ vſitatę, & frequentatæ ſunt in Eccleſia, vt nullum ferè maius negocium à Pontificibus aliter ſit confectum. Quamobrem Iordanem Vrſinum legimus primum à Ioanne XXII. miſſum in Hiſpaniam contra Benedictum Lunam Antipapam. iterum à Martino Tertio, quem vulgo Quintum appellant in Galliam, Vngariam, Bohemiam, poſtremo ab Eugenio Quarto ad Concilium Baſilienſe ſemper cum magno fructu. Dominicum etiam Capranicum, qui ab eodem Martino Cardinalis nominatus, ipſo interim mortuo, nihilominus ab Eugenio promotus eſt, duodecim honeſtiſſimas Legationes obijſſe accepimus: at Ioannem Caruaiallum, de quo ſupra mentionem fecimus, duas & viginti. In quo genere plurimùm etiam commendari video Aeneam Syluium Picolomineum, qui poſtea Pontifex Pius II. dictus eſt. is enim Pontificum iuſſu ad plures Germaniæ ciuitates profectus, talem vbique ſe præſtitit, vt ita creditum ſit, eum in ſtudio erga Sedem Apoſtolicam à nemine eſſe ſuperatum. Quod fere idem de Laurentio Campegio dici poteſt, qui ex Auditore Rotæ à Leone X. Cardinalis factus, multas ipſe quoque Legationes præclarè obijt, pri-

mum in Angliam ad Henricum VIII. adhuc Catholicum vt eum in fœdus aduerſus Turcas adduceret, iterumque ad eundem propter diuortij cauſam, quod ille cum Catharina optima coniuge agitabat. Deinde in Germaniam ad Concilium quoddam indictum, poſtremo rurſus in Germaniam cum Lutherana peſtis ſerpere cœpiſſet. In quibus tamen eius Legationibus nulla difficilior, aut implicatior fuit, quàm illa de regio diuortio quod diximus, cum res illi eſſet cum Rege, cui magnis antea beneficijs obſtrictus erat, à quo videlicet, & Eccleſiaſticos redditus haud mediocres, & inſigne palatium Romæ acceperat. Itaque cùm ille deinde, & his meritis, & auctoritate, & multò magis importunitate nonnunquam etiam minis, ac metu. tam iniuſtum, impiumq; negocium vrgeret, quantus ille fuit campus exercendæ eius integritatis, ac fortitudinis, quæ eſſe debet in Cardinali Legato? Et ſi ille quidem hoc ipſum acrius fortaſſe potuit. Ita enim viſum eſt quibuſdam nonnihil ceſſiſſe, & aliquid Regis gratiæ dediſſe. Sed tamen & illud ipſum, quod fecit, & ſi quid non fecit quod facere debuit, ſatis oſtendit quanta res ſit Legatio Cardinalis. Atque idcirco etiam hæc exempla à me commemorata ſunt, vt intelligeretur, quam ingens Eccleſiæ emolumentum, Legatis decus, Legationes rectè obitæ afferre ſoleant: contraque quantum Eccleſiæ damnum, quantum Cardinalibus dedecus, ſi minus rectè obeantur.

Cum igitur hoc ita ſit, videndum iam eſt in eo munere gerendo, quæ à Cardinali ſeruanda ſint, quæue fugienda. Hæc vero omnia, nec melius, nec apertius, nec grauius tradi poſſunt, quam à S. Bernardo expoſita ſunt in libris ad Eugenium ſuum; quem dum edocet, quos Cardinales ad hoc munus eligere debeat, ipſos etiam qui eliguntur, docet quid debeant præſtare. Sic igitur ait. Qui Legatione pro Christo fungi quoties opus erit, nec iuſſi renuant,

Lib. 4. conſid.

nec

nec non iuſſi affectent! Qui quod verecundè excuſant, obſtinatius non recuſent, Qui miſſi poſt aurum non eant, ſed Chriſtum ſequantur. Qui quæſtum Legationem non æſtiment, nec requirant datum, ſed fructum. Qui Regibus Ioannem exhibeant, Aegiptijs Moſen; Fornicantibus Phinees. Heliam idololatris, Hæliſæum auaris, Petrum mentientibus, Paulum blaſphemantibus, negociantibus Chriſtum. Qui vulgus non ſpernant, ſed doceant, diuites non palpent, ſed teneant, pauperes non grauent, ſed foueant, minas Principum non paueant, ſed contemnant. Qui non cum turba intrent, nec cum ira exeant, qui Eccleſias non ſpolient, ſed emendent. Qui marſupia non exhauriant, ſed corda reficiant, & crimina corrigant, famæ prouideant ſuæ, nec inuideant alienæ. Quorum ſermo ædificatio, quorum vita iuſtitia, quorum præſentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui ſe amabiles præbeant non verbo, ſed opere: reuerendos exhibeant, ſed actu, non faſtu. Qui ad te redeant fatigati quidem, ſed non ſuffarcinati, ſimul & gloriantes quòd non curioſa, ſeu pretioſa quæque terrarum attulerint, ſed quòd reliquerint, pacem Regnis, legem barbaris, quietem Monaſterijs, Eccleſijs ordinem, Clericis diſciplinam, Deo populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum. Hæc S. Bernardus præclarè, cuius omnia dicta, ad hæc duo capita referri poſſunt, vel ſuſcipiendæ Legationis, vel gerendæ. Nam in ſuſcipienda hoc ſeruare debent Cardinales, vt nec eam ambiant, aut affectent, propter honorem, nec iniunctam recuſent, propter difficultatem aut periculum. Itaque nec ſe auidos in petendo, nec timidos in detrectando, nec obſtinatos in reſiſtendo, præbere debent, quoniã qui ob ſuam cupiditatem, vel ambitionem in eiuſmodi negocia magna, & ardua, audacter ſe ſe ingerunt, quoniam non à Deo vocantur, nihil egregium efficere poterunt, qui verò à Deo vocati, & electi abnuunt, nimirum ſerui ſunt

Philipp. 4

contumaces, & quod in ipſis eſt Dei conſilium, & ordinem illum diuinę prouidentiæ perturbant. Cæterum in adminiſtranda deinde Legatione, illę ſunt aſciſcendæ virtutes, quas S. Bernardus commemorat, conſilium in prouidendo, conſtantia in exequendo, humanitas in tenues, fortitudo in Principes, zelus pro domo Dei, ſed ante omnia integritas, & continentia, quæ confert, non ſolum ad vitæ ſanctimoniam, ſed etiam ad exemplum aliorum, & ad auctoritatem ipſis comparandam, quæ omnino neceſſaria eſt in talibus negocijs. Itaque optima eſt illa B. Bernardi vox, ne Legationem exiſtiment quæſtum, ideſt, non eam conuertant in mercaturam, vt ex ea ditari velint; quod periculum ijs potiſſimum imminet, qui rem habent cum Principibus, qui poſſunt & ſolent multa, ac magna offerre, ad quæ repudianda inſigni opus eſt virtute, qualis eſt in paucis. Verum quid ab eo expectari poſſit, qui mercede, ac præmijs emptus ſit? Itaque imitandum eſt omnibus Cardinalibus exemplum illud, quod in hoc ipſo genere narrat idem S. Bernardus, Pontificij Legati in Aquitania, cui cum à quodam Presbytero allatus eſſet piſcis, illę nunquam admittere voluit, niſi pretio reddito. Item inquit, cum eſſemus in quodam oppido, domina illius oppidi obtulit ei pro deuotione cum manutergio duas, vel tres paropſides pulchras, ligneas tamen. Quas aliquandiu intuens homo ſcrupuloſæ conſcientiæ, laudauit eas, ſed non acquieuit accipere. Quando argenteas accepiſſet, qui ligneas refutauit? Verùm propter hanc integritatē, illud quoque magnæ curæ eſſe debet apud Cardinalem, vt eorum inter quos Legationem obit, animos ſibi conciliet, quàmque maximè adiungat non modo Principum (hoc enim ita apertum eſt vt monitione non egeat) ſed ipſorū etiam populorum, vt ſe omnibus gratum, reddat, & carū. Id enim magnum eſt adiumentum ad res gerendas. Hanc autem hominum beneuolentiam, multa efficere ſolent, &

in primis virtutes, omnes quidem, ſed præſertim populares illæ, comitas, manſuetudo, liberalitas. ſed ſunt præterea etiam artificia quædam colligendæ gratiæ, cuiuſmodi eſt, præ ſe ferre peculiarem amorem, & charitatem in gentem illam, in qua quiſque verſatur. Quanquam hanc ſanè opinionem, non exiſtimandum eſt ſubitò acquiri poſſe, pręſertim ſi quod ante pręceſſerit alicuius alienationis indicium. Itaque nunquam ſatis præcipi poteſt Cardinalibus id quòd ſupra quodam loco monuimus, vt nulli vnquam ſe Principi, aut parti, quę in Republica Chriſtiana verſetur, nimis addicant, ſed Communitatem quandam retineant: ſeque æquales, & eoſdem omnibus ſeruent, atque id tum verbis, tum verò factis ipſis profiteantur, omnibuſque notum, & teſtatum eſſe velint. Hoc enim tum ad alia multa, & penè infinita officia quotidiana confert, in quibus alioquin perpetuò neceſſe erit claudicari, tum deinde ad hoc ipſum, vt omnes apti ſint ad omnem Legationem in omnem locum, & ad omnem nationem, nec vllus recuſari, vel ſuſpectus haberi poſſit, ſed vnumquemq; omnes, vt ſuum excipiant, & tanquam ſuo libenter cuncta committant. Atque ad hunc etiam finem popularis beneuolentię conciliandæ magnopere confert, curare, ac deinde etiam opportune oſtendere notitiam quandam eius gentis, cui quiſque Legatus eſt: vt exempli gratia, ſi in Gallia, quantum proderit cognoſcere, & cum vſus incidit poſſe commemorare eius Regni initia, & progreſſus; qui Reges extiterint, quo iure ſucceſſerint, quales etiam viri fuerint qui motus, quæ perturbationes excitatæ ſint, & quas ob cauſam. Quod idem valet apud cæteras nationes, atque in eo, aliqua Legato Cardinali adhibenda eſt diligentia.

Dicamus nunc etiam breuiter quid ſeruare debeat Cardinalis, cum ei alicuius prouinciæ, aut loci, adminiſtratio committitur, quod ipſum, cum à Pontifice committitur, genus

genus eſt cuiuſdam Legationis. Interdum enim in hoc quoque genere magno vſui eſt Cardinalium opera, vt cum Eugenius IIII. Ludouicum Scarampum Marchiæ Anconitanæ Legatum inſtituit, quam ille quidem magna ex parte à varijs occupatam armis, & vi recepit. Idemque à Caliſto Tertio claſſi præfectus multa in mari Aegeo aduerſus Turcas fortiter geſſit, multasque ijs clades intulit. Aegidius quoque Carillus ab Innocentio Sexto Auenione ad Eccleſiaſticam ditionem recuperandam cum Exercitu miſſus, adeo feliciter id perfecit, vt deinde Pontifici plauſtrum clauibus onuſtum oſtenderit: quę erant claues vrbium, & oppidorum ab ipſo receptorum. Quo in genere eodem magnam etiam Eccleſiæ operam, ante annos fere CCCXX. nauauit Ioannes Columna optimus, & fortiſſimus Cardinalis, qui ab Honorio Pontifice, cum ingenti claſſe in Aegyptum Legatus, Aeliopolim, quam Damiatam vocant, feliciter expugnauit, ac poſt multa ſtrenuè geſta, ad quendam gloriæ cumulum captus etiam eſt ab hoſtibus; ex quorum tamen manibus incolumis eua ſit. Cuius etiam pietatis monumentum extat adhuc ea columella, quæ in S. Praxedis viſitur, ad quam Dei filius creditur flagellatus, quam ille ſecum in Vrbem, tanquam opima Orientis ſpolia reuexit. Quare non poteſt dubitari, quin hoc etiam armatę, vt ſic loquar, Legationis genus ſi religionis cauſa poſtulet, cum laude, & fructu obiri poſſit. Illud tamen frequentius cum Legatis Prouinciæ tempore pacis gubernandæ committuntur. In qua adminiſtratione quam diligentiam, quam æqualitatem in omnes, quantam integritatem, iuſtitiam, continentiam tum pecuniæ, tum aliarum cupiditatum præſtare debeant, nihil attinet dicere. Nam cum etiam prophani Magiſtratus hoc debeant, quanto magis Eccleſiaſtici? Et, ſi vel ſolum Cardinalis officium id exigeret, quid erit adiuncta inſuper perſona publica, quæ ipſius Pontificis faciem refert?

fert? Tantum hoc dicam non ſine cauſa Legatis ſolemne eſſe vt crucem præferant, non ſolum ad honorem, ſed etiã ad documentum, vt meminerint ſuam poteſtatem licet temporalis quoque ſit, tamen & ex Eccleſiaſtico principio fluere, & in homine Eccleſiaſtico conſiſtere, vt proinde Eccleſiaſtica etiam pietate, & lenitate temperanda ſit. Quare etiam ſi eiuſmodi adminiſtratio, haud quaquam remiſſa, & ſegnis eſſe debeat in tuenda iuſtitia, in puniendis ſontibus, in comprimendis maleficijs, decet tamen omnem ab ea acerbitatem, atque etiam ſeueritatem remoueri, ac potius vt dixi, inclinari ad pietatem, vt in hoc quoque Cardinales Chriſtum Dominum imitentur, cuius poteſtate vtuntur. Quam etiam ob cauſam multa ſunt in eiuſmodi negocio, quæ melius per alios, quam per ſe ipſos tractabunt, & gerent, cuiuſmodi ſunt, quæ ad mortem, & ſanguinem pertinent. Nihil enim minus conuenit Cardinali, quam eſſe ſanguinarium. Quod idem uideo ſentire S. Bernardum, ex illa Saluatoris voce, qua Petro mandauit, vt gladium ſuum in vagina reponeret. Lib. 4. con ſid. Nam ex eo quod ſuum gladium ait, oſtendit Petrum quoque gladium habere: quod autem recondi iubet, id indicari, gladium hunc non ipſius manu, licet ipſius nutu euaginandum. Vterque ergo, inquit, Eccleſiæ, & ſpiritualis ſcilicet gladius, & materialis: ſed is quidem pro Eccleſia, ille verò, & ab Eccleſia exercendus eſt. ille Sacerdotis, is militis manu, ſed ſanè ad nutum Sacerdotis. Hęc igitur de gubernatione Eccleſiaſtica quidem, ſed à Pontifice impoſita. Nam quod aliquando fit, vt Cardinales pro laicis Regibus eorum ditionibus præſint, vt nos ętate noſtra vidimus Gramuelium Neapoli, Madrucium Mediolani, id adeo rarum eſt, adeoque non proprium Cardinali, vt de eo nihil propriè pręcipiendum putem.

De

De protectionibus, quæ Cardinalibus interdum committuntur. Cap. XXXIII.

EX hoc eodem genere, quod modò tractauimus, ſunt etiam tutelæ, protectiones, quæ ſæpe Cardinalibus mandantur, tum religioſorum, ordinum, tum piorum quorundam locorum, tum etiam prouinciarum, atque Regnorum. Nam hæ quoq; ſi quemadmodum debent, exerceantur, magnum afferunt fructum, contra verò magnam perturbationem, & detrimentum, ſi perperam adminiſtrentur. Etenim vt de religioſis primum familijs loquamur, videmus ipſum B. Franciſcum inter alia capita ſuæ regulę, hoc etiam ſuis mandaſſe, vt ſemper apud Pontificem curarent aliquem habere Cardinalem protectorem, & correctorem (ſic enim loquitur) additque cauſam, vt, inquit, ſemper ſubiecti, & ſubditi ſint Sanctæ Eccleſię, firmique & ſtabiles in Catholica fide. Quod autem hoc loco ſuis præcepit, ipſe antea fecerat, nam poſt prima fere ordinis initia, Vgolinum Cardinalem Oſtienſem poſtularat, qui poſtea Gregorius Nonus Pontifex fuit, eumque ferunt primum extitiſſe huius familiæ protectorem, anno circiter M CC XVI. Et tamen non multis poſt annis Alexander Quartus nullum eis aliũ protectorem dare voluit, quam ſemetipſum. Se enim eos in ſuam tutelam, ac patrocinium recipere dixit, nullo medio, vel interprete: idque non ſolum dixit, ſed etiam factis ipſis præſtitit, cum magna illius ordinis vtilitate, ac ſolatio. Quare cum deinde anno M c c l xxix. in generali Cõuentu Aſſiſienſi creatus eſſet Miniſter generalis nomine Bonagratia, eoq; tempore Pontificiam Sedem teneret Nicolaus Tertius, vir magnus, & Franciſcanæ familiæ

c. 12.

iam

iam pridem addictiſſimus, ad eum adierunt ex hac familia præcipui quique vna cum ipſo Generali, petentes, vt vel ipſe quemadmodum Alexander, eorum protector eſſe vellet, quod quidem ipſis longè gratiſſimum eſſet, vel certe vnum ex Cardinalibus daret. Reſpondit Pontifex velle ſe quidem præcipue eorum protectionem retinere, ſed tamen vt regulæ ita iubenti ſatisfieret, melius eſſe, vt ſimul etiam Cardinali alicui ea cura committeretur. Itaque exploratà eorum Patrum qui aduenerant voluntate, aſſignauit eis Matthæum Rubeum Cardinalem Sanctæ Mariæ in Porticu, conſobrinum ſuum; ad quem conuerſus ita eum alloquutus fertur. Ex omnibus; inquit, beneficijs, ſiue quæ ad honorem, ſiue quæ ad vtilitatem pertineant, atque ex omnibus adiumentis ad promerendam cœleſtem beatitudinem, nihil carius, aut vtilius, vel aptius tibi dare poſſumus, quàm vt te protectorem, & adiutorem inſtituamus huius ſacri ordinis. Quare hoc tibi commendamus vt ſuper alia omnia cordi habeas, eumque paterna cura quam ſtudioſiſſime tuearis. Hæc his ipſis verbis effatus eſt; idque tanto affectu ſpiritus, comitantibus etiã vbertim lachrymis, vt omnes qui aderant, in eundem fletum adduceret. Quamobrem cum ſatis bono ſpatio ſilentium tenuiſſet, vt primum affectum cohibere, vocemque laxare potuit, reſumpto ſermone, multa iterum addidit in eandem ſententiam cum diceret, ſe ei ordinem illum in fidem, & quaſi in manum tradere, ſed ita vt ſciret, non indigere eius gubernatione, cùm refertus eſſet viris prudentibus, qui per ſe ſatis eum gubernare poſſent, neque vero indigere eius correctione, cùm adeò vigeret in eo diſcipli na, & tanta eſſet Prælatorum vigilantia, vt vix culpæ vlli grauiori locus relinqueretur, aut ſi quando contingeret, ab ijſdem Prælatis ſtrenuè corrigeretur. Quare vnum eſſe reliquum, in quo ea familia ipſius opera indigeret, quia cum pauper, & imbecilla eſſet, & à multis immerito laceſ-

ſeretur, atque offenderetur, opus eis eſſe alicuius potentioris præſidio, qui omnem ab eis iniuriam propulſaret, ſuaque auctoritate, ac patrocinio in omnibus incidentibus caſibus eos protegeret. Hæc fuere verba Pontificis illius tum ſapientis (ſic enim accepimus) tum etiam virtute, & ſanctitate excellentis, quę ideo viſum eſt integra commemorare, quoniam aptiſſimè totum Protectoris officium, ac munus indicant, quid ad illum pertineat, quid non pertineat. Igitur hoc in primis intelligere debet Cardinalis Protector, qui ſui ſint limites, ac termini, ne extra eos egrediatur. Sunt autem ij limites, quos modo diximus, ex ſententia huius tanti Pontificis, ne ſe ingerat gubernationi, neue auctoritatem ſibi vſurpet, vel inſtituendi præpoſitos, & rectores, vel deſignandi, vel mutandi loco, vel denique aliquid conſtituendi, ſiue de ſingulis, ſiue de vniuerſis. Hæc enim non ad eum pertinent, & ſi ea inuadat, neceſſe eſt magnam ſequi perturbationem, & magna detrimenta. Primum enim intelligendum eſt, Dominum Deum, qui vt ait Apoſtolus, omnia ordinatè facit,
Rom. 13. quemadmodum in religioſis, de quibus loquimur, præcipuum quendam ordinem ſuperiorum, qui regant, inferiorum qui regantur, inſtituit, ita quamdiu hic legitimus ordo teneatur, ſuam illam ſuauem prouidentiam in ipſis exequi; ſin autem hic ordo interrumpatur, interrumpi etiam cœleſtem illam communicationem, & influxum, atque ex eo, vt neceſſe eſt, multos ſequi errores. Hoc autem fit cum ij, qui legitimam non habent poteſtatem, nec ſunt legitimi ſuperiores, & conuenienter electi, aliquam ſibi gubernandi partem vendicare aggrediuntur. Quare etiam ſi nihil aliud eſſet, hoc vnum, non poteſt eſſe non magnoperè damnoſum. Accedit etiam, quòd Cardinales, vt concedamus probos, & frugi eſſe, tamen cum religioſam vitam (niſi forte pauciſſimi) nunquam experti ſint, non poſſunt vllo modo noſſe eam artem, quã nunquam tractarunt,

runt interdum etiam ne rudimenta quidem, aut ſi fortaſſe propter iudicij bonitatẽ aliquid amplius intelligant, certè nemo vnquam erit, qui tam benè intelligat, quã religioſi ipſi Prælati, qui tum ſua, tum aliorũ diuturna experientia magnum eius vſum, ac peritiam conſequuti ſunt. Quòd ſi ne generatim quidem tam benè noſſe poſſunt inſtituta, quantò minus deinde homines ipſos, qua natura, quibus moribus, quibus etiam animi dotibus, quo ingenio, vel qua doctrina præditi ſint, quid denique eis, vel profuturum, vel obfuturum ſit? Et tamen quis non videt quàm neceſſarium ſit hæc omnia haberi quàm perſpectiſſima, vt ſi Cardinalis ad ſingulorum gubernationem manum admouere voluerit, non poſſit non impingere ruens videlicet in tenebris? Poſtremò quanta ea plaga eſt, ſi quod neceſſario ſequitur, hæc quaſi ianua aperiatur, aut hæc licentia inducatur in religioſos, vt proprio ſuperiore contempto eiuſque iuſſis pro nihilo habitis, putent ſeparatũ habere perfugium ad Protectorem, & ab eo quod volunt, obtinere poſſe? Audeo dicere hanc verè inter maximas religionis calamitates eſſe numerandam, quoniam illa in primis ipſa contumacia aduerſus ſuum patrem, quem Dei loco habeat, magna culpa eſt, deinde quoniam violatur ille, quem ſupra dixi, ordo diuinæ prouidentiæ, tum etiam aperitur aditus ambitioni, & omni corruptelæ, dum malis artibus per amicos, per aulicos, gratioſos, ſtudet quiſque quod cupit impetrare: quæ omnia peſtes ſunt religionum. quoniam euertunt illam ſimplicitatem, & obedientiam, quam quiſque profeſſus eſt, cum ſe totos Deo, per ſui ſuperioris, non per Cardinalis vllius manus tradiderunt. Quare non poteſt dici, nec credi, quàm multa mala ex hac vna re in religiones inuehantur, ſi Cardinales protectores, protectionis ſuæ metas tranſgreſſi, gubernationem etiam tractare incipiant: tantumque abeſt, vt protectores futuri ſint, ideſt adiutores, vt nulla re peius

mereri poſſint de eo ordine, quem tuendum, ac ſeruandum ſuſceperunt, Ex quo hoc etiam fit; vt non modo ipſi ſe vltro ingerere non debeant, ſed etiam ſi alij eorum operam poſtularint, in ijs, quæ non oportet; reijcere omnino debeant, nec admittere, quod eorum munus, & officium non admittit. Dicet aliquis: Quid igitur ſi ſuperiores ipſi in religione malè ſe gerant, & ab inſtituto deficiant? Reſpondemus primum non facilè ſubditis fidem habendam aduerſus Prælatos ſuos. ſæpe enim immerito quæruntur, atque hoc ipſum quod queruntur, & eos accuſant, quos amare, & revereri debuerant, indicio eſt, non eſſe probos religioſos, quod eis iure fidem omnem abrogat; præſertim in propria cauſa. Nam ſi communis eſſet cauſa, vt de inſtituto, vel de regulis conſeruandis, in quibus nihil loci proprius reſpectus habere videatur, tum quidem aliquanto plus credi poſſet. Sed tamen quoquo modo hoc habeat, ſeruandus eſt ordo. Sunt enim in religioſis familijs ſui gradus eorum ipſorum, qui regunt, vt qui ſingulis domibus præſint, ſubſint ijs, qui prouincias regunt, & rurſus ij Præpoſitis generalibus; atque etiam hi ipſi toti religioni legitimo more congregatæ. Quare ſi aliquis ex ijs accuſetur, eaquè accuſatio aliquid momenti habere videatur, cur negocium non eius ſuperiori in ipſa religione committatur, qui id melius videre, & decentius dijudicare poteſt? Quòd ſi alicubi ita religio, & diſciplina langueat, aut proſtrata iaceat, vt quod mali eſt, non ſatis intus ſanari queat, tum ſanè quærenda eſt foris medicina, idque ſine dubio ad Protectorem pertinet, ſed ita vt tunc quoque nihil ad ſuum arbitrium, ſed ex ipſius ordinis inſtitutis, ac præſcriptis omnia moderetur. Immò verò quoniam nullus erit vnquam ordo, tam perditus, & corruptus in quo, vt ait ſcriptura, in re ſimili, non ſibi Dominus aliquos reliquat, qui genua non curuent ante Baal, hoc faciendum eſt Protectori, vt ex illis ipſis, optimos quoſque,
3. reg. 19.

&

& optime ſentientes ſeligat, quorum opera, & conſilio ad reliquos corrigendos, & reſtituendos vtatur. Sic enim & remedium adhibet quod debet, idque multo melius, & aptius, quàm ſi per ſe ipſum: nec quod iura religioni tribuunt ipſe conuellit. Cæterum hoc remoto ſi religio curſum ſuum, vel mediocrem in virtute teneat, ſi ſuperiores, & præpoſiti à recta via non deflectant, tum vero nulla ratione impedire eos debet, ſed potius ſuam eis ſeruare auctoritatem, ſuamque poteſtatem ſaluam, atque integram pręſtare, atque etiam omnem opem, & præſidium ferre. Verum id malum hic eſſe poteſt, quod dulcedo quædam imperandi, ita pleroſque delectet, vt non contenti Protectorum officio, rectorum etiam partes ſibi aſſumant; velintque ſtatuere, & iubere, ac decernere quæ nihil ad ipſos pertinent: quod vt dixi, ex ea radice venit, quoniam omnibus placet iuriſdictionem in alios exercere, placet habere multos, qui ex ſua poteſtate pendeant, & qui ab ipſis beneficia petant, eamque ob cauſam non ſatis ſibi temperare poſſunt. Sed hoc ſi recte cogitemus, ipſis quidem Cardinalibus minimum honoris, vel amplitudinis addit: at vero religioſis maximum affert detrimentum. Quare id omnino vitare debent. Quid verò dicemus de muneribus accipiendis, quod iam adeo inualuit, vt hoc tempore protectiones hę propemodum inter Eccleſiaſtica beneficia numerentur, atque ob hæc etiam emolumenta libentius à multis ſuſcipiantur? At verò quid minus conuenit, quàm vt qui ad paupertatem etiam voto ſuſcepto ſeſe adegerunt, eis qui in diuitijs verſentur, diuitias addant? Potius contra hi, qui diuites ſunt, pauperibus religioſis largiri deberent. Quare hoc omnino conuenit Protectori, vt nihil tum accipiat ipſe, tum ne à ſuis quidem aulicis accipi permittat, (nam huc etiã deuenit hęc corruptela, vt his quoque detur ad aliquid per eos impetrandum) nec communiter datum à toto ordine, & multo

minus

minus à ſingulis. Vnde enim his ſuppeditet quod donent, niſi improbis modis, & præſertim ex proprietate, quæ pernicies eſt religioſorum.

Quare hæc ſumma ſit huius officij, quod in protegendis religioſis ordinibus verſatur, quod idem etiam valet in protegendis locis pijs, aut alijs hominum cœtibus, vel ſodalitijs ad pia opera inſtitutis. Etenim qui omnẽ huiuſmodi protectionem ſuſceperunt, ita ſibi perſuadere debent, ſe tutelam quandam orphanorum, ac pupillorum gerere, ac proinde nefas eſſe, vt eam gerant ad proprium commodum, ſed eorum tantum vtilitates ſibi proponant, quorum ſe protectores appellant, hoc enim nomen ipſum monet. Sibi verò nullam aliam mercedem expetant, præter eam quę à Deo poſt mortem, interdum etiam in hac vita rectè factis redditur. Quare hoc ſuum munus eſſe intelligant, quorum patrocinium ſuſceperunt, eorum ſaluti, & cõmodis inuigilare, tueri ab externis inimicis, prohibere ne ijs fiat iniuria, ſi negocium contingat apud Pontificem, id libenter complecti, & ſtrenuè, ac fideliter exequi, ſi quid petatur, ab alijs etiam Principibus, quod ijs damnoſum ſit, nulla ratione cedere, licet aliqua ſibi ſubeunda ſit offenſio: non autem illorum iactura ſuis vtilitatibus conſulere: deinde ſi quid intus perturbationis naſcatur, ei occurrere, ſi qui inſolentius ſe gerant ad eos comprimendos auctoritatem ſuam ſuperioribus accommodare, denique nihil omittere, quod eorum rationibus conferre poſſe videatur, quos ſemel in ſuam fidem, & clientelam receperunt.

De protectione vero regnorum, aut prouinciarum, hoc breuiſſime dicendum, poſſe, in hoc quoque genere multam operam nauari Deo, & eius Eccleſiæ. Vt enim cœleſtes angeli etiamſi omnes ad omnium animarum, & locorum opem parati, tamen ſic à Deo diſtributi ſunt, vt ex ijs aliqui peculiarem curam aliquarum regionum, vel

vrbium gerant, ex quo illud eſt in ſacra Scriptura, quod Daniel. 10
& Perſarum angelus, & angelus Smirnæ, vel Laodiceæ ap- Apoc. 2.
pellatur, ſic Cardinales licet totius Eccleſiæ bono ſtu- & 3.
deant, quibuſdam tamen eius partes quædam committun tur. Quare ij quidem ita reputare debent, ſe quaſi angelos eſſe earum partium, itaque ſeſe applicare ad ferendam opem, vt eguerint. Aliter enim eget Catholicum regnum, vt Hiſpania, aliter totum hæreſi infectum, vt Scotia, aut Anglia, aliter etiam ſi periculum ſit ne inficiatur, vt Gallia. Illud autem commune omnibus, vt præter vniuerſalem hanc curam prouinciarum ipſarum, ſingulis deinde etiam hominibus cum in Vrbem veniunt negociorum cauſa, libenter & promptè operam impertiant, interdum etiã eos pecunia cum opus eſt, ſubleuent pulchrum enim eſt, & glorioſum etiam Protectori, vt quatenus facultas ſinit ijs, quos in tutela habet, ſuas etiam opes, & ſuam domum, quaſi portum quendam aduenientibus patere velit. Poſtremo ad hanc quoque protectionem, vel maximè pertinet, Pontificem adiuuare in deligendis Epiſcopis, cum in ſua cuiuſque prouincia diœceſis aliqua vacat. Ita enim vſu receptum eſt, vt hæc Protectoribus fere cura mandetur inſtituendi proceſſus, ideſt inquirendi de qualitatibus eius qui ordinandus eſt, & ad Pontificem referendi. Quod quidem ſi oſcitanter, ac negligenter, moriſque ſeruandi gratia duntaxat agatur, perinde eſt, ac ſi nihil agatur, & peccatur in re maxima, nimirum ex qua populorum ſalus pendeat. Itaque agendum eſt omnino ſerio, & verè, indaganda vita, ſcrutandi mores, perpendenda etiam doctrina, & prudentia, & reliquæ dotes huic muneri neceſſariæ, & quicquid in vtramque partem comperiatur, ſincerè Pontifici patefaciendum: atque in hoc quoque genere nullus locus dandus gratiæ, nullus amicitiæ, aut commendationi. Oportet enim Deo magis placere, quam hominibus. Extat etiam recentiſſimum, & certè ſapien-

tiſſimum

tiſſimum in hoc genere Gregorij XIV. decretum, quo tota ratio huius negocij explicatur. Itaque ea ratio fideliter omnino tenenda eſt, ac ſi teneatur, nihil eſt dubij, quin breui Eccleſia Catholica optimis, aptiſſimiſque Epiſcopis abundatura ſit.

De præmio quod debetur bonis Cardinalibus, & de pœna, quæ malis. Cap. XXXIV.

CVM iam multa de Cardinalium tum amplitudine, & dignitate, tum etiam officio, & obligatione dicta ſint, extremo loco addẽdus etiam videtur breuis Epilogus, quò magis quiſque ad hoc officium præſtandũ incitetur. Nam cùm in omni viuendi genere virtus, & præſertim perfecta virtus eſt difficillima, tum præſertim in ſtatu Cardinalis; in quem, ſi verè cogitare volumus, tam multa concurrunt pericula, alia aperta, & manifeſta, alia occultiora, & penè latentia, vt nulla nauigatio plura habere poſſit ſcopulorum, ſyrtium, aut turbinum diſcrimina. Ex quo certè apparet, quanto ſtudio, & quàm præcipua contentione opus ſit Cardinali, ſi ſaluus eſſe velit, & felicitatem adipiſci æternam, cum in eo ſtatu ſit, qui ex vna parte tantam exigat ſummæ cuiuſdã virtutis perfectionẽ, ex altera vero tam multa habeat impedimenta non modo huius perfectionis, ſed ſalutis ipſius, contraq; tã magna incitamenta ad ſuperbiam, ad luxuriam, ad ambitionem, & ad alia nec parua, nec pauca peccata. Quare ſi quid eſt, quod iuuuare poſſit Cardinalem, vt euadat ex tot laqueis illud eſt, vt hoc ipſum intelligat, ſe in medio laqueorum verſari. Non ſibi fingat vitam quietam, & labore vacuã, quaſi adepto Cardinalatu, iam quod volebat aſſequutus ſit, iamque in portu nauiget, ſed contra potius perſuadeat ſibi, quod verum eſt, nunc ſibi multo magis, quam

vnquam

vnquam anteà vigilandum, laborandum, deſudandum eſſe tum propter excellentem virtutem, atque eximia opera, quæ ſtatus ille exigit, tum propter hæc quę dixi pericula. Vt enim qui in terra hoſtili, aut latronibus infeſta, iter facit, ſi hoc ignorat, facilè in eorum manus incidet: ſi verò id norit, & timeat, cautionem quam oportet, adhibebit, armis ſe inſtruet, attendet ſtrenuè, omnia circumſpiciet, ex quo fit ſæpe vt incolumis euadat; ſic Cardinalis cum vndique his periculis cinctus ſit, vna ei ſalus, vna ſpes, vnum remedium eſt ex hoc timore, atque ex hac ſolicitudine, quam dixi. Sed neſcio quomodo dum homo inter alios excellit, ac dominatur, dum colitur, dum timetur, omnibuſque obſequijs honoratur, ita aſſueſcit, vt penè obliuiſcatur, ſe hominem eſſe, aliumque habere ſuperiorem ac dominum, cui ſubiectus eſſe, & cui in omnibus obedire debeat. Quare hoc Cardinali curandum, ſemperque præſentis Dei timor ante oculos habendus, vt non ſolum ſe Deo rationem redditurum ſciat, quemadmodũ alios homines, ſed etiam ſeueriorem. Habet igitur Cardinalis magnum campum virtutis exercendæ, Dei promerendi, inſeruiendi Eccleſiæ, cuius eſt tam præcipuum inſtrumentum, propagandi hominum ſalutem. Habet vberem materiam comparandi ſibi in cœlo ęternum gloriæ pondus, & breui huius vitæ labore, ſi eam ſobriè, iuſtè, & caſtè duxerit, adipiſcendi immortalem coronam, præmiũ ſempiternum. Sed contra habet etiam magnam peccandi illecebram, magnam occaſionem labendi, & ruendi in æternum exitium: atque hoc quidem facilius, & procliuius, quò nimirum, & dęmon impellit, & naturæ corruptio incitat, mosque & exemplum hominum inſtigat, & denique ipſa etiam propria infirmitas prona eſt. Oportet igitur vt Cardinalis ſuæ ſalutis ſtudioſus, & cœleſtium non immemor ita ſecum decernat, eò magis induſtria ſua conniti; ac diligentius, acrius, feruentius Dei opem quærere,

rere, quò plura ſibi obſtare, & quaſi hoſtes in ſe irruere,
Serm 46. cantic. intelligit. Meminerit quod ait S.Bernardus, qui verba illa ſponſę cum domum hanc Eccleſiæ deſcribens tigna eius cedrina, & laquearia cypreſſina commemorat, tigna illa Principes Eccleſiaſticos interpretatur, quia nimirum parietes, ideſt populos iuſtis impoſitis legibus ſtringunt, ne omnis ſtructura ædificij corruens diſſipetur. Magna dignitas, magnus locus in hac tanta domo: ſed hęc tigna ex cedro eſſe debent, quod vt addit S.Bernardus, lignum eſt imputribile,& odoriferum,& altæ proceritatis; ex quo intelligitur eiuſmodi Principes validos, & conſtantes eſſe oportere, præterea longanimes in ſpe, atque ad ſuperna mentis verticem attollentes, qui etiam bonum fidei ſuæ, & conuerſationis odorem vbiq; ſpargentes dicere poſſint
2. Corint. 12. cum Apoſtolo. Chriſti bonus odor ſumus in omni loco. Hoc ergo ſi fecerint, nihil dubitare debent quin vberrimã à Deo mercedem, ampliſſimamque remunerationem ſint
Matt.24. relaturi. Sic enim Dominus huiuſmodi ſeruo prudenti, & fideli pollicetur, nimirum fore vt ſuper omnia bona ſua conſtituat eum. Quid eſt autem ſuper omnia bona conſtitui, niſi in beatam illam requiem recipi, in qua ſunt bona omnia, ſummaque, & maxima felicitas, & hanc ita poſſidere, vt ſuper eam conſtituatur, ideſt, eius quaſi dominus ſit, nullo metu eam aliquo tempore perdendi. At contra, qui iſto honore, & abundantia, rerumq; copia ad luxum, faſtumque abuſi fuerint, funeſtum illius exitum perhorreſcere debent, qui cum ipſe quoque indueretur purpura, & byſſo, & epularetur quotidie ſplendidè, nimirum recepit bona in vita ſua, & ab his breuibus bonis proiectus eſt in ſempiterna mala, vt qui in tanta, & tam perpetua menſarum, & dapum magnificentia vixerat, ita deindè flammis cruciaretur, vt nec aquæ ſtilla refrigerari poſſet. O miſeram purpuram, & byſſum infelicem. O epulas, & delicias deteſtabiles, quæ acerbiſſima, eaque ſempiterna ſupplicia

cia

cia adduxerunt. Væ vobis, inquit Propheta, qui opulenti eſtis in Sion, optimates capita populorum ingredientes pompaticè domum Iſrael. Qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris, qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph. Quibus hæc magis conueniunt quàm Eccleſiæ proceribus, qui in Sion opulenti ſunt; nec ſanè omnibus, ſed ijs, qui opes, aç redditus, quibus diffluunt, ad ſuam pompam, & voluptates conuertunt, nec commouentur ſuper contritione, ac detrimentis Eccleſiæ, quaſi ad ipſos nihil omnino pertineant? Audiant hi quod grauiſsimè, & veriſsimè ſcribit B. Cyprianus. Fœnore quodam, inquit, nocendi, quanto fuerit amplior ſumma dignitatis, & honorum, tanto maior exigitur, & vſura pœnarum. Audiant etiam quod eſt apud S. Ambroſium de Sacerdotibus. Vt leuius eſt de plano corruere, ſic grauius eſt, quod de ſublimi ceciderit dignitate, quia ruina quæ de alto eſt, grauiori caſu colliditur. Honor quidem Epiſcopalis hominibus præclarus eſt, ſed ſi ruinam ſuſtinent, dolor magnus eſt. Magna ſublimitas magnam debet habere cautelam. Honor grandis, grandiori debet ſolicitudine vallari. Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. In quam ſententiam S. Hieronymus quoque de illo Hieremiæ Prophetæ dicto. Cleri eorum non proderunt eis. Dicitur hoc inquit, & Eccleſiaſticis. Quid enim eos iuuare poterit Epiſcopi nomen, & Presbyteri, vel reliquus ordo Eccleſiaſticus cum magis grauentur dignitatibus ſuis, & potentes potenter tormenta patiantur? Atqui idem etiam in Ezechielem. Grandis dignitas Sacerdotum, ſed grandis ruina eorum qui peccant. Lætemur ad aſcenſum, ſed timeamus ad lapſum. Non eſt tanti gaudij excelſa tenuiſſe, quanti mœroris de ſublimioribus corruiſſe. Meritò autem ij, qui in Eccleſia eminent, & quidem

Amos. 6

Lib. 1. ep. 2

De dignit. Sacer. c. 3.

In c. 12. Hier.

In c. 44. Ezzec.

adeò eminent, vt Cardinales, ſi non congruenter viuant huic eminentiæ maiora merentur ſupplicia. Quid enim ſunt aliud quam operarij conducti ad eam vineam colendam, quam Dominus ipſe plantauit, & plantatam rigauit ſanguine ſuo: addo etiam conducti non mercede vnius denarij, ſed tanta mercede eius ſtatus, in quo ſit ſummus honor, ſumma dignitas, ſumma reuerentia, magnæ diuitiæ, & ad extremum optima quæque? Quis igitur ferat eos, quibus tanta etiam in hac vita tribuuntur prǽmia, nihil deinde agere ad huius ſanctæ vineæ vtilitatem, ſed otioſos, ac deſides, locum inutiliter occupare? Atque hoc quidem ſatis graue, & lugendum malum. Sed quid erit ſi non modo nullam vtilitatem, ſed etiam damnum afferant, malo exemplo, liberiorisque vitæ licentia? Verisſimum enim eſt, quod ait S. Gregorius non ſine cauſa hoc à ſcriptura commemorari filios Iob dum in primogeniti fratris domo conuiuantur, perijſſe; quia vt minorum licentia per maiorum diſciplinam cohibetur, ſic cū ipſi quoq; qui pro cuſtodia diſciplinæ Prælati ſunt, ſeſe voluptatibus relaxant, tunc hoſtis noſter tantò vehemētius vires accipit, & tantò magis ad ſubditos feriendos inualeſcit. Venit etiam in mentem ſerui eius, quem Abrahamus ſenex ad vxorem filio ſuo Iſaac deducendam miſit, quod ille impigrè, & fideliter exequutus eſt. Hic igitur ſi herilis ſponſę nullam in itinere curam habuiſſet, aut ſi etiam indignius eam tractaſſet, ſi gemmis, aut ornamentis ſpoliaſſet, quam crucem, aut quod ſupplicium meritus eſſet, aut quem in eum animum habuiſſet tum ſponſus Iſaac, tum Abrahamus ſponſi pater? Sic igitur, ſic Eccleſia Chriſti Dei filij ſponſa eſt, & quidem admodum cara, & dilecta, omnes autem Cardinales, qui ad eius obſequium deſtinantur, ſerui. Quare cum huic diuinæ ſponſæ, non eam præſtant fidem, & diligentiam, quam debent, cum nihil aut parum de illius commodis cogitant, toti in ſua commoda

(margin: c. mor. 10.; Gen. 24.)

modâ intenti, aut quod longè grauiſsimum eſt, cum ex eius quaſi ſpolijs ipſi ornare ſe, ac ditare ſtudent, ſine dubio cum hæc faciunt, æternum illum, & immortalem, atq; omnipotentem ſponſum grauiſſimè offendunt. Itaque aderit breui dies, cum ad eius ſeueriſſimum tribunal rapientur, vbi tanquam ſerui villicationis ſuæ rationem vſque ad nouiſſimum quadrantem reddere cogentur. Hic vita tota in examen veniet, hic functiones Eccleſiaſticæ, hic adminiſtratio opum, ac facultatum,& ipſius etiam honoris,ac muneris quod geſſerunt: hic expendetur,an eam virtutis perfectionem tenuerint, quam intus profitebantur, an ita Dei charitate accenſi fuerint,an ea humilitate, eaque corporis, & animi puritate, enituerint, quæ conuenit Cardinali, quod in eis fuerit orationis, & meditationis ſtudium, itemque aliarum omnium virtutum, quas in tali homine non ſolum eſſe, ſed & perfectiſſimas eſſe oportet. Neceſſe enim eſt impleri quod ſcriptum eſt à B. Petro, vt iudicium incipiat, à domo Dei. itemque quod à Domino prędictum eſt per Prophetam ſcrutabor Hieruſalem in lucernis, quo ſignificat ſe minutiſſima quæque exquiſiturum, præſertim in Hieruſalem,idem in ijs hominibus, qui peculiari modo ſunt Deo dicati. Quamobrem idem quoque præceptum conuenit cuiq; Cardinali, quod B.Gregorius Principi cuidam viro ſcribit, excellentia inquit veſtra à ſuperfluis tumultibus animum auertat, pluſque ea quæ animæ, quam quæ corporis ſunt cogitet;Tranſitoria eſſe omnia perpendat. Venturi Iudicis examen verendum, cũ metu, & lacrymis, quotidie ſine ceſſatione conſideret, illumque diem, in quo perturbanda ſunt omnia, cum timore ad animum reducat, vt iram Iudicis in ipſo iam die non timeat. Hoc igitur idem, vt dixi, faciendum eſt Cardinalibus vt non adeò animum ſuum occupari ſinant, fluxa, fugacique huius vitæ felicitate, vt in ſempiternam deinde miſeriam, incidant. Nam vt idem S. Gre-

1. Petri 4.

Sophon. 1.

Lib. 11. epiſt 37.

S. in lib Regum c. 3. Gregorius alio loco dicit, ijs, qui huius mundi rebus deditiſunt, modo quidem velut lucidum placet blandimentum huius ſæculi, ſed cum de ſęculo exeunt perpetuas ſubibũt tenebras, quas lucem eſſe crediderunt. Tunc videbunt quia lux non fuit quando in aduerſitatem proſperitas, lux in tenebras, riſus in mœrorem, dulcedo in vermem, decor in deformitatem, honor in dedecus, blandimenta in pœnas, & æterna tormenta cõuertentur. Quare optimum ſane, & ſaluberrimum antidotum eſſe poteſt omnibus Cardinalibus aduerſus venenum illud blandientis ſæculi, vt ſemper illius horæ meminerint, in qua finem habebit hæc felicitas, quæ certe felicitatis nomine digna non eſt, cùm videlicet omnibus opibus, ac palatijs relictis, omniqueilla penè regia gaza, quam per tot annos cumularint, relicto illo longo famulorum comitatu, ſoli, & nudi, nihil ſecum deferentes, præter id quod in corpore geſſerint, ſiue bonum, ſiue malum, ex hac vita migrabunt, cum mœrentes dolore eorum quæ deſerunt, tum anxij, & trepidi eorum metu, quæ ſuperuenient. Cogitandum valde eſt ait S. Gregorius, quam terribilis erit hora noſtræ reſolutionis, qui pauor mentis, quanta tunc malorum omnium memória, quę obliuio tranſactę felicitatis, quæ formido, & conſideratio Iudicis. Quid ergo eſſe nobis de præſentibus ad delectationem debet, quando cunctis ſimul tranſeuntibus, non valet tranſire quod imminet? quando & hoc funditus finitur quod diligitur, & illud incipitur, vbi dolor nunquam finitur? Tunc maligni ſpiritus egrediente anima ſua opera requirunt. Tunc mala quæ ſuaſerunt, replicant, vt ſociam ad tormenta trahant. Cum igitur hi timores, atque hę exanimationes quas S. Gregorius deſcribit in morte immineant, eoque certiores, & maiores quò ſtatus eminentior fuerit, quoniam eiuſmodi ſtatus maiora affert, magisq; implicata negocia, quid cogitandum eſt, tunc animi, & mentis habiturum Cardinalem, cum &

Hom 39. in Euang.

præ-

INDEX CAPITVM QVAE IN HOC OPERE CONTINETVR.

De Eccleſia Sanctæ præſtantia, & quam Deo cara ſit. Cap. 1. fol. 5

De origine Cardinalatus. cap. ij. fol. 11.

De excellentia, et dignitate Cardinalatus. cap iij. fol. 20.

De primo officio Cardinalium ratione ordinis. cap. iiij. fol. 28

De ſecundo officio Cardinalium nempe eligendi Summi Pontificis. cap. v. fol. 33

De tertio officio Cardinalium quod eſt aſſiſtere Summo Pontifici. cap. vi. fol. 39.

Cardinales ex vi ſtatus obligatos eſſe ad perfectionem. cap. vij. fol. 42

In quibus conſiſtat hæc perfectio quæ requiritur in Cardinali. cap. viij. fol. 52

De particularibus virtutibus quas debet habere Cardinalis, & primum de prudentia. cap. ix. fol. 57

¶ 3 Quo-

Quomodo acquiri vel augeri poſſit in Cardinali prudentia. cap. x. fol. 61

Quomodo Cardinalis iuſtitiam colere debeat. cap. xi. fol. 65

De fortitudine quæ debet eſſe in Cardinali. cap. xij. fol. 70.

De ſtudio temperantiæ quod eſſe debet in Cardinali. cap. xiij. fol. 77

De caſtitate quam ſeruare debent Cardinales. cap. xiv. fol. 85

Quomodo Cardinales vti debeant diuitijs. cap. xv. fol. 92

Quæ vitare debeant Cardinales in vſu diuitiarum. cap. xvi. fol. 100

Quomodo Cardinalis vti debeat honoribus. cap. xvij. fol. 108.

Qualis amor Dei eſſe debeat in Cardinali. cap. xviij. fol. 119

De rectitudine intentionis quam habere debet Cardinalis. cap. xix. fol. 122

De ſtudio orationis quod in Cardinali eſſe debet cap. xx. fol. 130.

Quæ Cardinali conueniant ad animi puritatem ſeruandam. cap. xxi. fol. 137

Quomodo Cardinalis ordinatus eſſe debeat erga proximos. cap. xxij. fol. 142

Quid

Quid Cardinalis ſeruare debeat erga ſuam familiam. cap. xxiij. fol. 148

Quid Cardinali ſeruandum ſit erga ſuos propinquos. cap. xxiv. fol. 155

Quomodo Cardinalis nimium affectum in propinquos temperare poſſit. cap. xxv. fol. 161

Quid Cardinalis ſeruare debeat erga alios Cardinales. cap. xxvi. fol. 167

Quomodo Cardinalis debeat ſe gerere erga Summum Pontificem. cap. xxvij. fol. 170

De ſententia in Conſiſtorio dicenda. cap. xxviij. fol. 175.

Quod neceſſarium ſit Cardinali vt ex animo extirpet deſiderium Pontificatus. cap. xxix. fol. 185

Quomodo Cardinales extirpare poſſint hoc deſiderium. cap. xxx. fol. 192

Quid ſpectare debeat Cardinalis in eligēdo Summo Pontifice, cap. xxxi. fol. 209

Quid à Cardinali ſeruandum ſit in Legationibus vel in Gubernationibus ſibi commiſſis. cap. xxxij. fol. 219

De protectionibus, quæ Cardinalibus interdum committuntur. cap. xxxiij. fol. 228

De præmio quod debetur bonis Cardinalibus, & de pœna, quæ malis. cap. xxxiv. fol. 236

Digitized by Google

præterita omnia bona effluxiſſe, nihilque ex eis remanere, & tot malis, totque anguſtijs vrgeri ſe videat? Declarauit hoc Hugo ille, cuius extát commentaria in ſcripturam vniuerſam doctiſſima, qui ex Dominicanorum Ordine ad hanc dignitatem euectus, anno circiter M C C X X X, cum ad exitum vitę propinquaret, ita dixiſſe fertur. Quanto, inquit mallem vel elephantino morbo oppreſſus in meo paupere inſtituto vixiſſe, quam Cardinalis fuiſſe? Et tamen hic ex optimis fuit: ſic enim accepimus, non minorem in eo extitiſſe ſanctitatem, quàm eruditionem. Cuius etiam illud indicium eſt, quod ipſe profeſſus eſt, aliquando, cum mille Turonenſes libræ (erat autem eo tempore grandis pecunia) offerentur, non vt aliquid diceret contra æquitatem, ſed vt aliquid reticeret, quod erat pro æquitate, omnino ſe reieciſſe, & auerſatum eſſe. Igitur nihil vtilius eſſe poteſt Cardinali, tum ad ſeipſum reuocandum à malo, tum etiam incitandum ad omnę bonum, quàm, vt huius ſupremi temporis recordetur, eamque recordationẽ quàm maximè ante oculos ferat. Quod nominatim traditur de Alexandro Oliua, qui anno M CC CC LX. ob eminentem doctrinam, & religionem à Pio Secundo Cardinalis lectus, in domeſtico Sacello, Scrinij cuiuſdam ſpecie, ſepulcrum occulte extruxerat, in quo pingi iuſſerat, imaginem iacentis, & mortui Cardinalis, ijſdem quibus ipſe erat lineamentis, cum hac inſcriptione. In omnibus operibus memorare nouiſſima tua, & non peccabis in ęternum. Hoc autem ſepulchrum aperiebat quotidie clam omnibus, atque ibi oculis ſuis ſeipſum mortuum repreſentabat. Idem igitur facere debent omnęs Cardinales, vt ſemper meminerint, quàm ſemper ſibi mors impendeat, tum ob communem fragilitatem, vitæq; breuitatem, tum deinde ob caſuum varietatem, à quibus ne ipſi quidem Cardinales immunes ſunt, cum eandem naturam, & naturæ infirmitatem geſtent, quàm cæteri.

Cuius

Cuius ſanè rei, multa in multis documenta extitere, vt in Georgio Helſer, quem Eugenius IV. omnibus penè Cardinalibus contradicentibus Cardinalem creatat, hominem militaribus potius, quam Eccleſiaſticis moribus, qui nauicula Danubium tranſiens ſubmerſus eſt aquis. Itemque in Federico Clugnio circiter eadem tempora, qui repentino cordis dolore, ſtatim extinctus eſt. Theodorus quoque Paleologus, quem Paulus II. Cardinalem fecerat, ex nobili ſanguine Marchionum Montisferrati, periiſſe ſcribitur ex fortuito vulnere, quod acceperat impacta in erectum cultrum palma dum eſſet in menſa. At Adrianus Caſtelleſius cum Leonem X. fugeret, honoribus, & facultatibus exutus, nuſquam apparuit, obſcuro & ignobili mortis genere alicubi ſublatus. Quid multa? Ipſi quoque homines ſunt, ideſt, mortales, infirmi, fragiles, neque eam fragilitatem immutat, vel minuit Cardinalatus: quare ipſos quoque oportet timere Dominum Deum ſuum, & ſubditos eſſe terribili, & ei, qui aufert ſpiritum Principum terribili apud Reges terræ. Quare cum hoc ita ſit, vt Cardinalium quoque vita, atque ea tota felicitas, quæ vitam hanc comitatur, tam tenui filo pendeat, & cum deinde poſt hanc vitam tot ſupplicia tot præmia pro cuiuſque meritis, eos maneant; quid reſtat, niſi vt dum licet omnia ſua ſtudia, omnem operam, curam, induſtriam, cogitationem, mentem denique omnem in eo figant, & locent, vt vitæ ſanctitate huius quem tenent, loci ſanctitati reſpondeant, ſuamque dignitatem, non ad ſua commoda, ſed ad Dei honorem, & obſequium dirigant, denique eos ſe miniſtros Eccleſiæ præſtent, quos eſſe voluit Deus, qui eos inſtituit? Quam in ſententiam multa ad exhortandum dici poſſunt, ſed omnium inſtar erit illa S. Bernardi exhortatio ad quendam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem, quæ item conuenit in omnes Cardinales, omnesque vt ſibi factam, & ſibi ſcriptam accipere debent. Dico, inquit,

Pſal. 85. Epiſt. 33.

non

non de pręſumptione, ſed de charitate, quoniam iudicium graue iis, qui præſunt, ſi non etiam prodeſſe laborant: & è contra, qui benè miniſtrauerit bonum gradum acquiret. Tu ergo dilectiſſime, & deſideratiſſime Domine, declina obſecro magis, ac magis à malo, & fac bonum, ne inueniaris in Chriſti hæreditate quærens quæ tua ſunt, ſed memor eſto ſemper Apoſtolici illius. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec quicquam auferemus. Quamobrem eam, quæ immortalis eſt, animam ſerua cariſſime, ne qua occaſione auelli, aut eradicari queat ab affectu cordis tui, quod Dominus loquitur in Euangelio. Quid prodeſt, inquit, homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, ſe autem ipſum perdat, & detrimentum ſui faciat? Miſeri prorſus, miſeri, qui in bonis ducunt dies ſuos, vt in puncto in inferna deſcendant. Cum enim interierint non ſument omnia, nec deſcendet cum eis gloria eorum, quoniam vapor eſt ad modicum apparens. Hæc cogita dilectiſſime, & hæc meditare iugiter, & in corde tuo deſcribe ea, nec à memoria tua vllatenus recedant.

Sap. 6. 1. Thim. 3. 1. Thimot. 6. Matt. 16. Iob. 21. Pſal. 48. Iacob. 4.

FINIS.

Claudius Aquauiua, Societatis Ieſu
Præpoſitus Generalis.

CVM opus hoc de Cardinalatu, à q. P. Hieronymo Plato noſtrę Societatis compoſitum, nonnulli eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſimus, recognóuerint, ac in lucem edi poſſe probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ita Reuerendiſs. D. Vicesgerenti, & Reuerendiſs. P. Magiſtro Sacri Palatij placuerit. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus. Romæ 21. Martij 1602.

Claudius qui ſup.

Locus ✠ Sigilli.

Imprimatur. Fr. Angelus Ranucius Venetus Magiſter, & ſocius Reuerendiſs. P. Magiſtri Sacri Palatij Ord. Præd.

ROMAE.
Apud Gulielmum Facciottum
Anno CIↃ.IↃC.II.

Digitized by Google

Errata præcipua ſic corrige.

Car. 6. lin. 24. illa. illo. eod. 26. prætet. præter. 13. 9. ſingulis. ſinguli. 14. 30. eis. ei. 15. 6. eundum eundem. 16. 16. Damaſcum. Damaſum. eod. 5. adiuncta. adaucta. 18. 14. potiti. poſiti. 29. 4. prium. primum. 31. 11. immortus immortuus. 36. 32. Leo octauus. Leo nonus. 42. 2. hac. hæc. 43. 27. prohibeat. prohibet. 46. 19. tenuiſſe. ſenuiſſe. eod. lin. pen. ob. ab. 52. 13 confirmamus. confirmauimus. 60. 6. Pontifici. Pontificis. 65. 1. expetat. expetas. 63. 3. prouehandam. prouehendam 67. 20. aque. æque. 78. 21. ætatis. æſtatis. 77. 4. turpido. turpitudo. 79. 18. infecti. infeſti. 80. 7. qunq;. quoq;. eod. 33. corroptam. corruptam. 82. antep. auocent. aucupent. 87. 5. manes. manens. 99. 20. quadringenta. quadringentis. 107. 21. dextraxerit. detraxerit. 108. in tit. Cardinalibus. Cardinalis. 113. 17. ſen. ſenſum. 114. 26. probtum. probrum. 127. 22. Baſilienſe. Conſtantienſe. eod. 4. greues. graues. 147. 18. Salmatio. plaſmatio. 149. 30. facilins. facilius. 155. vlt. qua. quam. 163. 4. diuities. diuites. 178. cir. med. conuenice. conuenire. 190. 12. ob hoc. ab hoc. 203. 23. iudicio. indicio. 203. deterius. deterritus. eod. antep. prefectus. profectus. 204. 2. intereat. intererat. eod. 26. afflixus. affixus. 205. 27. exiſtimant. æſtimant. 210. 12. eligunt. eligant. 212. 30. ſui. ſuæ. 215. 16. quia. qua. eod. 24. diſcerere. differere. eod. 5. affulgat. affulgeat. 225. 30. cauſam. cauſas. 232. penul. reliquat. relinquat. 241. 21. idem. ideſt.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google